د نوي ژبپوهنې په رڼا کې

لیکلار ښود

(یوه پښتو – کره پښتو)

پوهاند داکتر م. ا. زیار

Ketabton.com

۱۳۸۵

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

لیکي پوهه:

لیکی : لیکلار ښود «یوه پښتو _ ګړه پښتو»

لیکوال : پوهاند دوکتور مجاور احمد زیار

خپرندوی : د ساپي پښتو څېړنې او پراختیا مرکز

چاپشمېر : ۱۰۰۰ ټوکه

چاپنېټه :پسرلی ۱۳۸۵/ 2006 (تر یونیم کال ځنډ وروسته)

دچاپ رښتې له لیکوال او خپرندوی سره خوندي دي ،

بې اخځ ښوونې ترې دګټنې اجازه نشته .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه لاربنود سم له لاسه د یوې – کره لیکلارې مینه والو ته همهال د ساپي، ټول افغان، بېنوا ،سمسور ،هیواداو... انټرنېټ پاڼو له لارې وړاندې کېږي.که چا پرې د چاپ لوریینه کوله، له ما سره به هرومرو سلا کوي. (زیار)

ځوان کمپیوټري پښتني پښت ته
چې د همدوی په هڅونه دغه لاربنود وکښل شو.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ننګونه

یو ازې اکاډېمیک پښتو ژبپوهان له لوړترین زده کړیز لاسوند او اړوند څېړنیز رېکارډ سره دا ښته درلودای شي چې په لا زیاتو پیاوړو ژبپوهنیزو آرونو، لاسوندونو او پروسیجرونو دا لاربښود راوننګوي، نه لکه زموږ توکمپوه ډاکتر پالوال چې له «معیاري پښتو» سره یې دغه یو ارواړ هم رانغښتی نه دی !

A
Guide of Standard Pashto

پارسي ځپلې پښتو:
(څو، ترڅو) د (چې) پرځای.
د کابل څخه کتنه - ملاتړ - دفاع -
یادونه - ستاینه... (څخه؟)
اردو - انګرېزي ځپلې:
چېرې چې، څوک چې، کوم چې...
په ډېر شمېر کې، په مشرۍ کې...
(کې؟) لاپته، لادرکه (ترۍ تم)...

Prof. Dr. M. A. Zyar

(c) ketabton.com: The Digital Library

يوه پښتو ـ ګډه پښتو

ليکلاربښود

پيليزه:
دا خبره چې پښتو ولې لا تراوسه د نورو يادو نړيوالو او بيا ګاونډو ژبو پرخلاف په سمه توګه يوه يوازينۍ کره ليکنۍ بڼه نه لري او ډيری ليکوال يې لا تراوسه د خپل خپل سيمه ييز ګړدود ، په بله وينا ، د خپلې سيمه ييزې ګړنۍ پښتو ښکارندويي کوي او په دې توګه دغې ژبې لا په سمه توګه له ګړني او ګړدودي دريځه يوه کره ليکني ژبني دريخ ته لوړتيا نه ده موندلې، دك ودليل يې دا دی چې دغې ژبې لا هاغومره علمي - فرهنګي پرمختګ نه دی کړی او له دې سره ورته هغومره اړتيا هم پيدا شوې او ننګېرل شوې نه ده او چې دغه ژبه بيا په علمي - فرهنګي سيالۍ کې ولې پاتې راغلې، لاسوند يې دا دی چې د ويونکې «پښتني» ټولنې ټوليز بشپړتيايي بهير يې وروسته پاتې دی .

له دې لامله دا کومه هېښنده او نادوده پېښه نه ده، څومره خنډونه او کرکنډې چې د پښتني ټولنې د بېخبنايي بشپړتيايي بهير مخې ته پراته دي ، هماغومره يې د ژبې او فرهنګي مخبنايي بهير مخې ته هم پراته دي .
موږ په غږولو سترګو وينو چې پښتني ټولنې لا په ټوله نومهالې مانا له بې شمېرو خپلونو او ټبرونو څخه يوه يوازيني ولس (ملت) ته لوړتيا او بشپړتيا موندلې نه ده، نو څنګه کېدلای شي، ژبه يې په رښتينه مانا له بېلابېلو بې شمېرو ټبرنيو او سيمه ييزو ګړدودونو څخه يوې يوازينۍ ژبنۍ او بيا کره ليکنۍ بڼې ته لوړتيا ومومي؟

هو، هماغسې چې ټولنيز بشپړتيايي بهيرونه له آګاهانه هاندوهڅو سره ګړندتيا او پراختيا مومي، دغسې ورسره تړلې مخبنايي هغه هم په آګاهانه او ځانخبرې توګه ګړندي کېدای شي. همدا خبره وه چې د افغاني، په بله وينا، پښتني ټولنې د وروستيو ټولنيزو او بيا فرهنګي پرمختياوو له يوې واريزې چټکتيا سره د يوې کره ليکنۍ او خپرنۍ پښتو ځنډن او خنډن بهير هم يو واريز غورځنګ ته راګډ شو، پراختيا او پرمختيا يې وموندله او دا دی، له ښه مرغه په ټول شور و زور پرمخ درومي او پرله پسې بشپړ تيايي پړاوونه وهي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

نورې دا ببولالې زړې شوي دي چې هر څه دې د مهال عادي بهیر ته پرېښوول شي. که دغه آر د منلو وړ وای، نو ولې به دا دومره ټولنیز او فرهنګي اوړونونه او غورځنګونه رامنځته کېدل. ربښتیني روښاندي پښتانه اوس په دې پوره پوه شوي چې په ګردو بېخبنايي او مخبنايي ډګرو کې یې له نورې پرمختللې نړۍ سره سیالي او هملاري په آګاهانه او ځانخبرو هاندوهڅو سره کېدون موندلای شي او په دغه لړ کې د یوې داسې کره لیکنۍ پښتو په سمبالونه چې په دغه سیالۍ او هملارۍ کې یې ربښتیني مرستندویه شي.

د یوې یوازینۍ کره پښتو د ربښتیاینې او سمبالونې لپاره چې کومې پرله غښتې ژبپوهنیزې هلې ځلې په وروستیو دوه - درو لسیزو کې ترسره شوې، هغه ټولې د لیکونکي له خوا پر خپل خپل مهال څېړل شوې او ارزول شوې او له بېلابېلو لارو د زده کړه والو او لیکوالو د ګټې اخېستنې لپاره وړاندې شوې دي، چې د بشپړې کتابي بڼې«پښتو لیکلار» تر لومړي چاپ (۱۳۶۰ ل) راوروسته یې دغه اوسنی لاربنود د هغو ګردو لیکوالو، پوهانو او زده کړه والو د پرله پسې غوښتنو او سپارښتنو یو غبرګون دی چې د جنګ وجهالت ځپلي هیواد پربښوونې او یا یې بیا رغونې ته اړ شوي او د پښتو لیکلار په ګډون یې بشپړ کتابتونونه تر شا پرې ایښې دي. دا هغه پښتو مین پښتانه دي چې د خپلې ژبې او ژبنې فرهنګ ربښتینی پرمختګ او د نړیوالې علمي - تخنیکي سیالۍ لپاره یې جوګه کېدنه د دغې ژبې لیکنی یووالی او کره والی لومړنی او بنسټیز آر واړ (اصل و شرط) ګڼي او همزمان یې د ملي رغښت او یووالي پیلامه.

د هغو ښاغلو او آغلو د پوهاوي لپاره چې د یوې - کره لیکنۍ پښتو په اړه ورته دغه ټولې ځانګیزې علمي هاندو هڅې بیا هم سمې او اړینې نه بربښي، ځانګړې او خپلسري یې بولي، پر همدومره غبرګون بسنه کوو چې دغه ربړه او ټولې ورته ژبنۍ ربړې او مسالې نورې د کابل پښتو ټولنې یا پېښور پښتو اکېډېمۍ د زاړه نا پوهنیز دود «ټولپوښتنې (رېفرینډم)» پرځای په نوې ژبپوهنه هوارېدای شي او یوازې په ژبپوهانو اړه لري. بیا هم دغه اوسنی لاربنود د تېرو هغو غونډې د هماغې ژبپوهنیزې چلند لارې (پروسیجر) پر بنسټ رغېدلی چې پر ۱۳۵۵ل کال د اروابناد علامه حبیبي تر مشرۍ لاندې د یو شمېر دودېزو او نویو ژبپوهانو او لیکوالو په یوه غونډه کې لاسلیك شوی او د هماغه کال د لړم په میاشت کې د پښتو ټولنې تر پخلي او منښتې وروسته د ۱۳۵۶ ل په لومړیو کې اړوند سرکاري اورګان «زیري» او ورپسې بیاد پښتوپرمختیا او پیاوړتیادوې میاشتنۍ«

(c) ketabton.com: The Digital Library

پلوشې)) خپور کړی وو.
نوې، خپلاسي رغاونې یا نوېزونه (نیولوجېزمونه)چې د یوې - کره لیکنۍ پښتو له رغندو ټوکونو (اجزاوو) ځخه ګڼل کېږي، هم همداسې یوه ورته ژبپوهنیزه ربړه ده او تر ټولو مخکې په ژبپوهانو اړه لري او د هرې علمي، تخنیکي یا انفارماتیکي څانګې پوهان هم خپلې اړوندې نومونې بې د ژبپوهانو او په ځانګړې توګه، ویپوهانو (لېکزیکولوجېستانو) له لارښوونې رغولای او ټاکلای نه شي.

زه په دغو ژبنیو ربړو او سکالوو کې له اوږدې مخینې (سابقې) او ازمېښت سره سره بیا هم دغه لارښود په ټوله مانا کوم وروستنی او همېشنی لارښود یا د چا خبره کومه کاڼي کرښه نه ګڼم، ځکه یو خوا د پښتو ټوله ګړنۍ او لیکنۍ شتمني لا په بشپړ ډول رابرسېره شوې او راخوندي شوې نه ده او بل خوا یې اوسنۍ ګړندۍ خپرنۍ او فرهنګي پراختیا او پرمختیا پرله پسې نوې نوې څنډونه او لر لیدونه پرمخ راپرانیزي او له دې سره یې اړوند لارښود هم زاز و ادلون بدلون غواړي. ان په همدغه اوسني لارښود کې د یوه لړ ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) امرنه (انتخاب) او ټاکنه سم له لاسه وړاندیزي بڼه لري لکه واخلې د (سول، سته ...) او (شول، شته...) تر منځ، یا د (بود - بودند) د انډول په توګه د (و، وو) او (وو، ول، وه)... تر منځ که څه هم د یاد شوي علمي پروسیجر له مخې د وروستنیو ځېلونو کره والی په ګوته شوی او زباد شوی دی. د نیولو جیزمونو په برخه کې یې هم همداسې درواخله.
د دغو ټولو خبرو په پای کې دا هم له پامه غورځول په کار نه دي چې ژبه د یوې ټولنیزې ښکارندې (پدیدې) او فرهنګي اربې په توګه تل په ادلون بدلون کې ده او له دې سره یې رغاونیز (فونېتیکي او ګرامري) او ویېز اکر بکر هم اوښتونکی او بدلېدونکی دی او کره لیکنۍ بڼه یې هم ورسره هرومرو پر یوه اکر پاتېدای نه شي.

بلخوا ژبپوهنه د ژبې او ژبنیو سکالوو د پوهنې په توګه له ټولو پرتلیزو (نسبي) سانټيفیکو آرونو سره بیا هم له ټولنیزو پوهنو څخه ګڼل کېږي او په دې ډول یې د نورو سکالوو په څېر معیاري دا هم د تل لپاره نا لاسوهلې پاتې کېدای نه شي. همدا خبره ده چې ان په وتلیو اروپایي ژبو، لکه انګرېزۍ، فرانسۍ او جرمنۍ کې هم دغه بهیر لا تراوسه پر مخ روان دی او یو نیم ادلون بدلون پکې راوړل کېږي
.

چلند لار (پروسیجر)

پښتو، لکه د نړۍ بله هره ژبه د غړیزو او مانیزو پیلامو (لغاتو) د یوه غونډال (سېستم) په توګه د خپلې ویونکې «پښتني» ټولنې له خوا د خپلمنځي پوهاوي لپاره ویل کېږي او اورول کېږي. اوسنۍ پښتو د نورو خپلوانو (آریاني) ژبو په څېر د خپلې پرمختیا په درېیم پړاو یا پېر (دور) کې ټیکاو لري چې له

(c) ketabton.com: The Digital Library

لسمې زېږدي (میلادي) پېړۍ راپیل شوی او تراوسه پر مخ ځي. تر دې له مخه د منځنۍ پښتو پېروو چې اوږدوالی یې لږ تر لږه دولس پیړۍ اټکلېدای شي.

پښتو ګړدوددونه (لهجې) پر څلورو غورو ډلو وېشنه مومي: (۱) سوېل - لویدیزه پښتو، (۲) سوېل - ختیزه پښتو، (۳) شمال - ختیزه پښتو او (۴) منځنۍ پښتو.

یوه - کره پښتو لکه یو - ټولیز - کره ګرامر یې د بېلابېلو ګړدودونو یو داسې غورچاڼ دی چې د لیکنۍ اړتیا له مخې یې د شاعرانو او لیکوالو له خوا بنسټ اېښوول شوی او پر له پسې یې بشپړتیا موندلې ده. خو له یوې پېړۍ راهیسی چې پښتو په یو واریز ډول خپرني ډګر ته راګډه شوې، دغه بهیر یې هم ګړندی شوی او په دې لړ کې یې له هغو زیاتو آګاهانه او پر له غښتو ژبپوهنیزو هاندوهڅو سره چې له تېرو درو لسیزو راهیسې یې د یوه فرهنګي غورځنګ بڼه غوره کړې، خپل لوړترین بشپړ تیایي پړاو ته رارسیدلی او همداسې پسې ورځ پر ورځ مخ پر بره درومي. دا چې یوه - کره پښتو د لیکوالۍ او خپراوي په بهیر کې را دود شوې او په دې توګه لا سم له لاسه په لیکوالۍ او خپراوي اړه لري، «یوه - کره - لیکنۍ پښتو» هم بلل کېږي.

یوه کره - لیکنۍ پښتو پر دوو ټولیزو او غورو بنسټونو ټیکاو لري. (۱) رغاونیزه یا ګرامري یو رنګي او (۲) ویي پانګیزه (لغوي) رنګارنګي.

۱ - رغاونیزه یا ګرامري یو رنګي

دا مانا چې د وینګ (تلفظ)، اوازپوهې، ګړپوهې (صرف) او غونډله پوهې (نحوې) په برخه کې له څو بېلابېلو ګړدودي ځېلونو (وارینټونو) څخه هماغه یو ځېل غوره کړشي او وکارول شي چې تر نورو یې تاریخي مخینه یا د ویونکیو شمېره زیاته وي. یا یې هم لیکنۍ او خپرنۍ مخینه او دودوالی ډېر وي، همدا راز یې لنډون، وینګ او خوږوالی او بیا با قاعده والی او نه ګډون په پام کې نیول کېږي: لکه له نوسي، لمسي او نمسي څخه وروستی دا، او یا له ورسید، ورسېده، ورسېدو، ورسېدلو، ورسیدئ، ورسېدلئ، اورسېدو، اورسېدلو... څخه ړومبی دا.

۲ - ویي پانګیزه رنګارنګي

په دې مانا چې په یوه - کره - لیکنۍ پښتو کې په دغه اړه له غورچاڼ یا په ملایي نومونه (انتخاب واطراد) څخه کار نه اخېستل کېږي، بلکې د یوه ویي (لغت) ټول هممانیزونه (مترادفات) رااخېستل کېږي، لکه تیږه، ډبره، ګټه، کاڼی، غرګی، کمر... داځکه چې په لږو ډېر مانیز بدلون سره راز راز

(c) ketabton.com: The Digital Library

کارول کېدای شي: تيږه د عامې تيږې (سنگ)، ډبره د کاني (معدني) تېږې، گټه د ودانيزې (تعميراتي) توکي، کاڼی د آسماني تيږې، غرگی د گردې تېږې لپاره چې د يو څيز د اوړه کولو يا ميده کولو لپاره په کارېږي او داسې نور. دغه هممانيزونه د گرامري وارينټو پرخلاف ژبنی او ليکنی يووالی او کره والی نه ژوبلوي، بلکې لاپې پراخوي او بډايه کوي .

د يوې کره - ليکنۍ پښتو وييپانگه لکه نورې ژبې له څلورگونو خواوو څخه را بشپړېږي : (۱) گړدودي وييونه يا گړوېزونه ، (۲) لرغوني يا ارکاييك وييونه او يا زړوېزونه ، (۳) خپللاسي يا مصنوعي وييونه يا نوېزونه او (۴) پور يا مستعار او د خيل وييونه ، يا پوروېزونه.

په دې توگه ږومبني درې ويې ډولونه د پښتو وييپانگې خپله نږه پانگه گڼل کېږي او څلورم دا له نورو (پارسي، هندي، عربي، انگرېزي، پرانسي...) ژبو څخه راپور شوي او دود شوي دي . مانا دا چې ټوله وييپانگه په سل کې ۷۵ په پښتو اړه لري او په سل کې ۲۵ په پرديو ژبو. تر ۲۵% زياته پورونه پښتو له پښتنو څخه ورو ورو پردۍ کوي او کنډيباغي (پټوا) يا لږ تر لږه اردو ترې جوړېږي .

ليکلار او ليکدود :

دغه دواړې نومونې د بېلابېلو ماناوو او موخو لپاره دود شوې دي. په ليکلار کې ژبني اړخونه او گرامري جوړښتونه تر پام لاندې نيول کېږي. په دې توگه کله چې وايو ، کره يا معياري پښتو ليکلار، نو مانا يې دا چې له پورتنيو آرونو سره سم يې د يوې - کره پښتو استازي او ښکارندويي وکړای شي. خو ليکدود يا املاً په ټاکلي الفبايي يا ليکني (تحريري) سېستم کې د توپير (کنټراسټ) يا نه گډون (عدم التباس) له آر سره سم د يوې ژبې ليکنۍ يا انځوريزه سېمبوليکه بڼه ده. کره ليکدود هله رښتينوالی موندای شي چې په اړونده ابېڅې (الفبا) کې د هر غږ او ويې لپاره ټاکلی سېمبول (توری - حرف) ولري او بيا د هماغې ټاکلې کره ژبې تر وسې وسې څرگندويي وکړای شي . اوسنۍ دوديزه پښتو ابېڅې چې بنسټ يې پر عربي هغې ايښوول شوی، زياتره د (۲۹) گونو بېواکو (کنسوننټو - صامتو) او نيمواکو(w,y) غږونو يا اوازونو لپاره توري (حروف) لري او د اووگونو خپلواکو (واولو - صايتو) اوازونو لپاره تش درې توري (ا، و، ی)، خو بيا هم د اوږده او لنډ (و) لپاره هماغه يوه نښه (توری) کاروي، او د زور او زورکي لپاره گردی يا لکۍ ډوله بيا هم گډون رامنځته کوي. همزه (ء) يا چرگۍ (ه) هم همداسې درواخله. گ له کرۍ (گ) سره ليکل هم يو بې سر وبوله کاردی . ځکه دا نښه يوازې د غبرگژبيزو اوازونو (ټ، ډ، ړ، ڼ) لپاره سمه راځي، چې ژبه ورسره راکړۍ کېږي، گ تخنيکي او اقتصادي ستونزه هم رامنځ ته کوي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کره ليکنۍ پښتو ابېڅې (الفباء) په لاندېنې لښتيليک کې وړاندې کېږي:

دودیز	غږیز(فونیمیک)	نوم	بېلګه	غږیزلیک
ا، ه، ـه	a	زور	اره، اړ	ará, aṛ
ه، ـه	ə	زورکی	زړه	zṛə
آ	ā	اوږد (ممدوده) الف	آر، آس، کال	ār, ās, kāl
ب	b	بې	بر	bar
پ	p	پې	پوړ	poṛ
ت	t	تې	تل	tal
ټ	ṭ	ټې	ټل	ṭal
ج	ǰ	جې (جيم)	جل	ǰal
چ	č	چې	چم	čam
ځ	j	ځې	ځل، ورځ	jal, wraj
څ	c	څې	څرخ، خرڅ	carx, xarc
خ	x	خې	خر، خور	xar,xor
د	d	دې (دال)	دادا	dādā
ډ	ḍ	ډې (ډال)	ډول	ḍol
ر	r	رې	رګ، تور	rag, tor
ړ	ṛ	ړې	ړوند	ṛund
ز	z	زې	زر	zar
ژ	ž	ژې	ژر	žar
ږ	ğ, ẓ̌	ږې	ږيره	ğıra || ẓ̌ıra
س	s	سې(سين)	سم	sam
ش	š	شې(شين)	شپه	špa
ښ	x̌ , ṣ̌	ښې	ښار	x̌ār || ṣ̌ār
غ	γ	غې(غېن)	غر	γar
ک	k	کې(کاف)	کر	kar
ګ	g	ګې (ګاف)	ګڼ	gaṇ
ل	l	لې(لام)	لر	lar
م	m	مې(ميم)	مور	mor

(c) ketabton.com: The Digital Library

ن	n	نې(نون)	نر	nar
ڼ	ṇ	ڼې	روڼ	ruṇ
و	(o) o	او [اوږد (و)]	کور	kor
و	u	او [لنډ (و)]	زوم	zum
و	w	وې [ابېواك (و)]	ور	war
ه،هـ	h	هې	هم	ham
ې	e	اوږده يې	هېر	her
ي	i	لنډه يې	وير	wır
ی	ay	زورواله يې	وری	wray
ۍ،ئ	əy	زورکي واله يې	ورۍ، خورئ	wrəy, xwrəy

عربي	غږيز	نوم	بېلگه
ث	Θ	ثې، ثاء	حديث
ح	ḥ	حاٰ	حليم
ذ	Δ	ذال	ذاکر
ص	ṣ	صاد	صابر
ض	Z	ضاد	ضمير
ط	ṯ	طا، طې	طاهر
ظ	ẕ	ظا، ظې	ظاهر
ع	Σ	عين	عالم
ف	F	فاء، فې	فاروق
ق	Q	قاف	قرآن

د رغاونيز يا پښوييز (گرامري) يووالي آرونه (پرنسيپونه)

دا پرنسيپونه د يادشوي پروسيجر په رڼاکې د پورتنيو معياري يا ټوليزو پرنسيپونو د کاروني لپاره پر کار راتلاي شي او د هغو علمي کول کيدوني کولای شي. په بله وينا داسې آرونه (پرنسيپونه) چې د هغو له مخې موږ په راز راز گړدودي گرامري ځېلونو (وارينټونو) کې د غورځونې (اطراد) او يا

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوروني (انتخاب) اجازه ولرلای شو:

۱- دویو نکو ډېروالی، دا په دې مانا چې د یوه ګرامري توك له مخې له څوارینتیو نو څخه هماغه یوه ته معیاري ارزښت ورکړ شي چې د ویونکو شمیر یې ډیر وي، لکه: (ورځ) د (روځ)، (ځمکه) د (زمکه)، (شته) د (سته) یا (ما نیولی دی) د (ما نیسلی دی) پر وړاندې. په دې لړ کې منځنۍ پښتو د نورو دربوارو ګړدودي ډلو پرخلاف یو نیم تاریخي (لرغونی) آواز خوندي ساتلی، خو د ویونکیو د لږوالي پر بنسټ کره نه شي منل کېدای، لکه س په سګه، دېرس ، مسر، کسر... کې.

۲- توپیر او نه التباس، په دې مانا چې د یوه فونولوجیکي او ګرامري توك له وارینتیو نو څخه هماغه یوه ته معیاري ارزښت ورکړ شي چې له نورو معیاري امرل شوو توکونو سره یې توپیرو شي، په بله وینا ، د التباس او یو له بله د ټکر مخه یې ونیول شي. د ژبنیو توکونو تر منځ توپیر او نه التباس یو ژبنی قانون او ناموس ګڼل کېږي، لکه (شول) د (سول) پر وړاندې چې له (سوځل) سره یې ټکر راځي، همدارنګه سیوری - سوری ، پسور - سور، خپور - خور ... درواخله.

۳- د ویوالی (باقاعده ګي)، دا مانا چې له بېلابېلو رغاونیزو (پښوییزو) ځېلونو څخه هماغو ته معیاري ارزښت ورکول کېږي چې بېدویې یا استثناء یې کمه وي، لکه دا دوی (قاعده) چې - زور(- a) په دودیز او بیا (فونیمیك) لیك کې د ښځینه پایلې په توګه په پام کې ونیول شي او ډېرګړې یې هم - ې (- e) ، نه دا چې د نورو دروګونو ګړدودي ډلو پر وړاندې د کندهاري ګړدود پر بنسټ تر خجن خپلواك (واوېل) وروسته a _ پر ə واړول شي او ə بیا په ډېر ګړي کې پر _i.
همداسې په نرینه نومونو کې درواخله چې کندهاریان یې د نورې ډېرۍ پښتو _ay پای د ناحجنۍ له کبله پر əy اړوي او بیا یې ډېرګړی هم د _Ii پرځای پر _əy پای ته رسوي او داسې نور .

۴- سپما ، دا مانا چې تر وسې وسې او وروستني بریده په لږو ویيو کې ډیره مانا او مطلب وړاندې شي، بې له دې چې ابهام او ګونګوالی پیښ شي، یوه خبره چې په یوه جمله کې راتلای شي، دوو ته باید ونه رسېږي او یوه جمله چې له پنځو توکو څخه جوړېدای شي، په کارنه دي، اتو یا لسو توکو ته ورسي. البته په ادبي او هنري ډګر کې د یوه مطلب څو څو رازه څرګندول له سپما څخه سرغړاوی نه ګڼل کېږي، هغه هم په دې شرط چې نوې نوې مانیزې او بدیعي رنګارنګۍ منځ ته راوړي، د چا خبره تکرار حسن اوسي، نه دا چې تشه لفاظي بڼه ولري. له بده مرغه زموږ ډېر لیکوال د ډېر پخواني ختیز دود تر اغېز لاندې د همانیزو ویيو او جملو بیا بیا کارول د خپل لیکني سبك ستر ټوك ګڼي. سپما په کړاوړون (فعلي ګردان) کې هم ډېره پاموړ بلل کېږي او هغه دا چې له بیلابیلو ګړدودي ځېلونو یې هماغه لنډه دا امرل کېږي : لکه د (یوه شوم) پرځای (وپوهیدم) یا د (ډوډۍ وخوړلې شوه) پرځای (ډوډۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخوړل شوه) . په ویې غونډونو ، لکه: کابل پوهنتون، د (د کابل پوهنتون)، (کابل ښار) د (د کابل ښار) ... پر وړاندې . په نوېزونو کې، لکه: (رسنۍ) د (خبري یا خپرندویه رسنۍ) پر وړاندې.

۵ - اساني او رواني، په دې جاج (مفهوم) چې د یوه ژبني توك د تلفظ (وینګ) او له دې سره بیا د لیك او چاپ ... له مخې پښتنو او نا پښتنو ټولو لپاره اساني او رواني ولري . دا آر په پښتو زده کړه او ښوونه کې بیا په ځانګړي ډول د زیات ارزښت وړ دی، لکه (راوړ شو)او راکړ شو، د (راوړل شو) او (راکړل شو) یا پېړ د پرېړ، درون - درانه د دروند - درانده پر وړاندې .

۶ - خوږ غږي او بلاغت، چې یو ژبنی توك په ټولنه کې (دا کثریت له نظره) رکاکت او کراهیت ونه لري. د ساري په توګه له فونولوجیکي او ګرامري او ان لغوي او محاوروي وارینټو د یوه ګرانښت او خوږوالی زیات وي، لکه: (هیلۍ ته لامبو ښوول) د (کونډې ته غوول ښوول) پر وړاندې یا (نتل) د (رټل)، (وختېرۍ) د (وخت ګوډۍ) پر وړاندې ... .

۷ - لرغونوالی، په دې جاج چې د ویېزو او ګرامري وارینټونو په ډله کې هماغو ته معیاري ارزښت ورکول کېږي چې یې تر نورو تاریخي او ایټمولوجیکي لرغونوالی ډېر وي، لکه: (ځمکه) د (مزکه)، (ولاړم) د (لاړم) پر وړاندې. دا چې له نجل - نجن، نجلۍ - نجنۍ، زما - دما ، زموږ - دموږ، ستا – د تا او ستاسې – د تاسې، ژغ - جغ، جندره - ژندره، ژرنده - جرنده، نږور - نګور... څخه وروستي ځېلونه لرغوني دي، خو د ویونکیو زیاتوالی او له دې سره کره والی د مخنیو پر خوا دی .

یادونه:

په دی یاد شوو پر نسیپونو کې کېدای شي، یو له بله ټکر راشي. په دې مانا چې که یو توك د یوه پرنسیپ (لکه لرغونوالي) له مخې معیاري ارزښت ولري، مګر د یوه بل پرنسیپ (لکه د ویونکو ډېروالي) له پلوه یې دغه ارزښت سلب شي، په دې توګه په کار ده چې لومړی د ژبپوهنې یا عملي او تطبیقي چانس او ارزښت د ډیروالي او لږوالي له مخې هر پرنسیپ ته لوړې یا ټیټې شمېرې ورکړ شي او کله چې یو ژبنی توك د ټولو پرنسیپونو له ټولیزو شمېرو څخه تر نیمایي زیاتې یوسي، معیاري ارزښت به ورکول کېږي. د ساري په توګه د نننۍ ژبپوهنې له مخې د یوه ژبني توك ډېر کاربدنګ، په بله وینا ، د هغه د ویونکو ډیروالی تر تاریخي لر غونوالي او دودوالي څخه زیات ارزښت لري او په کار ده،که لرغونوالي او دودوالي یا نورو آرونو ته په سل کې پنځه پنځه شمېرې ورکول کېږي، نو د نننۍ دود او کاریدنګ او ویونکو ډیروالي ته به په سل کې شل شمېرې ورکړشي. بیاهم که د دې کار لپاره کومه بله جوړه شوې واکمنه غونډه له لا کره پروسېجر سره ټولو آرونو ته یو یو راز شمېرې ورکول غوره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وګڼي، په بله وینا ، هیڅ شمېرې ورنه کړي او د یوه ژبني توك په معیاري ټاکلو او امر لوکې د یاد شوو آرونو ډېروالی په پام کې ونیسي، نو بیا هم له علمي بنسټونو څخه دومره سرغړاوی نه ګڼل کېږي. ځکه د ژبې غوندې یوې ټولنیزې پدیدې، هغه یې هم په لیکنۍ برخه کې قرار دادي او تړوني لاسوهنې او ریفورمونه تل منلي او منلای شي.

د دې لپاره چې دغه لاربنود مو له تولیزوالي څخه را ځانګړی کړی او بیلابیلو ژبني توکونه او ټوکونه (اجزا) مو په کې رانغښتي اوسي، لومړی یې له غونډله پوهیزو (نحوي) یونونو (واحدونو) څخخه را پیلوو، بیا ګړپوهیز (صرفي)، ورپسې غږپوهیز (فونولوجیکي) هغه تر کرونې لاندې نیسو او تر ټولو وروسته بیا د دغو ټولو رغاونیزو او پښوییزو (ګرامري) یونونو یا توکونو د کرونې په رڼا کې لیکدودي (املایي یا ارتوګرافیکي) هغه .

لومړی - په غونډله پوهیزه (نحوي) برخه کې:

۱- لکه څنګه یې چې له نوې نومونې څخه ښرګندېږي، په غونډله پوهه کې غونډلې (جملې)، غونډونه (فقرې)، او ګړنې (محاورې)، په بله وینا ، څرګندنې (اکسپرېشنونه) تر ویېنې (بحث) لاندې نیول کېږي او په دې توګه د یوې ژبې لوېترین توکونه یا یوونونه (واحدونه) را اخلي چې د دود له مخې د ګړپوهې (صرف) تر څنګه د پښویې (ګرامر) دویمه څانګه بلل کېږي. په دې لړ کې غونډله بیا له اړوندو رغندو توکونو (نومونو، کړونو، کړولونو یا قیدونو او وییکو یا اداتو) سره په وروسته ډول تر کارونې لاندې نیسو .

۲- پښتو غونډله ړومبی پر دوو برخو یا غونډونو (فقرو) وېشل کېږي چې لومړی هغه ته نومړال غونډ وایي او دویم ته کړوال، خو د دندې له مخې لومړی هغه اینبی (مسند الیه یا مبتدا) بلل کېږي او دویم دا اینبونی (مسند یا خبر). په اینبي کې کړند (فاعل یا نائب فاعل) له اړوندو ستاینومونو او نورو ټاکندو توکو سره راځي چې لومړی پېژند (حرف تعریف)، بیا شمېرنوم ، ورپسې ستاینوم او وروسته پخپله کړند اوډون مومي. د غونډلې په دویمه برخه «اینبوني» کې کړی (مفعول) او کړ او کړول یا کړولونه او پخپله د کړي اړوندان راځي، په دې اوډون: ړومبی د کړي پېژند یا شمېرنوم، ستاینوم او بیا په خپله کړی، ورپسې کړول یا کړولونه او په پای کې کړ او مرستیال کړ یا کړونه راځي. ځینې کړولونه د نومړال ونډ په سر کې هم راځي، لکه: نن په کابل کې واووره ووري، په لندن کې ډېر مهال افغان سفارت نه وو .... .

لکه : ببرك _ سنك په څپېړه وواهه (یا وهلی دی).

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳- که په دغه اوډ کې یو توکی له بل توکي سره ځای بدل کړي، غونډله خپل کره والی (معیار) له لاسه ورکوي، لکه چې په ګړنۍ پښتو کې ویل کېږي: یو سنك ببرك په ځپېړه وواهه. یا د شمېرنوم له ځای بدلون سره: په ښاري دویمه مینه کې ... د «په دویمه ښاري مینه کې...» پر ځای، هر ګوره په زماني کړولي غونډونو کې ستاینوم له شمېرنوم سره ځای بدلولای شي، لکه: په دوو تېرو کلونو کې یا په تېرو دوو کلونو کې، خو که خبره ګړیو او شېبو ته ورسي، ستاینوم هرومرو تر شمېرنوم له مخه کره برېښي، لکه: په تېرو ځلیرویشتو ګړیو کې، په تېره یوه شېبه کې ... .
دغه راز کله ناکله د سبکي رنګارنګۍ لپاره په منفي غونډله کې آر کړ (اصلي فعل) تر مرستیالکړ (معاون فعل) وروسته کېدل لړ و ډېر دود لري، لکه: زمری نه دی راغلی = زمری راغلی نه دی.
د غونډلې بېلابېل کوشني کوشني توکونه او په دې لړ کې سربلونه، وستربلونه او نور وییکي (ادات) په وروسته ډول تر کارونې لاندې راځي.

۴- هر ګوره، که په غونډله کې د غښتلیو نومځرو (زه ـ ما ـ موږ، ته ـ تاسې، دی ـ ده، دا ـ دې ـ دوی یا زما ـ زموږ ، ستا ـ ستاسې، د ده ـ د دوی...) پر ځای کمزوري هغه (مې ـ مو ـ دې ـ مو ـ یې...) وکارول شي، نه یوازې ترې تولنومونه (مضافات)، ستاینومونه (صفات) او شمېر نومونه (اعداد) ړومبی راځي، بلکې کړی (مفعول) هم ترې مخکې کېږي، لکه:
یوه پېړه ډوډۍ (مې، دې، مو، یې) وخوړه... .

۵- که یو نوم تر یوه زیات ستاینومونه ولري، د ارزښت له مخې پرله پسې اوډون مومي او شمېرنومونه تر ستاینومو له مخه راځي :

کره	ناکره
یو ډېر ښه سړی راغی	ډېر یو ښه سړی راغی .
دویمه ښاري ځانګه	ښاري دویمه ځانګه
یوه پېړه توره ډوډۍ مې وخوړه	یوه توره پېړه ډوډۍ مې وخوړه (توره ډوډۍ د سپینې پر وړاندې یوه دوده نومونه ده)

مګر «بېړنۍ لومړنۍ مرستې»، نه «لومړنۍ بېړنۍ مرستې»، ځکه «لومړنۍ مرستې» یو نړیوال منلی ترڼګ او جاج دی.

د اېښي او اېښوني (مبتدا او خبر) تر منځ بشپړ ګرامري سمون اړین دی :

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	ناکره
پلوشه راغله .	پلوشه راغلل . (کندهاری پښتو)
ما ډوډۍ وخوړه .	ما ډوډۍ وخوړل. //
پلوشه زما خور ده .	پلوشه زما خور دي. //
// //	پلوشه زما خور دی. (ځائی پښتو)
زلمی- زما ورور دی .	زلمی دما ورور ده. (منځنی پښتو)
زه او ته - ښار ته ځو.	ما او تا ښار ته ځو. (ننگرهاری پښتو)
هلکان راغلل.	هلکان راغلو. (د غزني، پکتیکا، کوټې، کوهاټ... خوا ته)
زلمی، زرڅانگه، زرمینه او زرینه راغلل	- راغلې.
ما- په لندن کې یو کال او درې اوونۍ تېر کړل.	- تېرې کړې.
نولسمه او شلمه پېړۍ تېره شوه.	- تېرې شوې.
اوږم کال او پروسږکال- ښه تېر شو.	- ښه تیر شول.

[زیار، پښتو لیکلار ۱۲۹-۱۲ مخ].

«چې» د غونډلې د ناازادو یا مرستیالو رغندو ټوکونو په لړکې یو ډېر کاری او ډېر پېښنی اړیکوییکی (ارتباطی ادات) دی:

کره	ناکره
زه راغلم چې تاووینم.	زه راغلم (تر څو) تا ووینم. (کابلی پښتو)
د بي بي سي والایې "تر هغې"هم پرځای کاروي:	//
هېواد ته خدمت وکړئ چې اباد شي.	هیواد ته خدمت وکړئ (تر څو) اباد شي.
بلېر امریکا ته ولاړ چې له کلېنټن سره وگوري.	- (چېرته) چې له کلنټن سره گوري. (پېښوری پښتو)
زه یو کتاب اخلم چې ویې لولم.	ـ (کوم) چې لولم یې (- هغه چې -). //
واجپايي اسلام اباد ته ولاړ.	- (څوك) چې له پاکستان سره. //
چې له پاکستان سره خپل اړیکي ښه کړي.	تعلقات ښه کول غواړي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یا د اجمل په شعر کې:
ځئ هغو خوارو له جنت وګټو (ځوك) چې له ځایه دوزخیان پیدا دي.
د «چې» په ملګرتیا یو لړ ترښتي (ترکیبي) اړیکوییکي، لکه دا وروسته کره بېلګې یې:
څومره چې غوربړي- هومره نه وربړي.
څنګه چې ناروغ وم ، نو روغتون ته ولاړم.
کله چې ته راغلې، بیا به زه ولاړ شم.
ناکره بېلګه یې لکه:
ځکه چې ناروغ وم- نوو روغتون ته ولاړم. (کندهاری پښتو)
د همدې غونډلې کره بڼې:
څنګه چې ناروغ وم- نو روغتون ته ولاړم.
یا:
(څنګه) چې هوا ښه شوه ـ (نو) له کوره ووتم (څنګه او نو غورځېدا ای شي)
«لکه څنګه چې» د ترښتي اړیکوییکي (ترکیبي ارتباطي ادات) په توګه:
لکه څنګه چې تاریخ زیاده کړې ده- پښتانه له آره ساك دي.
«څو»، «څو چې» یا «تر څو چې» یوازې د زماني کړول (قید) په توګه، هغه هم د لومړۍ راوړل شوې څېرمه (فرعي) غونډلې په سر کې راځي او یوازې په همدې کارونګ د پارسي «تا» انډول کېدای شي،

لکه:
تر څو چې کوشنی ونه ژاړي - مورتی نه ورکوي.
څو چې بنستپال پر هېواد واکمن وي، د سولې او سوکالۍ هیله نشته.
[دلته یوازې «ترڅو» او « څو» هم ناکره نه بریښي]
همداسې له «چېرې» او « کله» سره، لکه:
چېرې چې اوسې، په خوی به د هغو سې.
کله چې ته راغلې، هله به زه ولاړ شم.
څوك چې خوب کوي، نر کټې به یې زېږي.
ځینې ناکره لیکوال یې له تکراره ځان ژغوري اوهغه دا چې که یوځل یې بیانیه وکاروي، بل ځل یې د پارسي « تای علتیه» تر اغیز لاندې پر (څو) یا (ترڅو) اړوي:
نازوله ښوونځي ژر راغله چې له مور سره بازار ته ولاړه شي، « تر څو» ځانته ګوتونه واخلي [دلته تر

(c) ketabton.com: The Digital Library

څو پر « او » یا « او په دې توګه » بدلول په کار دي].

[د لازیاتې خبرتیا لپاره: پښتو لیکلار ۶۴-۵۶۱ مخ، پښتو پښو یه درېیم چاپ، اړونده سکالو، پښتو ویې پوهنه ۴۴ مخ، د انګرېزي-پښتو د سربلونو سیندګي سریزه].

سربلونه او وستربلونه:

۶- سربلونه د غونډلې (جملې) د مرستیالو رغندو ټوکونو په توګه له ازادو یا آرو ټوکونو (نومونو) سره کړولونه (قیدونه) جوړوي. داسې چې سربل تر نوم له مخه او وستر بل ترې وروسته راځي، لکه په کور کې «په» سر بل او « کې» وستر بل دی. د پښتو د دغو غبرګو وییکو یا «غبرګبلونو» په وړاندې زیاترې خپلوانې ژبې یووستوي سربلونه کاروي، لکه پارسي «در» او انګریزي «in» د کره لیکنې پښتو سربلونه او وستربلونه په لاندې ډول ښوول کېږي:

۷- «له» له هغو ډیر پېښنو سربلو څخه دی چې د څو بېلابېلو وستربلونو په ملګرتیا له منځ کې راښکېل نوم سره بېلابېل کړولونه (قیدونه) جوړوي او له یو لړ منځنیو ګړدودو پرته له یوه بل ډېر پېښني سربل «د» سره ګډ شوی او په دې توګه یو ژبنی آر (توپیر یا نه التباس) تر پښو لاندې کوي .

لکه :

کره	ناکره
تل به دې ساتم د پردو وطنه...	تل به دې ساتم له پردو وطنه...
ته خو به د زلفو کوځې جوړې کړې...	ته خو به له زلفو کوځې جوړې کړې...

او داسې نورې پېیلې او ناپېیلې بېلګې یې. کره جوړې یې دا دي:

غرګبلونه یا د سربلونو او وستربلونو جوړې په لاندې ډول بېلابېلې تر سپړنې لاندې نیول کېږي:

له - سره: زه له زلمي سره له کندهاره (څخه)، راغلم (څخه، په دې توګه غورځېدای شي)

له- څخه: د " څخه " ناکره ګړدودي ځېلونه (څه، نه، ځنې) هم په پېیلو ویناوو کې راتلای شي.

له - سره سره: زه له ناروغۍ سره سره (بیا هم)، کار ته ولاړم . یو وستوی «سره» په همدغه (باوجود) جاج هله بسیا کېدای شي چې تر «له» له مخه راشي، لکه: سره له ناروغی کارته ولاړم. «بې» (ل) هم همداسې په سرکې راځي.

له - پرته: له رابللیو پرته، نا بللي هم راغلي ول (- څخه پرته - په یو ځایي ډول کره نه راځي).

له - وروسته: له غرمې وروسته لمبا ته ځم (دلته تر «له» "تر" زیات کره برېښي).

(c) ketabton.com: The Digital Library

له - راهیسي: له دوولسیزو راهیسې افغان ولس د مرگ و ژوند پر پوله ولاړ دی (د راپه دې خوا ، د- راسې، د- را په هیسته ... یې ناکره انډولونه دی.

په هغو کړولي ترنگو (قیدي ترکیبو) کې چې «څخه» ترې غورځېدلی گڼل کېږي:

د قانون له مخې (څخه) چې «تر مخه» یې ناکره انډول دی، د ځان له خوا ، له ډیرې تودوخې، له غرمې (- تر مابنامه)....

په «لپاره» کې د لیکدودي آر له مخې «له» رانغښتل شوی دی. کله کله د " راهیسي" پر ځای تش "څخه" او یا هم د لاسپما لپاره یوازې پر "له" بسنه کېږي. لکه له کلو څخه، له پخوا... د محمد هوتك په لیکلار کې هم زیاتره "څخه" غورځېدلی دی. له آره، له لاسه، سم له لاسه، وار له مخه، سم له سمونې هم هداسې درواخله.

له ساده (یووستوو) کړولو څخه بېلښتي کړولونه رغوي. لکه : له پاسه، له لاندې، له دننه ... کښل پکار دي .

۸- «تر» چې له "وروسته" یا "مخکې، له مخه "،" څخه " "پرته"... او ستربلو سره هماغه کړولونه یا ترنگونه منځته راوړي چې "له" یې هم راوړي، خو بیا هم لکه چې وویل شول، دلته له "له" څخه "تر" ډېر کره راځي، په تېره د وینگ د اسانتیا له پلوه. د "تر" نور او ستربلونه، لکه:

تر- لاندې: تر ډېوې لاندې تیاره ده (ناکره: د ډیوې [د سیوري] لاندې تیاره ده.

چې اوبو ته وایې پانې - سر یې لاندې کړه تر کانې.

لاس تر زنې لاندې مه ږده - ستا به عادت وي ما به ورك له ملکه کېنه!

تر- پورې: تر مرگ پورې به له خپلی پښتو وانه وړم (که "پورې" غورځول کېږي، نو "تر مرگه " غوره راځي).

تر- څخه: تر سرو وریجو (څخه) خوب ښه دی ("تر - څخه " دلته پرتلیز کړول جوړوې او له منشایي "له - څخه" توپیر مومي).

تر- دننه: تر کور دننه یې ژوند خوار دی.

تر - د باندې (بهر): تر ښار د باندې څوك وتای نه شي.

۹- «په»: له خپلو څلور گونو او ستربلونو سره څلور ډوله کړولونه (قیدونه) رامنځته کوي، لکه :

په - کې: په کوټه کې تیاره ده.

په - سره: په کیلي (سره) کولپ پرانېستل کېږي (سره غورځېدای شي او اړوند زور پای یا زورکی پای ښځینه نوم نه اغېزمنوي، لکه: په خوله مې ورته وویل، په مېړانه وجنگید)

(c) ketabton.com: The Digital Library

په- پورې: په چا پورې مه خانده (پورې هله غورځېدای شي چې "په" پر "پر" واړول شي).
ستا په خبرې پورې مې وويل (ستا د خبرې په اړه مې وويل).
په - پسې: زه په هر چا پسې نه ځم.
(په يو لړ ختيزو ګړدودو کې "په" زياتره غورځول کېږي او له (په - کې) پرته لکه "له" زياتره پر "د" بدلېږي. اردو- انګريزي پېښې، لکه: زه (په) پښتو کې ليکل - خبرې يا ژباړه کوم د چا په مشرۍ کې، په ډېر شمېر کې (ګڼ)، يا ډېر شمېر... ناکره دي.

۱۰- پر- (باندې): دا سربل له لويديزو ګړدودو پرته نور زياتره پر "په" اړول کېږي او ژبنی توپير (contrast) له منځه وړي او ګډون (التباس) رامنځته کوي د ("باندې" يو ليکدودي ځېل "نې" دی):
زرينې زرمينه پر مېز ځملوله او په لرګي يې ووهله.
يا: زرينې زرمينه پر تخته ځملوله او په څوباړي يې ووهله.
زرينې زرمينه پر تخته (باندې) ووهله (مانا دا چې لومړی يې پر تخته ځملوله او بيا يې په سوك څپېړه يا لښتې لرګي ووهله، نوکه وليکو چې: (زرينې زرمينه په تخته ووهله) مانا دا چې د تختې په وسيله يې هغه ووهله. همدا راز (پر مېز) او (په ميز)، (پر څوکۍ) او (په څوکۍ)... ورته مانا ګډون رامنځته کوي. د همدغه آرو معيار له مخې بايد: په پښتو ليکل "او" "پر پښتو ليکل " سره په دوو بېلابېلو ماناوو وکاروو.

د ګران معصوم هوتك (دعوت ۱۱۳ او ۱۱۴ ګڼه ۹ مخ) په " وابنه پر خوله، رسۍ پر غاړه" کې لومړی "پر" پر "په" کره ګڼي او هغه هم په دې چې وابنه په خوله کې دننه نيول کيږي، نه پر خوله باندې، خو زه يې ورسره په دې منلای نه شم چې يو خو په ظرفي مانا او جاج "په" ما هيڅکله، په هيڅ ګړدود او متن کې بې "-کې" سر بله نه دی موندلی او بله دا چې دلته اړينه نه ده چې وابنه دې کوړټ او سکوټ دننه په خوله کې ونيول شي، بلکې کېږي د چا خبره هسې يې اکټ وشي، "روژه پر خوله" هم همداسې درواخله.
دلته "پر" سرسري او بابز جاج اخلي، کوچيان وايي: "موږ اوړی پر کابل او ژمی پر پېښور تېروو".
ځکه دوی تر ښارو او کليو بهر په کېږديو کې اوسي، نه دننه په ښارونو او مېشتو سيمو کې.
که چېرې "پر" دلته پر "په" واړوي، هرومرو به ورسره "کې" ملګرې کوي او د اړوندو ښارونو يا سيمو "دننه" مانا به ترې اخلي، يا په ملايي ژبه د استعلايي مانا پرځای ظرفي هغه. دا هم څرګنده ده چې ډېروکوچيانو هم "پر" هر چېرې پر "په" اړولی، په بله وينا ، را لنډ کړی دی، خو د ياد شوي آر له مخې دا دواړه سربلونه سره توپيرول په کار دي، که څه هم ډېری يې يوازې "په" په دواړو جاجو يو شان کاروي، د "پر" نور کره کارونځايونه:
يو څه پر بل څه اړول يا بدلول، ژباړل او داسې نور، پر مخه دې ښه، (مخ) پر وړاندې، پر کال، پر

(c) ketabton.com: The Digital Library

میاشت، پر ورځ، پر شپه، پر_بجو...

۱۱- بې- لکه جرمني ohne یا انګرېزي without له آره ځانته کارول کېدای شي، لکه:
بې زده کړې ژوند ګران دی، بې علمه ژوندون ګران دی...
ورسره "له" ملګری کول او بیا ورسره "څخه (ځنې،) " اوستربل غاړې کول، د سپما، اسانۍ اوروانۍ آرونه زیانمنوي او زیاتره په پېیلې (منظومه) وینا کې ورته د تول برابرۍ لپاره اړتیا پیدا کېږي.
که اړوند توکي چې باید نفې یې کړي، زیات شي، بیا یې پرځای "له - پرته" کارول په کار دي: د هېواد " له" ارامۍ او پرمختګ " پرته " بله هیله نه لرم. " له " زده کړې او کارو زیار " پرته " ژوند کېدون نه لري.
همدارنګه په سرچپه ډول د یوه یووستوي یا ترېنتي توك یا غونډ (فقرې) لپاره " له - پرته " کارول هم کره نه برېښي، لکه: له پیسو پرته هم ژوند کېدای شي چې کره او لنډ اسانه بڼه یې "بې پیسو هم ژوند کېدای شي". "بې" لړو ډېر د «- له» په ملتیا تل د نومونو او غونډونو په سر کې راځي او د " له - پرته " ځای نیسي، لکه:
زه بې له هغې هم درتلونکی وم، بې ستا له وینا ما خپل کار ترسره کړ. کټ مټ لکه "سره" چې د "باوجود" په مانا منځنی دریځ لري. نور نا کره انډولونه، لکه: د زمري نه په غیر، د ستا نه په غیر.

۱۲- (و) - ته: "و" یو زوړ سر بل دی او یوازې یې له تاریخي پلوه د کره والي یو آر په برخه دی چې د ویونکو د ډېري، لیکني او خپرني دود، لنډون او اسانتیا د پنځګونو آرونو په وړاندې په هیستوریزمونو کې راځي او یوازې اړوند او ستربل "ته" یې کره ګڼل کېږي. ان په لویدیزه (کندهارۍ) پښتو کې چې دغه پخوانی سربل چې لا ژوندی ساتلی، هم د یوه لړ لیکوالو او په تېره شاعرانو له خوا یو مخیز نه کارول کېږي چې محمد هوتك (پټه خزانه) یې غوره بېلګه ګڼل کیږي.
په لرغوني او منځني شعر کې د - ته تر څنګه و - وته، و- لړو ډیر لېدل کېږي، لکه:
... هر پلوته ټپې زړونه په ځار ځار
... چې غزنه ته مې باتلی په تلوار
... سه یې والوتله هسك ته پردې لار
... نه را درومي غور ته بیا جوپې د ښار (اسعد سوری).
همداسې ښکارندوی، شیخ بوستان، اسماعیل، متي، خوشال، رحمان... (- ته) ډېر کارولی، که څه هم کېدای شي، لاسوند یې وزني اړتیا وي.
د (و- ته) بېلګې، لکه: څمه څمه چې اوږد یون مې دی ومخ ته - د یا نه څوری به اچوم و ترخ ته (خرښبون).
د (و-وته) بېلګه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

خدای وما وته ښکاره کړ هغه لمر بيا (رحمان بابا)
د (و-) بېلګې:
سوز ګداز د محبت هسې و ما را (پير محمد کاکړ)
چې مې خوږ کا کام، ترخه وما ناکام را (محمد هوتك)

۱۳- د «ته» او ستربل شعري انډول "لره" هم دود لري او همدا راز يې "له" هم درواخله چې د غږونج پايله ده او د کوزنيو ليکوالو په پېښو يې په نثر کې کارونه کره نه ګڼل کېږي.

۱۴- « د-...» يو داسې ډېر کاری او ډېر پېښې سربل دی چې له «کره» پرته د يووستوو نومونو او يا هم د غونډونو په ملتيا د (اضافت، چار پرځای کوي، لکه: د زمري ورور، د اسمان ستوري، د ژوند سړې تودې، د رمو او ګلو خاوند، د پت څښتن... "- کره" چې له آره د "کور " اوښتې بڼه برېښي، د (د-) يوازينی ساده او يووستوی اضافي اوستربل دی. تشبيهي يا ورتني وستربلونه - يې له "غوندې" پرته نور زياتره غونډيز (فقره يي) بڼې لري او نارښتيني "کاذب" بلل کيږي، لکه: د مزدور غوندې يې وګټه - د بادار غوندې يې وخوره، د بېوزلو په ګټه، د پېړيو په پوړيو کې، د هېواد اوسنی اکر په پام کې نيول، د ... دفاع، کتنه، درناوی، ساتنه، ننګه ... مخنيوی، ليدنه ، هرکلی... چې بې له "څخه" سم او کره ګڼل کېږي.
د " - غوندې" پرځای دا غونډونه د تشبيهي وستربلونو ښکارندويي کوي: د- په څېر، د- په رنګ، د- په ډول، د- په دود ، د-په شان (يا شانې، په شانته، په شانتې)، د- په توګه، د- په راز، د- په بڼه ....
-"لپاره" يو داسې بېلښتي (اشتقاقی) اوستربل دی چې تر هرڅه له مخه " د اړوندۍ او ځانګړونې " او لږ و ډېر د "ته" غوندې لرکړی پېر (د اتيف يا مفعول له حالت) رامنځته کوي، لکه :
دا کتاب "د لوستو لپاره" دی، اوبه " د څښاك لپاره " دي. دا ډالۍ "د زمري لپاره" ساتم. "د-" د مهالوييو په ملتيا مهالي کړولونه جوړوي، لکه د کال په اوږدو کې، د ورځې، د شپې، د سهار، د غرمې....
زما کره، ستاکره، زما غوندې، ستا غوندې، زما لپاره، ستا لپاره، ستا په څېر....
دا چې (زما) او ستا له آره (دما) او (دتا) دي، يا په بله وينا ، د اسانتيا لپاره (د) پر (ز) او (س) اوښتی، نو زما کره، زما غوندې، ستا غوندې، زما لپاره، ستا لپاره... بل (د) ته اړتيا نه لري او له دې کبله د ستا... د زما... ناکره ګڼل کېږي.
له "د" سره (سره، څخه، پورې، پسې، لاندې، وروسته، پرته، راهيسې، دننه، د باندې...) اوستربل کول ناکره دي چې په زياترو ختيزو ګړدودو کې دود لري . همدا راز، لکه پاس چې نغوته وشوه، د پارسي ځيلې کابلۍ پښتو تر اغيز لاندې (د- څخه ملاتړ، مرسته، ننګه، استازي، دفاع، مخنيوی، هرکلې، يادونه، ستاينه، ساتنه، څارنه، درناوی، کتنه...) ناکره بلل کېږي، په کار ده " څخه " ترې وغورځول

شي.

له مهالي او توني کړولونو (مکاني قيدونه) سره خپله تولواله (اضافي) دنده داسې پرځای کوي: دغره له پاسه، د کور له دننه، د غره له لاندې، د- له کښته، د- له پورته، د- له سره، د- له مخه، د- له څنګه... په دغه راز بېلګو کې د پای اوستربل "څخه " تل غورځي.

له څرنګيز او توسني (علتيه)، کړولو سره داسې سربل کېدای شي: د- له مخې، د- له کبله، د- له لامله، د- له توسنه، د- له لاسه، د- له ټسه، د- له درده....

په دې ډول د "له" پرځای "د" کارول ناکره دي، لکه: د- دپاسه، د- دمخه، د- دلاندې، د- دلاسه، د- د کبله... يا سم دلاسه، سم د سمونې... لکه څنګه چې د "له" سربل په برخه کې وويل شول.

۱۵- څرګندنې او ګړنې يا اصطلاحات او محاورې چې د نه شنل کيدونکو غونډونو په توګه کارول کېږي، بايد پردۍ بڼه ونه لري، په بله وينا، د پارسي يا بلې ژبې ګړنې ټکي پر ټکي په پښتو جملو کې ونه ژباړل شي او په دې توګه ژبنۍ رغاونه زيانمنه نه شي، لکه: اقدام په عمل راوړل، په وجود راتلل، صورت نيول، پرکرسۍ کښينول، په عمل کې پلی کول... په دې باب دې نورې اړوندې ليکنې له مخه ولوستل شي.

- دلته د پارسي ځېلې او اردو ځېلې پښتو د ناکره غونډلو (جملو) پر وړاندې د يوې - کره پښتو هغو يو لړ بېلګې د درنو مينه والو مخې ته ږدو.

کره	ناکره (پارسي ځېلې پښتو)
د سولې لپاره لارې چارې غوره کول.	د سولې د پاره تدابير اتخاذ کول.
په امنيتي لارو چارو لاس پورې کول.	امنيتی تدابير په لاره اچول.
دولك کسيز ايراني ځواکونه پر افغاني پوله ځای پرځای شول.	د ايران دوه سوه زره قواوې د افغانستان په سرحد کې متمرکزې شوې.
تر پنځوسو زيات بنديان خوشې شول .	زياتره پنځوس بنديان خوشې کړی شول.
اوس پوره خبرونه وړاندې کېږي.	اوس زياتره خبرونه وړاندې کېږي، اوس هم د خبرونو پوره سپړاو وړاندې کېږي. اوس هم د خبرونو زياتره تفصيل وړاندې کېدلی شي.
په کابل کې خپل ژوند تېروي.	په کابل کې خپل ژوند په سروړي.
افغانان له چکالۍ څخه ځورېږي.	افغانان د وچکالۍ د ناحيې څخه

(c) ketabton.com: The Digital Library

	ځورېږي.
زه د کابل په شېرشاه مېنه کې اوسېږم.	زه د کابل په کارتهٔ چار کې کښېنم.
ته چېرې اوسې؟	ته چرته پاتې کېږې؟
ما په کورکې همسایه اچولی دی.	ما په کور کې همسایه کښېنولی دی.
ما دکور ور جوړ کړ.	ما د کور دروازه کښېنوله.
ما نیالګي کېښوول.	ما نیالګي کښېنول.
د ملي ایرونو (عایداتو) پاموړ زیاتېدنې.	په ملي عایداتو کې د ملاحظې یا توجه وړ اقلام زیاتېدل.
تر کېدونه دورځنیو لګښتونو کمول.	تر ممکن حده د ورځنیو مصارفو اندازه کمول.
دغه وړهڅې (پرخپل وار) ګټورې زبادېدای شي.	دا اقدامات په خپل ذات کې مفید ثابتېدای شي.
د سولې هره هڅه ګټوره پر بو تای شي.	د سولې هر اقدام مفید تمامېدای شي.
د کور ډوډۍ تر بازاره ارزانه پرېوځي.	د کور ډوډۍ نسبت بازار ته ارزانه تمامېږي.
له کرنیزو سرچینو څخه په زړه پورې ګټه لاسته راتلای شي.	د زراعتي منابعو نه مطلوبه ګټه میسرېدلی شي.
پروژه ترکار لاندې ونیول شوه.	پروژه د اجرا لاندې قرار ومونده.
له تخنیك څخه په ګټه اخېستنه یا ګټنه.	د تخنیك نه په استفادې سره.
ما خپل کتابونه تر لاسه کړل یا راورسېدل.	زه خپل کتابونه تسلیم شوم (کابلۍ پښتو).
ما یې خبرې ته غاړه کېښووه.	ما د هغه خبره تسلیم یا تسلیمه کړه (پېښورۍ پښتو).
زه پر ځان پام کوم یا ساتم.	زه ځانته متوجه یم - توجه لرم یا توجه ورکوم.
زه خپلې تېروتنې ته ځیر شوم.	زه خپلې سهوې ته متوجه شوم.
ما د هغه پام را واړوه یا راوڅکاوه.	ما د هغه توجه جلبه کړه.
ما د ده مرسته راوڅکوله.	ما دده مرسته را جذبه کړه.
ما خپلې مرستې ته دهغه پام راوڅکاوه.	ما د خپلې مرستې لپاره د هغه توجه را جذبه کړه.
زه له خطر سره مخ یا مخامخ شوم.	زه له خطر سره مواجه شوم.

زه په خطر کې یم.	زه د خطر په معرض کې واقع یم.
هغوی ځانونه وسپارل.	هغې ځانونه تسلیم کړل.
لاری چارې - هڅې - هاندوهڅی... پیلول.	تدابیر - اقدامات - مساعی... پر لاره اچول.
افغانستان د تاریخ په خورا بداکرکې ټیکاو لري.	افغانستان د تاریخ په زیاته بده وضع کې قرار لري.
زه تر اوړي ژمی غوره گڼم.	زه نسبت یا نظر اوړي ته ژمي ته تر جیح ورکوم.
په ځینو برخو کې اندېښنه رامنځته کولای شي.	په یو سلسله مواردو کې د نگرانۍ باعث گرځېدی شي.
تاوتریخوالی ډېر شوی دی.	شر شدت سوا شوی دی.
ځارندویانو پر توند لارو گولۍ وورولې.	پولیسوالو په شدت (تشدد) پسندو د ټوپك گولۍ وورولې.
جنگ سخت شوی دی.	جنگ شدت موندلی دی.
نن درې نومولي زرك، زمرك او اتل، خلکو ته وینا وې کوي.	نن دری نامزدان هر یو زرك، زمرك او اتل خلکو ته بیا نیې (بیانونه) ورکوي.
د هغوویناوې په ورځپاڼو کې خپرېږی.	د هغووینا گانې (بیانونه) په اخبارو کې نشرېدلی شي.
هغوی خپل استازي ونومول.	هغوی خپل نماینده گان کاندید (نامزد) کړل.
نومولي دادي:...	کاندیدان (نامزدان)عبارت دي د...
په یو لړ ځانگړو برخو کې.	په یوه سلسله حادومواردوکې.
ډېر وگړي ورسره لېوالتیا لري.	اکثریت خلك ورسره دلچسپي لري.
دغه کتاب مې دومره نه خوښېږي.	دغه کتاب ماته چنداني دلچسپ نه دی.
دغه کارېې نه خوښېږي.	داکارېې ددلچسپۍ موردنه واقع کېږي.
د کورنیو چارو وزیر په ناسوبتیا کې.	د داخله چارو د وزیر په غیاب (غیابت) کې.
تر کېدونه یې مخنیوی په کار دی.	ترممکن حده پورې یې مخنیوی ضروري دی.
د امریکا کېدوني بریدونه.	د امریکا ممکنه بریدونه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد د بشپړې نېستۍ تر بريده ورسېد.	هېواد د نېستۍ تر (سر_) حده ورسېدلو.
پرګڼ مېشتي ښار توغندي وورول شول.	د نفوسو نه په ډك ښار راكټي بمبار وشو.
د باوري لاسوندو پر بنسټ (له مخې).	د بااعتباره اسنادو په بنا.
دواړه مشران يوه جوړجاړي ته ورسېدل.	دواړه مشران يو موافقت (موافقې، توافق) ته ورسېدل.
د دواړو تر منځ د اندونو اوازمېښتونو راكړه وركړه وشوه.	د دواړو په منځ كې د افكارو او تجاربو تبادله وشوه.
ده ته د الياره (كابو) پر لاس ورغله...	ده ته دا فرصت حاصل شو...
له ګاونډيانو سره دنه تېري او ښواړيكو تړون لاسليك شو.	د ګاونډيانو سره د تېري دنه كولو او ښو مناسباتو قرارداد امضاء شو.
هغوی دوبله پوهاوي لار راخپله كړه.	هغوی دګډ تفاهم په منځته راتګ سلا شول
د دواړو ترمنځ ورانپوهاوی پای ته ورسېد.	د دواړو په منځ كې سوء تفاهم رفع شو.
جنګ جګړوته پای ټکی ایښوول په كار دي.	بايد جنګ وجدل ته وروستی ټکی كېښوول شي.
د نومولو استازونو مليك و پايلل شو.	د نامزدانو د نماينده ګانو لست وروستی كړی شو.
هغه د لندن ښار د كتنې لپاره وخوځېد.	هغه د لندن د ښار څخه د كتنې په غرض (منظور) حركت وكړ.
كوشنی پر مېز كښېناست.	كوچنی د مېز په سركښېناستو.
خپلې خواخوږۍ يې وړاندې (څرګندې) كړې.	خپل د همدردی مراتب يې په عرض ورسول.
په ډزوكې ټپي شو او روغتون ته ولېږدول شو.	د ډزو په نتيجه كې ټپي او روغتون ته منتقل يا يووړل شو.
د ځينو پاملرنو له مخی وبښل شو.	د ځينو ملحوظاتو په اساس وبخښلی شو.
ترهغې وروسته، (له مخه ...) چې خوازك راغی، نو زه ولاړم.	وروسته، (له مخه...) ترهغې چې خوازك راغی، زه لاړم.
سكالو پردې لاسوندوټيكاو نه مومي.	موضوع په دې د لايلو نه بنا كېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنګ د بدمرغۍ سرچینه ده.	جنګ د بدمرغۍ مبداء (منبع) تشکلیوي.

- له تازه ناکره، خپرنیزو (ژورنالېستیکو)، هغه هم په زیاته کچه له اردو - انګرېزي ځېلې پښتو بېلګو څخه:

ناکره (اردو ځېلې پښتو)	کره
نواز شریف څوک چې د پاکستان پخوانی وزیراعظم دی، عدالت ته پېش کولی شي.	نواز شریف چې د پاکستان پخوانی مشروزیر دی، نیاوتون ته وړاندې کېږي.
د پاکستان د قومی اسمبلۍ سپیکر کراچی ته لاړو چرته چې فرقوی شدت تشدد اختیار کړی دی.	د پاکستان دولسي جرګې مشر کراچۍ ته ولاړ چې ګروهیز تاوتریخوالی پکې سخت شوی دی.
د وزیر خارجه پاکستان په مشرۍ کې یو وفد جوړېدلی شي.	د پاکستان د بهرنیو چارو وزیر په مشرۍ یو پلاوی جوړېږي.
په یکم مئی د مزدور کسان پارټی پاکستان جلوس ایستلی شي.	د مي پر لومړۍ د پاکستان د مزدورانو د ګوند لاریون تر سره کېږي.
په ضلع مردان کې بجلی چالو کېدلی شي.	په مردان ولسوالۍ (ضلع) کې برېښنا چالانېږي.
زه هېڅوک په اعتماد کې اخستل نه غواړم.	زه پر هېچا باور (ویسا) نه کوم.
یوه شاندار دستوره به جوړېدلی شي.	یوه پرتمینه غونډه به جوړېږي.
... د پاکستان صدر جوړ کړی شو.	.... د پاکستان هېواد مشر وټاکل شو.
بېنظیره په انګلینډ کې پاتې کېدلی شي.	بېنظیره په انګلستان کې اوسېږي، یا استوګنه لري.
بدعنوانه بیروکرېټ نااهله و ګرځولی شو.	بدنام کارمند (له ټاکنو) بې برخې کړ شو.
یوه زنانه ګلوکاره نوې ګانې (ګانیانې) پېش کوي.	یوه سندرغاړې نوې سندرې وړاندې کوي.
یو کس د غلا په الزام کې ګرفتار کړی شو.	یو څوک د غلا په تور ونیول شو.
د پارټۍ یوه کارکنه د خپلې حلقې امېدواره ده.	یوه ګوندي غړې د خپلې سیمې نوموړې (کاندیده) ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستا د مدد شکریه ادا کوم.	ستا له مرستې مننه کوم، یا: ستاد مرستې مننه کوم.
د پاکستان د آبادۍ خانداني منصوبه بندي پاس کړی شوه.	د پاکستان د وګړمېشتې (نفوسو) پروژه ومنل شوه.
د مزاحمت تحریك په بره روان دی.	د ټینګار (مقاومت) غورځنګ پر مخ درومي.
د بهارت جارحیت کشمیریان نه شي برداشت کولی.	کشمیریان د هند تېری زغملای نه شي.
د فیصلې په حق (مخالفت) کې تقریر پېش کېدلی شي.	د پرېکړې د منښتې (نمښتې) په اړه وینا کېږي.
د دستاویزاتو تر مخه به په اندروني مسایلو ضرور عمل درآمد کېدلی شي.	د لاسوندو له مخې به پر کورنیو ربړو هرومرو چاریاغور کېږي.
د هشتګردي به په مزه مزه د ملك نه ورکه شي.	تر هګري به ورو ورو له هېواده ورکه شي.
هغه ته به خراج تحسین پېش کېدلی شي.	د هغه ستاینه به کېږي.
هغه قابل تحسین وګرځولی شو.	هغه د ستاینې وړ وګرځېد.
جدیدې سماجي (معاشرتي) زمه واریانې تسلیم کولی نه شم.	نوې ټولنیزې ژمنې منلای نه شم.
سامراجي استحصال او نوابادیت دې مرده باد وي!	پانګواکي(امپریالېستي) زبېښناك او ښکېلاك دې برباد وي!
د آبپاشۍ محکمه د بجټ د مشکل باوجود خپلې ډېو ټیانې په مخ بوزي.	د اوبه خور(اوبلګونې) څانګه (اداره) د پانګې (بودجې) له ستونزې سره سره خپلې دندې پر مخ وړې.
سکول د بېمارو د سواکېدو په وجه بند کړی شو.	ښوونځی د ناروغیو د ډېرښت له کبله وتړل شو.
د جنرل هسپتال د ډاکټرانو هرتال ختم کړی شو.	د عامه (ټولوال) روغتون د ډاکټرانو کار بندي پای ته ورسېده.
قیدیانو د اپیل خواست وکړلو.	بندیانو د بیا غور (استیناف) غوښتنه وکړه.
هغه ته یې د غمرازۍ اظهار وکړلو.	هغه ته یې خواخوږي څرګنده کړه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په سماجي اقدارو (قدرونو) بحث کول نه غواړم.	زه پر ټولنیزو ارزښتونو نه غږېږم یا: زه نه غواړم، پر ټولنیزو ارزښتونو وغږېږم [پاکستان پښتو لیکوال داردو - انګرېزۍ په اغېزمنۍ دغه آر کړل (غوښتل) د مرستیالکړ په توګه هسې سرباري کاروي.]
د ملازمانو د بحالۍ دپاره کوششونه جاري ساتلی شي.	د کارمندانو د بیا ټاکنې لپاره هڅې روانې وي.
د حریت پسندو جنګرېز (جدوجهد) نور هم سوا کېدالی شي.	د ازادیپالو جنګ جګړه نوره هم زیاتېږي.
د انتها پسندو اسلامي جماعتونو سربراهان ګرفتار کړی شو.	د بنسټپالو اسلامي ګوندونو مشران ونیول شول.
اغواکړی شوی ټیچر رهاکړی شو.	تروښلی (اختطاف شوی) ښوونکی خوشې شو.
زمینداران نور پرست وغیره روغندار نباتاتي څیزونه پسنده یي.	ځمکوال نمر ګلي او نورو غوړ بوټي خوښوي.
د نهې په ورځ به دوکانونه کولاو کړي شي او هر به څیز به میلا و شي.	پر دربیمه (درېنۍ) به دوکانونه پرانېستل شي او هر څیز به تر لاسه شي.
دلته کې سرمایه کاري سرګرمیانې چندانې نیشتې.	دلته پانګونیزې بوختیاوې دومره نشته.
تانه دار د زور دارو جانبداري کوي.	تانه والا د زورورو پلوي کوي.
د ذرائع عامه تر مخه اهمې کاروایانی کېدلی شي.	د ټولیزو رسنیو له مخې غورې چارې ترسره کېږي.
د زرعي سکیم په حقله تجویز منظور کړی شو.	د کرنیز پلان وړاندیز ومنل شو.
د حکومت پاکستان په حواله دعوام پسندۍ څه بحث نه شي کیدلی.	د پاکستان پرټولمنلتیا (وګړنیتوب) څه خبرې نه شي کېدای.
وزیر خارجه پاکستان په عالمي مسلو کې دلچسپي نه اخلي.	د پاکستان د بهر نیو چارو وزیر له نړیوالو سکالوو سره لېوالتیا نه لري.
اقوام متحده په مشرق وسطی کې اهم کردار ادا کوي.	ملګري ملتونه په منځني ختیځ کې غوره نقش تر سره کوي.
بن لادن د ګردود بېمارۍ په وجه	بن لادن د پښتورګو (بډوډو)د ناروغۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مشکل سره مخ شوی دی.	له کبله له ستونزې سره مخ شوی دی.
په بنيادی طور باندې د سټوډنټانو سره ښه سلوك نه کېږي.	له شاگردانو (زده کړيانو) سره له آره ښه (سم) چلند نه کېږي.
ملاعمر د پټې د خپل ځای نه لا درکه (لاپته) شوی دی.	ملاعمر له خپل پټوني ځخه تری تم شوی دی.
وزير صحت پاکستان د ريډيو اسلام اباد نه براه راست يو ضروري پيغام نشروي.	د پاکستان د روغتيا وزير د اسلام اباد له راديو څخه يو اړين پيغام نېغ پر نېغه خپروي.
د تعليمي محکمو کې تحفظ نه مېلاوېږي.	په ښوونيزو ځانگو (ادارو) کې خونديينه نشته.
د وزير ثقافت اهليه (ټبر، کور، بېگم) په حق اورسېده.	د فرهنگ (کولتور) وزير مېرمن مړه شوه (له نړۍ سترگې پټې کړې).
کابل ته ورغلي د استراليا ډپلومېټان اسلام آباد ته واپس شو.	کابل ته ورغلي استراليايي دېپلوماتان (بيرته) اسلام آباد ته ستانه شول.
د يوولسم ستمبر د بريدونو سره تړاو لرونکی يو دهشتگرد گرفتار کړی شو.	د سېتمبر د يوولسمې د بريدونو اړوند ترهگر ونيول شو.
دېره لرونکو کسانو د عدالت قرارداد تسليم نه کړلو.	گرمو کسانو دنياوتون پرېکړه ونه منله.
د زلزلې کور ړنگونکې غمېزه ختمه شوه.	د رېږدلې کور گډې بخوله پای ته ورسېده.
د لويديځ ښاريان په کابل کې نيولي شوي دي.	د لويديځ هېواد وندان (تبعه) په کابل کې نيول شوي دي.
د ملك صدر يوه خوشخبري پېش کړه.	هېواد مشر (ولسمشر) يوزيری وړاندی کړ.
هغه په ريډيو او ټي وي يو اهم بيان جاري کوي.	هغه په راديو او تلوېزيون کې يوه ارزښتمنه وينا کوي.

[کښېني ليکوال او ژورنالېستان او د دوی په لاروۍ نور ټوليز پښتانه د انگرېزي «on» په پېښو په تېلفون، تېلوېزيون، راډيو... کې د غربېدلو لپاره د (په - کې) پر ځای "په" کاروي او په سرچپه ډول "په مشری يا صدارت کې"، "په تعداد يا شمېر کې" هسې بېځايه "کې" سرباري کوي چې د نورو بېخرته پېښو په څېر په لره بره گړنۍ پښتو کې کوم بنسټ نه لري].

دويم - په غږپوهيزه مورفولوجيکي(صرفي) برخه کې:

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۶- استل د دویم ډېرګړي پایله - است یا - ست او - واست باید د- یئ، استئ، یاستئ اوویئ پر وړاندی معیاري ګڼل په کار دي.

۱۷- د تېرمهال کړ د درېیم یوګړي نرینه پایله باید صفر او زورکی غوره وګڼل شي، لکه: وخوړ، ولیکه. دغه راز (وبله)، (وګڼه)، (وپېژند)، تر (وباله)، (وګاڼه)، (وپېژاند یا وپېژانده)... کره راځي.

۱۸- (دی) ((په زور والا)) ی ((باید د ((د)) او ((دئ)) پر وړاندې د درېیم نرینه وګړي معیاري روستاړي وګڼل شي، لکه: زلمی راغلی دی، دی زلمی دی، دغه راز د ختیزې پښتو دواز خپلواك (é) پر وړاندی هم.

۱۹- وو (په اوږد- و) د لر تېرمهالکړ د درېیم نرینه وګړي او (وه) یا (ول) د درېیم جمع نرېنه وګړي لپاره باید معیاري وګڼل شي.

۲۰- نا بشپړ تېرمهالکړ د درېیم نرینه وګړي روستاړی باید د بشپړې هغې په څېر صفر او زورکی اوسي، البته بې له کوم مختاړی ((و)) لکه: زلمي ناك خوړ. سنك راته، د خوړې، خوړلو، خوړو، راتلې، راتلو او داسې نورو پر وړاندې.
۲۱- «خوړلای» باید په بشپړ او نابشپړ تېر مهال کې د توانې او ارماني اړخ یوه معیاري بیلګه ومنل شي، لکه ومې خوړلای شو. کاشکی مې وخوړلای، خوړلای می شو، کاشکې مې خوړلای یا د(ل) په غورځونه (خوړای).

۲۲- (خوړل) باید په ټولو بېچارو کړو کې یوه معیاری بیلګه وګڼل شي، لکه وخوړل شو (شول، شوه، شوی...)، خوړل شوی دی (دي، ده، دي)، خوړل شوي ول (شوې وه شوې وي...) خوړل کېده (کېدل، کېده، کېدی...).
خوړل کېدای شو(شول، شوه، شوې...)، یا خوړل کېږی. و به خوړل شي او نور.

۲۳- (زور) باید د (زورکی) پر وړاندې معیاري ښځینه روستاړی ومنو او ډېرګړی یې اوږده -ې، چې تیاره، خوله، ویاله،... په بیدودو (استثناوو) کې راځي، زورکی به په ټولیز ډول یو نرینه روستاړی وي، لکه پسه، زړه، تره، وراره. همداراز باید مفرد ښځینه نومونه، لکه وله، ونه، غنه، ستنه د اوږدې ((ې)) په روستاړی ومنل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲۴- هر (زور روستاړی والا) ښځينه نوم بايد په اوږده (ې) جمع او مغيره کړو، لکه دوې ښځې، د يوې ښځې. داسې نه، لکه په کندهاري ګړدودکې چې د ناخجنۍ په ترڅ کې يو دا راز ښځينه نوم په لنډه (ي) جمع يا مغيره کوي او د خجنتيا په ترڅ کې يې بيا په اوږده (ې)، لکه لارې (راه ها) او لارې (نغمه ها).

۲۵- زور کی واله ((ی)) بايد يوازېنی معياري ښځينه روستاړی وګڼو، نه نرينه، لکه په کندهاري ګړدود کې ليکونکی د نرينه لپاره زورکی والا «ی» او د ښځينه لپاره په لنډه «ي» او دغه راز د (راغلئ دئ) دوارې (ياوې) زورکي والې وايي او ليکي.

۲۶- هره زور واله (ی) نرينه روستاړی وګڼو او ډېرګړې او اوښتې بڼه يې بيا په لنډه (ي)، لکه: سړی - سړي اولښتی - لښتي نه سړی، سړيان اولښتی، لښتيان.
«غويی»، «خوريی» او «ويی» کېدای شي، دوې او درې ډېرګړې بڼې ولري، لکه : غويي يا غويان، خوريي يا خورييونه او کله هم خورييان، ويی - ويي يا وييونه.

۲۷- په پارسي يا عربي پېښو پښتو شمېر نومونه جمع کول نامعياري دي، لکه: سلها، زر ها، په سلهاو، په زر هاوو، د (سلونه، زرونه يا سلګونه، زرګونه...) پرځای يا سرحدات (سرحدونه)، رودات (رودونه)، جنګلات (ځنګلونه)، چتيات (اپلتې) او داسې نور.

۲۸- (پاته)، (ټول)، (لږ)، (ښه) او داسې نور صفتونه بايد د وګړي، ګڼې او نوږي له مخې له موصوف سره سم ګردان شي، نه لکه لږ اوبه، ټوله خلك، پاته هلکان، ښه (په زور) ښځه، ښه (په زورکي) سړی... همدارنګه (دواړه) او (واړه) بايد د ځينو ګړدودو په لاسوند د نوږي او پېر له پلوه سم ګردان شي.

۲۹- اوږد «و» بايد د مغيره جمع روستاړی اوسي، لکه د خلکو، چې کندهاريان يې په لنډ (و) وايي. دا راز (اوږد) مغييره «و» بايد د «نوم» په ستې پورې سيده ونه نښلي، لکه له (سړی) څخه (سړو)، له (کورنۍ) څخه (کورنو)، له (پېږی) څخه (پېړو)، له (پی) څخه (پو) ... چې يې له نورو وييو سره ګډون راځي. البته که د ګډون ويره نه وي او رواني پېښوي، نو (ی) غور ځول دومره نادوده نه برېښي، په تېره په شعر او وينا کې.

۳۰- هر نوم يا صفت چې له فعلي بنسټ سره يوځای کېږی، بايد په وسمهال کې د ځوانېدل، ځوانېږي او ځوانول، ځوانوي په بېلګه ګردان شي، نه د ځوان کيدل، ځوان کېږي او ځوان کول، ځوان کوي په بيلګه. په دې ډول ورسره بايد پيلېدل، پيلېږي او پيلوي يا مخامخېدل او مخامخول هم قياس کړو، په

(c) ketabton.com: The Digital Library

بله وینا، د (کېدل) او (کول) پرځای (ېدل) او (شول) معیاری وګڼو. یوازې په هغو برخو کې له داسې لنډیزه کار وانه خلو چې مانا بدلوي، لکه له اړ څخه اړول چې مانیز بدلون پېښوي. دغه راز له کونډ او کونډې څخه (کونډېدل) او (کونډول) جوړولای شو، مګر له ډېره یا تیره څخه ډېرېدل او تیرېدل نه. له همدې کبله تر (پاتې کېدل) څخه د (پاتېدل) ګړدود معیاري ارزښت لري. هرګوره، د وردګو او ځېنو نورو کرلاڼیو خوشې – خوشیول، سترې – سترېدل ... ټولیزېدای نه شي.

۳۱- ځانګړي- تولنومځري، لکه: (زما دا) د وګړي، ګڼې نوري او پېر (شخص عدد، جنس او حالت) له مخې باید پوره ګردان ولري او هغه هم د دواړو توکونو په پام کې نیولو سره. په دې توګه به یوازې (زما دا) نه، بلکې زما دوی. زما هغوی... ستا دا. ستا دی ستا دوی، ستا هغوی... هم لیکلای شو، ځکه دا یوه ژبنۍ سپمایي ځانګړتیا ده.

۳۲- د ملتیا او اشتراکیت یا ټولوال ضمیر باید په څو ډولونو کې لږ تر لږه یو دا معیاری وګڼل شي، لکه: زلمي دوی، زلمي ډلې - دلې، زلمي ګلې... .

دریم - غږپوهیز (فونولوجیکي) معیاري اړخونه:

۳۳- معیاری پښتو ټول ۳۶ غږونه لري. (ء) او (ق) چې په ځېنو ختېزو ګړدودو کې دود لري او د پردي اغېز ښکارندويي کوي، ورسره معیاري ونه ګڼل شي. په دې توګه باید (چکړې)، (کلا)، (وکړه) ولوستل او ولیکل شي، نه (چقړې)، (قلا) (اوکړه) یا (ؤکړه) او داسې نور. دغه راز د څ، ځ، ښ، ژ او (ږ) غږو نه پر، س ز، خ، ز یا ج او ګ وا نه ړول شي. په سرچپه ډول د (ز) پرځای (ځ) کارول، لکه ځوی - ځما - ځمور... هم کره نه برېښي.

۳۴- په معیاری پښتو کې باید «ښ» او «ږ» د منځنیو ګړدودو (لکه د وردګو یا اندړو) په وینګ او تلفظ ومنل شي. ځکه یو خو زیاتوالی لري او بل په را دیوبي خپرونو کې لږ تر لږه د «ښ» دا همداسې دود شوی دی. د ساري په ډول هلته له کندهاریا نو پرته نور ټول خبرلوڅان (ښ) له همدغه منځني وینګ سره سم د (ش) او (خ) تر منځ تلفظوي.

۳۵- په سوېل - ختیزو ګړدودو کې چې الف پر اوږده (و) یالنډ (و) او هغه پر اوږده (ي) یا لنډه (ي) اوړي، باید معیاري ونه ګڼل شي، لکه ځدران چې وایي: میږ په کېر کې کور کړي (موږ په کور کې کار

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړو).

۳۶- یولړ وییونه چې په ځینو ګړدودو کې یې د غږو نو اوډون یو راز او په ځینو کې بل راز دی، باید هماغه ډول ته معیاري ارزښت ورکړو چې یا یې تاریخي لرغونتوب زیات وي. لکه کښل تر ښکل، کښته تر ښکته، خسا (خوسا) تر سخا، خسی (خوسی) تر سخی، خسر تر سخر، څمکه تر مځکه، اسویلی تر اوسیلی، زولنه تر زلونه، پسرلی تر سپرلی، پښه تر ښپه، پښېمان تر ښپېمان، انګازه تر ازانګه، ولېشت تر لوېشت... او یا خو یې ویونکي زیات وي، لکه زمری د مزری یا امزری، غړ د ږغ، ورخ د روغ، اوربدل د اروېدل... پروړاندې.

۳۷- اوږد ، ارت، اړخ، بوخت باید په یو څپیز ډول، معیاري وګڼل شي، نه په دوه څپیز ډول، لکه څنګه چې په لویدیزو ګړدودو کې دود لري.

۳۸- چې، پورې، لاندې، باندې، وړاندې، غوندې، کې، هسې، داسې، دغسې، چیرې، پرې، ترې، یوازې، همدا راز نومځري تاسې، دې، یې... او دا راز نور وییکي باید د ګړدودي زیاتوالي له کبله په اوږده (ې) ولیکل شي او ولوستل شي، نه په لنډه (ي).

۳۹- (مونږ) باید د ګړدودي زیاتوالي له کبله د (مونږ) په وړاندې معیاری وبلل شي.

۴۰- (زما) او (زمونږ) دې دویونکو د زیاتوالي په لاسوند په دوه څپیز ډول معیاري وګڼل شي، نه به یو څپیز ډول. په شعر کې یې دواړه بڼې جواز لري، ان (زمونږ) درې څپیز (زموږه) هم راتلای شي.

۴۱- نمسی یا نوسی، نمانځل، نمانځنه، نماړی یا نواړی، نماړل... د لرغونوالي له کبله د لمسي، لمانځل، لمانځنه، لمانځه، لماړي، لماړل ... پر وړاندی معیاری ارزښت لري. مګر ماسپښین، مازیګر، ماښام او ماسخوتن همداسې (مفغن) د اسانتیا له کبله معیاری پاتې شي. لمونځ او لمر دې بیا تر نمونځ او نمر، نور، مر یا مبر د ویونکو د زیاتوالي او دودوالي له لامله غوره وګڼل شي.

۴۲- هغه، هسی، هغې، هماغه، هغومره... ترهاغه، هاسې، هاغسې، همغه، هاغومره ... اسان او روان بربښي او په کار دي معیاري وبلل شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴۳- «ته» خو د «له» یا «لره» پر وړاندې له وخته بیا معیاري منل شوی او کارول کېږي. (له) یا (لره) باید ګړنۍ او شعري ژبې ته پرېښوول شي، لکه څله یا څه لره.

۴۴- ولېدل تر لوېدل یا ولېږي تر لوېږي د عام منښت وړ برېښي او باید معیاري یې وګڼو.

۴۵- درول د ودرول پر وړاندې زیات ټولیز والی لري او د معیاریتوب پر آر برابر دي.

۴۶- موندل او بیا موندل باید د میندل او بیا میندل پر وړاندې معیاري وټاکل شي، او وسمهال ګردان یې مومم، بیا مومم، د میمم، بیا میمم پر وړاندې.

۴۷- اوبدل یا اوبل تر اودل هم تاریخي مخکیوالی لري او هم ګړدودي زیاتوالی، نو یې معیاري منل غوره دي. هرګوره، اودل یې تېرمهال انډول دی.

۴۸- (ژر، ژرنده، ژړل...) خود (زر، زرنده، اوزړل...) یا (زر، جرنده، جړل...) پر وړاندې لږو ډېر معیاري منل شوی او په کار ده همداسې منل شوي پاتې شي. همداسې ژامه د زامه پر وړاندې، که څه هم ګړدودي ډېروالی یې دومره نه دی.

۴۹- یوازې د یواځې او بیا ځې پر وړاندې زیات معیاري لاسوند لري، ځکه پر دې سربېره چې لږو ډېر ګړدودي دود لري، په اوسني لیکدود کې هم اسان او بې ګډوډه راتلای شي.

۵۰- ځینې پور ویي چې د زیاترو پښتنو له خوا یې په څپو کې لنډون راځي، باید همغسې تلفظ شي، لکه نیاز یو څپیز، اختیار دوه څپیز او داسې نور. مګر داسې نه چې په سرچپه ډول لږ څپیز پر ډېر څپیز وواړول شي، لکه پلان چې له آره یو څپیز دی او باید همداسې د معیاری پښتو ټوك وګرځي، یو څپیز عربي او پارسي درې کانسوننټه ویي بیا په سرچپه ډول په پښتو کې دوه څپیز کېږي، لکه شعر، جرم، علم، شرم، رزم، بزم، قدر، نذر، فضل، صدق، صبر، او داسې نور.

۵۱- هر راز پور ویي باید تر وسې وسې په لیك ولوست کې د معیاري پښتو تر دود لاندې راشي. دلته به یوازې قرآن او حدیث مستثنا وبلل شي یا ځینې ډېر دود ځانګړي نومونه، لکه افغان یا افغانستان چې له آره د"اوګان" او" او ګانستان" معرب بلل کېږي. د ځینو ژبو پورویيونو ته باید پام ولرو چې کېږي، یو نیم غږ یې د پښتو له غږونو سره سمون یا نژدېوالی ولري او خوندي یې وساتو، لکه الماني او روسي (ښ) او (څ) چې له پښتو سره ګډون لري. په دې توګه باید (مونشن) میونیخ - (مونښن)، (زوریخ) - (ښوریښ) یا ښوبریښ، (بارزل) - (بارڅل)، زرابکیین) - (څرابکین)، (تزار یازار) - څار... ولولو

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ولیکو. دا چې ځینې په تېره کښیني پښتانه انګرېزي پورویيونه زیاتره په هندي وینګ وايي، ت پر ټ د پر ډ... اړوي، باید یو مخیز معیاري و نه منل شي، لکه ډاکټر چې آر لاتیني وینګ یې (دوکتور) دی او په کار دي، دوکتور یې غوره وګڼو، او په دې ډول نور اروپايي ویيونه هم همدا یو راز راپور شي، لکه د کلچر پرځای کولتور زیات دود موندلی دی. کوټ، بوټ او دا راز نورویيونه خو بیا زیاتره د پښتو غږپوهې تر اغیز لاندې راغلي او مستثنا ګڼل کېدای شي. همدارنګه اړ نه یو چې پارسی پر فارسی، پاړسي یا پاړسو، واړوو. جور د ځور، چراغ د څراغ په بڼه معیاری راځي «ځواب» چې زیاتره له سوال سره یوځای یو څپیز ویل کېږي، نو که همداسې په پښتو شوې بڼه معیاری ومنل شي، دومره به نادوده ونه ایسي. (زنجیر) باید د دود له مخې په (زنځیر) پښتو شي او د ورته غږو د ګاونډیتوب په اغیز سره (ځنځیر) ونه لیکل شي.

۵۲- ځینې پښتو شوي (مفغن) عربي پور ویي، لکه میرات، متل، مخنت، اتمان (عثمان...) دا کیلي پر لاس راکوي چې عربي، ص، پر، س واړوو او ث، پر، ت، خو بیا هم اړنه یو، دومره یې له پښتو (س) سره انډول کړو چې د ټکر لامل شي. همداسې پر (ز) د (ض) او (ظ) اړول دروا خله.

۵۳- د پورویيو خجونه هم باید زیاتره د پښتو د خج پوهنې اړوند شي او هغه دا چې د نورو ډېرو ختیزو ژبو غوندې پښتو دې ته ډېره هڅه لري چې داروپايي یا نورو پورویيو پر وروستۍ څپې یاله وروستۍ څپې څخه پر مخکې څپه باندې خج راوړو، لکه لندن، واشینګټن، مکسیکو، کاناډا، یورپ، اتلانتیك چې په خپل ژبني قلمرو کې زیاتره په لومړي خج ویل کېږي، نه لکه د لرو پښتنو غوندې چې هماغه اردو او انګرېزي وینګ او خج یې راټینګ کړي دي.

لویدیزیان هم زموږ ختیز ویيونه او نومونه د خپلو ژبو له دود سره سم په لومړي او یا دویم خج تلفظوي، لکه کابل او افغانستان. مګر که هغوی زموږ ویيونه زموږ په خج ووايي او موږ د هغوی ویيونه د هغو په خج، لا به ښه وي.

۵۴- د درېيم وګړي نژدې جمع ضمیر (دوی) باید په لنډ (و) معیاري وګڼل شي، که نه له یوه بل ویي (دوی) سره یې ګډون راځي چې په پښتو قاموس کې په دستور، قانون او آئین مانا شوی دی.

۵۵- کښېناستل د کښېنوستل او کښېناستیدل پر وړاندې د معیاري کېدووړ بریښي.

۵۶- ځینی پښتانه چې په بخښل کې د بخشیدن (خ) نه غور ځوي او په همدې اغیز نخښه وايي چې له پارسي نشان سره اړیکی لري او پښتو شوې بڼه یې ښان دی، نو بخښل د ښه په اغېز ښښل هم اسان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی او هم زیات دود لري، په کار دي، نښه او ښښل معیاري وګڼل شي. همدا راز تر خوښینه، ښینه زیات معیاری ارزښت درلود ای شي.

۵۷- ښوول، کېښوول، پرېښوول... باید د ښودل، کېښودل، پرېښودل... کېښوستل، پرېښوستلیا ښیل، کېښیل، پرېښیل... پر وړاندې معیاري ومنل شي.

۵۸- ښوونځی او پوهنځی د ښځینه بڼې ښوونځۍ او پوهنځۍ په پرتله زیات معیاری ارزښت لري، ځکه اروانباد الفت خبره زموږ په کولتور کې نارینه تر ښځې له مخه ځي، په دغه لړ کې ټولی او ټولګی هم همداسې نرینه کره راځي.

۵۹- دا چې په پښتو غږ پوهه کې په ټولیز ډول تر پېښې، زورکی او تر زېر زور اسان ویل کېږي، نو باید په معیاری پښتو کې هم دا آر په پام کې ونیول شی. تر هغې چې ګډوون نه راشي. او د ټکر ډار نه وي. د ساري په ډول که په پندانه کې د زورکي پرځای د لنډ (و) په ګړدود معیاري وګڼو، اساني به ولري، بې له دې چې له بلې کلمې سره یې ګډوون راشي. خو که یې په زورکي پیل کړو، بیا «پنبه دانه» نه، بلکې (میرګن) مانا ورکوي.

۶۰- د ځینو فعلی اوړونونو (ګردانونو) په وسمهال برخه کې د فعلي ولۍ وروستۍ (ت) په (ځ) ښوول معیاری ګڼل کېدای شي، نه په (ز). ځکه ګړدودي استناد یې په هر ډول، مګر اوسنی دودوالی یې هم ارزښت لري، لکه وځي د وزي، پریوځي د پرېوزي، پرځي د پرزي، غورځي د غورزي... پر وړاندی.

نو د دې لپاره چې رښتیا یوه قاعده مو ترلاسه کړې وي او په دې توګه مو د یوې ګرامری ګډوډتیا مخه نیولې وي، نو په کار دي، په داسې فعلونو کې د (ز) پرځای (ځ) وکاروو، لکه له (تلل) څخه (ځي) له (پرانیستل) څخه (پرانیځی)، له (پرېمینتل) څخه (پرېمینځي) او نور په ساتل، نتل، کتل... کې خو بیا ببخي د (ز) او (ځ) پوښتنه نه راپورته کېږي. هرګوره (ختل) پر (خېژي) او (کوتل) پر (کوژي) اوړي. ګرځېدل هم تر ګرزېدل ډېر لیکنی دود لري.

۶۱- په (وکړي اووکي) کې فونولوجیکي پوښتنه نه راځي، بلکه په دوو بیلابیلو لیکزیکي (لغوي) ډولونو پورې اړه لري، یو له (کړل) فعل سره اړه لري او دا بل یې له (کول) یا (کلل) سره. که په ویې پانګه کې (کړل) غوره وګڼل شول، نو (. کړي) به غوره وي او که (کول) یا (کلل) غوره وګڼل شول، نو (وکي) به غوره وي او که (کړل) او (کول) یا (کلل) دواړه معیاري ومنل شول، نو وکړي او وکي به هم ورسره غبرګ معیاری منل کېږي. کاندې یا کاڼې یې لا نور ګړدودي ځېلونه بلل کېږي، خو د معیاری کېدنګ ارزښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

يې لږ ښکاري. که موږ په رښتيا سره يووالى د معياري والي بنسټ بولو، بايد له دغو څو ډولونو څخه يو وامرو او په ټولو زمانو کې يې بشپړ گردان کړو، يا لږ تر لږه د سوپلاتيف په ډول يو تېرمهال ته پرېږدو او بل يې وسمهال، په بله وينا، يو بشپړ او بل نابشپړ مهال ته. بيا نو پخپله دې پرېکړې ته رسېږو چې (وکړي) ووايو او که (وکي).

۶۲- (زما، زموږ، ستا، ستاسې) د دما، يما، دموږ، دتا، يتا، يا د ستا د تاسې يېتاسې يا دستاسې) پر وړاندې ارزښت لري او لکه څنگه چې يې تر اوسه دود هم موندلى دى. البته، لکه له مخه چې وويل شول، له ستا پر ته دا نور بايد يو څپيز نه، بلکې دوه څپيز وويل شي، په شعر کې البته د دواړو ډولو جواز شته.

۶۳- اېستل تر ايستل او ويستل نه زيات دود لري او بايد غوره وگڼل شي.

۶۴- چونگښه په لنډه (و) د چينډ خه او څينگښه پر وړاندې تاريخي لرغونتوب ښيي، نو بايد په معياري پښتو کې ونيول شي. همدا راز د ورسره د چونگاښ او البته چونگښ (بقه کلان)گډ آرى بللاى شو چې ښايي د چونگ له اواز نه يې سرچينه اخېستې وي

.

څلورم - د ليك دود معياري اړخونه:

۶۵- ليك د ژبې کوم ټوك او جزء نه چې تش يو انځور دى. د ژبى اومه توکي غږونه دي او د ليك دا توري، يا په غونډه نوم ابيتې يا ابيخې. بشپړليك هماغه دى چې د يوې ژبې د هر يووستوي غږ لپاره يوه نښه (تورى) ولري. داسې ليك ته غږ ليك يا فونيميك ليك يا ابېخې (الفباء) ويل کېږي. مگر د نړۍ په ژبو کې يوه دا هم هېڅ دا راز ليك نه لري. لاتيني يوناني، الماني، روسي يا توركي ليكونه ورته په پرتليز ډول يو څه ورنژدې دي، که نه د نړۍ زياتره ليك دودونه نيمگړي دي. د دې پرځاى چې د هر غږ يا اواز لپاره يو تورى ولري. يوې څپې (هجا) يا کلمې لپاره يو ه نښه يا تورى لري. پښتو ليك چې له آره عربي ليك دى او يو څه لاس پکې وهل شوى دى، له نيمگړو ليكونو څخه گڼل کېږي. په دې چې له (الف-و-ى) نه پرته نورو خپلواکو (واولو) غږونو لپاره پکې نښې نښانې يا توري نشته او هغه هم په هرځاى کې نه کارول کېږي. د سارى په ډول (لور) د (دختر، داس او رحم) په مانا يو راز ليكل کېږي.

له دې کبله زموږ اوسنى ليك ريفورم لا څه چې بيخى يوه اوښتون ته اړتيا لري. هغه دا چې يې بيخي ابيخې واوړي او د عربي تورو پرځاى نړيواله فونيميكي الفباء رامنځ ته شي چې که څه هم بنسټ يې لاتيني الفباء ده مگر لږو ډېر له نورو ليكدودونو او ځينو نورو نښو نښانو څخه پکې کار اخېستل

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوی دی، لکه (خ) او (غ) دا يې يوناني توري دي او د ډ، ټ، ړ، ڼ او داسې نورو لپاره تر لاتيني (n, r, t, d) لاندې ټکي ايښوول کېږي.

په دې توګه د اوسنۍ پښتو الفباء په چوکاټ کې مو پر ليکدود باندې هر راز وييني (بحثونه) او څيړنې تل يو سر خوړ دي. ځکه دلته بايد د توپير آر و پالل شي او په دې ډول هېڅ ويي سره يو راز ونه ليکل شي، حال دا چې د الفبا له نيمګړتيا سره دا خبره کيدون نه لري. د ساري په ډول څنګه کولای شو، (سره) د (مع، سرخ، سره زر او کود) درې واړو مانا وو لپاره راز راز و کاړو.
خو دا چې زموږ د ليك ريفورم يا اوښتون د هوسۍ په ښکر کې دی او يو وخت غواړي، لومړی ورته پخپله پښتانه راوڅکېږي او بيا ورته لارې چارې وپلټل شي، نو سم له لاسه اړ يو، د همدې اوسنۍ ابېڅې (الفبا) په چوکاټ کې يې پر معياری ليکدود باندې يو څه رڼا واچوو، چې که د معياری پښتو پوره انځور ونه شي کړای، د يووالي، يورنګوالي او اسانوالي، او له دې سره څه نا څه د التباس د مخنيوي د آر او اصل سلنه (فيصدي) خو لږه لوړه يووړلای شي. له بلې خوا مو څنګه چې د معياري پښتو د اختلاف وړ ګرامري او نور اړخونه تروسې وسې پورې نښه کړل او په دې توګه ورسره ډېر ليکدودي معياري اړخونه هم په ترڅ کې وښوول شول، نو دلته يوازې په هماغه رښتينو ليکدودي هڅو بس راوړو. د ساري په ډول پر (چې - چه) او (کښې - کې) غوندې د غرېپوهنې په برخه کې خبرې شوې دي او بيا اړنه يو، چې د اروانښاد خادم غوندې پرې د ليکدود يا «پښتو تصيفی» ترنامه لاندې کلونه کلونه د خپرونو مخونه ډك کړو، بلکه زيات هاند به مو دا وي چې په کوم جادو او چل ول سره کولای شو، څه مو چې په غرپوهنه کې معياري ښوولي او ټاکلي دي، په ليکدود کې رابښکاره کړو. په دې ډول به تر هرڅه له مخه دېته ټينګ پام ولرو چې څنګه له دوه دروخپلواکي ننبو (و_ا_ی) څخه ښه ترا او ډېر ترا ګټه واخيستلای شو.

۶۶- په پښتو کې د پارسي، اردو، انګرېزي... ژبو پرخلاف د عربي پېښ، زېر، ء او اوږد الف (ممدوده آ) فونولوجيک انډول نشته او پښتانه يې اړوند ګډ يا پورويپونه هم له خپل پښتو وينګ سره برابروي او پر («اوږد» و، «اوږده» ي يا «لنډه» ي، لنډ الف...) يې اړوي، لکه: ګمان- ګومان، دکان- دوکان، کنر- کونړ، کندز- کوندز ياکوندوز، بن- بون، کلتور - کولتور، ارګان-اورګان، رمان- رومان،فلم- فېلم، فزيک- فېزيک ،ګله- ګېله يا ګيله، ريالست- ريالېست، آزادي- ازادي،آفسر- افسر، لائق- لايق... . په دې توګه دا وروستی ليکدودي بېلګې کره بلل کېږي:
-[د پېښ پرځای«و»]: خوله، لومړی، غونچه، ګوندې، ګومارل، ګوربت، ګورت، اوشنل، کومک، کولمه، دورمه، پوخلا، ګورګورې، اوتاک (اتاق يا اطاق)، بوګاښ، اوتمانزی، اوتمانخېل، اخون، پومبه، پوندانه، کونړ، کوندوز...، خوځښې ديني او ډېر دود وييونه استثناء ګڼل کېږي، لکه: خدای،

(c) ketabton.com: The Digital Library

بنیاد، استاد، گناه، گل، گلاب، گلالی، گلورین، گلباغ، سوروتال، سورنی، اردو...، که له دیني نوموںو پرته نور له «و» سره ولیکو، خپل لیکدود به مو نور هم کره کړی اوسي، لکه: ذره - دوره- خم- خوم، تخم- توخم، خرما- خورما، ارزگان-اوروزگان، ارگون- اورگون، ختن- خوتن، ترک- تورک،مغل- مغول او داسې پسې نور.

-[د زبر پرځای «ې» یا «ي»]: اېزگي، اېنځر، پېنځه، پېنځوس، برېښنا، ځېرمه، هېنداره، هېنده، اېنده، امېد، پېیل، پتېیل، تېیل، ټوکرېیل، څوکرېیل....

- همداراز په ښویېدل، تویېدل، لوېدل او داسې ورته وییونو کې د کنسوننتي (ي) او واوېلي اوږدې (ې) یا لنډې (ي) توپیرول په کار دي، بلکې...، ټېکټ، تېلېفون یا ټېلېفون (لرغړون)، تېلوېزیون (لروینون)، اېمپراتور، اېټالیا، دېموکراسي یا ډېموکراسي، رېکارډ، انټرنېټ، دېټا، وېب سایت... .

افغا نستان، پاکستان ...،هرات، هند و سند او داسې نور له ډېرې دودتیا او نومورتیا استثناء بلل کېږي. په (- ستان) وال نوموںو کې تاجیکستان، وزبېکېستان، تورکمنیستان، قرغېزیستان، قزاقیستان، انگلیستان... هم همداسې لړو ډېر تازه رادود شوي دي. برلین هم د پارسي یا انگلېسي وینگ تر اغېز لاندې(برلن) لیکل په کار نه دي.

- [د آ پرځای ا]: ازاد، ازادي، ارام، ارامي، اسوده، اسان، ارمان، ازار، ازمون، اشنا،اواز، اوازه، اباد، ابادي، اخور، ادم، ارزو، اسیا، اسمان،اغا، اگاه، الو، الوبالو، اینه، اهنگر،ارتېست، اژانس، انتن... . داچې په کره پښتو کې آس، آر، آره، آړ، آړه، یا آریا، آریانا... په مد کښل کېږي، د عربي، پارسي، انگرېزي د مد هومره لوړ نه ویل کېږي،بلکې له نورو الفونو سره د توبیر له مخې لیکل کېږي، نور ټول پښتو سرالفونه د زور یا فتحې هومره وینگ لري او په دې توگه یې «لنډ الف» نومول په کار نه دي.

۶۷- ځانتني عربي توري (ث، ح، ص، ض، ط، ظ،ف، ق) باید له قرآن و حدیث او نورو سپېڅلو دیني دخیلو وییونو پرته د پښتو فونولوجۍ تابع شي او له پښتو وینگ سره سم به پکې ص او ث پر- س، ض او ظ پر- ز، ف پر - پ، ق پر- ك، ح، ع او همزه پر یوه خپلواك (a) اوړي او یا به بیخی غورځول کېږي، لکه سوله، سلا، تمه، شمه، او سون، خلك... چې آرې بنې یې صلح، صلاح، طمع، شمع، افسون، خلق... دي. تورخم - طورخم، توپان - طوفان، کلا- قلا یا قلعه، دوتر - دفتر، کوندوز یا کندوز - قندز، او زار - افزار یا ابزار، کندهار - قندهار، پارسی - فارسی، مانا - معنی... لیکل خو ځکه بېځایه دي چې آره یې آریاني، په بله وینا، پښتو جوته شوې ده.

۶۸- د (ڼ) غږ یو یووستوی غږ دی او باید د (نړ) په بڼه چې دوه توري دي، ونه لیکل شي، که نه (کوڼ) له (کونړ)، خوڼی له (خونړی) او داسې نورو وییو سره هرومرو ټکر راولي. همداراز د نورو غبرگژبو،

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه ټ، ډ، ړ توري همداسې يووستوی معياري وګڼل شي، نه د اردو په پېښتو پرت، د، ر باندې (ط) په سر باري کولو.

۶۹- د (ګ) غږ د پارسي او پښتو ترمنځ ګډ دي، نو که همداسې وليکل شي، څه پروا به ونه لري. دا چې ځينې يې د غبرګژبو غږونو توريو غوندې د (ك) په کړی (ګ) کولو غوره ګڼي، يو بی سروبوله کار دی، ځکه (ګ) د (ب) غوندی يو ساده غږ نه تم (انسدادي) غږ دی. هو که هسې په نومونو، سرليکوکې د ډول او رنګارنګۍ لپاره کله په کړی (کونډه) وکښل شی او کله د پارسي غوندې، دومره به بې دوده نه وي، خو په ټوليز ډول په هر راز لاسي يا ماشيني (کمپيوټري...) ليکني سېستمونوکې ګ هم کره او هم ارزان او اسان راځي.

۷۱- ځينی پردي ځانګړي نومونه، لکه څنګه چې د غږپوهنې په برخه کې ورنه نغوته وشوه، ترکومه ځايه چې خپله پښتو غږپوهه اجازه راکوي، بايد له اصل سره سم وويل شي او هماغسې وليکل شي. د ساري په ډول چارلس او په همدې يوه بڼه دودلري، په ورځپاڼو کې چاپېږي او له راديو تلويژيون نه اورول کېږي، بې له دې چې پر آره يې سوچ وشي. همدارنګه ريچارد چې په الماني، انګريزي، پرانسي او نورو اروپايي ژبو کې يې ليك دود يوراز دی، مګر وينګ يې بيلابيل لکه مېکاييل په روسۍ او المانۍ کې (مېخاييل) ويل کېږي، په پرانسي کې مېشل او په انګرېزۍ کې مايکل يا يوسف په روسۍ او المانۍ کې يوزف، په پرانسۍ کې ژوزف، په انګرېزۍ کې جوزف او په اسپانۍ کې خوسف. په دې لړکې د ګاډي ځغلونې الماني اتل «شومخر» په کارنه دی، په انګرېزي پېښو ((شومکر)) وويل شي او وليکل شي.

۷۲- د (ونکی) روستاړي والا وييونه بايد له معياري وينګ سره سم وليکل شي. که څوك يې په ليکلو کې ټکني کېږي چې چېرې يې يو (و) را ځي او چيرې دوه واوه، نو د داسې وييو کړسته دې په پام کې نيسي، په بله وينا، له مصدري بڼې يې (ـل) وغورځوي، له پاتې کړستې سره (-ونکی) ونښلوي چې که هلته هيڅ (و) نه وو، له مخه بل (و) نه راځي. لکه له (ليکل) نه (ليکونکی)، له (څټل) نه (څټونکی) له (وېرېدل) نه (وېرېدونکی). که کړستې له ځايه يو (و) درلود، نو بيا په دوه (واوو) راځي، لکه : له (خپرول) نه (خپروونکی)، له (ټولول) نه (ټولوونکی) له (خرڅول) نه (خرڅوونکی). په دې لړ کې داسې کړونه (فعلونه) هم شته چې تر مصدري روستاړي (ل) له مخه دوه (واوه) له ځايه لري، نو د (-ونکی) روستاړي په نښلو لو سره يې بايد اړوند فاعلي صفت په منځ کې درې (واوه) ولري، لکه له (ښوول) نه (ښووونکی) او له (پوول) نه (پووونکی). مګر دا چې دويم (واو) پکی دومره څرګند نه ويل کېږي او څوك يې نه تلفظوي، نو ليکل يې هم اړين نه دي او بايد په دوو واوو (ښوونکی) او پوونکی ليکل يې معياري ومنل شي، کېښوونکی او پرېښوونکی هم همداسې درواخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷۳- د وووت، ووت یا پریوووت، پریووت یا پریوت تر منځ پریکړه باید لومړی په صوتي او صرفي برخه کې وشي اوهغه دا چې هرڅنګه په ګردان کې معیاري ومنل شي، نو هله به څرګنده شي چې په پورتنیو وییونوکې څوڅو (واوه) ولیکل شي. د لیکو نکي پر وړاندې خو (ووت) او پریوت زیات معیاري ارزښت درلودای شي، ځکه دا یو له فعلي ریښې وت او مطلقې ماضي مختاړي (و-) څخه منځ ته راځي او په دې ډول په دوو (واوو) ټیك راځي او دا بل له فعلي ریښې (وت) څخه د یوه مخکړ یا فعلي مختاړی (پرې) په ملګرتیا جوړېږي او په هیڅ کوم ګړدود کې یې د بشپړ تېرمهال (مطلقی ماضی) د مختاړي (واو) څرك نه لګېږي، په بله وینا ، په هماغو فعلو کې راځي چې داسې مختاړي ته هډو اړتیا نه لري، نو باید صرفي جوله یې پریوت معیاري وګڼل شي او لیکدود یې هم همداسې معیاری راشي.

۷۴- یوځای یا جلا لیکل نن سبا دا هم یوه لیکدودي ربړه (پرابلم) ګرځېدلی دی چې کوم وییې سره یوځای ولیکل شي او کوم سره بېلابېل په دې برخه کې باید لږ تر لږه درې آره او اصله له پامه ونه غورځوو: یو دوینګ او کښنګ تر منځ نژدیوالی، دویم د التباس مخنیوی او درېیم لاسي او تخنیکي اسانوالی دی چې کله د همدې درو آروتر منځ ټکر هم پېښېږي، د ساري په ډول (پخپله) د ټینګار کړول او بیا ناوړوني وییې په توګه یوځای لیکل کېږي. پر وړاندې یې (په خپله) لکه (په خپله خوښه) یا (په خپل کور کې) دغه آرونه نه پرځای کوي، نو جلا لیکل یې په کار دي. همداسې (پخوا)، (ځانته)، (مخکې)، (پکې)، (لپاره)، (خپلاسی)، (خپلمنځي)، (خپل خوښی)، (لاسلیك)، (نوملیك)... درواخله. په دې لړکې (مه)، (نه) له (خدای مکړه) او (خدای دې نکړي) پرته له کړستې سره نښلول پر دروګونو آرونو سم نه خېژي، خو مخکړونه (پرې، پورې...) بیا ورسره معیاري راځي، لکه په پربوتل، پورېوتل، کېښناستل... کې.

۷۶- ځینی پښتانه په خپل دې ګومان چې وینګ او کښنګ یې سره نژدې کړی اوسي، اوچتوی - او چته وی، ګرځوی - ګرځه وی، وکړی - وه کړی او داسې نور لیکي او دېته یې سوچ نشته چې همدغه زیاته کړې نښه یوازې د زور یا زورکي تر منځ ګډه نه، چې له کا نسوننتي (ه) سره هم ګډون لري. نو له دې پرته چې دود شوې لیکدود نور هم په شخړه کې واچوي، کوم لیکدودي ریفورم ورته ویلای نه شو. البته د (سوچه والي) غوندې وییو کې چې د "چه" او "و" یو ځای کول، نه یوازې دود نه لري، چې د التباس مخنیوی هم کوي. د (سوچه) ترڅنګ (سوچ) یو بل وییی دی چې (قاطع) مانا لري.

(c) ketabton.com: The Digital Library

یادښت:
داهم د هغو سلگونو لیکونو یوه تازه بېلگه چې لیکوال د یوې پښتو- کره لیکنې پښتو په اړه له درو لسیزو راهیسې بېلابېلو لیکوالو، خپرندویانو او چارواکو ته استولي او یو مهال به په «سپین لیکونه» ټولگه کې خپاره شي(اکسفورډ، اپرېل 2006):

اکسفورډ ،اپرېل2006

د پښتو ژبې او فرهنگ رښتینې خدايي خد متگار امام الدین ساپی صاحب او منلی فرهنگيالی قتيل صاحب،

تر مینه وړو پېرزوینو وروسته:
د نورو ډېرو غونډې ماته هم د لمر په څېر څرگنده ده چې ستاسې.مرکز د هېواد او سیمې پرکچ د یوې رغنده فرهنگي سيالۍ لپاره را منځته شوی او تر هرڅه له مخه په دې مخه او موخه چې د نړۍ له کاروانه په کروړونو کروړه وروسته پاتې پښتو ژبې او پښتني ټولنې په اړه تر وسې وسې نوي او گټور څه وړاندې کړي.

په دې لړ کې له دوه میاشتنۍ «ورځ» څخه دا هیله ډېره کېږي چې رامخته کړې ارمان لا ښه ترا تر سره کړای شي. خو له بده مرغه، لکه څنگه چې لیدل کېږي، ددغه ښکلي نامه زیاتره تشه جوله(لفظ) په پام کې نیول شوې ، نه مانا. بېلگه یې داچې ځای او نا ځای «ځ» وکاروي، لکه: ځوی، ځېږېدل، ځېږېدنه، ځېږنده، ځېږون، ځما، ځمونږ، ځانگو، ځانگل، ځمری، ستونځه... او بیا چې په یوه کورنۍ کې د سرورزوي تر څنگه سرورځوی او قتیل ځوی کښل کېږي... . په پای کې به دا په زرگونو ټېرونه، هم د - زي پرځای په - ځي دود وموميّ !

زه وایم، ولې یې جاج و مانا په پام کې و نه نیول شي او په دې توگه پکې د وسمهالي څېړندود (مېتادولوجۍ) پر بنسټ د نوې پوهې ، فرهنگ او بیا په ځانگړي ډول د نوې پښتو ژبپوهنې او رښتیني پښتني تاریخ په اړه هغه څه خپاره کړي چې د رحمان بابا خبره ، منکر پرې اعتراض و نه شي کړای !

موږ باید ځوان کمپیوټري پښتني پښت ته نور د وریځو اوښان جوړ نه کړواو د رښتیني مېتودیک افغاني - پښتني تاریخ پر ځای ورته بېځایه ویاړنې او ستاینې په غوږو کې ور پو نه کړو. همدارنگه پردي مذهبونه، ژبې، فرهنگونه او تمدنونه را خپلونه پرمختللې علمي نړۍ په ځان پورې له خندونې

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته بله څه ګټه او پایله نه لري او بیا لا دا ګیله هم کوي چې ختیځپوهانو یې پر دغو اپلتو ولې ځانونه ناګاره کړي دي ! پر دغو داوو او دنګلو خدای بښلو دودیزو پوهانو پوره ځانونه ستړي کړي او بوجۍ بوجۍ کتابونه یې را پرې ایښي ، نو بیا بیا راغبرګول او لا پړسول یې څه په کار دي! نومهالي پوهنیز دود و مېتود دادی چې هرڅوک یوه سکالو ترلیکنې څېړنې لاندې نیسي، باید مخکې له مخکې یې مخینه په پوره غور تر ځیرنې او کروڼې تېره کړي، کره ترې راواخلي او کوره کوټه یې ور پرېږدي او خپل نوي زوي پرې ورزیات کاندي.

ما چې پېنځه دېرش کاله مخکې له اروپا څخه د نوې ژبپوهنې له رالېږدولو سره د خپل پوهنځي پېر استادانو لوستلیکي، لکه د علامه حبیبي پښتو ادب تاریخ، د استاد رښتین پښتو ګرامر یا د استاد رشاد ادبي فنون، په تېره پښتو عروض و قافیه یومخیز وننګول، د کومې تربګنۍ له مخې نه وه، بلکې زماله ځانګیزې پاڼې یې اره اخېسته او د زړه له کومي مې غوښل چې نوي پښتني پښت ته نوي څه وړاندې کړم. له هغو نه یوازې استادحبیبي وو چې د ۱۳۵۴ ل. کال په نړیواله پښتو پوهنغونډه کې یې په ټوله پښتني مېړانه دا منښته وکړه: ((موږ له خپل واک و وس سره تر دې مهاله راورسوله، نور نوی اکادېمیک پښت پوه شه او نوې لاره روده یې! او بیا هم همدا استاد وو چې د ((یوې- کره پښتو لیکلارې)) په اړه یې راسره لاسلیک کړې چلند لار (پروسېجر) بېرته وانخېست، که څه هم په کړن کې تر ډېره پر هماغه خپله کندهارۍ لیکلار ټینګ و ترینګ پاتې شو.مولانا خادم چې کړی لاسلیک یې په کړن کې پر خپل خورمنځ برابر و نه لید ، د داود خان تر دوتره یې پلپوټ (شکایت) ورسېد!

داچې په ورځ کې زیات زور پر هماغه زړو دودیزو ما ویلو تا ویلو اچول کېږي او بیا پکې بشپړ کتابونه راغبرګېږي، ښایي کوم دک و دلیل یې تر شا ټیکاو ولري، خو زه د مرکز او ددغې مهالنۍ د همکار په توګه د ګوتنیوي پرځای دا رغنده وړاندیز کوم چې د هغو ترڅنګه د نوې ژبپوهنې په رڼاکې زما پښتو پښویه او همستاسې له خوا چاپ شوی کتاب ((پښتو او پښتانه)) هم پرله پسې ټوک ټوک خپور کړئ. له دې سره به نوی پښت دا کابو ومومي چې تر دغه منځ یوه پرتله وکړي او یوه پایلنیوي ته پخپله ورسي !

دغه راز له ګران ګړندي صاحب نه هم هیله لرم، د پښتو لیکدود او لیکلارې په برخه کی د پښتو استادی پر ځانګړو ازمېښتو ، زړو پرېکړو او کتابونو بسیا پاتې نه شي او نوې پښتو ژبپوهنه او په تېره لیکلار هم تر کتنې اوڅېړنې لاندې هم ونیسي چې له درې نیمو لسیزو او بیا د یاد شوې چلند لارې لاسلیک راهیسې یې په څه له پاسه دوه سوو توکو(مادو) سره لیکنۍ پښتو ته لار موندلې او ښایسته ډېره دود شوې ده. داسې هم نه چې ګوندې زه دا دومره مهال ارام ناست یم، بلکې له نورو

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوستلیکیو سره یې په ژبپوهنه کې له نویو نویو بریاووسره پرله پسې کروم او بشپړوم او دا دي په همدې نژدې کې به یې له پروسږنې ژمنې سره سمه د ((لیکلاربنود په نامه لا کره او کېښکلې جیبي بڼه د چاپ لپاره همتاسې ته در وسپارم.

دا به ځومره ښه وي، ګړندی صاحب یې د دغه نوي لاربنود په رڼا کې له همدې دوه میاشتنۍ را پیل کړي چې ولې پر ځ دومره زور اچول کېږي، هغه هم د ننګرهاریا نو له خوا چې په ((ځیګر)) کې یې ګرد سره ځ نشته. یا د کابلۍ پښتو ((څو، ترڅو، تر څوچې...)) او د پېښوری پښتو ((څوک چې، کوم چې...)) مخنیوی چې ان د مرکز په شپږم توک یا ماده کې پېښوری ډوله ((کومه چې)) راغلې ده.
همدارنګه د(د - له) او (په - پر) یو د بل پرځای لیکل، لکه: پرتوګې (په توګه)، پرهکلې (په اړه)، پر ټولیزې توګې (په ټو لیزه توګه)، دوه یم، دوه دېرش، دوه ځلوښت... چې ډېری پښتانه یې بې (ه) ادا کوي او اروانباد وزیرصاحب به د خلکو په خولو کې ور سموله. همداراز د ننګرهاری او ټولیزې شمال ختیزې پښتو نور له ارو معیاره غورځول شوي - مونږ، زمونږ، ما وخوړو، وخوړلو د((وخوړ)) پرځای، یا ولیکلو د ((ولیکه)) پرځای او داسې نور درواخله!
دا دی، له همدې لیک سره د اووغزوال او ګړندي صاحب ترمنځ د پوخلاینې په موخه د کره پښتو لیکدود یوه برخه د چاپ لپاره در برېښلیکوم.

په ټوله پښتني- افغاني مینه او لوربینه
پوهاند دوکتور م. ا. زیا ر

(c) ketabton.com: The Digital Library

د یوې – کره پښتو لیکلارې اړوند لیکدود (Orthography)

۱- یوه کره لیکنۍ پښتو ۳۶ غږونه (sounds)، خو ابېڅې (الفبې) له دېرشو نښو (توریو) تېرې نه کوي. له ۷ خپلواکو (واوېلو) څخه یوازې درې دا لیکنۍ نښې یا توري (وای) لري. د زور (فتحې) او زورکي لپاره (ه) یا (ء) او یا چرګۍ (هه) کارونګ د ژبپوهنیز قانون «توپیر» تر ډېر ځایه زیانمنوي او له لوستونکي لار لودن ورکوي. یوازې د «ی» د څلورګونو ډولونو له رامنځته کولو سره یو څه لیکدودي سمون راغلی دی چې له ښه مرغه پېښور اکېډیمۍ هم هوکې کړې، که څه هم د اردو په پېښو (ے) او دغه راز (ء) ښېخرته کارونې کوزنی لیکدود ډېر کړکېچن او کرغېړن کړی دی!

۲- څلورګونې «ی» ګانې له خپلو بېلګو سره:

- اوږده (ې)، لکه: خدای دې ادې له دې ناوړې پېښې لرې لري.
- لنډه (ي)، لکه: ښادي، خپلوي، وداني.
- نرمه (ی)، لکه: نری سړی، ځای، خدای، وری، وړی.
- درنه (ۍ، ئ)، لکه: نړۍ، کړۍ، ډوډۍ، څوکۍ...
- په کړ (فعل) کې، لکه: ډوډۍ وخورئ، ښه کوئ، بد مه کوئ.

۳- د واوېلي (غیرملفوظه) او کنسوننټي (ملفوظه) «ه» توپیرول په کار دي. په دې ډول:
په (دویم) کې د واوېل (فتحې) په توګه غورځي او په (نهم) کې د کنسوننټ (ملفوظه ه) په توګه پاتې کېږي. د (نهم) بنسټ (نه-) دی، مانا دا چې ړومبۍ (ه) کنسوننټ (حرف صحیح) دی او دویمه هغه یو واوېل (حرف علت) دی. (اووه - اووم، پېنځه - پېنځم، یو- یوم...) هم په همدې لړ کې راځي. نور واوېل پای یا خپلواکپای شمېرنومونه (-ي-) غواړي، لکه:
درې- درېیم، اویا- اویایم، اتیایم، نوي- نوي یم یا نوییم؛ «څویم» هم تر ورته دوی یا قاعدې لاندې راځي. کنسوننټ پای هغه خو په هر ډول اړونده پایله (- م) سیده په ځان پسې نښلوي، لکه:
څلورم، پنځم، شپږم، اتم، لسم... سلم، زرم، میلیونم... . پرکنسوننټي یا معدوله (و) پایته رسېدونکي شمېرې هم په دې لړ کې راځي، لکه:
یوم (یوسل ویوم)، دوه سوم... .
زور- پای او زورکي پای هم د دغو واوېلو تر غورځونې و روسته تر ورته قانون لاندې راځي.

۴- په (- ونکی) رغېدونکي کړنومونه همدا یو «و» غواړي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکونکی، څېړونکی، ژباړونکی، گنډونکی، خوړونکی، ښوونکی، تلونکی، ویونکی، وهونکی... ، خو که له فعلي مصدره (- ل) لرې شي او پاتې بنسټ یو «و» ولري، نو (ونکی) بیا (وونکی) کېږي، لکه: کاروونکی، خپروونکی، ځرگندوونکی، اړوونکی، ټولوونکی... له (ښوول) او (پوول) څخه چې (-ل) لرې کړې، نو (وو) پاتې کېږي او په کارده، اړوندستاینومونه یې (ښوونکی) او (پوونکی) ولیکل شي، خو د دود وینگ له مخې ترې یو«و» غورځي.

۵- غبرگژبیز توري (ټ، ډ، ړ، ڼ) چې غږونه یې له غږبوهیز پلوه پښتو ډېر پخوا له هندي (پراکرېټو) را پور کړي دي، په اروپایي ژبو کې هېڅ نه ویل کېږي. کوم انگرېزي ټکي چې په لره پښتو کې ویل کېږي او کارول کېږي، بیا هم هماغه هندي او بیا اردو- انگرېزي اغېز دی، لکه: ډاکټر، ماسټر، تهئټر، سېنېټر، ډېموکرېټ ،ډېماکراسي، ډېکټېټر، کلېنټن، رامسفېلډ، ټوني بلېر، اکسفورډ.
که څه هم بره خوا تر پارسي او بیا لاتین آرې پرانسي اغېز لاندې دغه غبرگژبیزوالی له وینگ او لیکنگ دواړو وتلی وو ، لکه: دوکتور، ماستر، تیاتر (نندارې)، سناتور، دېموکرات، دېموکراسي، دېکتاتور...، خو زموږ د برنیو له کډوالۍ سره د لرنیو غبرگژبیزوالی پر ټوله پښتو واکمن شو او هغه هم زیاتره د انگرېزي پورویېونو په برخه کې، نه د نورو اروپایي ژبو(جرمني، پرانسي، ایټالیي، اسپا نیي...) په برخه کې، لکه:
فیدل کاسترو- فیډل کاسټرو، شورایدر- شورایډر، هېلموت- هلموټ، دوگول- ډگل... . مانا داچې دومره ښنده (زیاده روی) هېڅ په کار نه ده!

۶- جغرافیایي نومونه، لکه: اسیا، افریقا، اروپا، امریکا، استرالیا، انترکتیکا، کاناډا، برتانیا، ایټالیا، البانیا، انتونیا، استونیا، مکدونیا، کروشیا، کولمبیا، لیبیا، سوریا، چېچنیا، سومالیا ،اېتوپیا، مالیزیا، اندونیزیا... زموږ د لرغونو آریایي نومونو (آریانا، سوغدیانا، لودیانا، باکتریا، پښتونخوا...) په بېلگه په الف کره راځي، نه دعربي او اردو په پېښو اسیه، افریقه... هرگوره، روسیه، تورکیه، فرانسه، اوتریش- اتریش یا اطریش، پولېنډ - پولند، انگلیستان- انگلېنډ یا انگلند... کې لومړۍ بڼې غوره او کره دي.

۷- پښتو ویاند ته په کار ده، د هر چا او هر ځای نوم د اړوندې ژبې له وینگ سره سم ولیکي او ووایي، لکه: پرانسي (مېشل)، روسی او جرمني (میخاییل)، انگرېزي (مایکل)، عربي- اسلامي (مېکا ئیل- مېکاییل)، یا د جرمني (یوزف)، انگرېزي (جوزف)، اسپانیي (خوسف)، د جرمني پخواني بهرني وزیر نوم (یوشکا) چې له آره د (یوزف) کوشیننوم (مصغرنوم) دی، هم همداسې درواخله چې زیاتره

(c) ketabton.com: The Digital Library

پېښوري او کوټه وال ویاندان یې «جوشکا» لیکي او وايي. روسي «څار» یا جرمني څویریښ... هم بویه د پارسي یا نورو ژبو په پېښو (تزار، زوریخ یا زوریک...) ونه ویل شي او ونه لیکل شي.

۸- پښتو او آریاني یا نا عربي وییونه، ځاینومونه، ټېرنومونه او وګړنومونه باید تر وسې وسې له وینګ سره سم په پښتو تورو او لیکدود و لیکل شي، لکه:
توره باز (طوره باز)، تورخم (طورخم)، تورو (طورو)، توتو (طوطو)، توتي، توتا، توتاخېل (طوطاخېل)، تهران (طهران)، اناتولیا (اناطولیه)، توپان (طوفان)، پرښته (فرشته)، خپه (خفه)، اپلاتون (افلاطون)، الینګار (علینګار)، الیشنګ (علیشنګ)، لال وسرځنګل (لعل و سر جنګل)، اسلام کلا (اسلام قلعه)، کلای نو یا نوې کلا (قَلعهٔ نو)، کندهار (قندهار)، کندوز یا کوندوز (قندز یا قندوز)، ساکزی (اسحاق زی)، الیزی (علیزی)، دوتر (دفتر)، ساپی (صافی)، اپریدی (آفریدی) ، ګدون (جدون)...

۹- یوځای لیکل او جلا لیکل:
د ژبپوهنیز دوی (قاعدې) له مخې ټول ژبني توکي یا یوونونه (واحدونه) سره بېل بېل لیکل، په بله وینا ، د اړوند لیک سېستم له شونتیا سره سم، تر وسې وسې جولیز یووالی له مانیز یووالی سره غاړه غړې کول په کار دي. که هغه ازاد وییکي وي، لکه: سربلونه، وستربلونه او اړیوییکي (په، پر، تر، د ، له، سره، کې، پورې، ته... چې، که، او ، هم...)، که ساده وییونه وي، لکه: نومونه (کور، لوی، زه، ته، دی، دا ، هغه، یو، دوه...)، یاکړونه (تلل،خوړل، ځي، خوري...) او یا ترښتي (ترکیبي) او بېلښتي (اشتقاقي) وییونه وي، لکه: کټمل، پوهنمل، پوهنتون، مرستون، خپلمنځي، خپلچاري، خپلخوښی، ځانساتی، تلپاتې، پښتونولي، پښتونخوا ، ولسمشر یا هېوادمشر، بنسټپال، بېلتونپال، منځلاری، ترهګر، کتابتون، ټولپوښتنه، ټولوژنه، ځانوژنه، بلوژنه، لیکلړ، نوملیک، برخلیک، برخوال، پانګوال، پانګواکي، ځمکوال، ځمکواکي، ځمکسمون، ژبپوهنه، ټولنپوهنه، لرغونپوهنه، وییپوهنه، وییپانګه، وییزبرمه، سونتوکي، لرغونتوکي، مخنیوی ، مخکتنه، کتنپلاوی، لاسلیک، لاسلیکول، لوستلیکی (درسي کتاب)، مخامخول، مخامخېدل، مخبېلګه، وړاندیز، وړاندوینه، وړاندبینه، ترینکوټ، لوبغالی، لوبغاړی، لوبډله.

په دې لړ کې له دوو وروستیو توکیو (نومونو او کړونو) سره د ړومبیو هغو (ازادو توکیو) یوځای لیکل کره نه دي، لکه:
لخوا ، لما ، پکور (کې)، پخپل (هېواد کې)، غزنیته (ځم)...، نخورم، نکوم، نلرم، مخوره، مکوه...

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوا (قبل، قبلا)، پخپله (شخصا) ځکه سم راځي چې خپلواک وییونه (قیدونه) دي، ځانته - ځان ته او مخکې- (په) مخ کې سره هم په ورته دلیل توپیربږي. «بلخوا» له «یوخوا» سره د اړیکوییکو په توګه همداسې یوځای دود موندلی دی.
یو لړ وییکي سره په خپلو منځو کې یا له خپلواکو توکیو سره ځکه یوځای لیکل کېږي چې د یو یوازېني چار یا مانا لپاره سره په غونډله (جمله) کې تل پرله پرله پسېلي راځي، لکه: پکې (درآن)، همدا، همدغه، همدی، همده، همدې، هماغه، همداسې، هماغسې یا همغسې، همدارنګه، منځته راوړل، منځته راتګ، رامخته کول، لاسته راوړل، لاسته راوړنه، پایته رسول، لپاره، نشته، یا په (سترې مشي، خدای مکړه یا خدای دې نکړي) غوندې ګړنو او ځرګند نو کې وییکي (مه، نه) له کړونو سره یوځای لیکل هم همداسې درواخله!

که نه، د ټولیز دوی یا قاعدې له مخې د غه دوه توکه له کړ سره نښلول سم نه دي اوباید جلا ولیکل شي، لکه:
نه خورم، نه خورو، نه کوم، نه کوو، نه لرم، نه شم کولای، یا کولای نه شم، ونه شم کولای، را به نه شم، وابه نه وړم... . دلته کېدای شي، د لیک اسانتیا لپاره یوه نیمه بېدویي یا استثناء ومنو، لکه پاس په یاد شویو، او یا په (وانخلم، رانغلم، رانغی) غوندې دودو بېلګو کې.
له اوسنیو کمپیوټري اسانتیاوو او بیا د «یوې- کره پښتولیکلارې» دننه د کره ټولمنلې پښتو ابېځې پر بنسټ رامنځته شویو کیبورډو سره په کارده، په یو یو وټ (space) سره د هرې کرښې یا غونډلې دننه په یو یو وټ (space) سره د بېلابېلو لویو او کوشنیو توکو تر منځ لیکنی بېلوالی او خپلواکي ښه ترا سمباله کړو.

۱۰- په پښتو کې د نورو ژبو پوروییونه له ژبپوهنیز او نړیوال دود و دوی پر بنسټ تر کېدونه له پښتو وینګ او لړوډېر مانیز اړونګ سره راخپلول په کار دي، لکه: ګاډی (ګاړی)، ماشوم (معصوم)، شمه (شمع)، تمه (طمع)، کیسه (قصه)، پوځ (فوج)، سبا (صباح)، میرات (میراث) د تباه او برباد په مانا، کرار (قرار)، سهار (سحر)... . پیل، توپان، اپت، تم، تپوس، پرښته، پراخ، خپه، خپګان، کمیس یا کمیز، مانا، دین، شېر (شعر) او یو لړ نور داسې وییونه د ډېرو آرپوهانو (اېتېمولوجېستانو) د څېړنو له مخې نا عربي یا عربي شوي (معرب) ګڼل شوي او یا هم ټکرویي (تصادفي لغات) زباد شوي دي.

۱۱- «ځ» دپښتو په څلورګونو ګړدودي ډلوکې د(ښ، ځ، ږ، ژ) تر څنګه له شمال ختیزې هغې څخه تری تم شوې او له همدې کبله یې اړوند لیکوال په لیکدود کې زیاتره ټکني کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغلته چې باید ځ ولیکل شي، ز لیکي او چېرې چې ز ته اړتیا وي، هلته ځ کاږي، د ځ پر ځای ز، لکه په: غزېدل، خوزېدل، وزي، زلېدل، زیرک...کې؛ د ز پرځای ځ، لکه په: ځوی، ځوی ځات یا ځوځات، ځېرېدل، ځانگو، ځانگل یا ځنگل، ځنگول، ځنگېدل، یواځې، ځما، ځمور، ځگېروی (زبېرگی هم ناکره دی)، سلېمانځی، قتیل ځوی... . که څه هم په یو لړمنځنیو گړدودو، لکه د خروټو ،اندړو او وردگو په هغوکې یې څه ناڅه وینگ هم شته، خو د لږه کیوالي له کبله له آرومعیاره غورځي.

د اروابناد استاد الفت دا خبره ، که څه هم پر ژبپوهنه برابره نه ده چې:« ځ ځوک په خوله نه وايي، نو لیکل یې څه په کار دي!»، خو دومره بېځایه لیکل یې هم په کار نه دي ، لکه څومره چې د ساپې پښتو مرکز «خوږیاڼي ورونو او وربرونو» او قلمي همکارانو تازه رادود کړې ده ! د دې لپاره د «یوې- کره پښتو لیکلارې» پر بنسټ د «ځ» کارونځایونه په لاندې ډول لنډېزمومي:

- د تلل، وتل، راوتل، ننوتل، پرېوتل، پورېوتل، کښېوتل، پرتل، پرانېستل یا پرانېتل... «ت» په وسمهال کې پر ځ اوړي، لکه په:
ځم، وځم، راوځم، ننوځم، پرېوځم، پورېوځم، کښېوځم، پرځم، پرانېځم ... کې.
هرگوره ټول (- ت -) والا کړونه دا مهالي بدلون نه مومي، لکه: نتل، کتل . ختل پر خېژي، کوتل پر کوژي، نغوتل پر نغوژي... اوړي. دغه راز د «ځ» لرونکي گړدود والا کندهاري لیکوال هم په پاسنیو کړونو کې یونیم په «ز» کاږي، لکه: وزي، پرانیزي!
- له خپلوانو ژبو سره د همرېښه وییونو د «ج» پر وړاندې پښتو «ځ» راځي، لکه په:
- ځمکه (هندي جماکه، پارسي زمین)، ځنگل (هندي، پارسي او انگلیسي جنگل)، گاځره (هندي گاجر)، ځای (جا ، جای)، ځوان، ځلمی، ځک (جک)، ځښت (زشت)، ځنبل (جنباندن)، ځولۍ (جولی)، ځور (جور)، ځلېدل، ځل، ځلا (جلا)، ځلوبۍ (جلبي)، ځوږ (جوش)، ځیگر، ځنکدن، زنځیر یا ځنځیر... . دا هم هېرول په کار نه دي چې هره پښتو ځ د پارسي له ج سره یومخیزه اېټېمولوجیکي مخامختیا نه لري، بلکې لږوډېر له نورو فونیمونو سره هم انډولتیا مومي، لکه په: نمونځ یا لمونځ - نماز، ځیرک- زیرک، ځمکه- زمین، روځ یا ورځ- روز... کې.د «د» پروړاندې، لکه په گردیدن- گرځېدل کې. ځواب له عربي جواب څخه کېدای شي، پښتو له پارسي لارې راخپل کړی اوسي.
- د تونروستاړي (مکاني لاحقې)، په بله وینا ، د - ځای، - ځی او یا - ځ په توگه، لکه په:
رغځی، دمه ځی، مېله ځای، پخلنځی، دریځ، ختیځ، لویدیځ، اوریځ، مینځ یا منځ، اخځ، ترخځ، چورلیځ (محور)، گهیځ (د مهالروستاړي په توگه)؛ ربېځ یا ربځ (جاروب، برس) هم د دغې لړۍ اړوند برېښي.
- په گړدودي ځبلونو (وارینټونو) د «ز» او «ج» پر وړاندې «ځ» کره راځي، لکه په:

(c) ketabton.com: The Digital Library

جاله- ځاله، زلمی- ځلمی، ګونجي- ګونځي یا غونځي، نا نزړه - نانځړه، جار- ځار، جرنده - ځرنده یا ژرنده، جندره- ځندره یا ژندره، زمکه - ځمکه (نه مزکه او مځکه)...کې. ختیز او لویدیز له آره د ختیځ او لویدیځ د ستاینومونو (ختیځیزاو لویدیځیز) لنډیزونه دي او په کار ده، لیکوال د دغه لیکدودي توپیر خیا ل وساتي!

۱۲- په ډېرو خپلو او پردیو وییونو کې تر چ ،څ د کره لیکلارې او لیکدود ښکارندویي کوي، لکه په: څښل (چښل) څښاک، څټک، څګ (ګوړه)، څوکۍ، څپلۍ، څله (د ځمي یا واده)، څمڅه، څمڅۍ، څمڅوکۍ (کاشوغه)، خرڅ (خرچ، خرچه)، څڅۍ (ناوه)، څرمه (چرمه)، څرم، څرمن، څرمي، څرمني، (پس) کوڅه، نڅوړ، نڅوړل، سمڅ یا څمڅ، څرمښکۍ، څمڅاره، څنۍ(نه سنۍ)، څوباړی (نه سوباړی)، څېره (نه چېره یا چهره اوڅهره)، څیرل، څیرې، څیرله (ریتاړه، پرزه)، اڅکزی

۱۳- « چې» د (چه، چي، څې) او «کې» د(کښ، کښې، کښي، کي) پرځای کره منل شوې دي.

۱۴- ځینې د (بعضې) او ځنې د (څخه، ورڅخه، ترې) په مانا توپیرول په کار دي.

۱۵- یو لړ وییونه او نومونې چې لرو پښتو لیکوالو زیاتره له انګرېزۍ او څه ناڅه (د اردو له لارې) له پارسي او عربي، او برو له بېلابېلو ژبو په بېلابېلو بڼو راخپل کړي او راخپلوي، یوازېنی هواری به یې دا وي چې پښتو نوې رغاونې (نیولوجېزمونه) یې ځای ونیسي، لکه:
بیالوجي، بیولوجی، بیولوژي، بیولوګي (ژوند پوهنه)، لنګویستیکز، فلالوجي، لسانیات (ژبپوهنه)، سوسیالوجي، سوسیولوجي، سوسیولوژي، سوسیولوګي، اجتماعیات (ټولنپوهنه)، سوسیاټي، سوسیټي، جامعه، معاشره (ټولنه)، ډیماکراسي، ډېموکراسی، د موکراسي، جمهوریت (ولسواکي)، کلچر، کلتور، کولتور (فرهنګ، هڅوب)، موومنټ، تحریک، حرکت، جنبش(غورځنګ)، نشلېزم، نېشلېزم، ناسیونالېزم (ولسواله).

۱۶- « ګ » چې له بده مرغه کوزه خوا دود لري او زموږ کمپیوتر پوه نورحمان لېوال هم د یوې بې سروبوله انګېرنې له مخې د خپل «ایشیا سافټ» پر پښتو ابېڅې را تپلی دی، نه یوازې له تخنیکي- اقتصادي، بلکې له ژبپوهنیز پلوه یو خورا ناسم کار دی. ځکه «کړۍ» یا د پېښوریو په نومونه «کونډه» د غبرګژبیزوالي ښکارندویه ده او زموږ پخوانیو، اګاهانه یا نا ګاهانه د څلورګونو پښتوغبرګژبیزو غږونو(ټ، ډ، ړ، ڼ) لپاره رامنځته کړې ده چې له وینګ سره یې ربښتیاهم ژبه په خوله کې راکړۍ کېږي. دا ښه شوه چې تر څنګه یې د اجمل حمزه، ایمل پسرلي او نورو نوښتګرو د ښاغلي

(c) ketabton.com: The Digital Library

لېوال ټيکه والي نوره ننګولې او د پارسي او اردو په ګډون يې هماغه پخوانی«برنی» هغه « ک » پښتو پروګرام ته راننه اېستی دی او ورځ پر ورځ دودېدنه مومي. اېمل، هرګوره، بیاهم د کوزنیو په پښنو د زورکي (همزه) ټينګ ساتلی دی!

۱۷- د کابل پښتو ټولنې د ناسمو ليکدودي پرېکړو يوه بېلګه دا وه چې د پارسي (بود- بودند، بوديم) پښتو انډولونه (و- وو- وو) وکښل شي او په دې توګه يې ما هم د ډېريو برنيو ليکوالو په لاروی، د دودوالي او يووالي پر بنسټ په خپلو لوستليکيو او بيا کره پښتو ليکلار او ليکدود کې دا درې لسيزې همداسې خيال ساتلی وو. خو په دې وروستيو کې چې دغه کتابونه مې د بيا چاپ لپاره تر نوې کتنې ، کرونې او بشپړونې لاندې ونيول، د نوې پښتو غړپوهنې له آر و معيار سره سم مې د يوګړې دريېم وګړي، يا په دوديزه - ملايي نومونه (مفرد غا ئب) « وو»، ډېرګړی يې «ول»، يا د(- ل) په غورځونه « وه » او ډېرګړی لومړی وګړی (جمع متکلم) پرهماغه زړه بڼه «وو»، يا د(ول) په آره ګرداني بڼه «ولو» کړ.

«ول» د پارسي«بودن» د انډول په توګه يو ژوندی کړ(فعل) دی او د نورو کړونو په څېر يې ګردانول په کار دي، لکه له تلل څخه:
تلو (لنډيز: ته)، تلل يا تله او تلو... ړومبی اوږد - و(o) او دويم (لنډ- و u) وګړيزې پايلې (personal endings) بلل کېږي چې په ملايي ژبپوهنه کې ورته هسې بېځايه «متصل ضميرونه» وايي. د (بود) انډول هم په دې(وو) کره راځي چې ړومبی(و) د کړبنسټ په توګه يو کنسوننټ يا معدوله و(w) دی او دويم د يوګړي د پايلې په توګه يو واوېل (اوږد و o) دی او بې له دې ړومبی کنسوننټي هغه هېڅ ويل کېدای نه شي. د(بوديم) انډول(وو) ورسره په وينګ او غږيزليک توپيرېدای شي، ړومبی (و) د کړ بنسټ په توګه کنسوننټ (w) دی او دويم د ډېرګړي لومړي وګړي پايله يو واوېل (لنډ وu) دی.
په هره توګه، زموږ په نيمګړي عربي آري ليک سېستم کې له دې نوي ليکدودي سمون سره سره بيا هم لوستونکی اړ وځي، د وړاندې وروسته توکيو له مخې يې سم ولوستلای شي.

۱۸- شو (شد) او شول (شدند) په لړ کې چې د ويونکيو د ډېري د آر پر بنسټ د (سو) او (سول) پر وړاندې کره ارزول شوی دی، شوو د (شديم) يا(شدند) د انډول په توګه له دوو (وو) سره کښل، بېځايه دي، ځکه ، لکه چې پاس وويل شول، هماغه ړومبنی لنډ- و وګړيزه پايله رغوي، دويم ته هېڅ اړتيا نشته. که په دې موخه پښتو ټولنې يا بل چا رادود کړی چې له يوګړي اوږد - و سره يې توپير وشي، هم کوم آر نه شي ګڼل کېدای، که نه، په کار ده چې هرچېرې د لنډ - و لپاره غبرګ (وو) وليکل شي،لکه په (يو، ځو، رېبو...) يا په نومونو (ټټو، لاټو، ډېپو، لاهو...) کې.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۹- د لرې پښتونخوا ليکوال او ويناوال باید د(ږ- ګ)،(ښ- خ)،(څ- س)، (ژ- ج) او (ځ- ز) توپير سره وکړي: نه سترګي (سترږي) وليکي، نه کېږي (کېګي) او داسې نور، که څه هم په ګړدودو کې يې د څلور واړو (ږ، ښ، ځ، څ) وينګ له منځه تللی او له ليکوالو او وياندويانو يې هم د ادايني تمه نه شي کېدای، خو د ((يوې-کره پښتو)) په پار يې باید تاريخي آروالی په ليک کې خوندي وساتي.

۲۰- که پردي او په تېره، عربي وييونه څوک له کره پښتو«شوي» وينګ او ليکدود سره سم ليکل غواړي، ورته اړينه ده چې يو مخيز يې را پښتو کړي، لکه: فوج د فوځ او فوز پرځای (پوځ)، فرشته د فرښته پرځای (پرښته)، قصه د قيصه پرځای (کيسه)، شمع د شمعه پرځای (شمه)... . همدارنګه که (صا حب) اله ماله کارول کېږي، نو د (صيب) منځغړوپ وينګ او ليکدود څه په کار! څه مهال له مخه يوه وياند (صحاب منصب) کښلی وو او ښا يي همداسې يې اورولی هم وي، نو ولې يې اسان او ساده انډول «افسر» و نه کارول شي چې د (تاج) په مانا هم آريا ني بنسټ لري او هم له انګرېزي (آفېسر) سره اړخ لګوي. بره خوا کلونه کلونه مخکې له سرتېري (عسکر) اوکارمن (مامور) سره يوځای رادود کړ شوی وو، خو اوس ورسره د بي بي سي پارسي ځېلو پښتو ويياندانو په پېښو دا نور دوه وييونه هم بيرته عربي انډولو ته اړول شوي دي.

۲۱- تر ټولو وروسته پر کښېنيو ويياندانو بيا هم ټينګارپه کار دی چې د اردو مسخه او مېکسډ ژبې او ليکدود په پېښو پښتو ژبه او ليک په بېخرته (زوروئو، زېروئو او همزه ګانو) انجړبنجړ نه کاندې، بلکې پر ليکه (افقي) اوډون ډېر زور واچوي، په بله وينا ، واوېلي توري همداسې ساده او بې خدوخاله (و،ا، ی، ې، ي، ۍ) وکاري.د (زېر) پرځای (ې) او د (پېښ) پرځای (و) وکاروي، که څه هم ځای ډېر ونيسي او کرښې زياتې وغځېږي . بره خوا ، ان د پښتوټولنې په دېرشمو لمريزو کلونو کې پر دغه آر ټينګار شوی وو ، لکه په دې بېلګو کې:
ګومان، ګومارل، خوله، کوچنی (کوشنی)، غوټۍ، غونچه، موسکا، موسکی، پوخلا، پوخلاينه، خورما، توند، توکم، توخم، اوتمانخېل، کونړ، اورزګان يا ورزګان (ارزګان)، کوندوز يا کوندز، کولپ...، ګيله، څېرمه، ګيلاس، اورګان، رومان، کولتور، دوکتور، کلينيک، ټېکټ، ژورنالېست، ژورنالېزم... . (پوره څرګنداوی<پښتو ليکلارښود).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دویم څپرکی

ټکي پر ټکي یې مه راژباړئ!

هره ژبه د یوې ټولنیزې ښکار ندې (پدیدې) په توګه له خپلې اړوندې ټولنې سره سمه راپیدا کېږي، ورسره پر مختیا مومي او ورسره له منځه ځي. کومې اغیزې چې له نورو ټولنو څخه یوې ټولنې ته لار پیدا کوي، هرومرو پکې ژبنۍ هغه هم راځي . ځکه ژبه یا ژبې د هر راز ټولنیزو اړیکو د ټینګولو تر هر څه غوره وسیله ده او د هغو په سر کې ځای نیسي . پښتو ژبې هم تل د خپلې اړوندې پښتنې ټولنې په ټول بشپړتیایي بهیر کې په زړه پورې برخه اخښتې او په دې ترڅ کې یې د نورو ګاو نډیو ټولنو د ژبو اغیزې پر ځان منلې او خپل اغیزې یې هم پرخپل وار پر هغو ښندلې دي . په دې کې خو څه اړنګ (شك نشته ، څنګه چې د ټولنو ترمنځ اړیکي او اغیزې د اړوندو ټولنو د پرمختیا او بشپړ تیا بهیر چټکوي ، هماغسې یې د اړوندو ژبو تر منځ اړیکي او اغېزې تر هغې پورې دغه راز ګټې لري چې د اړوندو ټولنو او ژبو اکرووکر (هویت او ماهیت) له خطر سره مخامخ نه شي. که نه ډیرې ستونزې او ربړې رامنځ ته کوي . تر اوسه لا په بشري نړۍ کې داسې ټولنه نشته چې په خپله خوښه په یو مخیز او بنسټیز ډول د بلې ټولنې بڼه ځانته غوره کړي او خپله هیره کړې، هسې خو نوې علمي نړۍ جوته کړې ده چې بشري نړۍ د یو کیدنې خواته ځي او یو وخت به د پرمختیا او بشپړ تیا یوه داسې پړاو ته ورسېږي چې هلته به هر راز ټولنو ټېز، سیاسي، فرهنګي او ژبنی بریدونه ړنګ وي، خو تر هغې پورې اړینه بریښي چې په دې لړ کې هره ټولنه خپله ژبه و پالي او تر وسې وسې یې د نورو د اغېزو پر وړاندې خپل آروالی او لږ تر لږه لیکنی یووالی خوندي وساتي .

پښتو ژبه په له منځني پېر راهیسې زیاتره له هندي فرهنګ او ژبو څخه آغېز منه شوې چې غبرګژبیز والی (ټ ـ ډ ـ ړ ـ ڼ) یې غوره بیلګه ګڼل کېږي او تر هغه راوروسته یې له خپلو نژدې خپلوانو او ګاونډیو ژبو (لکه پارسي او ـ تورك و مغولي) او بیا له عربي او اروپایي ژبو څخه ډیر لغوي او ګرامري او اصطلاحي رنګونه اخښتي دي چې په ورځینو خبرو اترو، لیکنواو خبرونو کې یې ډیرې بیلګې جوتولای شو. په دې لړکې ځینو د پښتو ژبې له بڼې سره داسی اړخ لګولی دی چې رغاونې ته یې دومره زیان نه دی رسولی، مګر ځینې ورسره داسې نا انډوله او نابانډې بریښي چې ورسره هډو هېڅ د منښت او راخپلونې (اډا پتېښن) وړتیا نه لري. لکه: له ... څخه کتنه کول، له ځانه مېړانه ... ښوول ، تصمیم نیول، تماس نیول ، اخطار ورکول، پاتې کېدل یا کښېناستل (اوسېدل)، په عمل کې پلی کول، صورت

(c) ketabton.com: The Digital Library

موندل ، کوم چې، چا چې ... ترڅو چې او داسې نور. له همدې کبله لیکوونکي تل زیار اېستلی چې د دغه راز زیانمنو پېښو د مخنیوي لپاره لار ښوونې وکړي او داسې انډولو نه ورته پیدا کړي چې د پښتو له لوښې او رغاونې سره اړخ ولګولای شي، هغه هم د بیلابیلو ګړدودو (لهجو) او زړو متنو په مرسته. د ساري په ډول د(تصمیم نیول) پرځای (پتېیل)، د تماس نیول پرځای اړیکه ټینګول، د (اخطار یا خبرداری ورکول) پرځای (ګواښل، ګواښنه کول) او داسی نور.

په پښتو کې دغه راز ټکي پر ټکي ژباړنې تر بلې هرې ژبې له مخه له دوو نږدې ګاونډو ژبو اردو او پارسي، یا په درغلي نامه «دري» څخه راروانې دي. نه یوازې د ژباړونکو، بلکې د لیکوونکیو او ان غږېدونکو او ویاندانو له خوا. د اهم جوته ده چې زموږ پښتو ژباړونکي او پښتو لیکوونکي زیاتره، نه پر خپله کره ژبه دومره لاسبری لري او نه پر اړوندو همغاړو ژبواو زیاتره د ژبنیو تو کونو یوه مانا په پام کې نیسي، نه څو ماناوې، لکه زدن پروهل، شاندن پر کښېنول، بردن پر وړل او داسې نور راژباړي.

دلته په دغه لړ کې غواړم، ګران ژباړونکي او یا لیکوونکي هغو باریکیو ته ځیر کړم چې د لیکنې او ژباړنې پر وخت یې په پام کې ولري. د دې کار لپاره مې تر هر څه ړومبی دا غوره وګڼله، د پښتو - پارسی او په ترڅ ترڅ کې پښتو - اردو ترمنځ د ځینو ورځنیو ډېر پېښو وییونو (لغاتو) او ګړنو (محاورو) بیلګې وړاندې کړم او بیا په ځانګړي ډول د پښتو - پارسی هغه له یو لړ زیاتو بیلګو سره د درنو مینه والو مخې ته کښېږدم. او دا وروښیم چې کومې یې سره یو له بله انډول کېدای شي او کومې نه.

دا دی ، په وروسته ډول د راز راز پارسي وییونو او نومونو پر وړاندې لومړی ناسم او بیا سم وکره پښتوانډولونه وړاندې کېږي :

۱- (- دار) والا پارسي جوړښتونه چې په پښتو کې زیاتره پر «لرونکی» اړول کېږي، خو د تېرو آرونو له مخې دومره کره نه برېښي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
زمیندار	ځمکه لرونکی	ځمکوال
سرمایدار، پولدار	پانګه لرونکی	پانګوال
سردار	سردار	سروال، سردار
پاسدار	ساتونکی	پاسوال
شهردار(شهرداری)	د بلدیې رئیس	ښاروال (ښاروالي)

(c) ketabton.com: The Digital Library

چوکیدار (پهره دار)	پیره دار	ثوکیوال
مشعل دار	مشال لرونکی	ډیوه وال، بلینډه وال
گرویدار	گروي لرونکی	گاڼه وال
باغدار	بڼ لرونکی	بڼوال
مرغدار	چرگان ساتونکی	چرگان روزی
وطندار	وطنوال	هیوادوال
دامدار (مالدار)	مالدار	ثاروي ساتی، پوونده
علاقه دار	علاقه دار	سیمه وال
آبدار	اوبه لرونکی	اوبلن، اوبه والا، خوندور
وظیفه دار	وظیفه لرونکی	پازوال
عکس دار (مصور)	تصویري	انځوریز
بالدار	وزر لرونکی	ثانگور
برخوردار	برخه لرونکی	برخمن
فرماندار	د پولیسو قوماندان	پولیس بولندوی
پشت کار دار	کوششی	هثاند، زیارکښ
صلاحیت دار	صلاحیت لرونکی	واکمن، واکوال
رشته دار	رشته دار (پښتونخوا = خپلوان)	ثانگوال
سرشته دار	لوژستیکي افسر	کارساز، پرپښی
شاخدار	ښکر لرونکی	ښکرور
طرفدار (جانبدار)	طرفدار	پلوي
ساقدار	کری بلند	اوږد پوندي (بوټ)
ریشدار	ږیره لرونکی	ږیرور
نمره دار	نمرې والا	شمېره ییز
باردار	بارلرونکی	باري
زمامدار	واکدار	واکمن، چارواك
جهاندار	د جهان ثښتن	نړیواك
بهره دار ـ برخوردار	گټه اخېستونکی	گټه من، برخمن
پنجه دار	پنجاوو	منگولور، ښنور
گوشتدار	غوښه لرونکی	غوښن، غوښور
استخواندار	هډوکی لرونکی	هډن، هډور
نشاندار	نښاندار	نښه (شوی) نښاني

(c) ketabton.com: The Digital Library

پهلودار	اړخ لرونکی	اړخن، اړخیز
بردار	عریض	پسورور
منصبدار/صاحب منصب	منصبدار	افسر، پوځي
مهماندار	مېلمه لرونکی	مېلمه پال
لعاب دار	لعاب لرونکی	زومنمن، لېړن
مردم دار	مردم دوست	وګړپال، ولسپال
لبه دار	حاشیه لرونکی	څنډن، څنډېز
خانه دار	کورلرونکی	کوروالا، کډوال،کډن
حامله دار	حامله داره	بلاربه، دوه ځانې
زن دار	متاهل	واده والا، کوروالا، ښځی والا
میوه دار	میوه لرونکی	مېوه يي، خولخوندی
موتردار	موټر لرونکی	موټر والا، ګاډي والا
تفنگدار	ټوپك لرونکی	ټوپك والا، ټوپکوال
عزادار (سوگوار)	ماتم کوونکی	ویرمن، ویرجن،ویر ژلی
پیسه دار	پیسه لرونکی	پیسه والا، شتمن
نمدار	نم لرونکی	نمجن، وسجن
مالدار	مالدار	پوونده، څارویوال، څارویروزی
پشم دار	وړۍ لرونکی	وړین، وړن
مو دار	وېښته لرونکی	ببر (وېښتی)
روزه دار	روژه لرونکی	روژه تی
شب زنده دار	شوگیر کوونکی	شپه ویښی (روڼی)
گلدار	گلدار	گلالی
کینه دار(کینه توز، کینه جو، کینه خواه)	کینه کښ	گرجن، رخن، کینه ناك
خالدار (نقطه دار)	خالدار	ټکیالی، ټکن، ټکی ټکی
مزه دار	مزې دار (پ)	خوندور
روغندار	روغن دار (پ)	غوړ (بوټي، خوراك)
پرچمدار(علمدار)	بیرغ والا	سرغندوی، مخکښ
دیندار	دیندار	دین دوست
امانت دار	امانت دار	امانت گر

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایدار	دوامدار	پاینده، پایښتي، ټینګ
نادار	نادار	نېستمن، نشتمن
ګره دار	غوټه لرونکی	غوټن، غوټیالی
زاویه دار	ګوټ لرونکی	ګوټن
جریحه دار	ټپي	زخمي زړی، ژوبل
شکمدار	خپته لرونکی	بلاربه، دوه ځانې
حواله دار	اولدار	کوټوال
کیسه دار	کیسه والا	بټوه والا، تیور یا غولانځور (ژوی)
تحویلدار	تحویلدار	زېرمه وال
خزانه دار	خزانه دار	خزانه چي
قرضدار	قرضدار	پوروړی
وادار (کردن)	مجبورول	اړېستل
نامدار	نوم لرونکی	نومور، نومړ، نومیالی، نامتو
واګیردار (فراګیر)	ساري	پمند، پمګر (رنځ)
مریضدار	ناروغ لرونکی	ناروغ والا، ناروغوال
اجاره دار	اجاره لرونکی	اجاره والا
هوشدار	اخطار	ګواښ، ګواښنه
شاندار، شکوهمند، پرشکوه	شاندار	پرتمین، برمیال
لحاظدار	لحاظ لرونکی	مخ ماتی
کوهاندار	کوهان لرونکی	کوهانی، کوپانی، ډاګیز
نګهدار	ساتونکی	ساتونکی، ساتندوی
معلومدار	معلومدار	څرګند، ښکاره، جوت، اوڅار، ډاګیز
مخزن دار	ټانکر	زېرمه ګاډی
دارومدار	دارمدار	ناسته ولاړه، ناسته پاسته، چال چلند
زهردار	زهر لرونکی	زهرجن، زهر ژلی
کاردار	مامور	کارمن
رازدار	راز لرونکی	خوالو، خوالګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلدار	زړه لرونکی ـ زړه ساتونکی	مین، مینه وړی، زړه ساتی
رویدار	رویدار	مخور
لکه دار	لکه لرونکی	رټن، رټه
دمدار	لکۍ لرونکی	لکیور
دمدار	سا لرونکی	ژوندی، ساکښ
دوامدار	دوامدار	پرله پسې، پایند
خود دار(خودداری)	ځانساتونکی	ځان پامی، ځانځاری (ځانځارنه)
خویشتن دار (خویشتن داری)	-	ځان پامی، ځانځاری (ځانځارنه)
خط دار	خط والا	کرښې کرښې، کرښن
دوستدار(هوادار)	طرفدار	مینه وال، لېوال، دوست
عهده دار	ذمه وار	ژمن، پازوال
بیدار	بیدار	ویښ ، ویښیار
دامنه دار	دامنه دار	لمنیز، ارت وبیرت، پاینده
کتابدار	کتاب لرونکی	کتاب والا ، لیکیوال
واره دار	واره لرونکی	واره یي، واره ییز
خاردار	اغزي لرونکی	اغزن، اغزین
معامله دار	معامله لرونکی	پالونکی، انډیوال
سرایدار	د سرای خاوند	سرایوان، سرای والا
دکاندار	دوکاندار	هټیوال
مغازه دار	د مغازې لرونکی یا څښتن	مغازه والا
برده دار	مریی لرونکی	مریي وال، بادار
پرده دار	پرده لرونکی	پرده پوښ
صلاحیت دار	صلاحیت لرونکی	واکمن، واکوال
سابقه دار	سابقه لرونکی	مخینه وال
هوادار(هواگیر، هواخواه)	هوادار، هواگیر	تاندهوا ، مینه وال

۲- په - گر - روستاړی پارسي جوړښتونه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

-گر که څه هم د جولې له مخې د پارسۍ او پښتو تر منځ ګډون لري او يو فاعلي (چارنوميز) روستاړی دی، مګر دېته هم پاملرنه په کار ده چې پښتو لږ و ډېر د پارسي - ګر، په تېره د ايراني پارسۍ د نوو هغو پر وړاندې نور خپل ځانګړي روستاړي هم لري، لکه د کمايي ګر په وړاندی ګټيالی، د شيشه ګر پر وړاندی ښيښه ساز، د غمګر پر وړاندی غمجن او غمګين، د بازيګر پر وړاندې لوبغاړی، د تماشاګر پر وړاندې ننداړچي، د نمايانګر - نمايشګر، بيانګر او نشانګر پر وړاندې ښکارندوی او څرګندوی، د ياری ګر پر وړاندې مرستيال، مرستندوی يا مرستی او ياد آهنګر پر وړاندې پښ او داسې نور. بزرګر د کشاورز او دهقان په مانا په بزګر پښتو کول دومره سم نه راځي، ددې لپاره نږه پښتو انډولونه ډېر دي، لکه: کرګر، کروندګر، کښتګر، کرندوی، کروی، کښندی، کښی او داسې نور. دادی، د پوره خبرتيا لپاره دا وروسته ليکلړ و ګورئ:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دروګر	رېبونکی	لوګر، لوګری
کوزه ګر	کلال	کمباړ، کولال
کارګر	کاريګر	کارګر
سرکارګر	د کارګرومشر	سرکارګر
بازيګر (ممثل)	نڅېدونکی	لوبغاړی، نڅاګر
نمايانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
نمايشګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
بيانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
نشانګر	ښکاره کوونکی	ښکارندوی، څرګندوی
تماشاګر	تماشاچي	ننداړچي
ايجادګر	ايجادوونکی	زيږندوی، پنځګر
عصيانګر	ياغي	سرغاړی، سرکښ، اورګډی
ګزارشګر	رپوټ چي	خبريال
آرايشګر	سينګارونکی	ښکلونکی، ډمګۍ، نايه
نظاميګر	نظامي ګر	پوځيوال
پرخاشګر	پرخاش کوونکی	جګړه مار، لانجه مار
آهنګر	اهنګر	پښ
زرګر	-	زرپښ، زرګر
مسګر	مسګر	ټټار، سره ولېښکار

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمانگر	معالج	درمانگر، درملگر
نوحه گر (مریه گر)	فریاد کوونکی	ژړاند، ساندو
غار تگر/ تاراج گر	لوټوونکی	لوټمار، تالانګر
چپاولگر	چپاولگر	تاړاکګر
یورشگر	حمله کوونکی	یرغلگر
تجاوز گر	تېری کوونکی	تېرو، بلوسګر
پیکارگر	جګړه مار	جنګیالی، جنګیال
آشوبگر	-	اورپکی، اورګډی، سرکښ
طلسم گر	-	ټوټګر (درملګر)
استعمارگر	استعمارچي	کوډګر، ښکیلا ککګر
استثمارگر	استثمارچي	زبېښاکګر
صورتگر	صورتگر	انځورګر، پڅګر
نگارگر (رسام، نقاش)	رسام	انځورګر
توطیه گر	توطیه کوونکی	ورانکاری، پتنه ګر
فتنه گر	فتنه اچوونکی	پتنه ګر، پتنه
روشنگر	روشنگر	روښاندوی
ستیز گر (ستیزه جو)	جنګره	جګړه مار
معامله گر	معامله کوونکی	ورځچاری، چنه ګر
افسونگر	افسونگر	دمګری، پاړوګر، جادوګر، کوډګر
رامشگر (نوازنده، سازنده)	سازغږوونکی	سازي
پرورشگر	پالونکی	پالنګر، پالندوی، پالوال
نیایشگر	عبادت کوونکی	نمانځونکی، پرښتونکی، پرښتګر
پژوهشگر	څېړونکی	څېړاند، څېړونکی، څېړندوی
کاوشگر	سروې کوونکی	پلټنګر، پلټند
ویرایشگر، ایډیټر	سموونکی	سمونګر
پالایش گر	تصفیه کوونکی	پاك کار، چاڼګر
اغواگر	اغواکوونکی	دوکمار، دروهجن، مارغیتل، درغلګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

بخشایشگر	بخښونکی	بښونکی، بښاند
نوازشگر	نازوونکی	پالند
ستایشگر(مداح)	ستایونکی	ستایوال
رفوگر	رفوکوونکی	پېزونکی، پېزگر
جادوگر	جادوگر	کوډگر،جادوگر
تصویرگر	ممثل	انځورگر، انځوراند ، څرگندوی
اخلال گر	اخلال کوونکی	اورگډی، ورانکاری، منځډوبی
استیلاگر	تېری کوونکی	نیواکگر، بلوسگر
یورشگر (چپاولگر)	یرغل کوونکی	یرغلگر
یغماگر	چپاولگر	تالانگر، لوټمار
خیانت گر(خیانت کار)	ـ	ناامانتگر
اشغالگر	اشغالوونکی	نیواکگر
اغازگر	پیل کوونکی	پیلگر، پیلامگر
اعتصابگر	اعتصاب کوونکی	کاربندی، کاربند گر
پالیز گر	پالېز ساتونکی	پالېزوان
پرداختگر	صیقل کوونکی	سوان کار، پالشکار
تمثالگر	رسام	څېره کښ، انځورگر
توانگر	شتمن	شتمن، موړ، بډای
تیز گر	تېره کوونکی	باټگر
جلوه گر	جلوه گر	څرگند ، جوله گر
چرمگر	څرمن جوړوونکی	څرمن ساز
چلینگر (قفل ساز)	کلپ جوړوونکی	جندره گر
حسابگر (راستگو)	حسابوونکی، محاسب	پاک زړی، گڼگر
حیله گر	چلباز	ټگ، ټگمار، چلي
دادگر(دادگستر)	عدل پالونکی	نیاومن، نیاووال
دیباگر (ابریشم باف)	و رېښم اوبدونکی	ورېښمگر
رویگر (مسگر)	مسگر	ټټار
ریخته گر	تویوونکی	تویاند ، کالب ساز
زین گر (زین ساز)	زین جوړونکی	زین ساز
سفتگر	امېل جوړونکی	پېیونکی، پیاند

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوداگر	تجار	سوداگر
شستگر	غشي ويشتونکی	ليندی، ويشتونکی
شيوه گر (عشوه گر)	ناز کوونکی	ښيوه گر
فريبگر (فريبکار)	غولوونکی	مارغيتل، دوکمار، ټگمار، دروهجن
قلعه گر (سفيد گر)	سپينوونکی	ټټار
کاسه گر (کوزه گر)	کاسه/کوزه جوړوونکی	خاورين ساز، کمباړ، کولال
کاغذگر	کاغذ جوړوونکی	کاغذ ساز
کالبدگر (پيکر ساز)	مجسمه ساز	پړگر
کفش گر (کفش دوز)	پڼی گنډونکی	موچي،چميار
گازرگر(گازر)	کالي مينځونکی	دوبي، ولاند
گداگر(درويزه گر)	گدايي گر	درويزگر، سوالگر، بسپن غاړی
گوهرگر (جوهری)	جوهری	زرگر، گوهری
مداخله گر	مداخله گر	لاس منډی، لاسوهاند
منگيا گر (قمارباز)	قمار وهونکی	جوارگر
نيزه گر (نيزه ساز)	نېزه جوړوونکی	شلگر، سانگر
وجين گر(خيشاوه گر)	للون کوونکی	گوډگر، للونگر
ورزش گر	ورزش کوونکی	لوبغاړی،ورزشکار
ياريگر	کومکي	مرستيال، مرستدوی، مرستی
کيمياگر	ـ	کيميا گر
کمايي گر	گټونکی	گټيالی
پيداگر	پيداکوونکی	گټيالی، پيداگر
ويرانگر	ورانونکی	ورانکار (ی)، اورگډی
ستمگر	ظالم	گرگر
بيدادگر	ـ	ـ
چاره گر (چاره ساز)	چاره کوونکی	چاره گر، کارساز
شناگر	لامبووهونکی	لامبوزن
تلاش گر	تلاش کوونکی	هڅند، هڅاند
جستجو گر	ـ	پلټند، لټونکی
چاپ گر	چاپوونکی	چاپگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

تهمت گر	تور لگوونکی	تورلگاو، توراند، تور گر
عشوه گر	ناز کوونکی	ښېوه گر
دژمگر (دلتنګ)	ډیپرېسډ (پ)	خولجن، گرومجن، زړه تنگی
لواطگر (بچه باز)	_	(هلك) ډاگی
داشگر	خبنتې پخوونکی	بټوان، بټۍ وال
افشاگر	افشا کوونکی	اشواگر
امحاگر	امحا کوونکی	نشتاند
خنیاگر	_	سندر غاړی، سرورگر

۳- په -کار - روستاړی پارسي بیلنگونه (اشتقاقونه) له -گر او -گاروالا هغو سره دومره توپیر نه لري. له تاریخي پلوه دغه درې واړه روستاړي د پښتو او پارسۍ ترمنځ په یوې گډې آرې (منشا) پسې ځي او لا اوس هم درېواړه چارنو میزه (فاعلي) پازه تر سره کوي، هم دومره چې تر پښتو یې په پارسۍ کې کارونه ډیره ده او د ځینو پر وړاندې یې پښتو نور ځانگړي انډولونه (لکه چار...) لري. پښتو زیاتره تر-کار-گر- ډیر کاروي او له دواړو سره لړو ډیر پایله (-ی) هم ملگرې کوي. دې ته هم پاملرنه پکار ده چې پارسي- کارد (کړن) پر ما ناسر بیره دکر او کښت هغه هم لري، لکه په پخته کار، پنبه کار او کشتکار کې. په ایرانی پارسۍ کې یې د - گر غوندې په لومړنۍ مانا کارونه بیخي زیاته ده او کله مانانو میز چار هم څرگندوي ، لکه په ریسمان کار (موازنه - رجه) یا شاهکار کې. پښتو ژباړونکي دواړه روستاړی پارسي انگیري او په ناسمه اوگرانه توگه یې پر- ونکی اړوي!

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
تجاوزکار	تجاوز کوونکی	بلوسگر، تېرو
جنایتکار	جنایت کوونکی	جنایت کار، بدکاری
خیانت کار (سگر)	خیانت کوونکی، خاین	ناامانتگر
ورزشکار	ورزش کوونکی	ورزش کار، لوبغاړی
جفاکار	ظالم	گرگر
محافظه کار	محافظه کار، زاړه پال	ځانساتی، کاغ
احتیاط کار	احتیاط کوونکی	ځانساتی، پامیالی
بیکار	بې روزگار (پ)	بېکار، وزگار

(c) ketabton.com: The Digital Library

شب کار (شوکار)	_	شپه کاري
سردمدار	_	سرکښ، سروال
سنگ کار	_	ډبرکار
سیمان کار	_	سېمېنټ کار
بدکار	بدکار	بدکاري، بدوردي
نیکو کار (درستکار)	نېکي کوونکی	نېککاري، نېکچاري
شاهکار (شهکار)	کارنامه	شاهکار
گناهکار	ملزم	گناهگار
خامکار	_	خامکاري
تازه کار	_	تازه کار، نوکار(ـي)
نوبت کار	_	وارگر(کارگر)
نوکار	_	نوکاري، تازه کار
فراموشکار	هېروونکی	هېرزړی
کشتکار	دهقان	کښتگر، کرگر، کروندگر
هنرکار	تکنیشن	تخنیکر
پخته کار(پنبه کار)	پومبه کرونکی	پومبه کار
مزدورکار	زیار اېستونکی	مزدورکار، زیارکښ
غریبکار	غریبکار	مزدور،خواري کښ، مزدورکار
فداکار	فداکار	سرتېر، سرښندوی، نیکچاري
راست کار	نیك کار	رښتین، رښتینی، رښتیانی، نېکچاري
خلافکار	_	ورانکار
افسونکار	_	جادوگر، افسونگر، کوډگر
رضاکار	رضاکار	خوښچاري، خپلخوښکاري
سرکار	دولت، حکومت، رسمیات	سرکار
زناکار	زناکوونکی	زناکار
فریبکار	غوولونکی	ټگمار، دروهجن، مارغیتل
جعلکار(ساخته کار)	-	درغلگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

دست اندر کار (دست در کار)	-	بوخت، بوختی
سیاه کار	بدفعله	تورکار، بدورد
استکار (دستکار)	-	وستاکار، ورهنگر
پیشکار	ناظر	مخکاری
تباهکار (تبهکار)	تباه کوونکی	اورگډی
زیانکار مضر - ضرر رسوونکی	زیانکار	ورانکاری
خرابکار	خرابکاری	ورانکار، ورانکاری
خطاکار	خطاکوونکی	بدکاری
تمیزکار	_	پاك کاری، سپیناوو، ځیرمن
پشت کار	زحمت - کوشش	کاروزیار، هاندوهڅه
جعلکار (تقلب کار)	جعل کار	دروهجن، درغلند، درغلگر
کسبه کار	کسب کار	کسبگر، ورهنگر
خرده کار	رر	رر
کهنه کار	زاړه پال	زوړکاری، زوړچاری، زوړپال
طلاکار	طلا کاری	زرگر
فضول کار	خرابکار	بدکار، سپك ورك، بدورد
کلانکار	کلانکار	سترچاری ،لوی چاری
وجین کار	للون کوونکی	گوډگر، للونکار، للونگر
پرکار	_	ډیرکاری، کارند
پرکار	پرکار	پرکال
خرکار	خرچلوونکی	خرکار، خروالا
چاریکار	دهقان	کروی
پایکار(پاکار)	_	مرستی، مرستندوی، مرستیال
آتشکار	اوربلوونکی	اورگډی، تودوونکی
بیکار	_	وزگار، بیکار
گلکار	گلکار	خټگر، اخېړگر
خودکار	خودکار	خپل چاری، خپل کاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

		(اتوماتیک)
کاستکار	–	دروغجن
کهنه کار	–	ازمېښتکار، پوخ ازمېښتی
فلزکار(فلزگر)	–	فېلزکار
ماشینکار	ماشین چلوونکی	ماشین کار
بسته کار	–	بسته کار (تاجیکی: اهنگساز)
ولدنگ کار(جوشکار)	وېلډېنگکار	ویلگر
سفیدکار(ـ گر)	سپینوونکی	ټتار
برمه کار	–	برمه کار، تېځاند
پیکار	پیکار	جگړه
کاروپیکار	کاروپیکار	هلی ځلی، هاندوهڅه
نابکار (خطاکار)	ناهله	بدکاری، بدچاری، ناکاره، بدورد
ناکار	–	ناکار(ه)
غفلت کار (مسامحه کار، سهل انگار)		ناغېړی
تیزکار	تېره کوونکی	تېز کاری، ځرخ گر، باټگر
ریاکار	ریاکوونکی	ریاکار
ویرانکار (بیران کار)	–	ورانکاری
شبکار	شوکار	شپه کاری
روزکار	–	ورځکاری
فتنه کار	فتنه کار	اورگډی، پتنه گر
صنعتکار	–	رغاوگر
سوارکار	سوار کار	سپور، سپرلو
همکار	مرستیال	همکار
سوهان کار	–	سوانکار
دسیسه کار	دسیسه کوونکی	دسیسه کار، ټگ و برگ
میناکار(ـ گر)	–	مینا کاری
کندکار	تنبل	سست کاری
کنده کار(کندن کار)	–	توږاند
ریزه کار	دقیق	ځیر
سرشته کار	سرشته کوونکی	کارساز

(c) ketabton.com: The Digital Library

رویکار	-	ترکارلاندې، دود
هوسکار	هوسباز	هوسناك، هوسی
اجاره کار	اجاره کار	اجاره گر، اجاره والا، ټیکه وال
اجوره کار	-	مزدکار، مزدورکار
دستمزدکار	-	لاسباړی، مزدکار
نیلکار	رنگریز	(شین) چمبی
تجربه کار	تجربه لرونکی	ازمېښتي، ازمېښتکار
آزمایش کار	رر	رر
نهان کار	_	پټ کاری، پټ چاری
اندود کار(اندودگر)	_	پاك کار(ی)
اهمال کار	_	لټ، ناغېړي، سستکاری
خیانتکار	خیانتکوونکی	خیانتکار
امانت کار	امانت ساتونکی	امانت کار، امانت گر
توبه کار	توبه کوونکی	توبه گار
تلف کار	تلفکوونکی	اورگډی، ورانکاری
تخریبکار	تخریبکار	ورانکاری
مرصع کار	_	جړاوو
صلاح کار	_	سلا کار
ستمکار	ستمگر	گرگر
سازش کار	سازش کوونکی	سازښتي، سازښتکاری
ساخته کار	ساخته کاری	درغلگر
مسالمت کار	مسالمت کوونکی	روغه وال، سوله ییز
مسامحه	_	ناغېړي، لټي، سستکاري
مشتبه کار	اشتباه کوونکی	ختاکار، ورانکاری
هیچکاره	هیچکاره	هېڅکاره، بېکاره

۴ - په -گار روستاړی پارسي بېلنگونه ، لکه چې د (۳-کار) په برخه کې وویل شول ، هماغه ډول جوړښتونه رااخلي چې په -گراو- کار روستاړي کېږي. پښتو ښايي له (وزگار) او (ناگار) نه پرته بل داسې بېلنگ ونه پيژني، نو له دې کبله يې پر- گراو نورو ورته (چارنومیز) روستاړواړوي. دا دی ، نوموړي بېلنگونه په دې وروسته لیکلړکې وړاندې کېږي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خداوندگار	ـ	خداوند
ماندگار	باقي	تلپاتی، پایند
ستمگار	ظالم	گرگر
افگار	زخمی	خوږ، ټپی، ژوبل، غوڅ
دل افگار(دل فگار)	زخمی	زخمي زړی، ځانگغوڅ
تنفگار	زخمي	خوږ، ژوبل
روزگار	روزگار	ژوند، مهال، ورځې شپې
سازگار	موافق	سازکار، (سره) جوړ
ناسازگار	ناموافق	ناباندې
مددگار	ـ	مرستیال، مرستندوی، مرستی
کامگار(کامیار-کامیاب)	کامیاب	بریالی، بختور، نېکمرغه
یادگار	یادونه	یادگار
آموزگار	ښوونکی	ښوونکی،استاد، ښوواند
آمرزگار	ښښونکی	ښښاند
آفریده گار	خالق	پنځگر، پنځاند، پنځوال
کردگار	کردگار	کړاند ،کارندوی، کارواك
پروردگار	پروردگار	پالیال
توبه گار (توبه کار)	ـ	توبه گار
خواستگار	ـ	مرکچي، بلوني، غرښتونکی
بیگار	ـ	بېگار
رستگار	خلاص	ژغورلی،ازاد، پخشو، زغړ
سپوزگار	تنبل	لټ، ناغیړی، سستکاری
خدمتگار	خدمتگار	خدمتگار
پرهیزگار	پرهېزگار	نمنځچار، پالوال

۵ - په - ساز روستاړی پارسي ببلنگونه (اشتقاقونه) کېدای شي، لږو ډېر په پښتو کې هم پر - ساز روستاړي ببلنگو نووا وړي. ځینې پښتو لیکوال او ژباړن هغه د پارسي او پښتو گډ مال نه بولي او هڅه کوي، پر (جوړوونکی) یې واړوي او په دې توگه پښتو انډول تر پارسي هغه اوږد او گران کړي، لکه دوران جوړوونکی، ساعت جوړوونکی،جهان جوړوونکی، سرنوشت یا برخلیك جوړوونکی... چې

(c) ketabton.com: The Digital Library

باید دورانساز یا دورانسازی، ساعت ساز یا ساعت سازی او داسې نور یې وژباړي. ځکه سازېدل او سازول له پښتو کړو (فعلونو) څخه شمېرل کېږي. دادی دلته یې څو بیلګې په لیکلړ کې وړاندې کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودساز	ـ	ځانجوړی، ځانسازی، غاور
اسلحه ساز	ـ	وسله ساز، درسته ساز
دورانساز	دوران جوړونکی	دوران ساز(ی)
تاریخ ساز	تاریخ جوړوونکی	تاریخ ساز(ی)
قفل ساز	کولپ ساز	ژندره گر
کلیدساز	کیلي جوړوونکی	کیلي ساز
دواساز	ـ	داروساز، درملساز
زمینه ساز	زمینه جوړوونکی	لارهواری
جهانساز	جهان جوړوونکی	جهانساز(ی)
ساعت ساز	ساعت جوړوونکی	گړیوال، گړۍ ساز
صحنه ساز	صحنه جوړوونکی	نندار ښود
سرنوشت ساز	سرنوشت جوړوونکی	برخلیك ساز(ی)
بهانه ساز	پلمه جوړوونکی	پلمه ساز، پلمه گر
زندگی ساز	ژوندجوړوونکی	ژوندساز(ی)
دندانساز	غاښ جوړوونکی	غاښ ساز(ی)، غاښ رغاند
شانه ساز	ـ	ږمنځ سازی
شمع ساز(شمعریز)	ـ	شمرغاند
حماسه ساز	حماسه جوړوونکی	میړنی،توریالی،بولنبول
باز ساز	سوخت وساز، مېتابولېزم	بیارغاند
چاره ساز	ـ	چاره ساز، کارساز، چاره گر
شمشیر ساز	ـ	تورپښ
چاقو ساز	ـ	چاکوگر، چاړه ساز
مبل (موبل) ساز	ـ	وتري ساز، ترکاڼ
آهنگ ساز	کمپونېست	سندر ساز
لانه ساز	ـ	ځاله، رغی
بسیار خوار (پرخور)	ـ	نسو، نسور، خېټو، خېټور، ډېرخور
مرده خوار(لاشخور)	ـ	گورگټی، درنگه خور

(c) ketabton.com: The Digital Library

مردم خوار	-	سړیخور

۶ - په خوار - او - خور روستاړو پارسي بېلنگونه بې استثنا په (- خور) پښتو کېدای شي، ځکه د سړیخور - سودخور، بډیخور، ځیره خور غوندې بېلگې مخکې له مخکې تیارې په گړنۍ پښتو کې لرو، پراختیا موندلی بڼه یې، لکه په رشوت خوری او خویش خوری کې پر (بډې خوري) او (خپل پالنه) ژباړل کېدای شي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گیاه خوار	گیاه خوړونکی	گیاخور
گوشتخوار	غوښه خوړونکی	غوښخور
جهانخوار	نړۍ خوړونکی	نړیخور
مفتخوار	مفتخور	تیار خور
انسان یا آدم خوار	سړی خوړونکی	سړیخور
نشخوار	-	شخوند
میخوار	شرابخور	شرابي
قسم خور	قسم خوړونکی	قسم خور، سوگند خور، لووړی
سرخور	سرخوړوونکی، سرخوړلی	پس مرگي (زېږېدلی)
رشوه خوار (رشوه ستان)	بډیخوړونکی	بډیخور
جیره خوار	جیره خور	ځیره خور
سود خوار (سودخور)	سودخوړونکی	سودخور
غصه خور	غمېدونکی، زړه خوړینی، غمزغمی	
معاش خوار (ـخور)	معاش خور	تنخا خور
شیرخوار	شودې خوړونکی	تیروی، شودېخور
ماهیخور (ـخوار)	-	ماهی خورك

۷ - په – سوز روستاړی پارسي بېلنگو نه هم په همدې روستاړي پښتو کېدای شي، ځکه- سوز - سوځ پښتو کړولۍ هم بلل کېږي، په بله وینا، د دواړو نژدې خپلوانو ژبو تر منځ تاریخي تړاو لري.

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خانمانسوز	کورنۍ سوزوونکی	اورگډی، کور گډی
آتشسوز	اوربلوونکی	اورگډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

جگر سوز	ځيگر سوزوونکی	ځيگر سوز
دلسوز	زړه سوزوونکی	زړه سواند ، خواخوږی
خود سوز(جانسوز)	ځان سوزوونکی	ځانسواند ، ځانويجاړی، ځانسوز
هستی سوز	ژوند سوزوونکی	هستی سوز، ژوندسوز
زندگی سوز	-	-
جهانسوز	نړۍ سوزوونکی	نړی سوز، جهانسوز
دلسوز	زړه سوزوونکی	زړه سواند ، خوا خوږی
ناسوز(نسوز)	نه سوزېدونکی	ناسوند
خرمن سوز	درمند سوزوونکی	درمن سوز
جانسوز (خودسوز)	ځان سوزوونکی	ځانسوز
خام سوز	خام سوځلی	اوم سوی

۸ - په - کن او - کننده روستاړي (پارسي) بېلنګونه له هماغې ډلې څخه دي چې هم ډېر دي او هم يې پښتو انډولونه ډېر لږ. پر نورو روستاړو بدلېدای شي. که څه هم له تاريخي پلوه ټولې اريايي ژبې د عربی (فعل) پر وړاندې دوې کړولې يا بنسټونه لري. کن (کول) او کر(کړل)، مگر، لکه څنګه چې له مخه وويل شول، يوازې پارسي ژبه ده چې هغه د روستاړي په بڼه هم کاروي او د نورو ژبو غوندې پښتو هم اړ وځي چې هغه پر کوونکی يا - ونکی يا نورو کړنو ميزو روستاړو (فعلي پسوندو) واړوي، په ليکلړ کې يې وګورئ:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارکن (فعال)	فعال، کارکن (پ)	کارنده،تکړه، کارمن
بازی کن	لوبی کوونکی	لوبغاړی
اشتراك کننده	گډون کوونکی -	برخه اخېستونکی، برخوال، گډونوال
وانمود کننده (نموددار)		ښکارندوی
رهبری کننده	رهبری کوونکی	لارښود
خفه کن	خپه کوونکی	زندۍکوونکی، سابندی
گمراه کن - کننده	گمراه کوونکی	بيلارې کوونکی
تهيه کننده	تهيه کوونکی	تياروونکی، برابروونکی
خوردکننده	وړوکی کوونکی	ماتوونکی، دړې وړې کوونکی
کارکن	کارکن (پښتونخوا)	کارندوی(اکټيوېسټ)

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹ - په - ده او - دهنده روستاړو پارسي بیلنگو نه له پخوا نه هم ډېر وه او نن پسې نور هم مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فرمانده	قوماندان	بولندوی
مدادپاکن	پنسل پاك	وچکښپاك
بهره ده	استثمار شوی	زبېښلی
سازمان ده(دهنده)	سازمان ورکوونکی	سازمانوونکی
سمتده (دهنده)	لوری ورکوونکی	لورسیخی، لورښود
وام ده(دهنده)	پور ورکوونکی	پوروړی
خاتمه ـ پایان دهنده	خاتمه ورکوونکی	پای ورکوونکی
ضربه دهنده	ضربه ورکوونکی	گوزارورکوونکی، ځبند
عبرت دهنده	عبر ورکوونکی	لوستندوی
اخطار دهنده	خبرداری ورکوونکی	گواښنده، گواښگر، گواښگرندی
بیانیه دهنده	ویناکوونکی	ویناوال
ازار دهنده	ازارورکوونکی	ازاروونکی، ځوراند
زجر دهنده	زجرورکوونکی	ازاروونکی،ځوراند
شکنجه دهنده	شکنجه ورکوونکی	شکنجه مار، سپېتاند

۱۰- په - جو یا - طلب روستاړي جوړشوي پارسي بېلنگونه هم نن سبا لږو ډېر مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ستیزه جو(ستیزگر، جنگره)	ـ	جگړه مار
صرف جو	ـ	سپماگر
آبجو	ماهي	کب
صلحجو	سوله غوښتونکی	روغه وال، سوله من
کینه جو(کینه توز)	کینه کښ	رخن، گرجن
هنر جو	ـ	هنرمند
پیکار جو	جنگ غوښتونکی	جنگیالی، مېړنی
رزمجو	ـ	ـ

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرکز جو	_	منځۍ هڅی
دلجو	_	خواخوږی، زړه سواند
فرصت جو	لټوونکی	څوګیر
توسعه جو	پراختیاغوښتونکی	پراختیاپال، پراختیاهڅی
برتری جو (تفوق طلب)	لوړتیا غوښتونکی	لوړهڅی
حقیقت جو (حقیقت یاب)	حقیقت لټوونکی	ربښتیا پال
ماجرا جو (مخاطره جو)	ماجرا غوښتونکی	غرغره يي، بلا غواړی، بلاپېری، ډانګه يي
نوجو	نوی غوښتونکی	نوهڅی، نوپال
استفاده جو (سودجو)	استفاده کوونکی	شوکمار، سودپال
بهره جو	استثمارګر	زبېښاکګر
فتنه جو	فتنه غوښتونکی	پتنه ګر
دانشجو	محصل	زده کړیال، شاګرد
نامجو	شهرت غوښتونکی	نومپال
پناه جو	پنا غوښتونکی	پناغاړی، شوغاړی
عیب جو	_	ویارسپړی، ویارغاړی
بهانه جو (بهانه ګیر)	پلمه ساز(ی)	

۱۱- پ - انداز - یا - افګن روستاړی پارسي بیلګونه هم باید تروسې وسې د لنډوالي او آسانۍ آر (اصل) ته په پام سره پر نږه انډولونو واړول شي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
راه انداز(ـی)	پرلاره اچوونکی	رامنځته کوونکی (رامنځته کړن)
خانه بر انداز	کوررنګی	کور ګډی،کور ورانی
پس انداز	پس انداز	پاسره، سپما، زېرمه
سر انداز	سرانداز	مخپوښ (غالۍ)
خاك انداز	خاك انداز	ټټۍ
راکت انداز	راکت انداز	توغند ارتی
جغله انداز	کریږاچوونکی	کاړارتی
سکه انداز (اتومات)	سکه اچوونکی	سکه يي

(c) ketabton.com: The Digital Library

شرانداز	شراچوونکی	پتنه گر- اورگډی
نظر انداز(چشم انداز)	نظرانداز (کول، له پامه غورځول- پ)	کتنه، پاملرنه (ستر گارت)
چاپ انداز	لوبغاړی	وزلوبغاړی
دهشت افگن (ترورست)	دهشت گرد (پ)	ترهگر
دژافگن	-	کوټ ماتی
شیر افگن	زمری غورځوونکی	زمرماتی
سایه افگن	-	سیورارتی

۱۲- په - آمیز روستاړي پارسي ستانومیز ښېلنگونه (صفتي مشتقات) هم له پښتو ژباړنو لوری لودن ورکوي او پر ډېرو گرانوانډ ولونوېږ راړوي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فاجعه آمیز	د فاجعې ډك	بخولیز، ناتاریز
قهر آمیز	له قهره ډك	قهرژلی
افتضاح آمیز (فضیحت آمیز)	له شرمه ډك	شرمېدلی، رسوا
نصیحت آمیز	-	ورموزمه
صلح آمیز	له سولی نه ډك	سوله ییز، روغه ییز
غرض آمیز	غرضي	موخیز، دښمنانه
مسالمت آمیز	له مسالمته ډك	سوله ییز، روغه ییز
هیجان آمیز	هیجانی	پاروونکی، پارند
محبت آمیز	له مینې ډك	مینه وړی
خصومت آمیز	-	دښمنانه
سحر آمیز	له سحر نه ډك	جادوگرانه
گله آمیز	له گېلی نه ډك	گیله من، ماڼیجن
شرارت آمیز	-	اورپکوزمه
طنز آمیز	له طنزه ډك	لغازي
طعنه آمیز	له پېغوره ډك	پېغور ډوله
شفاعت آمیز	خیر خواهانه	نرمښتي
شکایت آمیز	له گیلې ډك	پلپوټډوله
شهوت آمیز(انگیز)	-	خاربښتي
توهین آمیز(تحقیر آمیز)	له سپکاوي ډك	سپکاوي وزمه، خندنی

(c) ketabton.com: The Digital Library

انتقاد آمیز	انتقادي	نیوکډوله
افتحار آمیز	له ویاړه ډك	ویاړلی، ویاړمن
مبالغه آمیز	_	ښندیز
شگفت آمیز (-انگیز)	اریانوونکی	هېښنده
شتاب آمیز (عجولانه)	_	بېړنوزمه، بېړنی
جنایت آمیز	_	جنایتکارانه
مسخره آمیز	_	خندیوزمه، خندنی
کفر آمیز	-	کفروزمه

۱۳ - په - آور روستاړی پارسي بېلنگونه د نورو چار نومیز بېلنگونو غوندې زیاتره پښتو ژباړن او لیکوال د (راوړونکي) په زیاتولو پښتو ته رااړوي او هیڅ په دې پسې سرنه گرځوي چې روان، لنډ او اسان انډول ورته پیدا کړي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
درد آور	دردوونکی	دردناك
رنج آور	رنځوونکی	ځورند، خواشینی کوونکی
خوی آور (عرق آور)	_	خولن، خوله ماتی
هیجان آور	پاروونکی	پارند
یاد آور	یادوونکی	یادوړی
زبان آور	زباندار	ژبور
دلاور (دلیر)	دلاور	زړور
فراهم آور	_	تیارگر
اشتها آور	اشتها راوړونکی	لوهن، خورمنځی
شرم آور	شرم راوړونکی	شرمور، خنگن
سرسامه آور	_	سرساموونکی، سرساموزمه
خجالت آور	شرم راوړونکی	شرمور، خنگن
سقط آور	_	سپیازور
سکر آور	مخدر	نشه ییز، نشه يي
حمله آور	حمله کوونکی	یرغلگر
بار آور (بارور)	مثمر	یېبرور
نشاط آور	_	خوښند

(c) ketabton.com: The Digital Library

نام آور(نامور)	نامدار	نوماند ، نومور
آشك آور	اوښکی بهوونکی	اوښکن، اوښلن
رزم آور	جګړه مار	جنګیالی
خنده آور	-	خنداوړ، خندی ورړ
زور آور	قوی	زورور
جنګ آور	جګړه مار	جنګیالی، جنګیالی
ننګآور	ننګین	شرمور
پیام آور	پیغام راوړونکی	استوزګر، استازی
شګفتی آور، شګرف آور	اریانوونکی	هېښنده
مژده آور	زېری کوونکی	زیریګر، زیریګرندی
عطش آور(عطشه آور)	تنده راوړنکی	تندوړی، تندغری
اختناق آور	خپګان ډکی	زندی ګرانه

۱۴- په - شکن روستاړی پارسي بېلنګونه په اسانه کېدای شي، په مات یا ماتی والا پښتو بېلنګونو، په بله وینا، تړنګونو (ترکیبونو) وژباړل شي، نه په - ما تو و نکي چې د لنډون او اسانۍ آر له منځه وړي او ویونکی ترې هماغه پارسي انډول زیات خوښوی . حال دا چې په ګړنۍ پښتو کې نظرماتی، اودس ماتي، سر ماتی او غاښ ماتی، روژه ماتی غوندې انډولونه یې له پخوا دود لری، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
زنجیر شکن	زنجیر ماتوونکی	زنځیر ماتی
سنګ شکن	تیږه ماتوونکی	کاڼي ټك
دندان شکن	غاښ ماتوونکی	غاښ ماتی
کمر شکن	ملا ماتوونکی	ملا ماتی
سرشکن	سرماتوونکی	سرماتی
لشکرشکن	لښکر ماتوونکی	لښکر ماتی
توبه شکن	توبه ماتوونکی	توبه ماتی
وضوشکن	اودس ماتوونکی	اودس ماتی
دشمن شکن	دښمن ماتوونکی	دښمن ماتی
ناوشکن	کشتۍ ماتوونکی	بېړۍ ماتی
بت شکن	بت ماتوونکی	بوت ماتی
باد شکن	بادماتوونکی	باد ماتی

(c) ketabton.com: The Digital Library

موج شکن	موج ماتی	څپه ماتی
عهد شکن (پیمان شکن)	وعده خلاف	ژمنماتی
سوگند شکن	_	سوگندماتی
چوب شکن	دلرگوماتوونکی	لرگبه
ناشکن	ناماتېدونی	ناماتی
زود شکن	ژرماتېدونی	ژرماتی
استخوان شکن	هډماتوونکی	هډماتی

۱۵- په - مند روستاړي پارسي بېلنګونه هم ډېر پښتو ژباړونکي او لیکونکي د - لرونکی په ملتیا پښتو کوي. حال دا چې په - وال او - من یا مند غوندې لنډو اسانو بېلنګونو ډېر ښه ژباړل کېدای شي. ځکه - من او - مندد دواړو ژبو ترمنځ ګډون لري، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کارمند	مامور	کارمن، کارمند
علاقه مند	علاقه لرونکی	مینه وال، لیوال
غنامند	غني	بډای
دردمند	دردمند	دردمن
هنر مند	_	هنرمند
نیرومند	قوي	ځواکمن، پیاوړی، غښتلی
زورمند	قوي	زورور، ځواکمن
فرهمند	_	ځیرك، ویښیار
هدفمند	هدف لرونکی	موخن
سعادتمند	سعادتمند	نېکمرغه، نېکبخت
آرزو مند	ارزو لرونکی	هیله من
نیاز مند	اړتیا لرونکی	لاس اړی، اړ، اړجن، اړمن
آزمند	حرص لرونکی	سرانې، کاز من، اسوېلاند
بهره مند	برخه لرونکی	سودمن، برخمن
سودمند	_	سودمن، سودمند
برومند	مثمر	یېبرور، یېبره من
آبرومند	ابرومند	پتیال، پتوال، پتمن

۱۶ - په - آلود پارسي جوړښتونه هم ټکي پر ټکي پښتو ته راړول اړین نه دي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
غرض آلود	له غرض نه ډك	موخيز، غرضانه
گل آلود	په خټو ککړ	په خټو، چکړ، خړ، لېټ پېټ
خاك آلود	له خاورو نه ډك	لوغړن، سپېره،گردجن
دود آلود	له لوگی نه ډك	دودجن، لوغړن، لوگن
درد آلود	له درده ډك	دردناك، خوږند
غم آلود	له غمه ډك	غمجن، غم لړلی، ويرلړلی
قهر آلود	له قهره ډك	قهرژلی ـ قهروړی، ځاځېدلی
چرك آلود	مردار	خيرن، نون
غضب آلود	غضبناك	پرغزي
آشك آلود	له اوښکو ډك	اوښکن،اوښلن
آبر آلود	له وربځو ډك	وريځ،اوريځ
خواب آلود	له خوبه ډك	خوبولی، خوبوړی، خوبجن
خون آلود	په وينو ککړ	وينی ککړ،وينړی
کف آلود	ځگن	ځگلن
زهر آلود(زهر آگين)	له زهرو نه ډك	زهرجن، زهرژلی
خاکستر آلود	ايرن	په ايرو ککړ، لوغړن
گرد آلود	له گردو ډك	گردجن، گرزن،دوړن
غبار آلود	ـ	ـ

۱۷ - په - خواه روستاړی پارسي بيلنگونه د - طلب او - جو هغوته ورته دی او په همدې توگه ورته وړ پښتو انډولونه موندلای شو، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودخواه	مغرور	ځانغاړی، غاور
دادخواه	عدل غوښتونکی	غاوچي، پريادي
تجزيه خواه	تجزيه - بيلتون غوښتونکی	بيلتونپال
بشرخواه	بشر غوښتونکی	وگړمين، وگړپال، بشردوست
وطنخواه	هيواد غوښتونکی	هيوادمين، هېوادپال
ترقيخواه	ترقی پسند (پ)	پرمختگ مينی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوا خواه	هواخواه	مینه وال، لېوال، پلوي
جاه طلب	ـ	پوړۍ پال
خیرخواه	خیر غوښتونکی	نېکپال
نیکخواه	رر رر	نېکپال
کینخواه	کینه کوونکی	کینه کښ، گرجن، رخن، کینه ناک، کیخن
بدخواه	بدخواه	بدورد
ملت خواه	ملت غوښتونکی	ولسپال
آزاد یخواه	حریت پسند (پ)	آزادیپال، آزادلوښی، خپلواکي مین
عذرخواه	ـ	ننواتی

۱۸- په - نورد - پیما او - گرد - روستاړی جوړ شوي پارسي بېلنگونه هم پښتو ژباړونکو ته لږو ډېر ستونزمن برېښي او په ناسم ډول یې کله په - وهونکی او کله په - گر ځېدونکی والا بېلنگونو پښتو ته رااړوي. یوازې پرمخ تللې بڼه یې (- نوردي) پر- چلند اړولې، لکه: هوا نوردي (هوایی چلند) چې د اروانښاد ارسلان سلیمی جوړونه ده:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
رهنورد	لاروهونکی	لاروی
کوهنورد(کوهگرد)	د غره گرځېدونکی	غرگرځی
بیابان نورد (ـگرد)	بیدیا گرځېدونکی	بیدیا گرځی
صحرانورد	ـ	ـ
هوانورد (خلبان)	هوا گرځیدونکی	هوا گرځی، پیلوټ، الوتاند
جهان نورد (جهانگرد)	نړۍ گرځېدونکی	نړیگرځی، نړۍ گرځند
فضانور د	ستورمزلی	هسك یونی، تشیالیونی
کیهان نورد	ـ	ـ
دریانور	د سمندر گرځېدونکی	سمندر گرځی، ماڼو

۱۹- په - فروش روستاړی پارسي بیلنگونه هم زیاتره ژباړونکي پر (خر څوونکي) هغو رااړوي او په لوی لاس یې اوږدوي او گرانوي، حال دا چې پر - پلور یا - پلوري - والا او داسې نورو ډېر روان ژباړل کېدای شي، لکه:

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گهر فروش	جوهري	گوهري
گلفروش	گل خرڅوونکی	گل والا، گلپلوری
ذغال فروش	سکاره خرڅوونکی	سکاره والا
چوب فروش	لرگي خرڅوونکی	لرگبه، لرگي والا
دستفروش	لاس پر لاس پلورونکی	لاسپلوری
آردفروش	اوړه څرخوونکی	اوړبه، اوړه والا
سبزی فروش	سبزي خرڅوونکی	ساگ پلوری
برنج فروش	وریجې پلورونکی	وریجې والا
نمك فروش	مالگه پلورونکی	مالگه والا
وطنفروش (میهن فروش)	هېواد پلورونکی	هېواد پلوری
وجدان فروش	وجدان خرڅوونکی	وجدان پلوری
خود فروش	ځان خرڅوونکی	ځانښکاری، ځانپلوری
عمده فروش	عمده خرڅوونکی	ټولپلوری
پرچون فروش	پرچون خرڅوونکی	ټوکپلوری
میوه فروش	مېوه خرڅوونکی	مېوه پلوری

۲۰- په، بان او ـ وان روستاړي پارسي ښېلنگونه پر ـ به او ـ وان او داسې نورو ډېر ښه اړول کېدای شي. ښاغلي ژباړونکي دې دا وروسته ښېلگې په پام کې ونیسي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پاسبان	ـ	څوکیوال، ساتندوی
سرپاسبان(پولیس)	ـ	یو پولیسی افسر، سرڅارندوی
ساربان	د کاروان مشر	څاروان، جوپه مشر
زندانبان	د زندان مشر	بندیوان، زندانوان
پادوان	پاده وان	غوبه، گوروان
قلعه بان	ـ	کلا څاری
شتربان	اوښ والا	اوښبه
پیلبان	پیل ساتونکی	پیلوان
گله بان	رر	رر
بادبان	بادبان	بادوان

(c) ketabton.com: The Digital Library

میزبان	ـ	کوربه
ناوسروان	ـ	سمندري تورن
آسیابان (آسیاوان)	ـ	ژرنده ګړی
دیده بان	ناظر	څارو، څارونکی، کتونکی
شبان (چوپان)	ـ	شپون
رسد بان	لوراند	څارند (تورن پولیس)
باغبان	باغوان	بڼوال
دربان/دروازه بان	دروازه وان	څوکیوال، ورساتی، وربه
سایبان	ـ	کېږدی، چتر
سایه بان	ـ	چتر، تجیر
مهربان	ـ	مهربان، مهروان (مروت)
موټروان	موټرچلوونکی	چلوونکی ـ ګاډي والا
جهانبان	ـ	نړیواک، واکمن، خدای
پشتیبان	ملاتړکوونکی	ملا تړی
مرزبان	ـ	بریدساتی، څوکیوال، څارندوی
نرد بان	زینه	ښل
نګهبان	ساتونکی	ساتندوی، څوکیوال
جنګلبان (جنګلدار)	-	ځنګلوان

۲۱- په - ګرا او - ګرایي، - پرست او - پرستی، - دار او - داری، دغه راز - سالار - سالاری او یا پسند - پسندی چې لاتینې او الماني انډولونه یې ایزموس او انګریزي هغه یې - ایزم او - ښست دي، نن سبا په ځانګړې توګه د نوي پرمختللي نړۍ لید او نوي پوهنې د نومونپوهنې (ترمینالوجی) یوه غوره برخه جوړوي. په پښتو کې زیاتره د (پښتونواله) په بېلګه پر - واله او - وال اړول کېږي. لکه پانګواله او پانګه وال چې ناسم ډول یې پانګوالي هم دود شوی دی. ناسم په دې چې په نورو ورته- ایزمونو کې روان نه راځي او دیو رنګوالي له کبله باید تروسې وسې هر ځای- ایزم- پر-واله واړول شي، لکه:

پارسي	انګرېزي	پښتو
اصلاح ګرا	رېفورمېست	سمونپال(ناسم:اصلاپال
همګرایی	ـ	هملاري، همهځي
همګرا	ـ	هملاری
سرمایه داری	کپیټالېزم	پانګواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرمایه دار	کپیتالېست	پانگوال
وطن پرستی	پاتریوتېزم	هېوادواله - هېواد پالنه
وطن پرست	پاتریوت	هېوادپال
ملت پرستی ـ گرایی	نیشنلېزم	ولسواله، ولسپالنه
ملت پرست ـ گرا	نیشنلېست	ولسپال
جامعه گرایی	سوسیالیزم	ټولنواله
جامعه گرایی	سوسیالېزم	ټولنواله
جامعه گرا	سوسیالېست	ټولنوال
جامعه گرای تخیلی	-	انگیریزه ټولنواله
- ی تخیلی	اوتوپین	انگیریز ټولنوال
واقع گرایی	ریالېزم	رښتینواله
واقع گرایی نو	نیوریالېزم	نوې رښتینواله
واقع گرا	ریالېست	رښتینوال
واقع گرا ـ ی نو	نیو ـ ریالېست	نوی رښتینوال
گروهه گرایی/ مرد مداری	کمونېزم	پرگنواله
گروهه گرا	کمونیست	پرگنوال
مدرس گرایی	سکولاستېزم	ښوونځیواله
کثرت گرایی	پلورالېزم	ډېرواله
کثرت گرا	پلورالېست	ډېروال
کهن گرایی	ارکایېزم(ارخاییزم)	زړواله، زوړپالنه
کهن گرا	ارکاییست	زړ وال، زوړپال
طبیعت گرایی	نیچرالیزم (ناتورالیزم)	پنځواله
طبیعت گرا	نیچرالېست	پنځوال
ذهن گرایی	سبجکتیوېزم (سوبیکتیوېزم)	خپل اندواله
ذهن گرا	سبجکتیوېست	ـ وال
رفتار گرایی	بهیورېزم	چلندواله
رفتار گرا	بهیورېست	چلندوال
خرد گرایی	رېشنالېزم (راسیونالېزم)	سولواله
خردگرا	راسیونالېست	سولوال
تقدیر گرایی	فتالېزم	برخلیکواله
تقدیر گرا	فتالېست	برخلیکوال
بهره گرایی	اتیلیتاریانېزم	ښیگڼواله

(c) ketabton.com: The Digital Library

بهره گرا	اتیلیتاریانېست	ښیګڼوال
آینده گرایی	فیتو رېزم	راتلونواله
آینده گرا	فیتو رېست	راتلونوال
جهان گرایی	انترناسیونالېزم	نړیواله
- گرا	انتر ناسیونالېست	نړیوال
خود گرایی	اېګویېزم	ځانواله، ځانځاني
خودگرا	اېګوېست	ځانوال
جمع گرایی	کولکتیوېزم	غونډواله
جمع گرا	کولکتیوېست	غونډوال
اراده گرایی	والنترېزم	وېلاړواله
اراده گرا	والنترېست	وېلاړوال
الحاد گرایی	اتاېزم	بیدیني ـ بیدینواله
الحاد گرا	اتاېست	بیدینه
قوم گرایی	ـ	ټبرواله، کامولي
قوم گرا	ـ	ټبروال ـ پال
سمت گرایی	ـ	سیمه واله
اسلامگرایی	اسلامېزم	اسلامپالنه، اسلام پالي
اسلام گرا	اسلامېست	اسلامپال
چپ گرا	ـ	کیڼوال، چپی
راست گرایی	ـ	ښي اړخي، ښیواله، ښیلاسي
راست گرا	ـ	ښیوال، ښي لاسی
بنیاد گرایی	فندامېنتالېزم	بنسټواله، بنسټپالي
بنیادگرا	ـ	بنسټپال
شخصیت پرستی	(کیش شخصیت)	وګړه پالي
بیگانه پرستی	ـ	پردی پالي
خود پرستی	ـ	ځانپالي
عقب گرایی	رېکشنري	شاتګواله ـ شاتګ
عقب گرا	ریکشنیر	شاتګپال، شاتګی
موقع شناسی	اپورچونیزم (اپورتونیزم)	ورځچاري
موقع شناس (اپورتونیست)	اپور چونېست	ورځچاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

نماد گرایی	سیمبولېزم	انځوروالە، ښارمه واله
نمادگرا	سیمبولېست	پیلامپال، ښارمه وال
شکل گرایی	فورمالیزم	جولیزواله
شکل گرا	فورمالېست	جولیزوال
انسانگرایی	هومانېزم	بشر واله، وګړواله
انسانگرا	هومانېست	بشروال، وګړوال
فردگرایی	انډیویډوالېزم	ځانګړواله
فردگرا	انډیویډ والېست	ځانګړوال
پندار_انگار_گرایی	ایدیالېزم	انګېرواله
پندار_انگار_گرا	ایدیالېست	انګېروال
ماده گرایی	ماټریالېزم	توکیزواله
ماده گرا	ماتر یالېست	توکیز وال
پدیده گرایی	فېنومېنالېزم	پدیده پالي
پدیده گرا	فېنومېنالېست	پدیده پال
شتاب گرایی	تاچېزم	تلواروالە، بېړنواله
شتاب گرا	تاچېست	تلواروال، بېړنوال
سبک گرایی	سټایلېزم	سبکواله، لېلپالي
سبک گرا	سټایلېسټ	لېلپال
نفس گرایی	سولیپسېزم	ځانواله
نفس گرا	سولېپېست	ځانوال
تعالی گرایی	سوپریماتېزم	پورتواله
تعالی گرا	سوپریماتېست	پورتوال
جامعه شناسی گرایی	سوسیولوجېزم	ټولنپوهواله
جامعه شناسی گرا	سوسیولوجېست	ټولنپوهوال
روانشناسی گرایی	پسیولوجېزم	ساپوهنواله
روانشناسی گرا	پسیولوجېست	ساپوهنوال
نسبی گرایی	ریالتیوېزم	پرتلواله
نسبی گرا	ریالتیوېست	پرتلوال
نیستی گرایی	نېهیلېزم	نشتواله
نیستی گرا	نېهیلېست	نشتوال، نشتاند
عینی گرایی	ابجکتیوېزم	رښتیاواله
عینی گرا	ابجکتیوېست	رښتیاوال

(c) ketabton.com: The Digital Library

مصلحت گرایی	پرگماتېزم	سازښتواله
مصلحت گرا	پرگماتېست	سازښتوال
بدوی گرایی	پرېمیتیوېزم	بیدیايي واله
بدوی گرا	پریمېتیوېست	بېدیاییوال
عنعنه گرایی (سنت گرایی)	ترادیسیو نالېزم	دودیزواله
عنعنه گرا (سنت گرا)	ترادیسیونالېست	دودپال، دودیزوال
تاریخ گرایی	هېستورېزم	تاریخواله، پېښلیکواله
تاریخ گرا	هېستورېست	تاریخپال، پېښلیکپال
وجود گرایی	اکزیستنسیالېزم	هستیواله، هستیپال
وجود گرا	اکز یستنسیالېست	هستیوال
برتری گرایی (جویی)	هژ مونېزم	لوړتیاواله
برتري گرا	هژ مونېست	لوړتیاوال، لوړتیاپال
انتقام گرایی (جویی)	رېوانشېزم	غچواله
انتقام گرا	رېوانشېست	غچوال
تصفیه گرایی	پیورېزم	سپېڅا نه، سپېڅلواله
تصفیه گرا	پیورېست	سپېڅلوال، سپېڅاند
همنوا گرایی	کونفورمېزم	یورنگواله
همنوا گرا	کونفورمېست	یورنگوال
جهان وطن گرایی	کوسموپولیتېزم	نړې هیواد واله
جهان وطن گرا	کوسمو پولیتېست	نړۍ هیواد وال
نقد گرایی (انتقاد)	کرېتېسېزم	کره کتنپالي
نقد گرا	کرېتېسېست	کره کتنپال
واپس گرایی	دېکاد ېنس	وستروانه
واپس گرا	دېکادېنست	وستروال
جزمی گرایی	دوگما تېزم	ټینگواله
جزمی گرا	دوگماتېست	ټینگوال
آموز شگرایی	ایجو کشنالېزم	ښوونواله
آموز شگرا	ایجوکشنالېست	ښوونوال
گریز گرایی	ابسکاپېزم	تیښته واله
گریز گرا	ابسکاپېست	تیښته وال
اروپا گرایی	یوروپانېزم	اروپايي واله

(c) ketabton.com: The Digital Library

اروپا گرا (اروپا مشرب)	یوروپانېست	اروپايي وال (-گروهی)
تعصب گرایی	فناتېزم	تنګليدي
تعصب گرا	فناتېست	تنګليدی
اوج گرایی	اسمایېزم	هسکواله
اوج گرا	اسمایېست	هسکوال
هرج و مرج گرایی	انارشېزم	اړدوړواله
هرج و مرج گرا	انارشېست	اړدوړوال
مطلق گرایی	ابسولوتېزم	جوتواله (بشپړواله)
مطلق گرا	ابسولوتېست	جوتوال (بشپړوال)
تجرید گرایی	ابسترکشنېزم	ګوښيواله
تجرید گرا	ابستر کشنېست	ګوښيوال
زیبایی گرایی	استتېزم	ښکلاييزواله
زیبایی گرا	استیتېست	ښکلا ييزوال
ذره گرایی	اتومېزم	ککواله
ذره گرا	اتومېست	ککوال
قهرمان گرایی	هيرويېزم	اتليواله،اتلپالنه
قهرمان گرا	هيروېست	اتليوال،اتلپال
توهم گرایی	الوشېزم	ترهواله
توهم گرا	الوشېست	ترهوال
تصویر گرایی	ایماجېزم،ایماژیم	انځوريزواله
تصویر گرا	ایماجېست	انځوريزوال
دور نما گرایی	لندسکایېزم	لرليدو واله
دور نما گرا	لندسکایېست	لرليدوال
شیوه گرایی	منر لېزم	ځاندودواله، لېله واله
(سبك) شيوا گرا	منرلېست	ځاندودوال، لېله وال
مثبت گرایی	پوزيتيوېزم	شتواله
مثبت گرا	پوزيتوېست	شتوال
مثبت گرایی نو	نيو ، پوزيتيوېزم	نو شتواله
مثبت گرای نو	نيو ، پوزيتيوېست	نو شتوال
شهری گرایی	اوربانېزم	ښاريواله
شهرگرا	اوربانېست	ښاريوال
خيالی - انگارگرایی	اوتوپانېزم	انګېرياله

(c) ketabton.com: The Digital Library

خیالی - انگارگرا	اوتوپانېست	انګېر یال
جدایی گرایی	اپارتاید	بېلواله
جدایی گرا	_	بېلوال
نژاد پرستی	راسېزم	نژاد پالنه نژاد پاله، توکمپالي
نژاد پرست	راسېست	نژاد پال، توکمپال

۲۲- په - سالار - سالاری روستاړی پارسي بېلګونه هم د - گرا او - گرایي یا- دار او داري ترڅنګه په ورته مانا ورځ پر ورځ مخ پر ډېرېدو دي چې پښتو یې پر وړاندې-واله -او-واکي هغه دود کړي دی، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پدرسالاری (مرد سالاری)، پدرسالار	پاتریرکال	پلارواکي، پلرواکي (نرواکي)، پلارواک (پلارواکې ټولنه)
مادرسالاری (زن سالاری)	ماتریرکات	مورواکي (ښځواکي)
مادرسالار	ماتریرکال	مورواک (مورواکې ټولنه)
ارباب _ خانسالاری	فیودالیزم	خانخاني، ځمکواکي
دیو انسالاری	بیروکراسي	میرزایواله
قبیله سالاری	ترایبالېزم	ټبرواکي، ټبرواله
جنگ سالاری	جنګ سالاري	جګړه ماري
زمین سالاری، جاگیرداري (پ)	فیودالیزم	ځمکواکي
پاتك سالاری		پاټکواکي
تفنگ سالاری	ټوپك سالاري	ټوپکواکي، ټوپکماري
تنظیم سالاری	تنظیم سالاری	تنظیمواکي،گوندواکي
شایسته سالاری	-	وړتیا واکي
سرمایه سالاری (سرمایه سالار)	امپریالیزم	پانګواکی (پانګواک)
ارتش سالاری(نظامیگری)	ملیتاریزم	لښکرواله، پوځیواله
نظام سالاری	_	_
ارباب سالاری	اریستو کراسی	بروالهـ بـرواکي

(c) ketabton.com: The Digital Library

مردم سالاری	ډېموکراسي	وګړواکي، ولسواکي
جهان سالاری (جهانبانی)	ـ	نړیواکي
خوان سالار	ـ	کورمشر، کالخوای
کاروان سالاری	ـ	ځارواني، جوپه مشري
کاروانسالار		ځاروان، جوپه مشر
سپه سالار (سپهبد)	فول جنرال	سترجنرال
سپه سالاري	ـ	ستر جنرالي

۲۳- په - ګاه - ګه - ګاهان او -کده روستاړو رغېدلي پارسي بېلنګونه (اشتقاقونه) ډېرې زړې او نوې بېلګې لري چې پښتو اېتېمولوجیك او لرغوني انډولونه یې ګت -دك-غالی-غاله-غل-غه-اوخل دي. مګر هرومرو یې یوازې همدغه توني (مکاني) او مهالي روستاړي ځای نیولای نه شي، بلکې-تون، -ستون، -ځ،ځای، -ځی، -جل، -چل او داسې نورېې هم انډول کېدای شې او یو نیم هم بېخي په یوه ساده ویي پښتو کېدای شي، لکه پرتګاه (ګړنګ). کله کله هم په هماغه پارسي بڼه منل کېږي. بشپړ لیکلړ په دې وروسته ډول وړاندې کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
صبحګاه، صبحګاهان	سهار	سباوون
سحرګاه(ګه)	سحر ګه	شین ګهیځ، سباوون
بیګاه	بیګاه	بېګا
بنګاه	موسسه	سازمان
شامګاه	د ماښام وخت	ماښام مهال، لرمل
شامګاهی	ـ	ماښامي
بارګاه	بارګاه	دربار، درشل
ارګاه و بار ګاه	جاه و جلال	برم و پرتم
پیشګاه	حضور	پر وړاندې، په مخ کې
شهادتګاه	ـ	شهادتځای، بلهارځی
جولانګاه	میدان	(ځغل) ډګر
پایګاه	هډه	اډه
خوابګاه	لیلیه	شپېځای/ شپېځی
شبانګاه(شبانګاهی)	ـ	شومه دم (د شپې)
شب هنګام	ـ	شومه دم، په شپه کې، د شپې

(c) ketabton.com: The Digital Library

گاه و بیگاه		وخت ناوخت، گهیځ ومابښام
عبادتگاه (مزگت)	عبادتځای	مزدك
پرستشگاه	عبادتځای	مزدك
آزمونگاه	د ازموینې ځای	ازموینځی
آزمایشگاه	لابراتوار	ازمېښتځی
خلوتگاه	خلوتگاه	گوښه (ځی)
بازارگاه	د بازار ځای	بازار
بزمگاه	د خوښۍ ځای	بنډارځی
درگاه	درگاه	ور، درشل
رزمگاه (نبردگاه)	د جنگ میدان	جگړه ځای، جنگغالی
مخفیگاه	د پټېدو ځای	پټونی، پیڅونی
کمینگاه	رر رر	رر رر
آرامگاه	مقبره	مړیستون، ارامځای
کشتارگاه (قتل گاه)	د وژلو ځای	وژنځای، وژنځی
شکنجه گاه	د شکنجې ځای	شکنجه ځای، ځورځای
ایستگاه (ایستادگاه)	درېدځای	تمځی، تمځای
خرمنگاه	د درمند ځای	درمنځی، درمنځای، تلی
اقامتگاه (مقر)	د هستوګنې ځای	هوساینځی، مېشتځی، استوگنځی
اردوگاه (کمپ)	کمپ	پنډغالی
تعمیرگاه	د ترمیم ځای	سمونځی
تفرجگاه	استراحت ځای	هوساینځی، مېله ځای
تفریحگاه	رر	رر رر
رهایشگاه (استراحتگاه)	رر	رر رر
آسایشگاه	رر	رر رر
استراحت گاه	رر	رر رر
رهبانگاه	صومعه	سمڅ، مزدك، دیر
باز داشتگاه	توقیف ځی	اړیځی ـ اړتون، ستنځی
نظرگاه	ـ	لیدټکی، لید توگه
خرگاه	خرگاه	کېږدۍ، څمغېلی
باشگاه	نایټ کلب	شپه غالی، بنډارغالی
شیرخوارگاه	شیدېخور	روتون

(c) ketabton.com: The Digital Library

فرودگاه	دکښته کېدو میدان	هوایی ډگر
فروشگاه	فروشگاه	پلورنځی، پلورځای، پلورځی
شکارگاه	ښکارگاه	ښکارځی، ښکار غلی
دانشگاه	-	پوهنتون
درمانگاه	درملځی	درملځی
دادگاه	محکمه	نیاوځی، نیاوتون، نیاووالي
پرورشگاه	روزنځی	پالنځی
آموزشگاه	د زده کړې ځای، کورس	زده کړوځی
دستگاه	-	دستگاه، کارلوښی
لشکرگاه	لښکر گاه	لښکرکوټ
گره گاه	مقطع	منځی، ځلاري
شبانگاه	شپه	شومه دم، شپې مهال
بازیگاه	ستودیم	لوبغالی
پالشگاه	تصفیه خانه	چاڼځی
قرار گاه(گارنیزون)	قرارگاه	بولنتون
فراهمگاه	د ټولیدو ځاي	پنډ غالی، ټولنځی
کارگاه	کارځی	کارگاه
گذرگاه	گذرگاه	روده، لار، گودر
نمایشگاه	-	نندارتون
آرایشگاه	-	سینگارځی
گردشگاه	پارك	هوساځای، چکر ځای
گیچگاه	شقیقه	ټپك، ولېږنده
پرشگاه	-	ټوپ ځای، الوتځی
بتکده	بتخانه	بودتون
آتشکده	اتشکده	اورتون
خلوتکده	خلوتگاه	گوښه ځی
عشرتکده	د عشرت ځای	چړچه ځی، بنډارځی
ماتمکده	د غم ځای	ویرتون
جنون کده	دارالمجانین	لیونتون
دانشکده	-	پوهنځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پژوهشکده	د څېړنې ځای	څېړنتون
مزگت	جومات	مزدك
محنتکده	ـ	زيار تون
اميدگاه	د اميد ځای	هيله ځای
پيشه گاه(کارگاه)	ورکشاپ	کارځای
هيچگاه	هېڅ وخت	هېڅکله
زيارتگاه	زيارتگاه	زيارت ـ زيارت ځی

۲۴- «-زار» يو بل پارسي توني روستاړی دی چې زياتره يولړ پخواني بېلنگونه ور پوری اړه لري، خو نوې بېلگی يې نه ليدل کېږي. پښتو انډولونه يې هر گوره راز راز راځي. کله ساده، مشتق، کله مرکب او کله په پور ښه، لکه: بازار، پيزار؛ پايزار، خو په هر ډول له آره پا افزار دی او پڼه، يا گاولې او موچنې مانا لري:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
کار زار	کارځی	جنگ ډگر، جنگغالی، مبارزه
لجنزار (دلدلزار)	لجنزار	پلنډې، بوښته، تمبنۍ
گلزار	گلزار	گلبڼ
کشتزار	پټی، فارم	کرونده
علفزار	دوښو پټی	وښيانه
شنزار	ـ	شگلنيزه، شگلوړه
سنگزار	ـ	کاڼيزه
شلنگزار	ـ	بوټيانه، ژاخ
بته زار	د بوټو پټی	بوټيانه، ژاخ
خار زار	د اغزو پټی	اغزيانه، ځوزيانه
مرغزار	مرغزار	مرغه، ورشو
چمنزار	چمنزار	چمن
گندمزار	د غنمو پټی	غنمگره
شاليزار(برنج زار)	د شولو پټی	شولگره
نيزار	نيزار	درگه
ريگزار (شنزار)	ريگزار	شگلنه ځمکه، شگلوړه
جنگلزار	ځنگلزار	ځنگل (سيمه)، خاوری

(c) ketabton.com: The Digital Library

شوره زار	شوره زار	ښوره ماغه، ځلوبی
بازار	_	بازار
بېزار	_	بېزار
گندنا زار(گندنه زار)	د گندنې پټی	گندنگره، پیازکگره
سبزه زار	کبل زار	مرغه، چمن،ورشو
لاله زار	لاله زار	غاټویانه

۲۵- د«-پر» په مختاړی پارسي بېلنگونه د نورو ډېرو وییونو غوندې ټکي پر ټکي او روان پښتو کېدای نه شي، بلکې پښتو یې پر وړاندې زیاتره روستاړي والا بېلنگونه لري، د ساري په توگه له ((درکوه های پر برف زندگی مشکل است)) ((له واورو نه په ډکو غرونو کې ژوند گران دی)) وژباړو، له پښتو سره اړخ نه لگوي او که یې (په واورینو غرونو کې ژوند گران دی) وژباړو، نو سمه روانه پښتو ترې جوړېږي. یا (له برکت څخه په ډك کال کې) او (په برکتي کال کې):

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پربرف	له واورو نه ډك	واورین
پرشکوه	له پر تمه ډك	پرتمین
پرکیف	له کیفه ډك	خوندور، په زړه پورې
پرتلاش	کوششي	هڅاند، زیارکښ
پرصدا	_	ځوږن، اوځار
پرسروصدا	له غږوغوږه ډك	ځوږور
پر آوازه (بلند اوازه)	_	نومور، نوماند، نومیال
پرمزه	له خونډك	خوندور
پرنیرو (پرقوت)	له قوته ډك	ځواکمن، پیاوړی، غښتلی
پردل	شجاع	زړور
پرشور	له شوره ډك	ځوږور، ځوږند
پرکار(پرزحمت)	فعال	ډېرکاری، زیارکښ، هڅاند
پر مسؤلیت	له مسؤلیته ډك	ډېر پازیز، ډېر پازوال
پرگل	له ختو څخه ډك	ککړ، چکړ، ختین
پرگل	له گلو څخه ډك	گلالی،گلبڼ، گلورین
پراشك	له اوښکو ډك	اوښلن
پرغرور	له غروره ډك	ویاړن، ښاځن
پرجوش	له جوشه ډك	مست،اېشند

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرخروش	له خروشه ډک	ځوربور، ځوربند
پرجوش وخروش	له جوش و خروش نه ډک	ځوربنده او خروښنده
پرزرق وبرق	له جل وبله ډک	ځلبلي، جلبلي
پرفیض (پرمنفعت)	له ګټې نه ډک	ګټور ـ سودمن
پرنفوس (شهر)	له نفوسو نه ډک	ګڼ یا ډېر مېشتی (ښار)
پرخور (پرخوار)	ډېر خوړونکی	ډېرخور، نسور، نسواند ، خوراند
پرخوری	ډېر خوړل	ډېرخوري، نسواندي
پرګو(ی)	ډېر غږېدونکی	خبرلوځ، ویند ، ګپاوو
پرګویی	ډېره غږېدا	خبرلوځي
پرحرف	ډېرغږېدونکی	خبرلوځ، اپلتند
پرحرفی	ډېرې خبرې	خبرلوځي
پرچین	له ګونځو ډک	ګونځن، کوت، ګونځې ګونځې
پرجفا	له جفا ډک	ګرګر، زورګر، سرزور(ـی)
پردل	ـ	زړور، زړن
پرګر	پاراګراف	ټوکر (لیک)
پرچانه	ډېر غږېدونکی	اپلتند ، ګپاوو
پردماغ	کبرجن	پېسمن، دماغي، غاور
پردور	لرې (ډېر)	لرې، لرواټی
پر درد سر	له سر خوږه ډک	ستونزمن، سرخوږن
پردوام	دوام دار	پاینده، پایښتي، ډېر پایه
پر آب	له اوبو څخه ډک	لوندخیشت، اوبلن
پرافتخار (افتخارآمیز)	له ویاړه ډک	ویاړن، ویاړلی
پرباد	له بادو ډک	بادګین
پربار	له باره ډک	باري، بېبرور، ښېراز
پرمیوه	له مېوو نه ډک	مېوه ور، خولخوندور، خولخوندی
پربرکت	له برکته نه ډک	برکتي
پرجنجال	له جنجاله ډک	جنجالي، شخړیز
پربهره	له ګټې نه ډک	ګټور، سودمن
پرتپش	له تپشه ډک	هځند ، هځاند
پرتجربه	له تجربې نه ډک	ازمایلی، ازمېښتکار، ازمېښتوالا
پرخواب	له خوابه نه ډک	خوبي، خوبن، خوبجن
پر درد	له درده ډک	دردوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

پررنگ	له رنگه ډك	ډېر رنگی
پررو	له مخه ډك	سپين سترگی
پر زور	له زور نه ډك	زورور، سرزوری
رشير	له شودو نه ډك	پيوره (غوا)
پرشيب	-	ناهوار
پرغوغا	له غوغا نه ډك	نارام، غوغايي، ځوږن
پرمدعا	-	باتور، لوړ ربېی
پرمعنی	معنادار	ماناوال
پرفسون	له افسونه ډك	اوسونگر، کوډگر
پرفشار	له فشار نه ډك	ترينگلی، ترينگ
پرکين	له کينې نه ډك	رخن، اوښکينی
پرمايه	له ارزښته ډك	ارزښتناك، ارزښتمن، بډای
پرمغز	له مغزو نه ډك	ډېر مغزی
پرنگار	له نقشه ډك	انځورن، انځوريز
پرنقش	رر	رر رر
پرواضح	له ځرگندتيا نه ډك	ځرگند، جوت، اوځار، ډاگيز
پروسعت	له پراختيا ډك	پراخ، وېړ، ارت وبيرت
پرتحرك	له تحرکه ډك	خوځند
پرنور	له نوره ډك	روښان، رڼا، روڼ
پرطنين	له طنينه ډك	ځوږور، ځوږند، انگازور
پر آوازه	له اوازی نه ډك	رر رر رر
پرماجرآ	له ماجرا نه ډك	ماجرايي، غر غره يي، لنډغر
پرتلاش	له تلاش ځخه ډك	هځند، هځاند
پرازقهرمانی	له قهرمانی نه ډك	ستر اتل

۲۶- په - پيش مختاړی پارسي ببلنگونه (مشتقات) هم کله کله پښتو ژباړونکی له ستونزو سره مخامخوي او سم انډولونه ورته پيدا کولای نه شي. ځکه په ښکاره ډول د - پيش پښتو انډول (وړاندی) دی، مگر کېدای شي (ـمخ) يې هم تشه ډکه کړي او يا يې بل راز يا ساده انډولونه ځای ونيسي، که نه بيا يې په پوره ښه را اخېستل هم کومه گناه نه بلل کېږي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیشنهاد	تجویز (پ)	وړاندیز
پیشکی	-	پیشکي
پیش پا افتاده	خوشې، بېکاره	ناپامور، پاموتی
پیشدامن		خواښې
پیشوند (پیشاوند)	شاوندی	مختاړی
پیشرو	مخکې تلونکی	مخکښ، سرغندوی، سرلاری
پیش آهنگ (پیش قراول)	پېش آهنگ	رر رر
پیشوا	پېشوا	بومیا، سرغندوی
(در) پیشواز	-	(د-په) هرکلي، درشل (کې)
پیشتاز	-	مخکښ، سرکښ، پرمخیونی، سرلاری
پیش آمد	رفتار	چلند
پیش قدم	پېش قدم	مخکښ
پیش قدمی	-	مخکېوالی
پیش خور	پېشخور	مخخوری، مهینه خوری
پیش خوری	-	مخخوري
پیش قبض	پېش قبضه	ستوه (لکه کټوه)
پیش کش	پېشکش	وړاندیز
پیشدستی	پېشدستي	مخکېوالی، وړاندېوالی
پیشانی	وچولی	تندی، ټنډه، وچولی
پیشاب	-	متیازې، مېتیازې
پیشتاز	-	رر رر
پیشاپیش	-	مخکې مخکې، ترټولو مخکې
پیش اطاقی (پیپش خانه)	-	مخ کوټه، مخنۍ کوټه
پیش آمد	برخورد	(چال) چلند
پیشآمده گی	-	مخکېوالی ـ وړاندېوالی، مخ ډډون
پیش انداز (دسترخوان)	-	کوندری، کوبی، ثمړ، ثمړی
پیش بند (ـگیر)	پېش بند	مخبند
پیشقاب	پېشکاب	غاب، کاب
پیشباز	-	هرکلی
پیشبرد	پېشبرد	پرمخ وړنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پيش برگ (نو)	ـ	غوټۍ
پيش بها	بيعانه	بيانه
پيش بين	پېشبين	مخوينی
پيشبينی	پېشبيني	مخويني
پيش پاس (نو)	ـ	مخنيو
پيش پرداخت	ـ	پيشکي
پيشتاب	تفنگچه	ټوپکی، تمانچه
پيش تخته	ـ	څنباك مېز، څنباك ونج
پيشتر	ـ	مخکې، له مخه
پيش جنگ	ـ	مخجنگی، سرجنگيالی
پيش خدمت	پېش خدمت	نوکر، مزدور، چوپړی، چپړاسي
پيش خوان	ـ	څنباك مېز، څنباکونج
پيشداد	ـ	قانون ساز
پيشداد يان	ـ	مخينان (لومړنۍ آرياني شاهی کورنۍ او شاهان)
پيشدآوري	پيش قضاوت	مخورمند
پيش دار	مقدمة الجيش	سرلښکر
پيش درآمد	ساختي (پ)	مخکنی ساز، اوورتيورې
پيش رس	مخکې رسېدونکی	مهينه (مينه...)
پيشرفت	ـ	پرمختگ
پيشرو	مخکې تلونکی	مخکښ، مخيونی
پيش رونده	وړاندې تلونکی	پرمختلونی
پيش روی	پېش روی	وړاندې تگ، پرمختگ
پيش سينه	ـ	ټټر (د کميس د ټټربرخه)
پيش فروش	ـ	سلم، مخپلور
پيش فنگ	ـ	ټوپك تيار!
پيش قراول	ـ	سرلښکر، نظام قراول
پيش قطار	مخکې قطار	سرلښکر
پيش کار	ـ	لاربنود، مشر
پيش کرايه	ـ	پېشکي کرايه
پيشگام	پېشقدم	مخکښ، سرکښ، مخيونی
پيش گفتار	مقدمه	مخنۍ خبرې، سريزه، پيليزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیش گفته	مخکې ویل شوی	نوموړی، یادشوی
پیشگو	اټکل کوونکی	مخوینډ، وړاندویاند
پیش گویی پیش گویی (پ)		وړاندوینه، اټکل
پیشگیری (جلوگیری)	ـ	مخنیوی
پیش لنگی (پېش دامن)	ـ	پېشبند، مخبند
پیش مزد	ـ	پېشکي لاسباړه
پیش نرفتنی	ناممکن	ناشونی
پیش نما (پیش امام)	پېش امام	امام
پیش نویس (مسوده)	مسوده	لمېسه
پیشه	کسب دنده	ورهڼه
پیشه ور	کسبکار	لاسکاری، کسبگر، ورهڼگر
پیشی	سبقت	مخکېوالی
پیشیاب	ـ	مختیاری، چمتو
پیشیار	ـ	متیازې، مېتیازنۍ
پیشیاره	ـ	پتنوس
پیشین	قبلی	پخوانی، مخکینی
پیشینه	سابقه	مخکینی، سربل، مخینه
پیشینه دار	سابقه دار (جرمی)	مخینه وال
پیشیان	اسلاف	مخینان، پخواني (پلرونه او نیکونه)
پیش از پیش	ـ	مخکې له مخکې، وار له واره
پیش برآمده		مخ (ته را) وتی
پیش بر آمده گی	ـ	مخ (ته را) وتنه

۲۷- په - با ، **مختاړی** پارسي ستاینومونه او کړولونه (صفات او قیود) ځینې پښتو ژباړونکي په هماغه آره بڼه را پوروي او کله یې ډېر بې خونده را ژباړي، بې له دې چې له ګړنۍ پښتو مرسته وغواړي او روستاړي والا انډولونه ورته پیدا کړي، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
باایمان	ایماندار	مېړه، میړنی
باابتکار	ابتکار لرونکی	نوچاری، نوښتګر

(c) ketabton.com: The Digital Library

باآب ورنگ	ـ	ځلبلي، ځلاند، پسوللی، ښکلی، ګلالی
با آب وتاب	ـ	پتمن، په زړه پورې، په پت وعزت
بااراده	اراده لرونکی	هوډمن
بااساس	اساسی	بنسټیز
با اطلاع (باخبر)	خبر لرونکی	خبر، خبراتر
باانضباط	ـ	ټینګ موټی
بابرکت	برکت لرونکی	برکتي، له برکت سره
باپشتکار	ـ	کارند، زیارکښ، ډېرکاری
باحوصله	حوصله لرونکی	پېڅیالی، زغمناك
بااتفاق	اتفاق لرونکی	یوموټی، یولاسی
باارزش	ارزښت لرونکی	ارزښتمن، ارزښتناک
باتجربه	تجربه لرونکی	ازمېښتکار، ازمېښت والا
باخبر	باخبر	خبردار، خبر
باخرد	عاقل	پوه، ویښیار
بادرد	بادرده	دردمن
بادرد ورنج	په دردوکړاو	دردمن او رنځن
بااخلاق	خوش اخلاق	نېکخویه
باسواد	باسواد	لیکلوستی، لوستی
بارحم	رحم لرونکی	زړه سواند، لورین، لوراند
باشرف	شریف	پتیال (-ی) ، پتمن
باشرم	شرم لرونکی	شرمناك
باحیا	باحیا	حیاناك، ماتمخی
باسرشته	ـ	سمبالوونکی، پاك کاری
باسلیقه	سلیقه والا	خورزونی، خورمنځی
باشهامت	شهامت لرونکی	مېړنی، مېړه، مېړانې والا
باشکوه	له شوکته ډك	شاندار، پرتمین، برمیال، ستر
باصفا	ـ	سپېڅلی، پاکزړی
باعاطفه	عاطفه لرونکی	مهربان، لورین، لوراند
باعظمت	شاندار	ستر، پرتمین، برمیال

(c) ketabton.com: The Digital Library

باغیرت	باغیرته	غیرتی، مېړه، مېړنی
باکروفر	دبدبه لرونکی	په ډب وغپ، له برم وپرتم سره
باکمال	دکمال خاوند	تکړه، کمال والا، رسېدلی، وتلی
بامعرفت	معرفت لرونکی	پوه، پېژندوی
بانقاب	نقاب لرونکی	مخپټی
باوجود	باوجود	له - سره سره، سره له -
باوصف	رر رر	رر رر
باوفا	باوفا	وفا لرونکی، پالیال
باوقار	دوقار خاوند	پتمن، درون
باعزت	د عزت خاوند	رر
باهم	(سره) یوځای	گډ، یو له بله، وبله، ځبله
بایکدیگر	رر رر	رر رر
باهمت	باهمته	مېړنی، همتناك
باهوش	عاقل	وینښ، وینښیار
باعشق و علاقه	د عشق او علاقی خاوند	لېوال، مینه وال
بانزاکت	بانزاکته	نزاکت والا
بامزه	مزه لرونکی	خوندور، خورمنی
بالذت	رر رر	رر رر
باتدبیر	دتدبیر خاوند	پوه، ځیرك
باتربیه	د تربیې خاوند	روزلی، پوولی، دودیال

۲۸ - په – گزار او - گذار "د ترسره کولو" او پرېښوولو په جاج جوړ شوي او جوړېدونکي پارسي بېلگونه په پښتو کې ببخي پر بل ډول بېلگونو اوړي . دا چې دغه دواړه روستاړي یوه مانا او یو راز چار نه لري، نو په کار دي، پښتو ژباړونکي يې هم دغه توپير په پام کې ونيسي. د ساري په توگه نمازگزار لمونځغاړی وژباړي او نمازگذار بيلمانځه. ځينې نو کاري پارسي ژبې ليکوال هم دغه دواړه روستاړي سره گډوي او يو د بل پرځای يې کاروي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
قانون گذار	ـ	دوی رغاند ، قانوساز

(c) ketabton.com: The Digital Library

شریعت گزار	شرعی اجراکوونکی	شرعي قانوساز
نمازگزار	لمونځ کوونکی	لمونځغاړی
نمازگذار	لمونځ نه کوونکی	بیلمانځه
سپاسگزار، منت دار	منت بار	پاسللی، منندوی
شکرگزار	رر رر	رر رر
منت گزار	رر رر	رر رر
منت گذار	احسان ایښوونکی	پاسلونی
امانت گذار		امانت اېږند
خراج گزار	خراج ورکوونکی	کلنګوړی، خراج وړی
باج گزار	باج ورکوونکی	رر رر
احترام گزار	احترام کوونکی	درناوند ، درناوګر
ارج گذار	ارزښت ورکوونکی	رر رر
تاجگذار	تاج ایښونکی	خول اېږند ، خول اېښواند
تاریخ گزار	تاریخ لیکونکی	پېښلیکوال
کارگزار	کارکوونکی	کارمند ، کارکړند
آهنگذار	د وسپنی ټینګونکی	وسپنټینګی
بیمه گزار	بیمه ورکوونکی	بیمه والا
پایه - بنیان - اساس گذار	بنسټ ایښودونکی	بنسټوال، بنسټګر
خبر گزار(- رسان)	خبر رسوونکی	خبریال، خبررساند
- ي	خبر رسونه	خبري
برگزار(کردن)	دایرکول	دایر- جوړ(ول)
حق گزار	حق ادا کوونکی	څارنوال، رښتیاپال
مین (ماین) گذار	ماین اېښوونکی	ماین اېږند
فروگذار	پرېښوول	له پامه غورځول
دورۀ گذار	عبوري (دوره)	لنډ مهال (پېر)
واگذار (کردن)		ورپرېښوول، ورلېږدول
_(فروگذاشت)	پرېښونه	ناغېړي، پرېښنه
سخنگزار	خبری کوونکی	ویناوال
سرمایه گذاری	د پانګی اچونه	پانګ اچونه، پانګونه
نقطه گذاری	ټکي اېښوونه	لیکنښه، لیکنښې

۲۹ - په - هم - مختاړي جوړ ښتونه هم له هغو بېلنګونو څخه نه دي چې ګونډې یوازې په پارسۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پورې اړه لري. پښتو د (همزولی) او (همغاړی) غوندې هم لږ و ډېر ورته بېلګې لري او په دې توګه ورته په لاسي او قیاسي توګه نوره هم پراختیا ورکولای شو. لکه همرنګ یا همرنګی، هم مهالی(همزمان)، هم ځېلی (همنوع)... مګر ځینې پارسي هغه کېدای شي، پر نورو انډولونو پښتو شي، لکه همسایه د ګاونډي، همزیستی (ګډ ژوند)، همنوا(همغاړی)، هم آهنګې(همغږی)، همراه (مل، ملګری، همدیګر (یوله بله، وبله، ځبله)، همدرد (خوا خوږی)، همدست (یولاسی)، همزبان (هم ژبی، یوه خوله)، همدل (یوزړی)، همصنف یا همصنی (ټولګیوال)، هم قلعه (کلیوال)، مګر همشهری پر ښاروال ځکه نه شي اړول کېدای چې یوه اداري نومونه منل شوې ده. نو همښاری یې انډول کېدای شي، نورې بېلګې:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
همسنګر (همرزم) ـ	همسنګر(ی)	سنګر مل، هممورچلی
همواره، هماره	ـ	تل، همیشه
هم ارز	یوشان ارزښت لرونکی	همارزی
هم آغوش	ـ	همغاړی، غېږ پرغېږ
هم اتاق	هم اتاقی	همکوټه، همخونی
هم خانه	ـ	همکوری،ګډکوری، همخونی
همانند	یوشان	یو ډول، یورنګ، ورته
هم آواز (همصدا)	ـ	هم اواز، هم غږی
هم آهنګ	ـ	همغږی
هم باز	ـ	هم لوبی
همدرد	همدرد (پ)	خواخوږی
همګام	ملګری	همګامی، همیونی
هم مجلس	هم مجلسی	همبنډاری
هم بزم	هم بزم	هم بنډار(ی)
هم بستر	ـ	همبستر(ی)
همبستګی	همبستګی، سره نښتون	پیوستون
همپا	ـ	مل، همیونی
همپایه (هم ترازو)	همپایه	انډیوال، همپوړی، همپوړی، همځنګ
هم پشت	ـ	مرستی، ملګری(همکاری)
همپیاله (هم پیک)	همپیاله	همپیاله
هم پیشه	ـ	همدندی، همپازی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم پیمان	هم پیمان	همتړونی، همژمنی
هم جنس	هم جنس	همنوږی
هموزن	هموزنه	همتولی
همجوار	همسایه	گاونډی، چموال، کندیوال
هم چشم	ـ	سیال، جوگه، بډ
هم خواب	هم خواب	همبستر(ی)
همدم	همدم	ملگری،انډیوال
همقوم (همتبار)	ـ	همټبری
همزبان	ـ	همژبی
همدین ـ همکیش	ـ	همدینی، همکېښتی
همراز	همراز	خوالو، خوالگر
همخون (هم نژاد ، هم عرق)		هموینی، گډوینی
هم رای (همفکر)	ـ	هم سندی، هم اندی
هم رنگ	یوشان	همرنگ(ی) ، یورنگی
همروزگار(همعصر)	معاصر	هم مهالی، همپېر(ی)
همزاد	ـ	همزولی
همسال	ـ	همزولی
همسان	ـ	ورته، یورنگ، همرنگ
همسایه	همسایه، گوانډی	گاونډی، کډوال
همسو (همگرا)		هملوری، هموخی
همسود	کامنلویلت	همگټي(هېوادونه)
همزبان، همنژاد (همتار)		همژبی، همتوکمی
هم سبق (همدرس)	همصنفی	هملوستی، ټولگیوال
هم سخن	ـ	یو(ه) خوله، همسندی
هم میهن - هموطن (وطندار)		هم هېوادی، هېوادوال
همسر	همسر	مېړه، ښځه، میرمن
همسفر	همسفر	لارمل، ملگری، همیونی
همراه	ملگری	مل، هملاری
هم سن ـ	همسنه	همزولی، هم منگی
هم سنگ (همتا)	ـ	همتولی، همپوړی، همپوړی، همڅنگ
هم شکل	هم شکل	هم جوله، همډولی، همرنگی

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم صحبت	همصحبت	هم خبری، همگپی
همشیره	خور	خور، خوری (نرسه)
هم عقیده	هم عقیده	همگروهی
هم قطار	هم قطار، هم مسلکی	انډیوال، همغاړی، همځانگی
همکار	-	همکار(ی)
هم کاسه (همخوراك)	-	همکاسه، همکوبی
هم کفو	-	ساری، سیال، گور
هم مکتب	د مکتب ملگري	ښوونځیوال
هم نام	سمنامی	همنامی، همنومی
هم نرخ	-	همنرخی، یونرخی
همنشین	همنشین	انډیوال، گاونډی، سره ناست (پاست)
هموار	اوار	هوار

۳۰ - په مختاړي يامخکړ- باز پخواني او نوي پارسي ببلنگونه هم کوم کمی نه لري. د دغه مختاړي انگریزي انډول (ري-)، الماني يې (ویدر) او پښتو يې (بیا -) دی. پښتو (بیا موندل) د دری (باز یافتن) ډیر پخوانی انډول بلل کیږي او په دې توگه ورته په نورو کړونو (فعلونو) کې دودور کولای شو، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
باز خواست	باز خاست	پوښتنه، گرویږنه
بازپس	دوباره	له سره، بیرته
باز پرس	پوښتنه	پلټنه ، څېړنه
باز رسان	مفتش	پلټونکی، څارونکی
بازساز	جوړوونکی	بیا رغاند
بازسازی	بیا جوړونه	بیا رغاونه، بیا رغاو
بازگو	-	بیاویونکی، بیاویلی
بازگویی	-	بیاویینه
باز تاب (بازتابنده)	انعکاس	ځلښت، غبرگون
باز یاب	موندونکی	بیاموندی
بازیابی	موندنه	بیاموندنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

باز گشت (باز گرد)	بیرته راگرځېدل	راستنېدنه، (بیرته) راتگ
بازمان	ـ	شنشوب (رسوب)
باز آورد (ره آورد)	سوغات	ډالۍ، یادنښه
بازبین	تفنیش، مفتش	پلټونکی، څارند
باز بینی	تفتیش	پلټنه، څارنه
بازنگری	تجدید نظر	نوې کتنه، بیا کتنه
باز پسین	اخرین	وروستنی
بازپیچ	ـ	ټال
بازتابش	انعکاس	ځلېدنه، برېښېدنه
بازجو	ـ	گرویږند
باز خرید	بیا اخېستل	یرغمل بیه، بونگه
باز دار	ـ	باز لرونکی، بازساتی
بازداشت، بازداری	گرفتاری	نیونه، نیونگ
باز داشتگاه	خواله جات(پ)، توقیف	اړیځی، ستناوځ
باز دم	بیرته سا ایستنه	سا اېستنه، سا اخېستنه، دمه
باز ده	ـ	گټور
بازدید	ملاقات	لیدنه، کتنه، لیده کاته
باز پرداخت	ـ	بیا اداینه
باز مانده (بازمان)	ـ	پاتشونی، وروسته پاتې، ژوندی پاتې
باز کرد	ـ	پرانېسته، (بانکي حساب)
باز گیری	ـ	غوښتنه، غوښنلیك
باز رس	ـ	څارند ، پلټونکی
بازرسی	غورسی	څارنه، پلټنه
باز جو (باز جویی)	ـ	پلټونکی، (گرویږنه) پلټنه
باز گونه	ـ	بد مرغ، بدمرغه، بدبخت
باز نویس	ـ	بیا لمېسی
باز نشسته	متقاعد	کورناست
بازیافت	بیرته لاس ته راوړنه	بیا اخېسته، بیرته اخیستل، بیا موندنه
باز نشسته گی	تقاعد	کورناسته، کورناستی

(c) ketabton.com: The Digital Library

بازستانی	_	بیرته اخېستنه

۳۱- په- ار روستاړي رغېدونکي پارسي کړنومونه په اوسنیو ایراني نیولوجېزمونو کې مخ پر زیاتېدو دي، لکه:

گرفتار	_	ښکېل، نیولی، بندي
رفتار	رفتار	تگ، یون، کړه وړه، چلند
گفتار	خبرې	وینا، گړهار
ویراستار، پیراستار	سموونکی	سمیال
نوشتار	لیکل	لیکنه، کښنه
ساختار	جوړونه	رغاو، رغاونه، جوړښت، اډانه
کشتار	قتل، وژنه	ټولوژنه، ټول وژله، چړاو
کردار	کردار	کړه وړه، کړن
پرستار	پرستار(ـه)	ووړپال، ناروغپال
جستار	لټونه	لټون، پلټون، پلټنه
خواستار	خواهش کوونکی	غوښتونکی، هیله من
خریدار	اخېستونکی	پېرونکی، پېرند
شنیدار(شنیداری)	اورېدنه(سمعي)	اورېدن(اوریز)

۳۱ - په - وش، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
مهوش	_	سپوږوزمه، سپوږمۍ مخی
سیاوش	_	توروزمه، تور ارغوش
پریوش	د ښا پېرۍ غوندې	ښاپېرۍ (وزمه)
لاله وش	_	غاټووزمه، لاله رنگ
دیوش(دیوفش)	د دېو غوندې	دېووزمه

۳۲ - په گون، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گندم گون (سبزه)	-	غنمرنگ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاله گون (لاله رنگ)	د غاټول غوندې	لاله رنگ
سیمگون	-	زرین
قیرگون	دقیر په شان	قیر رنگه، تورتپلی، توتپی
شبگون	د شپی غوندې	توره تیاره، تورتم
میگون	د شرابو په رنگ	می رنگه
همگون(هم مانند)	_	ورته، همرنگ(ی)
نیلگون (نیلفام)	-	د نیل غوندې شین، نیلي، وودي
لعل گون (لعل فام)	دلال په شان	لال وزمه
گلگون (گلفام)	د گل په رنگ	گلرنگ
آسمانگون	د اسمان په رنگ	شین، اسماني
آبگون	د اوبو په رنگ	شین بخن
سرخ گون(سرخ فام)	تك سور	سور بخن، سوررنگی

۳۳- په - مانند ، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
مارمانند	د مارغوندې	مارډوله
در مانند	د مرغلری غوندې	مرغلین
موم مانند	د مومو غوندې	موم وزمه
لعل مانند	دلال غوندې	لال وزمه
کر مانند	د کوڼ غوندې	کڼ هوڅ، غوږدروندی

۳۴ - په - آسا ، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دود آسا	د دود په شان	لکه دود ، دود وزمه، لوغړن
دل آسا	د لاسا	خواږولی، پوخلا ، هوسا
سیل آسا	د سیلاو غوندی	نیز وزمه
برق آسا	د بریښنا په شان	لکه بریښنا ، بریښنا وزمه
نوبت وار(نوبتی، متناوب)	نوبتي	واریز، په واریز ډول

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵- په - وار، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
فرزانه وار	ـ	پوهيالانه
پروانه وار	پتنگ	وزمه
خانه وار	ـ	کورنۍ، کورنيز، کورسر
فصل وار	ـ	پرهرکښت، هرکښته، موسمي
ماهوار	مياشتيز(پ)	مياشتنی، مياشتينی
پيداوار	ـ	پيداوار
برادروار	د ورور په څېر	لکه ورور، ورورگلويز، وروروانه
قهرمان وار	ـ	اتلانه، اتلوزمه
بزرگوار	ـ	ستر، پياوړی
هفته وار	هفته يي	اوونيز، هره اوونۍ، اوونۍ پر اوونۍ
اميدوار	د کانديد په مانا(پ)	هيله من
پريوار	د ښاپيرۍ غوندې	لکه ښاپېرۍ، ښاپېرۍ وزمه
مردانه وار	د نارينه په شان	په مېړانه، مېړه وزمه
ديوانه وار	د لېوني په شان	لکه لېونی، لېونډوله
طوطی وار	د طوطي غوندې	لکه توتي، توتي وزمه
سراسيمه وار	پرېشان	ارور ترور
سوگوار	ماتم کوونکی	ويرن، ويرمن، ويرژلی
سزاوار	ـ	وړند(ـه)
سبزه وار	ـ	شينډنډ
راهوار	ـ	اراميونی، يرغه
مرده وار	لکه مړی	مړزگه، مړوزمه،غونجا
شيروار	شيروار	منداڼو-غړکه-ځی(کول-وهل)
شاهوار(شاهانه)	ـ	شاهانه

۳۶- په - مرد سره رغېدلي پارسي تړنگونه (ترکيبونه)، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ابر مرد	ابر مرد	زبروگړه، سترمېړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شیر مرد	د زمري غوندې سړی	زمریالی، زمریال، زمری
دانشی	مرد پوه	مېړه، پوهیال
دادمرد	سخي	لوی‌لاسی، بښاوو، پراخلاسی
آزاد مرد	_	ازاد لوښی
جوانمرد	ځوانمرد	ځوان (لوښی)، ښه ځوان، مېړه
دولت مرد (مدار)	دولتي	چارواك

۳۷- په - یار رغېدلي پارسي توړنگونه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
هوشیار	هوښیار	ویښیار
شهریار	شهریار	ټولواك، واکمن
دستیار	دستیار	مرستیال، مرستی
استاد یار	داستاد مرستیال	پوهندوی، پوهنوال
دانش یار	استاد، پوهنیار	پوهنیار، پوهنمل
هنریار	_	هنرمل
خدایار	_	خدای دوست، خدایمل

۳۸- په - کرد، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
عمل کرد	عمل کول، د کاراجرأ	کارکړن، پرځایکړه
کار کرد	رر	رر رر
یاد کرد	یادوبود	یادونه، یادنمانځنه
باز کرد	افتتاح	پرانېسته
پیکرد	_	پسې کړن
راه کرد	_	کړنلار، کارتوگه

۳۹- په - اگین، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
درداگین	له درد ډك	دردناك
زهر اگین	له زهر و ډك	زهرجن، زهرژلی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سهمگین	له بوږ نه ډك	بوږنوړی، بوږند
شرمگین	له شرمه ډك	شرمناك
غمگین	غمگین	غمجن، خواشینی، ویرژلی
آبگین	ـ	اوبلن، نری
نمگین (پرنم)	ـ	نمجن، زیمجن
خشمگین	قهرکوونکی	قهرژلی، قارجن، ځاځمن
میانگین	وسطی	منځنی

۴۰- په - پذیر، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
امکان پذیر	امکان لرونکی	کېدونکی، کېدونی، شونی
انعطاف پذیر	انعطاف منونکی	نرم، نرمښت منی
آشتی پذیر	ـ	پوخلا کېدونی، پوخلاینوړ
آسیب پذیر	حساس	زیانمنی
تغیر پذیر	تغیر منونکی	اوښتونکی، ونجېدونکی، ونجوړ
تاثیر ـ اثر پذیر	تاثیر منونکی	اغېزمنی
جبران ناپذیر	نه جبرانېدونکی	ناسکیندی
خلل پذیر	خلل موندونکی	زیانېدونکی
خلل ناپذیر	خلل نه منونکی	زیان نه منونکی، نازیانمنی
برگشت پذیر	ـ	شاتگی
برگشت ناپذیر	ـ	نه ستنېدونکی، نا پر شا تلونی
شکست ناپذیر	ماتی نه خوړونکی	ناماتی
انکار نا پذیر	انکار نه منونکی	نا نټی، نانټوړ، نانټیاله

۴۱- په - نما، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
انگشت نما	انگشت نما	گوت لکی، اوځار، رسوا
خودنما	خود نما	ځانښکاری

(c) ketabton.com: The Digital Library

زرد نما	ـ	ژيړبخن
مرمر نما	د مرمروغوندې	مرمروزمه
نخ نما	ـ	تاربښکاری، تاروزمه
قطب نما	قطب نما ، قبله نما	شمالښود ، قبله ښود
گندم نما	ـ	غنمرنگ، غنمښود
دورنما	دورنما	لرليد
خوشنما	ښه ښکارېدونکی	ښکلی، ښه اپسی
قدنما	قدنما	ځان هېنداره
رونما	برجسته نما ، جوت ښود	مخرونې (ناوې)
تمام نما	ـ	ټول ښکاری
طاق نما	ـ	تاخچه وزمه
جهان نما	جهان نما	نړۍ ښود
آبنما	ـ	اوبرنگ، اوبښکاری، شينوبره
مسلمان نما	مسلمان نما	مسلمان ډوله
طوفان نما	ـ	توپان وزمه
بدنما	بد ښکاره کېدونکی	بدرنگ، بداپسی
آردنما (آردی)	د اوړو په شان	اوړه وزمه
بادنما	د باد په رنگ	توند ،گړندی، باد مېچ
شتاب نما	ـ	هودو گراف، هودو مېتر چټک مېچ
شب نما	ـ	بلينډه، بلاند
پيش نما	پېش امام	امام

۴۲- په - بر ، چې د وړنگ، کښنگ او لېږد جاج ښندي :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
پيغمبر - پيامبر	پېغمبر	استازی، ځری
مسافر بر	مساپروړونکی	سپرلۍ لېږدی، سپرليز (گاډی، الوتکه)
رهبر	رهبر	سرلاری، لاربښود ، مشر، سرغندوی
دربر	شامل	رانغښتونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

رنجبر	رنځ وړونکی	زیار کښ، ربړیالی
باربر	بارووړونکی	باري، پنډي، پلنډي
فرمانبر	-	فرمانوړی، ورمندوړی
چایبر	چای بر	چای اېشی، چای جوش
امر بر	-	(دوتري) ډاگی
دلبر	زړه وړونکی	مینه، مینه وړی
سیمین بر	-	سپین غېږی
سیل بر	-	توی، خوړ، لگړ

۴۳- په _ مان، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ساختمان	جوړونه	وداني، رغاونه، جوړښت
خانمان	-	کورنۍ، کهول
دودمان	-	رر رر
سازمان	-	سازمان
زایمان	ولادت	لنگوال، لنگون، زېږون

۴۴- په - دان یا - دانی د توني او لوښني روستاړي په توگه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
گلدان، گلدانی	گلدان	کونډاله، کوکنۍ
آتشدان (دیگدان)	-	اورغالی، نغری
قهرمان	قهرمان	اتل
زهدان	زهدان	زېلانځ، گڼنی
سنگدان	-	شا ټینگه
قندانی(قندان)	قندانۍ	خوږنۍ
شکردان	رر	رر
چمدان(جامه دان)	بکس، سوټ کېس(پ)	چمدان
قلم دان	-	قلم دان
جز دان	همیانۍ	جیبی کتاب، بټوه، مشلیکی
سرمه دانی		رنجړومه
سگرت دانی	سگرت دانی	سگرتنۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خاکستردانی	خاکستردانی	ایرنۍ
خمیر دان(ـی)	ـ	کولپي
بایسکل دانی	ـ	دوڅرخنۍ
شمعدان (ـی)	ـ	ماردنګۍ
میوه دانی	میوه داني	میوه نۍ
چتری دانی		چترنۍ
شاشدان		پوکنۍ، متیازنۍ
تفدانی	تفدانی	توکنۍ
تخمدان (شیردان)	ـ	زېلانځ، ګب
یخدان	یخدان	یخنۍ، لوی وسپنیزبکس
ناوه دان	ناوه	تره، ترۍ، څمڅۍ
آبدان	آبدان	اوبنۍ
زنخدان	شانه دان	ږمنځنۍ

۴۵- په - باف، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
ګلیم باف	تغر او بدونکی	چلګر، کنوال، پېښور
پشمینه ـ پشم باف ـ	-	وړۍ اوبی
قالین باف	قالین اوبدونکی	غالۍ اوبی
بوریا باف	پوزی جوړوونکی	پوزیار
خیال باف	خیال پالونکی	انګېریال، واندیال
دروغ باف	دروغ اوبدونکی	دروغجن، دوړن
تهمت باف	تومت لګوونکی	تور لګاوی
منفی باف	منفی باف	نشتاند، نهیلېست
زرباف	ـ	زروبی
جوراب باف	ـ	پلستر اوبی
مخمل باف	ـ	بخمل اوبی

۴۶- په ـ نشین، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دلنشین	ـ	زړه راکښونی، په زړه پورې

(c) ketabton.com: The Digital Library

جانشین (جایگزین)	جانشنین	ځایناستی
مرز نشین	ـ	برید مېشتی
صحرا نشین	صحرایی	کوچی، پوونده، بیدیا مېشتی
بادیه نشین	رر	رر
کرایه نشین	کراکېنا ستونکی	کډوال،کرایوالا
خانه نشین	کور کېناستونکی	کورناست، پرکور
شیخ نشین (نشینی)	شیخ نشیني	شیخ مېشتی (هېواد ، سیمه)
عرب نشین	ـ	عرب مېشتی
یهود نشین	ـ	یهود مېشتی
گوشه نشین (خلوت نشین)	ـ	گوټ ناست (ـی)
دهنشین	د کلي او سېدونکی	کلیوال
شهر نشین	د ښار اوسېدونکی	ښاری، ښاري
همنشین	ـ	همغاړی، گاونډی، انډیوال
ته نشین	رسوب	بېخ، بېخنیو ، شنشوب

۴۷ - پهـ پراگنی، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دروغ پراگنی	دروغ ویل	دروغ بادونه
زهر پراگنی	زهر شیندل	زهر شیندنه
مکروب پراگنی	مکروب شیندل	مکروب شیندنه
تخم پراگنی	تخم پاشي	توخم کرنه، توخم شیندنه
سخن پراگنی	بروډ کاسټ	رادیویي خپرونه، خبرلوڅي

۴۸- په - بین، لکه :

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خود بین	خودبین	ځان وینی
نیکبین	ـ	ښوینی، نېکوینی
بدبین	بدبین	بدوینی
خوش بین	خوشبین	ښوینی
نزدیك بین	نژدې لیدونکی	لنډوینی
باریك بین	باریك بین	کك وینی، ووړ وینی

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیال بین (تماشاچی)	تماشگر	نندارچی، سیلانی
دور بین	دوربین	لروین، لروینی
ذره بین (خوردبین)	ذره بین	کلك وین
پله بین	پله بین	ورځچاری
کجبین (لوچ)	-	کوږ سترگی، چغر
فالبین	فال لیدونکی	پالي(پ)، پالگر

۴۹ - په ـ رو ، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
خودرو	موټر، گاډی	اډی
راهرو	-	لاروی
پیرو (دنباله رو)	پیرو	پلیونی، لاروی
شبرو	-	شپه یونی، شپه گرځی
میانه رو	-	منځلاری
پیشرو	-	پرمخیونی
موتر رو	سړك	سپره لار
پیاده رو	-	پلې لار

۵۰ - په – خوان، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دستر خوان	دسترخان	کوبی، کوندری
فراخوان	دعوت	بلنه
آواز خوان	گلوکار(پ)	سندرغاړی
خوشخوان	خوش آواز	خوږ غاړی
سرودخوان	-	سرودبول، سندربول
غزلخوان (غزل گو)	-	غزلبول
نعت خوان	نعت ویونکی	نعتبول، ناتبول
قرآن خوان	قرآن لوستونکی	قرآن بول
سوز خوان (نوحه سرا)	-	ساندو ،ویرنبول

۵۱ - په - رس، لکه :

(c) ketabton.com: The Digital Library

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
بازرس	مفتش	پلټونکی، څارونکی
دسترس	–	لاسرسی
نورس	–	نوررسی
زودرس	–	ژررسی
فریادرس	–	غو رسی، غمخور

۵۲- په - گیر او - گیری روستاړی منځته راغلي پارسي بېلګونه، لکه:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دمگیر	–	دوپ (لند ه تودوخه)
نخگیر	تارنیوونکی	تارنیو (ماشین)
دندان گیر	وړ	وړند ، خوندور
سیم گیر	–	سیم نیو
غافلگیر	غافلگیر	ناگار، ښکېلی
همه جا گیر (ساری)	ساري	ټولپمی، پمخپوری، ډېر خپوری
شماره گیر (تلفون)	شمېر ثبتوونکی	شمېر نیو (لرغږون)
سنجاق گیر(سنجاق دانی)		ستګنۍ
بادگیر	بادگیر	هوا بندی
بارانگیر	–	باران نیو، باران پنا، (د باران) چتر، څېر
نکته گیر (خرده گیر)	–	گوتنیوونکی، ویارپال
سهیل گیر (سهل انگار)	اسانخوښی	ناغېړی، سرسري
سربازگیری	–	سرتېرنیونه
فراگیری تحصیل	جامعیت زده کړه	ټول نغښتي
ازسرگیری	–	له سره پیلول
سوختگیری	–	سونتوك اخېستنه
اندازه گیری	اندازه اخېستنه	کچ و مېچ
کره گیری	–	کوچ اخېستنه، شاربنه
لکه گیری	رټه نیونه	رټه پاکي
رد پا گیر	پل پلټونکی	پل نیو، منډ نیو، څرکبه
فاصله گیر	–	واټننیو

(c) ketabton.com: The Digital Library

جنگیر	_	پېريانی
کشتی گیر	غېږ نیوونکی	پالوان، غېږ باسی
دشوار گیر (سختگیر)	_	سخت چاری
وامگیر	_	پوروړی، پوروونکی
گلگیر	گلگیر	ختپاک(گاډی)
درگیر	گیر	ښکېل
کفگیر	کفگیر	سمڅۍ، کرنډۍ
هواگیر	هوادار	تاندهوا

۵۳ - په (- انگیز) یا(-برانگیز) روستاړي رغېدلي پارسي بېلنگونه په پښتو کې په راز راز روستاړو سره انډول کېدای شي:

پارسي	ناکره پښتو	کره پښتو
دل انگیز	زړه خوښوونکی	زړه تاندی
روح انگیز	روح خو شالوونکی	زړه راکښونی
حیرت انگیز	اریا نوونکی	هېښنده
گفته انگیز		-
وحشت انگیز (هولناك)	وحشت رامنځته کوونکی	بوږنوړی، سونځ، ترهوړی
هول انگیز (مهیب)	_	
فتنه انگیز (فتنه آمیز)	پتنه زېږوونکی	پتنه پاری، پتنه زېږی
سر انگیز (شرارت انگیز)	شر اچوونکی	اورپکی، اورگډی
عبرت انگیز	عبرت ورکوونکی	لوستښود
شهوت انگیز	شهوتی	خارښتی
غم انگیز	غموونکی	ویر لړلی، ویر پاری
طرب انگیز (طربناك)	_	مست، خوښند
عشق انگیز	مینه پیدا کوونکی	مینه پاری
نشاط انگیز	خوښي زېږوونکی	خوښند

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېيم څپرکی

د يوې - کره پښتو ليکلارې سيندگی ډوله لارښود

دا کوشنی سيندگی (فرهنگوټی) ډوله لارښود چې د اړوندې چلند لارې (پروسيجر)، آرونو او لاسوندونو پر بنسټ اوډل شوی دی، د ټوليزې ورځنۍ گټې اخېستنې او لاسرسۍ لپاره وړاندې کېږي. په دې ترڅ کې دا هڅه شوې چې د کره بڼو د ښه تراوينگ په موخه له غرېزليك يا غرېزې ابېڅې (فونيميکي الفبې) کار وا اخېستل شي او د يوه نيم نابومه يا گران ويي مانا هم په ليندېو کې وليکل شي. د غبرگژبيزو (ټ، ډ، ړ، ڼ) فونيميک انډولونه (ṭ, ḍ, ṛ, ṇ)، د (ښ) هغه (x̌)، خجنښه (ـَـ)، زورکی(ə) او لړو ډېر اوډون تر کليوال پاچاراوروسته ځوان اڅکزي سولگرپوه(کمپيوټرپوه) نور هم پسې را بشپړ کړل.

الف "ا" (a, ā, +o, +u, +w)

الف (ا) د پښتو ابېڅې ړومبی توری دی چې د يوه خپلواك (واوېل) د ځرگندوی په توگه د ويي او څپې په سر کې، له يو څو وييو (آ، آس، آر، آره، آړ ...) پرته نور په ټوليز ډول د زور يا فتحې (a) هومره لنډ وينگ (تلفظ) لري. د ويي او څپې په پای کې د پوره عربي الف (ا ā) هومره اوږد ادا کېږي خو د عربي يا هندي (اردو) په پېښو يې د همزې (ء) بڼه او وينگ راخپلول کره نه دي. د پورتنيو دروگونو سر الفونو پر سر پرته ليکه يا مد تش د همدې لپاره کښل کېږي چې له ټوليزو سرالفونو يا زورونو (فتحو) سره يې بېلتون راشي. له پارسي سره گډ سر الف او مد لرونکی سر الف هم د زور (a) ښوونې لپاره بې له مد، همزې، پېښ يا بلې نښې نښانې ليکل په کار دي، لکه څنگه چې په همدغه پټېـ کې کښل شوي دي، تر اوږده (مجهول) او لنډ (معروف) "و" له مخه تش د دې لپاره ليکل کېږي چې له زورکيوال بېواك يا معدوله و (wə) سره يې توپير راشي، لکه په (اور) او (اوږد) کې، او په دې توگه يې تر دغه بل و (wə) له مخه ليکل بېځايه او ناکره گڼل کېږي، لکه په وربل، وربوی، ولس، وزگار، وسپنه ... کې او دا په دې مانا چې په دغه لړ وييونو کې د خپلواك و (o) په پرتله زورکيوال بېواك و (wə) ډېر ويل کېږي او معياري ارزښت لري. همدا سې يې د (ی) گانو ترمخه درواخله.

(c) ketabton.com: The Digital Library

كره	غږيزليك	ناكره
ابا	abā́	آبا
اباد	abā́d	آباد
اباسين	abāsín	آباسين ، ابا سيند
ابره> يېبره	yebrá	
اپلاتون	aplātún	افلاطون
اجه > اوجه		
اڅكزى	acəkzáy	اچكزى ، اچكزائى
اخېستل	axestə́l	اخستل ، اخيستل
ادينه	adına	ادينه
اډه (پاېګاه يا سټېشن)	aḍá	هډه
آر (اصل)	ār	ار
ارابه	arābá	عرابه ، ايرابه
ارام	arā́m	آرام
ارام سمندر	arā́m-samandə́r	غلى سمندر ، بحرالكاهل
ارت	art	ارت ārat
ارز (- ونه)	arz (-úna)	اسعار
ارزښت	arzə́x̌t	اهميت
ارزښتمن (ارزښتناك)	arzəx̌tmə́n	مهم ، اهم
ارزول	arzəwə́l	ارزيابي كول
ارزونه (ارزونګ)	arzawə́na	ارزيابي ، ارزشيابي
ارغندى	arγandáy	ارغندي
اروا پوهنه > سا پوهنه	arwāpohə́na	
اروپا	arupā́	اوروپا ، اروپه ، يورپ
آرياني	āryāní	ارياني (اريايي)
آړ (مانع ، شرط)	āṛ	اړ
اړتيا وړ	aṛtyā- wár	د اړتيا وړ
اړخ	aṛx	اړخ ، آړخ
آړوتى (شرطى)	āṛwətáy	اړوتى

اړیکی (اړیکي)	aṛikáy	اړیکه (اړیکې)
ازاد	azā́d	آزاد
ازمایل (ازمویل، ازمېیل)	azmāyə́l	ازمېښتول ، تجربه کول
ازمېینه (ازموینه)	azmeyə́na	ازمینه ، ازمېنه
آس	ās	اس
اسپانیا	aspānıā́	هسپانیه
استاد	ostā́d	استاذ
استرالیا	astrālıā́	استرالیه
استوګنه (استوګه)	astogána	هستوگنه
استوګن	astogán	هستوگن
اسلام کلا	eslām-kalā́	اسلام قلعه
اسمان	asmā́n	آسمان
اسوېلی	aswelā́y	اوسېلی
اسیا	asyā́	آسیا ، آسیه
اغېزه (اغېز)	aγezá	اغیزه
افریقا	afrıkā́	افریقه
اګی > هګۍ		
المان	almā́n	جرمني
الو	alú	آلو
الیخېل	alıxél	علیخېل
الیزی	alızáy	علي زی ، علی زائی
الیشنګ	alıšáng	علیشنگ
الینګار	alıngā́r	علینگار
امله	amlá	آمله
امرل (انتخابول)	amrə́l	مرل
امریکا	amrıkā́	امریکه
انځور (تصویر)	anjór	انځور
اند (فکر)	and	آند
انډۍ	anḍə́y	غورمه، قورمه
انګازه	angāzá	ازانگه ، زونگه
اوار > هوار		
اواز	awā́z	آواز

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبه هوا (اوب هوا)	ob-hawā́	ساوبه، آب وهوا ، اوبه او هوا
اوبې	obé	اوبه
اوبېشي (آبجوشي)	obešáy	اوبه اېشی
اوپیان	upyā́n	اوفیان، افیان، هوفیان (شریف)
اوتریش	otríš	اطریش ، اتریش
اوجاړ > ویجاړ		
اوچکل > وچکل	wəčkə́l	
اوچن > وچن	wəčə́n	
اوچوکی > وچوکی	wəčukáy	
اوچولی > وچولی	wəčoláy	
اوچونی > وچونی	wəčonáy	
اوڅنډ	ucə́nḍ	اووڅنډ
اوخولې	uxúlay	اووخولې
اودرول > درول	dərəwə́l	
اوده > وېده	wedə́	
اولان باتور	ulān-bātúr	الان باتور
اوربل	orbál(د فیر بولۍ)	وربل
اوربل > وربل	wərbál	
اوربوز > وربوز	wərbúz	
اور بېړۍ (براس بېړۍ)	or-berə́y	بخاري بېړۍ یا کشتۍ
اورخاړی > ورخاړی	wərxā́ṛay	
اورغۍ	orγə́y	اېرغۍ ، ترغۍ
اورګان	orgā́n	ارگان
اورګاډی	or-gā́ḍay	رېل ، ترین
اورګون	orgún	ارگون
اورمېږ > ورمېږ	wərméğ	
اوروزګان	orozgā́n	ارزگان
اوریځ	uryáz	وریځ
اورېدل یا وورېدل	oredə́l	ورېدل
اورېدل	awredə́l	اروېدل

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوړی > ووړی		
اوړکی > وړکی		
اوړمه (ورځ) > وړمه (ورځ)	wəṛmá	
اوږد	óğd	اوږد
اوږه > هوږه		
اوږه	uğá	وږه
اوژغونې > وژغونې		
اوزار	awzā́r	ابزار ، اسباب ، لوښي
اوزگار > وزگار	wəzgā́r	
اوزلوبه > وزلوبه	wəzlóba	
اوزه > وزه	wəzá	
اولس > ولس	wələ́s	
اوس	os	اُوس ، اُس
اوستربل > وستربل		
اوسترمهال > وسترمهال		
اوسمهال > وسمهال		
اوستری > وروستی		
اوښتی	awə́x̌tay	اوړېدلی ، اړېدلی ...
اوښکه	úx̌ka	وښکه
اوشنل > شنل		
اوولس	owə-lás	اولس
اووم	owə́m	اوم
اوونۍ	ownə́y	اونۍ
اوونیز (- ه)	owníz(-a)	اونیز (- ه)
اووه	owə́	اوه
اووی > ووی		
اویه > هویه	hóya	
اېټالیا	eṭalıā́	اتالیه ، ایطالیه ، اټلي
اېرب > رېب	reb	
اېږ ، اېږ > هېږ	heğ	
اېستل	estə́l	ایستل ، وېستل، ویستل
اېسل	esə́l	ایسل

(c) ketabton.com: The Digital Library

اېشله	ešə́la	ایشله
اېشنا	ešnā́	ایشنا
اېشېدل	ešedə́l	ایشېدل
ایښ پیښ > هېښ پیښ	héx̌ péx̌	
اېښوول	ex̌owə́l	ایښوول ، اېښودل
ایغ یېغ	éγ- béγ	
اینجه > هنجه		
اینځر	ɪnjə́r	اېنځر ، انځر
اینځۍ > څنۍ	cənə́y	
اینداره > هېنداره	hendā́ra	
اېنده (سا ، دمه)	énda	اینده
اېنده (ناخصې)	éndə	اینده
اینه > ینه		
ایواد > هېواد		
ایواځې > یوازې		
آیه > هویه	hóya	

ب – b (بې)

د پښتو ابېځې دویم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
بابېز (ناڅیز ، معمولي)	bābéz	بابز ، بابس
باچا > پاچا	pāčā́	
بادر	bādə́r	بادور ، بهادر
بادري	bādərí	بادوري ، بهادري
بادرۍ	bādərə́y	بادورۍ ، بهادرۍ
بارخو	bāṛx̌ú	باړخه ، باړخو
بانجان	bānjā́n	باڼجن
باندې (پر -)	bā́nde	باندې
باندېنی (پاسنی)	bāndenáy	باندینی ، باندنی
باهو (-گان)	bāhú	باوو
بایلل	bāylə́l	بېلل، بایلودل، بایلول، بایلوول
بایلنه (بایلنې)	bāylə́na	بایلات
باټینګڼ (بانجان، رومي بانجان)	bāṭıngáṇ	باټینګړ، باټینګر
باڼو (- ګان یا باڼه)	bāṇú	باڼه (مفرد)
بډاینه	baḍāyína	غنا ، غنی سازی
بډایول (شتمنول)	baḍāyaw	شتمن کول، بډای کول
برتانیا	bartānıā́	بړبوړکۍ
برتانیي	bartānayí	برتانیایي، برطانوي
برخلیك	barxlík	برخه لیك
برخمن	barxmán	برخه من
برخوال	barxwā́l	برخه وال
برخه	bárxa	بخره
برخیز	barxíz	برخه ایز، برخه ییز
برسېره > (پردې سربېره		
برګړندی، برګنډی > روغبړ		
برلاسی (برتر)	barlā́say	لاسبری

(c) ketabton.com: The Digital Library

برم	bram	برم
بریا	baryā́	لاسته راوړنه
بربښلیك	brex̌-lík	بربښنالیك
بربوړکی	bəṛbuṛakə́y	بربوړکی، بوربوړکی، بربړکی
بشپړ	bə́špəṛ	Búšpəṛ
بښناوو	bax̌āwú	بخښناوو
بښل	bax̌ə́l	بخښل
بغوټ	baγót	بښل
بلاربه	blā́rba	برالبه
بلخوا	bə́lxwā	بله خوا
بلنځه (غټه څېړی)	blánja	برلنځه
بله پورې > وبله پورې		
بلهار(-ی) قرباني شوي	balhā́r(-ay)	بلهاري
بلهارول	balhārawə́l	بلهاري کول
بلهاري (قرباني)	balhārí	بلهارى
بلوڅ	balóc	بلوچ
بمبره	bambára	ډمپره، ډمبره، بنبوره، غمبوز، ټنډه غالبوزه، کټه مچی
بنجخه (ببره شاخچه)	banǰə́x̌a	بنجخ
بندیز	bandíz	بندېز
بندړ	bandə́ṛ	بندڼ
بنډار (محفل)	bandā́r	بانډار، بنډاره
بنزی	bənzə́y	بنځی
بڼه (څېره، شکل)	baṇá	بڼه (پر)
بوت	but	بت
بوت (برد، میبرد)	bot	بوته، بوتلو، بوتلئ
بوج (د ختېکي تخم)	boǰ	بنج
بوچری (کوټی)	bočə́ray	بچری
بوځي (ببرد)	bóji	بوزي
بوخت	boxt	بخت

(c) ketabton.com: The Digital Library

بوخڅکۍ	boxcakə́y	بوڅخکۍ
بوخڅه	boxcá	بوڅخه
بوډا	buḍā́	بډا
بوډۍ (زړه ښځه)	buḍə́y	بډۍ
بوږن (د هشت)	bóğən	بږن ، بوگن
بون (د جرمني پلازمینه)	bon	بن
بونېر	bonér	بنېر
بهېدل	bahedə́l	بیېدل
بیاڼ (د آس بچی)	byāṇ	بهاڼ
بیایي	byāyí	بوزي (پ)
بیده > وېده		
بیران> وران		
بیرته	byárta	بیار ته ، بېرته
بیول	bıwə́l	بوول ، بېول
بیړنۍ (سملاسي مرسته)	beṛanə́y mrásta	چټکه مرسته، عاجله مرسته
بیړه	bíṛa	بېړه
بی یېبرې (بې حاصله، بې ثمره)	be-ébre	بې ابرې
بې پولې (ډاکټران)	be-púle	بې سرحده (ډاکټران)
بې پلوه	be-paláwa	بې پرې، بېطرفه، غیرجانبدارانه
بې تا (بې له تا)	be tā́	پرته له تا
بې ښې بدې	be x̌é - báde	پرته له ښۍ بدې
بېلگه	belgá	بلگه، بولگهbélga
بې مرستې ...	be-mráste	بې له مرستې، له مرستې پرته

(c) ketabton.com: The Digital Library

پ – p (پې)

د پښتو ابېڅې درېيم توری

کره	غرېزلیك	ناکره
پاتند (پاېند)	Pā́tənd	پاتنی
پاتوړی (میراث)	pātawə́ṛəy	پاتمړې
پاڅېدم	Pā́cedəm	وپاڅېدم
پارسي	pārsí	پاړسو ، فارسي
پازوال (مؤظف، مسؤول)	pāzwā́l	پازه وال
پالوان	pālawā́n	پهلوان
پامور	pām-wáṛ	د پام وړ
پانګه	pā́nga	پنګه
پانګوال	pāngwā́l	پانګه وال
پای ټکی	pā́y ṭə́kay	د پای ټکی
پایلامه (خاتمه، عقوبت)	pāylāmá	پیلامه
پایلنیوی (نتیجه ګیري)	pāylnıwáy	د پایلې اخېستنه، نتېجه اخیستنه
پایلوڅ	pāylúc	پایلوچ
پایله (پازیب، نتیجه)	pā́yla	پیله
پاینه (بقاء، دوام، ادامه)	pāyə́na	پایونه ، پایېنه
پخپله (شخصاً)	pəxpə́la	په خپله
پخسه	paxsá	پسخه
پخلنځی (پخلنځ)	paxlənjáy	پخلی ځای، د پخلي ځای، آشپزخانه
پخلیکار	paxli-kā́r	پخوونی
پخول	paxawə́l	پوخول

(c) ketabton.com: The Digital Library

پخوله	pəxáwla	توره ټوخله ، توره غاړه
پرانسه (فرانسه)	parānsá	فرانس ، فرېنس
پرانسي (فرانسی)	Parānsí	فرانسوي ، فرېنچ
پرانېسته (افتتاح)	prānésta	پرانېسته ، پرانېستنه
پرتله	partalá	پرتله (partála)
پرتليز	partalíz	پرتله ييز
پرتوگاښ	partogā̃x̌	پرتوغاښ
پر دې سربېره	pər de sarbéra	په دې برسېره ، برسېره په دې
پر شا	pər šā̃	په شا ، پشا
پر کور و پر بېديا	pər kór-o-pər…	
پر وړاندې	pər wṛánde	په وړاندې ، په وړاندې
پرشنبه، پر درو بجو	pər šánba, pər dró bajo…	په شنبه، په درې يا دريو بجه
پرله پورې (پرله پسې)	parla póre	پبله پورې، بله پورې، پله پورې
پرله پېيلی (منظم، پرله پورې)	parla peyə́lay	پله پېيلې
پرمخيونی (پيشرو ، مترقی)	pərmaxyúnay	پرمختلونکی،پرمختلونی
پرهار	parhā̃r	پرهر
پرښته (فرشته)	parəx̌tá	پرېښته
پرښه (ښويه تيږه)	pə́rx̌a	پرخه
پرېستل (څملول ، راکوزول)	prestə́l	پرېوستل
پرېمينځل (مينځل)	premınjə́l	پرېوينځل (وينځل)

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرېوځي	prewə́jɪ	پرېوزي
پرېښوول	prex̌owə́l	پرېښودل
پرېښوونکی	prex̌owúnkay	پرېښودونکی ، پرېښونکی
پرېښی (پرېښوونی، متروك)	préx̌ay	پرې ایښی
پړمخې	pə́ṛməxe	پړمخې
پز پرېکړی	paz prekə́ṛay	پوز پرېکړی
پزه	páza	پوزه ، پېزه
پزول (شمیدن)	pazawə́l	بوی احساسول
پستول (نرمول)	pastawə́l	پوستول
پسخاك	pasxā́k	پخساك
پسخند (- ی)	pəsxánd	پوزخند
پسخول	pəsxwə́l	پخسول
پسخېدل	pəsxedə́l	پخسېدل
پسرلی	pəsarláy	سپرلی
پسور (پسرور)	psor	سور (سورور ، سره ور)
پشه یي (پشه یان)	pašayí	پشه ئي (پشه ئیان)
پښتپوهنه (علم الانساب)	pəx̌tpohə́na	پښتپېژندنه
پښتو	pəx̌tó	pəx̌téo ، پُښتو (puštó)
پښتون	pəx̌tún	پُښتون (puštun)
پښتونخوا	pəx̌tun-xwā́	پښتونخواه ، پختون خوا
پښه	px̌a	پښه (pə-) ، ښپه ، خپه
پښین	px̌ín	پېشین ، پېښین
پښې یبله	px̌e-yábla	پښې ابله ، پښې لوخ
پښېمان	px̌emā́n	ښپېمان ، خپېمان
پکې (ورکې)	pəké	پکښې ، په کې ، پکښې کي
پګړی (لونګی)	pagṛə́y	پړګی، پټکی، پګه، بګړی، لونګی، ړنګی، سمټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

پل چرخي > څرخي پول	carxí pul	
پلارومور	plā́r-o-mór	پلار او مور
پلوسه	palósa	پلوڅه
پله پر پله (قدم پر قدم)	plə́-per-plə́	پله په پله
پلې لار	pəle-lā́r	د پلیو لار
پنا غاړی (پناه جو)	panā-γā́ṛay	پناه غوښتونکی
پنځ - ول ، -ېدل (طبیعت، خلقت)	pənj	پُنځ (ponj)
پنډوس (گینې)	panḍós – (gin)	پنډوسکه ، توپ ، بال
پوخلا	poxlā́	پخلا
پوخلاینه	poxlāyə́na	پخلاتوب
پورتگال	portagā́l	پرتگال ، پرتقال
پوځ	pawj	فوځ ، فوج
پوځي ټولگی	pawzí-ṭolgay	فوځي قطعه
پوښتپاڼه (ورقه استعلام)	pox̌t pā́ṇa	پوښتنپاڼه
پوښتنه اښتنه	pox̌tə́na- ax̌tə́na	پوښتنه اختنه
پوښتنښه	pox̌tnáx̌a	پوښتننښه ، پوښتن نخښه
پوربوځي	porewə́ji	پوربوزي
پول (جسر)	pul	پل
پولاو	polā́w	پلو
پولۍ (نینه، تناکه)	polə́y	پلۍ
پولینډ	Poláynḍ	پولنډ ، پولند
پوهنځی	pohanjáy	پوهنځۍ
پوهنڅانگه (پوهنیزه څانگه)	pohən-cā́nga	علمي څانگه(رشته، مسلک)
په اړه (په تړاو)	pə-áṛa	په اړوند ، په ارتباط
په ټولیز ډول	pə ṭolíz ḍáwəl	په عمومي ډول، عموما

(c) ketabton.com: The Digital Library

په خپله خوښه	Pəx pə́la xwáxa	په خپلې خوښې
په خپله کوټه کې	pə-xpə́la-koṭá-ke	په خپلې کوټې کې
په رښتینه (په رښتیا)	pə-rəx̌tína	په رښتینې
په یو مهال کې (همهماله)	pə əyáw mahāl ke	په عین زمان-حال کې
پیاغله (مفلر، دستمال گردن)	pyā́γla	غاړپټۍ،د غاړې دسمال یا څپوڼۍ، گلوبند
پېچدره	péč-dara	درهٔ پېچ، د پېچ دره
پېر (پېرنه)	Per	پېرودنه، خرید ، خریداري
پېرل	perə́l	پېرودل
پېرو پلور	pér-o-plór	پېرودنه او پلورنه، پېر او پلور
پېرونې	peróne	پروینې ، پروین
پېری (جن)	peráy	پېریان
پېریان (جن ها)	peryā́n	پېریانان
پېړ (پنډ ، ضخیم)	Peṛ	پربړ
پېژند پاڼه	pežandpā́ṇa	د پېژندنې پاڼه یاکارت، د هویت کارت(شناخت کارټ)
پېژند نښه	pežand náx̌a	پېژند نخښه
پېشنمی، پېشمنی < چرغړ		
پیسته (مېوه)	pıstá	پسته
پیشو	pıšó	پیشي
پېنځڅنډ	pınj-cə́nḍ	پنځه ضلعي، مخمس
پېنځسوی (پېنځسویز)	penj-səwáy	پنځه سویز، (لوټ ، ټولگی ...)
پېنځکلن	penj kalán	پنځه کلن
پېنځکلن	penj-kalán	پنځه کلن
پېنځلس	penjə́-las	پنځلس
پېنځمه	penjə́ma	پنځمه ، پنځم ، زیارت

(c) ketabton.com: The Digital Library

(چارشنبه)		
پېنځوس	penjós	پنځوس
پېنځه	penjə	پنځه
پېنځه ویشت	penjə́-wıšt	پنځه ویشت ، پنځویشت

پیل	pıl	فیل ، هاتي
پیلامګر	paylāmgár	پیلامه ګر،آغازګر
پیلمرغ	pıl-mə́rγ	فیل مرغ، شونډکیز چرګ
پېیل	peyə́l	پېودل، پېرل

ت – t (تې)

د پښتو ابېخې ځلورم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
تاخچه (تاخ)	tā́xča	طاقچه (طاق)
تاریخ ځپلی	tārıx japə́lay	تاریخ وهلی
تاریخساز	tārıxsā́z	تاریخ جوړوونکی
تاړی (افېکس)	tā́ṛay	وند ، وندی
تا کره > ستا کره		
تا ویل	tā wayə́l	تا وې ، تاول
(تل -) ترتله	(ə́rxətə́l-) tərtə́la	تلتله
تر ټولو وروسته	tər ṭólo wrústa	وروسته د ټولو
ترخه	tərxə́	تراخه
ترخه	tərxá	تریخه
ترښځ (تېشه)	tərx̌ə́j	تخز ، تخځ
تر- لاندې ،- پورې ...	tər-lā́nde, póre	د- لاندې ، - پورې ...
ترندار (تره ښځه، کانې)	trəndā́r	تنداره ، تینداره
ترور	tərúr	ترهور

(c) ketabton.com: The Digital Library

تروږمی	troğmə́y	تروگمی ، ترږمی
تروښل (احتطافول)	troẍə́l	تروړل، تروښول، اغوا کول
تروه	tərwə́	تراوه
تروه	tərwá	تریوه
ترهگر (تروریست)	trahgár	ترهه گر ، دهشت گرد ، وېره اچوونکی
ترهند	Trə́hənd́	ترند
ترهول	trəhawə́l	ترول
تریختوری (کربله)	trıxtorə́y	ترخه توری
تري (ازش)	tre	ترېنه
تریپولیس	trıpolís	طرابلس
تړون ماتی	taṛun mā́tay	تړون ماتوونکی
تس نس (شیند پرشیند)	tás nás	تس ونس
تس ونس (ژرخوړلی)	tás-o-nás	تس نس، حیف میل
تسکوره (تېشه)	taskóra	ستکوره ، ټسکوره
تش	təš	تس
تش لاس یا تشلاس	təš lā́s	تش لاسی
تشیا لیونی (فضا نورد)	təšyāl yúnay	ستور مزلی
تشیال ببړی	təšyāl-beṛə́y	کیهاني ببړی، فضایي ببړی
تښتن، تېښتن > خښتن		
تگ وراتگ	tág-o-ratág	تگ او راتگ
تلزرغون (- ی)	təl zarγún (-ay)	تلشین ، همېشه بهار
تلین	tlın	تلینه ، تلنه
تمه	táma	طمع ، طمعه
تمځی (ایستگاه)	tamjáy	تمځای
تن پر تن جگړه	tán-pər-tán ǰagṛá	تن په تن جگړه
تڼی	taṇáy	تڼیوال
توپان	topā́n	توفان ، طوفان
توتاخېل	totāxél	طوطاخېل
توتي	totí	طوطي (طوطا ، توتا)

(c) ketabton.com: The Digital Library

توخم	tóxəm	تخم
توخی	tóxay	توخي، توخی (tóxəy)
تورپوستی	tor póstay	تور پوستکی، تور پوټکی
تورخم	torxám	طورخم
تور شاتگ (توره ارتجاع)	tór šātág	تور پرشا تګ
تورغونډۍ	tor-γwənḍə́y	تورغنډۍ
تورك	tork	ترك ، تورکی
تورکیه	torkıyá	ترکیه
تورن (ټولیمشر)	turán	تورن (torán)
توروسپین	tór-o-spín	تور او سپین
توره دربله	tóra-drábla	توره دربیله
توغندارتی	Toγəndártay	توغندی (راکټ) ویشتونکی
توکل(توکول)	tukə́l	توکړل
توکم (نژاد)	tókəm	تکم ، توکم (tokám)
توکمیز	tokmíz	توکمیز
توند	tond	تند
توند لاری	tond-lā́ray	سخت لاری
تېچ (تېکی)	teč	تچ
تیرا	tırā́	تیراه
تیز	tız	ټیز
تېزوین (تېز لیدی)	tez wín	تېز لیدونکی
تیگا (تېګا)	tıgā́	تګا، تیګه (حوصله، طاقت)
تي مور (تیمور)	tı-mór	د تي مور ، رضاعي مور

ټ - t (ټې)

د پښتو ابېڅې پېنځم توری چی کښېني پښتانه یې له وینګ سره سم د هندي ،انګرېزي او نورو پورويیونو د "ت" لپاره هم پر کار اچوي.

کره	غږېزليك	ناکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ټاپل	ṭāpə́l	ټاپول ، کمپوزول
ټاپه رس، ټاپرس > لمرګلی		
(وروستی) ټاپی	ṭā́pay	وروستی مهلت، ضرب الاجل، اولتیماتوم
ټک له ټکه (سملاسي)	ṭák-lə-ṭáka	ټک د ټکه
ټکور	ṭakór	ټُکر
ټلواله (ائتلاف)	ṭalwā́la	ټلوالي
ټوپک	ṭopák	توپک، ټوپکی
ټوخلی	ṭoxəlә́y	ټخلی
ټوغکی	ṭoγakáy	ټغکی ، ټوغک
ټوکریېل	ṭukreyә́l	ټوکرټوکر یا ټوټه کول
ټوکل	ṭukә́l	ټوکېدل ، ټوکول
ټوکیز	ṭukíz	(نه په - ه -)
ټول	ṭol	ټوله
ټولګټی	ṭol-gáṭay	د ټولو په ګټه ، عام المنفعه
ټولګی (صنف)	ṭolgáy	ټولګی
ټولګیوال	ṭolgi-wā́l	همټولګی ، همصنفي
ټولنپوهنه	ṭolənpohә́na	ټولنپېژندنه
ټولنوده	ṭolә́n-wáda	د ټولنې وده
ټول وټوک	ṭól-o-ṭúk	جزء وتام ، کل وجزء
ټولی	ṭoláy	ټولی
ټولیز	ṭolíz	ټولوال، عمومي، عامه، جمعي، کلي
ټولیزې رسنۍ (رسنۍ)	ṭolíze rasanә́y	ډلیزې رسنۍ
ټیکاوول (ثبات راوستل)	ṭıkāwawә́l	ټیکاوو راوستل
ټیکری (پړونی)	ṭıkráy	ټکری
ټیټ پوړی	ṭiṭ-póṛay	ټیټ رتبه

ج – ǰ (جې ، جیم)

د پښتو ابېخې شپږم توری چې د مروتو په پښتو یې د "ځ" ځایناستی کول کره نه بلل کېږي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غرېزلیک	ناکره
جاله > ځاله	jā́la	
جاړ (جلاب)	ǰāṛ	ژاړ
جرنده > ژرنده		
جرړه (ریښه)	ǰárṛa	جره
جشن	ǰášən	جښن ، ځښن
جغ > ژغ		
جکړ (ډېر توند باد)	ǰakáṛ	جاکړ
جګپوړی	ǰəg-póṛay	لوړ پوړی ، لوړ رتبه
جګړه	ǰagṛá	جګره (jagəra)
جګه (مېړوښې ښځه)	ǰəgá	ژګه
جل ، جن > نجل		
جلۍ ، جنۍ > نجلۍ		
جم جکړ (توند بادوباران)	ǰám-ǰakáṛ	جم جاکړ
جندره > ژندره		
جنغوزی، جلغوزی > زنغوزی		
جولیز (شکلي)	ǰawlíz	جوله ییز
جومات (مزدك)	ǰumā́t	جماعت ، جمات
جوند > ژوند		
جېب څپوڼی	ǰéb-capoṇay	د پزې څپوڼی
جېب غل (جیب چوری)	ǰeb-γál	جیب وهونکی ، کیسه بُر
جیبي کتاب > مشلیکی		
جړل > ژړل		
جړه (اختلاف، لانجه، پېچلتیا ،ترینګلتیا)	ǰáṛa	جرړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

چ – č (چې)

د پښتو ابېڅې اووم توری چې د پارسي او اردو تر اغېز لاندې د څ پر ځای ډېره کارول کېږي او منځني (غلجي) پښتانه يې هم زياتره پر "څ" اړوي او لا هېښنده دا چې په سرچپه ډول لږوډ پر څ.هم پر چ اړوي.

کره	غرېزليك	ناکره
(چال) چلند (برخورد ، سلوك)	čalánd	چلن
چاپړاخه، چاپلاخه > څپېړه		
چاپگر	čāpgár	چاپوونکی
چاپېر سمندر (بحرمحيط)	čāpér-samandə́r	چاپېر سيند
چاپېرياڵپوهنه	čāperyāl-pohə́na	چاپېرياڵ پېژندنه
چار (- ه)	čār,čārá	څاره
چارشنبه (څلورمه)	čār-šanbá	چهارشنبه
چاروال (فعال)	čārwā́l	چارو ، چارندوکی
چاغومبی	čāγumbáy	غومبی
چالانول	čālānawə́l	چالو کول
چاڼل (چڼل)	čāṇə́l	چوڼل
چاڼځی (پالايشگاه)	čāṇjáy	چاڼځای ، تصفيه خانه
چپرهار	čaparhā́r	چپلیار ، څپلیار
چنبل > څنبل		
چپړاسي	čapṛāsí	چوپړاسي، چپلاسی، چوپړی
چپه > څپه		
چراغ > څراغ		
چرغږ (چربانگی)	čər-γáğ	چرغگ، پيشنمی
چرمښکی > څرمښکی	cərməx̌kə́y	
چرهار	čərhā́r	چرار
چغ بغ (شورماشور)	čə́γ-bə́γ	چوغ بوغ ، چخ پخ
چغه	čə́γa	چېغه ، چيغه
چله > څله		
چمبه (داريه، پنجه)	čambá	چنبه
چمچی، چمچه > څمڅی		

(c) ketabton.com: The Digital Library

چنوغزه < مچنوغزه	mačnówγzə	
چڼ (چاڼونی)	čaṇ	چڼوونکی، چاڼوونکی، فلتر
چنچڼه (مرغۍ)	čənčə́ṇa	چڼه، چونچوڼه
چوخلۍ (د جوار وربېو)	čuxalə́y	چوخلی
چورت	čort	چرت
چورچپاول	čúr-čapāwə́l	چور او چپاول
چورلاو (ماشین)	čurlā́w	چرلاو
چورلکه	čurláka	څرخي الوتکه، هلیکاپټره
چورلنډ (کمینه)	čorlánḍ	چرلنډ
چورلنډی (پرپره)	čurlanḍáy	چرلنډی
چورلیځ (محور، د څرخ میله)	čurlíj	چورلیځی، چورلېځی
چوکۍ < څوکۍ		
چونګاښ	čungā́x̌	چُنګښ ، چنګاښ
چونګښه	čungáx̌a	چنګښه ، چینډخه
چې	če	څې ، چي ، چه
چیرل < څیرل		
چېره < څېره		
چیرې < څیرې		
چېرې (چېرته)	čére	چرې ، چرته (- کې)
چېړل < څېړل		
چېښتن < څښتن		

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځ – j (ځې)

د پښتو ابېځې اتم توری چې په شمال ختيزو ګړدودو کې يې وينګ له "ز" سره همرنګ شوی او په لېکدود کې يې هم ګډوډي ليدل کېږي، غلجي او کرلاڼي يې لږ و ډېر پر "څ" او مروت يې هم پر "ج" اړوي.

کره	غرېزليک	ناکره
ځار	jār	جار ، زار
ځاله	jālá	ژاله، زاله، جاله (jāla)
ځامن > زامن		
ځان څپونی (ځان وچونی)	jā́n-capóṇay	د ځان وچولو دستمال
ځانساتی (محتاط)	jān-sā́tay	ځانساتونی ، محافظه کار، زاړه پال
ځانګو > زانګو	zāngó	
ځانمرګی برید	jān-márgay-bríd	سرښندونکی برید ، انتحاري برید
ځانځاروونی (ځان بلهاری)	jān-jārawúnay	ځانجارونی
ځانځومړی	jānjo-mə́ṛay	ځانزومړی
ځای	jāy	جای ، جی
ځای پرځای	jā́y-pər-jā́y	ځای په ځای
ځايناستی (جانشين)	jāynā́stay	ځايناستونی
ځايول	jāyawə́l	ځای کول
ځبله	jábla	څبله
ځبېښل > زبېښل		
ځپل (ځبل)	japə́l	زپل
ځرنده > ژرنده		
ځری (قاصد ، استازی)	jəráy	زری
ځړوبی (آبشار)	jaṛobáy	جړوبی
ځړول	jaṛawə́l	ځوړندول، زوړندول، ځوړول
ځړېدل	jaṛedə́l	ځوړندېدل، زوړندېدل
ځښت > زښت		

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځغاسته (ځغستا)	jγā́sta	زغاسته ، زغسته
ځغستل	jγāstə́l	ځغاستل، زغاستل، زغستل
ځغم > زغم	zγam	
ځلوبۍ	jalobə́y	زلوبۍ ، جلبي
ځما > زما		
ځمبل (ځمبا)	jambə́l	ځنبل، زمبل
ځمرۍ > زمرۍ	zmərā́y	
ځمکپوهنه (جغرافیا)	jmək-pohə́na	ځمکپېژندنه
ځمکپېژندنه (جیالوجي)	jmək-pežandə́na	ځمکپوهنه
ځمکرېږده	jmək-rḗğda	ځمکرېږدله
ځمکسمون	jmək-samún	د ځمکو سمون- اصلاحات
ځمکه	jmə́ka	زمکه، مزکه
ځموږ > زموږ		
ځنځاوی	janjāwáy	زنزاوی
ځنځه > زنځه	zə́nja	
ځنځول	janjawə́l	زنځول ، زنزول
ځنځیر > زنځیر		
ځنۍ، زنۍ > ژنۍ		
ځنغوزی > زنغوزی		
ځنکدن	jankadán	ځانکندن، زکندن، زنکدن
ځنګل	jangál	زنګل ، جنګل
ځنګلواني	jangal-wāní	د ځنګلونو اداره، جنګل داري
ځنې (ترې، له – څخه)	jə́ne	ځني، ځېنې، ځیني، ځنې، ځیني
ځواب	jəwā́b	جواب
ځواك انډول	jwāk-anḍwál	د ځواك انډول یا توازن
ځواكپېر	jwāk-pér	د ځواك دوره
ځواك جګړه (ځواك شخړه)	jwāk-ǰagṛá	پر ځواك جګړه
ځواك سیمه	jwāk-síma	د ځواك سیمه، د قدرت ساحه
ځواكلېږد	jwākléğd	د ځواک لېږدونه یا اانتقال
ځوروشکنجه	jáwr-o-šekanǰá	زور و شکنجه
ځوړند	jwáṛənd	زوړند

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوز (اغزی)	joz	ځوځ ، زوځ
ځوږ	jwağ	زوږ
ځوږ وځوږ	jwáğ-o-júğ	زوږ و زوږ
ځوښ	joǩ	زوښ
ځوښا	joǩấ	زوښا
ځولانه > زولنه		
ځولۍ	joláy	زولۍ ، جولۍ
ځومنه > زومنه		
ځونډی	junḍáy	زونډی
ځوی > زوی		
ځه > زه		
ځيرک	jırák	زيرک
ځيره > زيره		
ځيره خور	jira-xór	جيره خور ، جيره خوار
ځيږ > زيږ	zığ	
ځېږمه	jéğma	زېږمه ، جېږمه
ځېږېدل > زېږېدل		
ځيگر (ينه)	jigár	زيگر ، جگر ، جيگر
ځېل (نوع)	jel	زېل ، زيل
ځېلانځ > زېلانځ		
ځېلانځه > زېلانځه		
ځېلۍ	jeláy	زېلۍ
ځېني (بعضی)	jéne	زوني

څ – c (څې)

د پښتو ابېڅې نهم توری چې په شمال ختيزه پښتو کې د نه وينگ له کبله له "س" سره ټکرېږي ، تر اردو او پارسي اغېز لاندې زياتره پر "چ" اړول کېږي او منځني پښتانه "غلجي" يې هم لږوډېر پر "چ" اړوي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کره	غږیزلیک	ناکره
څا	cā	څاه ، چاه
څابون، څابوڼ > سابون		
څاپېر > چاپېر		
څاپېره > څپېره		
څادري (دونۍ)	cādarí	چادری، بورکه، بورقه
څارگر (جاسوس)	cārgár	څرکبه
څارگري (جاسوسي، استخبارات)	cārgarí	څرکبني
څاروان	cārwā́n	ساروان، ساربان، جوپه مشر
څارويتون (بيطارخانه)	cārwi-tún	څارنتون
څاره > چاره		
څاکن	cākán	څا اېستونکی یا کنونکی
څالاك > چالاك		
څانډو > سانډو		
څانگوال	cāng-wā́l	د څانگې (مسلک) خاوند
څانگوېش	cāng-wéš	
څانگيز	cāngíz	مسلکي، رشته يي
څاو (مراقبت)	cāw	ساو
څبله > ځبله		
څپان (د اوبو توپان)	capā́n	سپان
څپړاخه، څپلاخه > څپېړه		
څپلۍ	caplə́y	چپلي ، چپلۍ
څپليار > چپرهار		
څپلکې	capláke	چپلك ، چپلکې
څپوټی	capóṭay	څپوټکی، څپټی، سپټی
څپه (موج، هجاء)	capá	چپه
څپيز	capíz	څپه ييز
څټك	cəṭə́k	څوټك ، سټك
څټه (بېخ) > سټه		
څټه (د غلې پېټی یا جوال)	cáṭa	سټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سرټکی	تلفظ	معادل
څراغ	cerā́γ	چراغ
څرخي الوتکه > چورلکه		
څرخي پول	carxí-pul	پلچرخي ، پل چرخي
څرگنداوی	cargandāwáy	څرگندتیا، وضاحت، توضیح
څرگندنه	cargandә́na	اصطلاح، اکسپرېشن
څرگندوړ	cargand –wáṛ	د څرگندونې یا بیان وړ
څړمنی (پسرلی)	caṛmә́nay	څوړمنی
څړه لار (پلې لار)	caṛá-lār	څړه لرې
څښاك	cx̌āk	چشاك، څکاك
څښاك اوبه	cx̌āk-obә́	د څښاك اوبه، د چښلو اوبه
څښتن	cax̌tә́n	تښتن، تېښتن، څېښتن، چېښتن
څښل	cx̌әl	چښل، څکل، چېښل
څرمساز	carәm-sā́z	چرمساز، څرمنساز
څرمي (څرمنیز)	carmí	چرمي، څرمني
څرنگتیا (کیفیت)	cәrangtyā́	څرنگوالی
څرنگیز (کیفي)	cәrangíz	څرنگه ایز
څکاك (کشیدن دخانیات)	ckāk	څښاك
څکالکی (څکالی)	cakā́lkay	څکانی، ښاپرك، ښاپېرك، شوپرك (مانښامی)
څکك (څخوب)	cakák	چکك
څکول (څکونه)	ckawә́l	څکل (څکنه)
څلاري	calā́rı	څلورلاري
څلڅراغ	cәl-cerā́γ	چلچراغ
څلورسوم	calor-sәwә́m	څلورسووم، څلورسوه یم
څلورم	calorә́m	څلرم
څلورمه (سه شنبه)	calorә́ma	څلور، څلورم ، نهې
څلوریزه (چهارپاره)	caloríza	څلوریځه ، څلوریځ
څلوریځ (مربع ، رباعي)	caloríj	څلوریز (- ه)
څلورڅنډ (مربع)	calor-cә́nḍ	څلورڅنډیز، څلورضلعي
څلوېښت	calwéx̌t	څولېښت

(c) ketabton.com: The Digital Library

څله	cəlá	چله
څلېرويشت	calér-wɪšt	څلورويشت، څلوريشت
څلېښت	clex̌t	څلېښ ، سرېښ، سليخ
څمغېلی	camγélay	سمخنی
څنډ (افق)	cənḍ	(د اسمان) څنډه
څنۍ (غبنتې وړی)	cənə́y	لېڅۍ، انڅۍ، نڅۍ، څينۍ، اينڅۍ، سنۍ
څڼه (څڼې)	cə́ṇa	څوڼه (څوڼې)
څوباړی	cobā́ṛay	سوباړی
څوبمن	cawb-mán	شوقي، د ذوق خاوند ، اماتور
څوڅړ (خوک دريايي)	cocáṛ	سوسړ
څورلس	cwár-las	څوارلس
څورليځی > چورليځ		
څوژبی (وگړی ، هېواد)	co-žəbáy	څو ژبيز
څوژبيز (سيند)	co-žəbíz	څو ژبی (قاموس)
څوکيوال	cawkɪ-wā́l	څوکيدار، چوکيدار، پهره دار
څوکۍ	cawkə́y	چوکي ، چوکۍ، پاټک
څومره	cúmra	څونه، څونې، څوني، څوندي، څونبره، څومبره
څومره ييز (کمي)	comra-yíz	څومريز، څومره ايز
څوولسي (ځواک ...)	co-wələsí	څو مليتي
څويم (چندم)	coyə́m	څوم ، څووم
څه ناڅه (تقريباً)	cə́-nā-cə́	څه نه څه
څيرل	cɪrə́l	څيرې کول ، بڅې کول
څيرله (د کاغذ يا ټوکر ټوټه)	círla	چيرله، پرزه
څيز (توک)	cɪz	څېز ، شی
څينگښه > چونگښه		
څېټه (د تېغ شا)	ceṭə́	سټه ، سټۍ
څېرکښ (چهره کش)	cerkáx̌	څېره کښ، عکاس
څېرمه (فرعي)	cérma	خرمه ييز، خرمه يي
څېره	cerá	څهره، چهره
څېړندود (طرز تحقق)	ceṛən-dód	د څېړنې دود ، د تحقيق

کره		ناکره
		متود
څېړنيز (کار، خپرونه، کتاب)	Ceṛəníz	څېړندويه
څېلمه (ټول)	célma	څرمه ، څلمه، سېلمه

خ – x (خې)

د پښتو ابېڅې لسم توری چې د شمال ختيزې پښتو له مخې يې له "ښ" سره ونجول ناکره گڼل کېږي .

کره	غږيزليك	ناکره
خاپ	xāp	خپ ، چاپ
خاپوړې (خاړپوسې)	xāpóṛe	خاپوړي ، خاپوسې
خاته	xātá	کتابچه ، ليکچه
خارو > ښارو	x̌āró	
خارونۍ > ښارونۍ		
خاږخاږ	xāğ-xā́ğ	خشخاش، خاش خاش
خاغلی، خاگلی > ښاغلی		
خاورپوهنه (خاکشناسی)	xā́wər-pohə́na	خاورې پېژندنه
خاوروتېل	xā́wro-tel	د خاورو تېل، تيل خاك
خاورين (خاکی)	xāwrín	خورين
خبرلوځ (وېند ، وياند)	xabar-lóc	خبرلوځی، خبرلوځ (xabar-lúc)
خپرول	xparawə́l	خپورول ، خورول
خپللاسي	xpəl-lā́sí	په خپل لاس جوړ، مصنوعي
خپلمنځي اړيکي	xpəl-manjí aṛíkı	ذات البيني روابط
خپور	xpor	خور
خپورتيا	xportyā́	خورتيا
ختوری	xatúray	شلتالو ، شفتالو
ختي (د ناوې جوړه-کالي)	xə́te	ختي
ختيځ (شرق ، مشرق)	xatíj	خاتيځ ، ختيز ، لمرختيځ
ختيز (مشرقي)	xatíz	ختيځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

خځل	xajə́l	خزل ، خزله
خدايږو (خداى ږو)	xwdā́y-ğo	خدارو، خدايگو، خلايگو
خدمت (چوپړ)	xedmát	خذمت
خرانګه	xrā́nga	خړانګه ، ښرانګه
خرڅ (لګښت)	xarc	خرچ ، خرچه
خرخشه (خدشه)	xar-xašá	خرخښه
خره پرخره (يو برابر)	xrə́-pər-xrə́	خره په خره
خرېړى (مرخېړى)	xərerá̤y	مرغېړى، مرخېړى
خريل (تراشيدن موى)	xrəyə́l	خرل، خرېيل
خسر	xsər	خُسر، سخر
خښ (- ول ، - ېدل) > ښخ	xax̌ (-wəl,edə́l)	
خلنځه > بلنځه		
خواږه وېلني	xwāğə́ - welə́nı	کاږه وېلني ، باديان
خوالګر (همراز، همدرد)	xwāl-gár	خواله ګر
خوبخونه (خوب کوټه)	xob-xúna	د خوب کوټه
خوټېدل (خوټول)	xuṭedə́l	خوټکېدل (خوټکول)
خوځنده	xwajəndá	خزنده
خوځنده تېلېفون > مل غږون		
خوراړه (جذام)	xurā́ṛa	خوړونکې ، بادخوره
خور راخور	xór-rā-xór	خپور راخپور
خوراکتوکي	xwarāk-tókı	خوراکي توکي يا مواد
خورلڼه (واده کليواله)	xor-lə́ṇa	خورلنډه
خوروور	xór-wór	خپوروور
خورى (نرسه)	xorə́y	خوره کې ، همشيره
خورين (خاورين لوښي)	xawrín	خاورين
خورينه (خواهر خوانده)	xorína	خورينګه، خورلڼه، خوربللې
خوړسکه (دود کثيف وبدبو)	xwṛə́ska	غوړسکه
خوړين	xwṛın	خُوړين (xorin)
خوسا (ګنده)	xosā	سخا
خوسى	xosáy	سخى (sxay)

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشال	xošā́l	خوشحال
خوښچاری	xwax̌-čā́ray	د خپلې خوښې کارکوونکی، رضاکار
خوښوړ	xwax̌-wáṛ	د خوښې وړ ، د رضا وړ
خوښینه > ښینه		
خوله	xwlə	خُله
خوندیینه	xwandı-yə́na	خوندیتوب ، مصوونیت
خوی > ښوی		
خیرښېگڼه > ښمرښېگڼه		
خیږ (د رغېدلي زخم پتری)	xıǧ	خږ ، کربږ
خیبنه > ښیبنه		
خیه > ښه		

د – d (دې ، دال)

د پښتو ابېڅې یوولسم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
د (تولي یا اضافي سربل)	də	د
دا توره (خاتوری)	dāturá	ډانگتوره
دادا ، دادك (د پلار ستاینوم)	dādā́	دادکه (د مشرې خور ستاینوم)
دا ده (او است – مو)	dā-dá	دو ، دی ، ده (də)
داریال (چمبه)	dāryā́l	دریه، داریه، دایره
داری (شرشره)	dārə́y	داره
داستان	dāstā́n	کیسه ، افسانه
د اسراییلو …	də-isrāyílo …	د اسرائیل …
داسې (دغسې)	dā́se	داسي (دغسي)
داوه	dāwá	داوا ، دعوه
داوی	dā́way	داوي، داوی (dāwáy)
د بامیانو	də-bāmyā́no	د بامیان
د باندې	də-bā́nde	د باندي

(c) ketabton.com: The Digital Library

د پخوا راهیسې > له پخوا راهیسې		
د پښتانه په نامه	də-pəx̌tānə́-pə-nāmə́	د پښتون په نوم
د – په اړه	də-pəáṛa	د - په هکله ، د - په اړوند
د – په پام سره	də-pə pā́m sara	د - په پام کې نیولو سره
د – په توګه (د - په ډول)	də-pətóga	د - په څېر ، د - په حیث
د – په ګټه اخېستنه > له – په ګټه اخېستنه		
د – په مشرۍ	də-pə-məšrə́y	د – په مشرۍ کې
د تا > ستا	stā	
د تا کره > ستا کره		
د چا ملاتړ (دفاع، هرکلی، درناوي ...) کول	də-čā-mlā-táṛ	د چا څخه ملاتړ (دفاع، هرکلی، درناوی ...) کول
د – څخه > له څخه		
د دباندنیو (بهرنیو) چارو وزارت	də dəbāndenə́yo -	د باندنیو چارو وزارت
درشل	Daršə́l	دورشل ، درشایي
درملنه	darmalə́na	درملونه، علاجونه، معالجه، تداوي
درناب (جناب)	dranā́b	درناو
درناوی	dranāwáy	درناوي
درنه (درون، درانه، درنې)	draná	درنده (دروند ، درانده، درندې)
دروږ (د بلهارۍ لپاره ننبه شوی پسه، بلهارۍ)	darwáğ	درغوږ
دروغ	droγ	درواغ، دروېغ، دَروغ (daróγ)
درویشت	də́rwıšt	دروویشت ، دیرویشت
دریځ (ممبر، موقف ...)	daríz	دریز
درې دېرش ...	dré-derš	درو دېرش
درېدل	daredə́l	ودرېدل، درل
درېږ (بولۍ)	dreğ	درېژ ، درېش
درېګوټ (مثلث)	dre-gwə́ṭ	درې کونج ، درېګوټېز
درېیم	dreyə́m	درېم ، دریم

(c) ketabton.com: The Digital Library

درېیمه (دوشنبه)	dreyə́ma	درې، درېیم، ګل ، پیر
د زړه له پاسه	də-zṛə-lə-pā́sa	د زړه د پاسه
د زړه له کومي	də-zrə-lə-kúmı	د زړه د کومي
د ساري په توګه - ډول (د بېلګې په توګه)	də-sā́rı-pə-tóga	د مثال په توګه ، مثلاً
د – سره > له - سره	lə-sárə	
دښمن	dəx̌mán	دُښمن ، دوښمن
د – غوندې (د – په څېر)	də-γónde	د – په شان یا پشانې
د کابل کتنه	də-kābə́l-katə́na	د کابل څخه کتنه
د – کره مېلمه یم	də-kará	د – په کور کې مېلمه یم
د – لپاره (د – په پار)	də-ləpā́ra	د – دپاره ، د – له پاره
دما > زما		
د ما کره > زما کره		
د مخه > له مخه		
د مخې > له مخې		
د موږ > زموږ		
د موږ کره > زموږ کره	[jhc	
د نارینه وو	də-nārınā́wo	د نرینه و ، د نارینه و ، د نارینه ؤ
دنده	dánda	دنده (dandá)
دننی	danənáy	دننی
دو (د پرش) ...	dú ...	دوه ...
دواړې ښځې	dwā́ṛe-xə́je	دواړه ښځې ، دواړې ښځې
دوبګنی (تابستاني)	dobganáy	دوبګنی (dobgánəy)
دوبګوړی (ییلاق، اېلبند)	dubgóṛay	دوبګوړی (dubgórəy)
دوبی	dóbay	دوبی (dóbəy)
دو پسوری	du-psóray	دوه سوری ، دوه سوره، دوبره
دو پوړه (دو پوړیز)	du-poṛá	دوه پوړی (دوه پوړیز)
دو تنه (پشتی ، دوسیه)	dawtaná	دو تنه (dawtəná)
دو څرخه (لاړیس)	du-carxá	سایکل ، بایسکل
دوخته > له وخته	lə wáxtə	

(c) ketabton.com: The Digital Library

دودېرش	dú-derš	دوه دېرش ، دو دېرس
د ورا > له ورا (- يه)	lə wrā́ (-yə)	
د وروسته > له وروسته	lə wrústə	
دورې > هورې، هلته		
دوزخ	dozáx	دوږخ ، دوغس
دوکان (هټۍ)	dukā́n	دُکان
دوکتور (ډاکتر)	duktór	دکتور ، داکتر، ډاکټر
دوکمار	dokamā́r	دوکه مار، دوکه مار
دوګڼ، دوګغړن > لوګن، لوغړن	logán, luγəṛə́n	
دوګی > دوګی		
دولس	dó-las	دوولس
دومره	dúmra	دمره، دومبره، دونې، دوني
دومی (والګی ، ګریپ)	dúmay	دومی (dúməy)
دوڼۍ (څادري)	dawṇə́y	بورقه ، چادری
دوو ښځو	dwó-x̌ə́jo	دوه ښځو، دوو ښځو (-šə́ju)
دوه پردوه	dwá-pər-dwá	دوه په دوه
دوه سوم	dwa-səwə́m	دوه سوه وم ، دوه سوه یم
دوه ویشت	dwá-wɪšt	دوویشت ، دوه یشت
دوه هومره (دوه ګرایه)	dwá-humra	دوه دونه ، دوه برابره، دوچنده
دوهه (دوهۍ)	duhá	دوهنه ، دوۍ ، دوده
دوی (په لنډ - و)	duy	دوی (doy)
دوی (قانون ، قاعده)	doy	دوی (duy)
دوې ښځې	dwé-xəje	دوه ښځې ، دوی ښځي
دویم	duyə́m	دوهم، دوه یم
دویمه (یکشنبه)	duyə́ma	دوه، دویم، اتوار، اطوار
دویمه خور (ربیع الثانی)	duyə́ma	دوهمه خور
دوییز – ه (مثنوي ...)	duyíza	دوه ییز ، - ه
دیدن > لیدن		
دی دی (او است – مذ)	day-dáy	دی ده، دی دی (dəy-də́y)
دېرش	derš	دېرس
دېګچی	degčáy	دېچکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دېگچه	degčá	دېچکه
دېو	dew	دېب
د يوه مخه، د يوې مخې > له يوه مخه، له يوې مخې		

ډ – d (ډې، ډال)

د پښتو ابېڅې دولسم توری چې اړونده وييپانگه يې زياتره له هندي هغې سره گډون او تړون لري.

کره	غرېزليک	ناکره
ډاډېينه (ډاډ ، ډاډنه)	ḍāḍeyə́na	ډاډينه ، ډاډگيرنه
ډار (وېره خطر)	ḍār	ډار (وېره)
ډاکتر (دوکتور)	ḍāgtár	ډاکټر ، داکتر
ډاگ (پوسته)	ḍāg	ډاك ، پوسټ
ډاگيزول (علني کول)	ḍāgizawə́l	په ډاگه کول ، برملا کول
ډانډس (ډغ)	ḍānḍə́s	ډنداس، ډانډت، ډنډاپ، ډينگرۍ
ډانگ ډبلۍ (اثاثيه)	ḍā́ng-ḍabalə́y	د کور اسباب
ډبر > ټبر	ṭabár	
ډب وآخ > اخ وډب	áx- o- ḍáb	
ډبيالی > دوديالی	dodyāláy	
ډچه (دبدبه)	ḍáča	ډيچه
ډډون (جوف ، تشه)	ḍaḍún	ډډون (لټون)
ډرری (د پسو بلنوييکی)	ḍərráy	ډريو
ډکون (پرانه)	ḍakún	ډکون (ډك ځای)
ډله ټپله	ḍála-ṭapála	ډله او گروپ، گوند او سازمان
ډليز (گروهی ، جمعی)	ḍalíz	ډله ييز ، ډله ئيز
ډمامه (هنگامه ، ډنډوره)	ḍəmāmá	ډمامه (نغاره)
ډمبره > بمبره	bambára	

(c) ketabton.com: The Digital Library

ډوکړه > دوکړه (تبله)		
ډول ډال	ḍáwəl-ḍāl	ډول ډيل، ډول وډال، ډيل ډول، ډال وډيل
ډيډم (گاوترقانك)	ḍıḍám	غومی
ډېر پېښې	ḍer-péx̌ay	ډېر پېښېدونکی، کثيرالوقوع
ډېرکاری	ḍer-kā́ray	کاريگر، سخت کاری
ډېری (اکثريت)	ḍeráy	ډېره کی، ډېرښت، ډېرښتی
ډيولا	dıwlā́	سگ ماهی
ډيوه	dıwá	ډېوه

ر – r (رې)

د پښتو ابېڅې ديارلسم توری

کره	غږيزليك	ناکره
رابېل > رامبېل	rāmbél	
راپرځېدنه (پرځا)	rāpərjedə́na	له پښو غورځېدنه، سقوط
راشه !	rā́ša	رايشه، ريشه ، رياشه
راشی	rāšáy	رش، ريز، برف کوچ
راغه (د غره لمن، گټين ډاگ)	rāγə́	رغ، راغ، رغه
رانيول (پېرل)	rāniwə́l	رارانيول ، نيول
راهيسې	rāhíse	راسې، رايسته، رادورې، را په دې خوا ، را په ايسته ...
رانړۍ	rāṇə́y	راجگڼه (rājgə́ṇa)
ربځ (جاروب، برس)	rabə́j	رېبځ ، ربړ
ربڼه (نری باد)	rábṇa	ربړه (مشکل، مساله، پرابلم)
رشپېل (خوی)	rašpél	راشپېل ، راشبېل
رشه	rašá	راشه

(c) ketabton.com: The Digital Library

رښ	rax̌	څوښا، عصاره، د مېوې اوبه، جوس
رښتین (رښتینې)	rəx̌tín	رېښتین، رشتین، رښتوني
رغاوه (صنعت)	raγāwá	رغاو، رغاوه (rəγāwá)
رغلی > نغری، اورغالی		
رغندی > غرندی		
رنجړومه	ranjṛúma	رنجلومه، رنجونې، رنجونې
رنگې	rangáy	رنگړی
رنځپوهنه	ranj-pohə́na	مرض پېژندنه
رڼا	raṇā́	روڼا، رنړا
رڼاوی (وضاحت)	raṇāwáy	روڼاوی
رڼايي	raṇāyí	روڼايي
روتون	rəw-tún	شودې خور، شیرخوارگاه
روځ > ورځ	wraj	
روځباړه > ورځباړه		
روځپازه > ورځپازه		
روځپاڼه > ورځپاڼه		
روده (لیاره، طریقه)	rawdá	رُوده (róda)
روږد (روږدې)	ruğd	اخته، آموخته، معتاد، عادي
روږدتیا (روږوالی)	ruğdtyā́	عادت، اعتیاد، عادیوالی، معتادي
روږدول	ruğdawə́l	آموخته کول، معتادول، عادي کول
روږدېدل	ruğdedə́l	آموخته کېدل، عادتېدل، معتادېدل، عادي کول
روستاړی	rustā́ṛay	وروستاړی، شاوندی، لاحقه، سفېکس
روښانتیايي پېر	rox̌āntyāyí-per	د روښنگرۍ دوره
روښاند (- ې)	rox̌ā́nd	روښان فکر، روښان اندی، روڼاندی

(c) ketabton.com: The Digital Library

روښاندانه	roxǎndāná	روشنفکرانه
روښاندي	roxǎndı	روښانفکري ، روڼاندي
روښه (حلوا)	roxǎ́	وربښه
روغبړ	roγ-báṛ	برګړندی ، برګنډی
روغتيايي څښاك اوبه	roγtyāyí-cxǎk-obə́	د څښلو صحی اوبه
روغليك (صلحنامه)	roγ-lık	روغه ليك ، سوله ليك
روغه جوړه (پخلاينه)	róγa-ǰóṛa	سوله او سلم
روغه ييز	róγa-yız	سوله ييز
رومان (ناول)	román	رمان
روند (بهند)	ráwənd	رونده ، بهنده
رېب (مايل)	reb	اېرب ، رېو
رېبه (ليکه)	réba	مايل خط ، سلش
رېدی	redáy	ريدی
رېږده (زلزله)	réǧda	ځمکرېږدله ، رېږدله
رېږده مېچ	reǧda-méč	ريېږدله مېچ ، زلزله سنج
ريښکۍ (ترانګه، پتاره)	rıxǩəy	تراډه، ورښکۍ، ريتاړه
ريښه (تريشهٔ جامه، ريشه)	rıxǎ́	ريخه
رېوند (رېو)	réwand	رېبند ، مايل (خط)
ريی ((پېښی)	rayáy	رواش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړ – r (ړې)

د پښتو ابېڅې څورلسم توری

کره	غرېزليك	ناکره
رانزړه، رانځړه > نانځړه، ننځړه		
ړک (ړکند)	ṛak	ړق ، لق
ړندتيا (ړندښت)	ṛandtyā́	نابينايي
ړندکی (کوردليل)	ṛandә́kay	ړندوکی
ړندول (- ېدل)	ṛandwә́l	ړوندول، وړوندول
ړندون (نابينايی)	ṛandún	ړوندوالی ، نابينايي
ړندې پېښې	ṛandé-pex̌é	د پټو سترګو پېښې ، کورکورانه پېښې
ړنګ (- ول ، - ېدل)	ṛang	وران، منحل (حکومت، کابينه ...)
ړنګتيا (ړنګېدنه)	ṛangtyā́	ورانېدنه، منحلېدنه، انحلال
ړومبی	ṛumbáy	وړومبی
ړومبۍ	ṛumbә́y	شنبه ، خالي ، اوته (هفته)
ړومبۍ خور- مياشت > ژړانده		
ړومبيز (نوی يا ړومبی زېږېدلی)	ṛumbíz	ړمبزيز ، ړومبزيز
ړوند	ṛund	وړوند ، نابينا

ز – z (زې)

د پښتو ابېڅې پنځلسم توری چې شمال ختیځ یې د (ځ) پرځای هم کاروي.

کره	غږیزلیک	ناکره
زاړمبوی (لته بوی)	zāṛəmbúy	زړمبوی، زړامبو، زړامبوی، زړنبوی، زاړونبوی، زړومبی، زړومبه
زازو (چارناچار)	zāzú	زاوزو
زامن	zāmə́n	ځامن ، زویان ، زمن
زانګو	zāngó	ځانګو
زاڼه	zāṇa	زاني ، زانی ، زانیه
زباد (اثبات ، ثبوت)	zbād	زبات
زبادول	zbādawə́l	زباتول ، زباتل
زبادېدل	zbādedə́l	زباتېدل
زبرګ (ولي ، ستانه)	zbərg	بزرګ
زبېښناک (استثمار)	zbex̌ā́k	ځبېښناک
زبېښل (زبېلل)	zbex̌ə́l	ځبېښل (ځبېلل)
زده کړه وال	zdákṛa-wā́l	تعلیم والا ، تعلیمیافته
زده کړیال (پوهنیال)	zdakṛyā́l	پوهنتوني شاګرد ، محصل
زدوول (سولول)	zdowə́l	زدول
زر > ژر	žər	
زرنګ (د نیمروز مرکز ښار)	Zaráng	زرنج
زری > ځری		
زړاند > ځړاند		
زړی (خسته ، هسته)	zə́ṛay	زنی ، زونی ، مندکه
زږه	zəǧá	زیږه ، ځیږه
زګ > ځګ	jag	
زما	zəmā́	دما ، یېما ، ځما ، زما (zmā)
زما څخه > له ما څخه	lə mā́ caxə	

(c) ketabton.com: The Digital Library

زما سره > له ما سره	lə mā́ sara	
زما کره	zəmā́-kara	د ما کره ، ما کره
زموږ	zəmúğ	دموږ، يېموږ، ځموږ، ځمونږ، زموږ (zmuğ)
زموږ کره	zəmúğ-kara	د موږ کره ، موږ کره
زنګل	zangə́l	زانګل ، ځانګل
زنګن	zangán	زنګوهلی
زنځه	zənja	ځنځه ، زنزه
زڼغوزی	zaṇγozáy	زڼغونځی ، جنغوزی
زوزات (اولاده ، اولاد)	zawzā́t	زوی زات، زهوزات، زات وزویات ، زوزار، زوایت)
زول > ژول		
زول > ځول		
زولنه (دُربلی)	zawlaná	زولانه ، زلوانه ، زلونه
زولۍ > ځولۍ		
زومل > ژمل	žmal	
زومنه (ښوروا ، يخني ښوروا)	zómna	زېمنه، ځومنه، ځواوله، ځواونه
زوول (زېږول)	zowə́l	زودل
زوی	zoy	زی، زو ، ځوی، زوی (zuy)
زه او ته کورته ځو	zə́-aw-tə́-kór-ta-ju	ما او تا کورته ځو
زۍ > ژۍ		
زیړ ، زېړ > ژیړ		
زېړی، زیړی > ژیړی		
زيړه (کنځا)	zyáṛa	زېړه ، زياړه
زيږ	zığ	ځيږ
زېږ (تولد ، توليد)	zeğ	زېږېدنه، زېږونه، توليد
زېږ اړيکي	zeğ-aṛ́kí	توليدي مناسبات
زېږځواك	zeğ-jwā́k	توليدي يا مولد ځواك
زېږدي (زېږيز)	zeğdí	زېږديز، ميلادي
زېږکاليزه	zeğ-kālíza	د زېږېدنې کاليزه ، د زوکړې کاليزه

(c) ketabton.com: The Digital Library

زېږول (زوول)	zeğawә́l	ځېږول، زوکول
زېږون	zeğún	زېږېدنه
زېل > ځېل		
زېلانځ (رحم، تخمدان)	zelā́nj	زېلان، ځېلانځ
زېلۍ > ځلوبۍ	jalobә́y	

ژ – ž (ژې)

د پښتو ابېڅې شپاړسم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې زیاتره پر "ج" او منځنۍ هغه کې پر "ز" اړول کېږي او همداسې ناکره لیکل کېږي.

کره	غرېزلیک	ناکره
		ږغ ، جغ ، ځغ
ژاخ (د بوټو ځنګل)	žāx	چاخ (سوات)
ژاله > ځاله		
ژامه	žā́ma	زامه، جامه، ژامه (žāmә)
ژباړن (مترجم)	žbāṛán	ژباړونکی
ژباړون (ترجمان)	Žbāṛún	ژباړن
ژبپوهاند (ژبپوه)	žәb-pohā́nd	ژبپوهان ، ژبپېژندونکی
ژبتوکمپوهنه	žәb-tóḱm-pohә́na	ژبپوهنه او توکمپوهنه، اتنولېنګوېستیکس
ژبزده کړه	žәb-zdákṛa	د ژبې زده کړه
ژبلوست	žәb-lwást	د ژبې لوست، د ژبې درس
ژبور (خولور)	žәbawә́r	ژبورکی، ژبه ور، زبور
ژبونج	žәb-wāñǰ	ژبنی بدلون
ژبیز (ژبنی)	žәbíz	ژبه ییز
ژبټولنه	žәb-ṭolә́na	ژبنۍ ټولنه
ژبڅوکه	žәb-cúka	د ژبې څوکه ، د ژبې سر
ژبڅېړنه	žәb-ceṛә́na	د ژبې څېړنه ، ژبنۍ څېړنه
ژبښود	žәb-x̌ód	(د ژبې) خودآموز
ژبښوونه	žәb-x̌owә́na	ژبښودنه ، د ژبې تدریس

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژبی (زبانچه)	žəbə́y	ژبه کۍ
ژر	žər	زر
ژر باوری (زود باور)	žər-bāwáray	زر باوری
ژر پوهی	žər-póhay	ژر پوهېدونکی
ژر تېری (زود گذر)	žər-téray	ژر تېرېدونکی
ژر رسی	žər-rásay	ژر رسېدونکی ، زودرس
ژرځوابی (حاضرجواب)	žər-jwā́bay	ژرځواب ورکوونکی، حاضرځوابه
ژرگه (د اوبښ زېږې برخې)	žərgá	ژره ، ژرۍ ، ږیری، زرگه
ژرنده	žránda	ځرنده، جرنده، زرنده
ژر یېبری (زود حاصل)	žər-yébray	ژر ثمری ، زود ثمر
ژړا	žaṛā	جړا ، زړا
ژړاند	žaṛā́nd	ژړان، جړاند ، زړاند
ژړل	žaṛə́l	جړل ، زړل
ژړندوك	žaṛandúk	ژړاندوك ، ژړانوك
ژغور (ژغورا)	žγor	ژغورنه، ژغورتیا
ژغور ببړۍ	žγor-beṛə́y	د ژغورنې یا نجات ببړۍ
ژغور ډله	žγor-ḍála	د نجات گروپ ، د ژغورنې ډله
ژغور ملاوستنی	žγór-mlāwastə́nay	د ژغورتیا کمربند
ژغورندوی	žγorəndóy	نجات ببنونکی، نجات ورکوونکی، ژغورونکی
ژغورنده غورځنگ	žγórənda-γorjáng	نجات ببنونکی غورځنگ یا تحریك
ژغی	žeγáy	جغی ، تسکېره
ژگه > جگه		
ژمل	žməl	ژمنه کول
ژمن (ژمندوی)	žmán	ژبن ، ږبن ، زبن(متعهد)
ژمناتی	žman-mā́tay	د ژمنې (وعدې) ماتوونکی، وعده خلاف
ژمنه	žmə́na	ژمنه (وعده ،تعهد ،رسالت)
ژندره (کولپ)	žandrá	جندره ، ځندره

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژوبڼ	žobāṇ	د ژويو بڼ ، ځناور باغ
ژوند پوهنه	žwand-pohə́na	ژوند پېژندنه ، بيالوجي
ژوند جګړه (مبارزه، تنازع البقاء)	žwánd-jagṛá	ژوندون جګړه
ژوند دود (ژوند توګه)	žwand-dód	د ژوند ډول ، د ژوند طرز
ژوند کچه	žwand-káča	د ژوند سطح یا سویه
ژوندوژواك	žwánd-o-žwā́k	زوندوزواك، جوند وجواك
ژوندون (ژوند)	žwandún	زوندون، جوندون، جمدون
ژوول (جويدن ، زيستن)	žowə́l	ژول ، جوول
ژويالپوهنه	žoyā́l-pohə́na	د ژوند چاپېريال پوهنه، ايکولوجی
ژېړ	žyaṛ	ژړ، زيړ، زېړ
ژيړانکه	žyāṛānáka	ژيړن، ژيړی، ژيړانکه، ژړانګه
ژيړی (يرقان)	žyaṛay	ژړی ، زېړی
ژۍ (کنار ، حاشيه)	žəy	زۍ ، جۍ ، ځۍ
ژی (مشك دوغ، جك)	žay	زی ، جی ، ځی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ږ – ğ (ږې)

د پښتو ابېڅې اوولسم توری چې په منځنۍ پښتو کې ږ ېری د (گ + غ) گډ اواز ښرگندوی دی او د همدغه وینگ پر بنسټ د سوېل ختیزې (žٚ ږ) او شمال ختیزې (g گ) د یوې ڰډولې (ğ) په توگه زیات کره گڼل کېدای شي ، د غزني ، پکتیکا ، زرملې ، ږوب او کوټې خوا ته یې وینگ (ز) دی او وزیر – مسید ، ختټک ... یې "ژ" ادا کوي .
ږدل (د تېرمهال "اېښوول" پر وړاندې په ناتېرمهال کې گردانېږي، لکه ږدم ، ږدو ...) اېږدل ، اېژدل او کېږدل یې ناکره ځېلونه دي.

کره	غږیزلیک	ناکره
ږدن (ارزن)	ğdən	گدن ، ژدن ...
ږغ > غږ		
ږغبندی > ژغنډی		
ږغرل > ژغرل		
ږغول > غږول		
ږغېدل > غږېدل		
ږله غری (برنجك برف وژاله)	ğala-γəráy	ژله غری، گله گرکی، ږغږغری
ږلۍ	ğaləy	ژلۍ، گلۍ
ږمنځ (- ول ، - بډل)	ğəmənj	گمنځ، گومنځ، ږمنځ
ږمنځۍ	ğəmənjəy	گمنځۍ، گومنځۍ
ږنگوری (انگور وږی)	ğangúray	زنگوری ، ژنگوری
ږو (قسم کوم)	ğo	گو
ږوب	žob	ژوب ، زوب
ږوږ، زوږ > ځوږ		
ږوغ ږغ > غږغوږ		
ږوی (لووی)	ĝə́way	گوی ، گواه
ږیر خریلی	ğır-xrəyəláy	ږیر خرېلي ، گیر خریلی
ږیره	ğıra	ژیره ، ایره ، گیره
ږیری > ژرگه	žargá	

(c) ketabton.com: The Digital Library

س – s (سې ، سین)

د پښتو ابېڅي اتلسم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
سا (ساه)	sā (-h)	ساهه
سا ببړۍ > الوتکه		
سابه پلور	sābə-plór	سابه پلورنه، سابه خرڅونه، سبزي فروشي
سابه پلوری	sābə-plóray	سابه پلورنکی، سابه خرڅوونکی، سبزی فروش
سا پوهنه	sā-pohə́na	سا پېژندنه، اروا پوهنه، اروا پېژندنه
ساتېری	sā-téray	ساعت تېری ، خوشگذران
ساتېري (سرگرمي)	sā-térı	ساعت تېري
سارمی (سارمه)	sārmáy	څارمی ، سارمکۍ (سابه)
ساروان > څاروان	cārwā́n	
ساری (سیال)	Sā́ray	سال ، مثال
سازمان	sāzmā́n	نهاد ، ټولنه، تنظیم، موسسه
سازمانول	sāzmānawə́l	سازمان ورکول، تنظیمول
سازښت	sāzə́x̌t	سازش
سازي	sāzí	سازنده، نوازنده، ساز غږوونکی
ساگ (سابه)	Sāg	ساك، سبزي، سبزیجات
سال (سرمه ریگ)	Sāl	شگه
سا لنډي (سا بندي)	sā-lánḍı	سا تنگی، نفس تنگي
سا لنډی (سا بندی)	sā-lánday	سیاره، سا تنگي، ضیق النفس
ساندي (مهمان دیر پا)	Sāndí	سانډی
سانگه (نیزه ، شل)	sā́nga	څانگه

(c) ketabton.com: The Digital Library

سانګه > څانګه		
ساوتیګا (ساسوی)	sā-o-tıgā́	ساوتیگه، نفس سوخته
ساهو (ساکښ، ازاد)	Sāhú	ساوو
سايیز	sāyíz	ساهیز، تنفسي، روحي
سبا	Sabā́	صبا، صباح
سباناری (سهارنۍ، ګهیځنۍ، برېځر)	sabā́-nārā́y	سبناری
سباوون (سحرګاه، سحرګاهان)	sabāwún	سباون، صباون
سپارښتلیك	spārəx̌t-lík	د سپارښتنې لیك، سفارش نامه
سپارښتي	spārəx̌tí	سفارشي، فرمایشي
سپاره	Spā́ra	سسپار، سسپاره، تسپار
سپرلو	sparló	د آس سپرلي
سپرلي (د نقلیه وسیلو سپور)	Sparlí	سورلي، مساپر
سپرلی > پسرلی		
سپرلۍ ګاډی	Sparlə́y-gā́ḍay	د سپرلیو موټر یا سروېس، مساپر وړونکی ګاډی
سپره لار	Spará-lār	د سپرو لار، موټر رو، سړك
سپرېدل (سپرول)	sparedə́l	سپورېدل، سورېدل (سورول)
سپړل	spəṛə́l	سپڼل، سپړدل، سپړودل
سپړلی	spəṛə́lay	سپړدی، سپړودی
سپږمه > سږمه		
سپښته (ببډۍ)	spə́x̌ta	سپخته
سپم (د ستنې سوری)	Spam	سپومی، ستومی
سپنخړی	spən-xə́ṛay	وسپنخیری، وسپنخړی، اوسپنخړی، سپینخړی
سپور (سوار)	Spor	سور
سپوږمۍ تندره (خسوف)	spoğməy-tándra	د سپوږمۍ تندره
سپوږمیز (- لېږدي)	spoğmíz	هجري، قمري هجري

(c) ketabton.com: The Digital Library

سپیتانه	spıtā́na	سپي توب
سپېڅلځای	Specəl-jā́y	سپېڅلی ځای ، مقدس ځای
سپېده داغ (سپېدې چاود)	speda-dā́γ	سپیدو داغ ، سپیده دم
سپېرلم (روباه)	Sperlə́m	سپلم
سپېلنی	spelanáy	سپلنی ، سپانده
سپي لوبه	spı-lóba	سپي جنگونه ، سگواني
سپین روبی	spın-róbay	سپین دروبی، سپین دوبی
سپین زرین	spın-zarín	د سپینو زرو ، نقره یي
سپین نمری (سپین روبی)	spın-nmə́ray	سپین جامه (سپین کالي)
ستا	Stā	د ستا ، د تا ، یېتا
ستا څخه > له تا څخه		
ستاړه (روغه ، پخلاینه)	stā́ṛa	سوله ، صلح
ستا سره > له تا سره	lə tā sará	
ستاسې (ستاسو)	Stā́se	د ستاسې، د تاسې، ستاسي
ستاینوړ	stāyən-wáṛ	د ستاینې وړ
ستاینوم (صفت ، لقب)	stāy-núm	د صفت نوم (اسم صفت)، لقب
سترغلی	stər-γaláy	سترگغلی
سترگ ارتاو (چشم انداز)	stərg-artā́w	لیدارتاو
سترگبندی	stərg-bandáy	چشم بندی
سترگرپ	stərg-ráp	د سترگو رپ
سترگ لید (سترگلین)	stərg-líd	د سترگو لید ، نگاه
سترگور	stərgawár	سترگه ور، بینا ، لوی سترگی
سترگو لیدلی (عینی)	stərgo-lıdə́lay	د سترگو لیدلی، په سترگو لیدلی
سترگه (سترگې)	stə́rga	سترگه (stərgi, stərgə)
سترگې پرلار	stərge-pər-lār	سترگې په لار (- ې) ، منتظر
سترگی والا	stərgəy-wālā́	سترگی (چشمی، عینك)

(c) ketabton.com: The Digital Library

		جوړوونکی یا پلوروونکی
ستروی (بزرگواری)	stərwáy	سترتوب ، عظمت
ستړیا	stəṛyā	ستړتیا
ستغ (سخت ، زشت)	stəγ	ستغ، ستوغ، ستخ، ستوخ
ستغلېږدی (ستغیونی)	stəγ-léğday	د ستغې لارې تلونکی، صعب المرور، صعب العبور
ستگ (سنجاق)	Stag	ستنکی
ستمن > شتمن		
ستناو (آړ ، خنډ)	stənā́w	ستناوی ، مانع
ستنبه (رگبه)	stənbá	ستنوهونکی، پېچکاري کوونکی، آبله کوب
ستنځی (اړځی ، اړتون)	stənjáy	توقیفځی ، حواله جات
ستو (ښخواکی)	Staw	ستو (کوشنی سوری)
ستور ببړۍ (تشیال ببړۍ)	stor-beṛə́y	فضايي ببړۍ
ستور پوهنه	stor-pohə́na	ستوري پېژندنه
ستوریانی (ستوریانۍ)	storyānáy	فېلمي ستوری (ستورې)
ستوریونی (تشیا لیونی)	stor-yúnay	ستور مزلی، کیهان نورد ، فضا نورد
ستوگه > استوگه، استوگنه		
ستونځ (اوج ، قله)	Stunj	د غره ځوکه، د غره سر، لوړه
ستونزمن	stonzmán	ستومانوونکی
ستونزه (مشکل)	stónza	ستونځه، ستونزه (stúnza)
ستوني ستخ	Stúni-stax	ستوني ستاخ، ستوني ستغ، ستوني ستاغ، ستوني ستاك
ستوه	satə́wa	پیش قبضه، ستوه (satwá)
سته > شته	Šta	
سټك	səṭə́k	سوټك ، ښټك
سټه (بېخ)	sə́ṭa	ښټه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ستې > ښېټه		
سخا > خوسا		
سختچاری	saxt-čā́ray	سختگیر (- ه)
سختدریځی(توندلاری)	saxt-darízay	کلك دریځی، ټینګ دریځی، تونددریځی
سخر > خسر		
سخی > خوسی		
سربانه (ورږینه)	Sarbā́ṇa	سربانه، سره بوټی، سره لی، ناړی، ورګینه
سرپر سر (یو برابر)	sár-pər-sár	سرپه سر، سرپسر
سرته رسول (ترسره کول)	Sarta-rasawə́l	وسرته رسول ، اجرا کول
سرتېری (عسکر)	sar-téray	سرتېر، سرباز، سپاهی
سرخوږ (سرخوږی)	sar-xwə́ğ	سردرد ، سردردي، سردردی
سرسوبنده > شوبله		
سرغاړی (سرغړاند)	sar-γā́ṛay	سرغړوونکی، سرواخی، خلاف کار
سرغشی (سرغشي)	sar-γášay	شرغشی، شبرغشی، کهی
سرکونډې (سر پرځنې)	sar-kóṇḍe	سرکونډو ، لکې پېنې، سر پرځېږی، سنګوپ (ملاق)
سرګڼی	Sargáṇay	ړومبی ګڼه ، اول نمره لومړی درجه
سرلیك (عنوان)	sar-lík	سرلیکنه ، سرخط
سرلیکنه	sar-lıkə́na	سرلیك ، سرمقاله
سرلیکه	sar-líka	سردړه ، سرلوحه، بورډ
سرمخ	sar-mə́x	سرصفحه
سرمشریزه	sar-məšríza	سرمشریزه غونډه، د سرانو غونډه
سر وزیر	sár-wazír	لومړی وزیر، وزیراعظم، صدراعظم
سروزیري	sar-wazırí	لومړی وزارت، صدارت، صدارت العظما

(c) ketabton.com: The Digital Library

سروېږدی (بالښت)	sar-wéğday	سراپرد ، سروپرد ، سروپښت
سره بانجڼ > باټينګڼ		
سره زرين (طلایی)	srə-zarín	د سرو زرو
سره له دې (له دې سره سره)	sará-lə-de	باوجود
سرهېته (لالهاند)	sar-héta	سرگردان
سری > شری		
سريزه	saríza	سريځه، مقدمه، پيش لفظ
سرښ > ثلېښت	cleẍt	
سړک	saṛák	سرك
سړوپی	saṛopə́y	سړې پی، شيريخ، آيسكريم
سړه لړې (تب لرزه)	saṛa-lə́re	سړه لوي ، سړه لوې
سړي سرکال ګټه	saṛı-sár-kāl-ğáṭa	کالنی سړي سرګټه ، د سړي پرسر كالنی عايد
سږکال	sáğ-kāl	سخکال ، سکال
سسکوره > تسکوره		
سکروټه	skarwáṭa	سروټکه ، سروټه
سکم (جوال)	Skam	سکيم
سکو (ښاخې)	Sku	دوښاخه، دوه خلې، خاخې
سکولل (سکوښتل)	skóləl	سكوستل، سكول، سكويل (د پسو وزو خرېيل)
سکېلوی (زګېروی)	skelwáy	زبېرګی ، ځګېروی
سګك > غربی		
سل په سل کې	sə́l-pə-sə́l-ke	سل په سلو کې
سلګی (هکهك، نالش)	səlgə́y	سوګلی ، سولګی
سلنه (فيصدي)	sələ́na	سلواله
سليزه (پېړی)	səlíza	سلی ، سلکلني
سماوار	samāwā́r	سماوات
سمبال (- ول ، ېدل (تامين ، اجراء ...)	səmbā́l	سنبال ، سامبال

(c) ketabton.com: The Digital Library

سم له سمونې (سم له لاسه)	sám-lə-samúne	سم د سمنې، سم له سمني، سمدستي، دستي
سمڅ	sməc	ثمخ ، سمس ، ښمخ
سمندر رېږده	samandər-réğda	بحري زلزله ، ثونامي
سمندرګی	samandərgáy	بحيره
سمونپال	samun-pā́l	سمونوال، اصلاح پال، اصلاح غوښتونکی
سندوی (غاټول بوټی)	sandóy	سندی
سنډ (کتان)	sənḍ	سونډ ، سڼ ، سوڼ
سڼ (زنجبيل)	səṇ	سوڼ، سنډ
سڼوسپېرکی	sə́ṇ-o-spérkəy	سنډوسپېرکی
سوابېره	swābéra	صوابېره، سوابېره (sowābéra)
سوات	Swāt	صوات ، سوات (səwāt)
سوب (حاضر)	Swab	سوب (sob)
سوباړی > څو باړی		
سوبتيا (حاضري، حضور)	swabtyā	سوبتيا (sobtyā)
سوبله > شوبله		
سوړسك	soṛsə́k	سوکړك ، جواری
سوکمار	sukmā́r	سوك وهونکی ، بوکسر
سوکماري	sukmārí	سوك وهنه، بوکس، بوکسېنګ
سوګندکول - پورته کول... > لوړل		
سوګند ليك	sawgand-lík	قسم ليك ، قسمنامه
سول (سوځل)	swəl	سوزل ، سېزل ، سېځل
سول (شدن) > شول		
سوله ستاړه (روغه جوړه)	sóla-satā́ṛa	سوله ستاره، سوله بوله، صلح وسلم، صلح وصفا
سوله ييز (روغه ييز)	sola-yíz	سوليز
سوليز	solíz	د سول (عقل) اړوند ، سولي، عقلاني، عقلي، منطقي

(c) ketabton.com: The Digital Library

سومبور	sumbawár	سومباټور
سونبوټي	Swan-búṭi	د سون بوټي یا بوټی
سونتوکي	Swan-tóki	د سون توکي ، د سون مواد
سونلرگي	Swan-largí	د سون لرگي
سونوړ	Swan-wáṛ	د سون وړ، د سوځېدو وړ
سووان	sowā́n	سوهان
سوواني (اساني، شېبره)	sowāní	سواني، سوهاني، سوهانه
سوونه (سلگونه)	səwúna	سلونه، سلها ، په سلهاوو ، په سلونو ...
سوی (سوخت)	Sway	سوه
سوېل	səwél	سویل، سهیل، سوهیل...
سوېل – ختیځ (جنوب شرق)	səwel-xatíj	سوېل ختیز، جنوب ختیز
سوېل- ختیز(جنوب-شرقي)		سوېل – ختیځ (جنوب شرق)
سوېل- لویدیځ (جنوب غرب)	səwel-lwıdíj	سوېل لویدیز (جنوب غربی)
سوېل لویدیز (جنوب غربی)	səwel-lwıdíz	سوېل- لویدیځ (جنوب غرب)
سوېلي	sə́welı	سوېلیز ، جنوبي
سوېلۍ (مله نجلۍ)	səwéləy	سهېلۍ، سُهېله، سېپیلۍ
سویه(سویې)	Sóya	سوه ، سوی -suy (سویان)
سهار	Sahā́r	سار ، سحر ، سهر
سهارسبا (شین یا روڼ سهار)	Sahā́r-sabā́	سارسبا ، سحرصبا
سهارنۍ (بربځر)	sahārānəy	سباناری ، سبانۍ
سهه او تهه	sáha-w-táha	صبروحوصله
سهي (سم، زغمناك)	sahí	صحي ، صحیح
سیاڅه	syā́ca	سیاسه، اونگ، هاوند، بغرۍ
سیسۍ (مرغه)	sısə́y	سوسۍ
سیلانی، سیلگری > گرځندوی		

(c) ketabton.com: The Digital Library

سیلۍ (توند باد)	síləy	سولۍ (suləy)
سیمه پال	sıma-pā́l	سمت پالونکی
سیمه واله	Sima-wā́la	سیمه - سمت پالنه
سیمه ییز (سمتی، منطقوی)	sıma-yíz	سیمیز
سیندکښ	sınd-káx̌	سیند (قاموس) لیکونکی
سیندگی	sındgáy	(جیبي قاموس)ولاړې اوبه، جهیل
سیوری	syóray	سوری، سیوره، سایه

ش – š (شې ، شین)

د پښتو ابېڅې نولسم توری

کره	غربیزلیك	ناکره
شا بوتی، شابوکی،		
شاټوغی، شا ټیټی،		
شا کړوپ ... > کوپ		
شا پر شنجې > ستونی ستخ		
شات (گبینه)	šāt	شهد
شا تگ	šātág	پر شا تگ
شا تگپال	šātag-pā́l	شا تگ خوښی، رجعت پسند
شاربل	Šārbə́l	شربل
شا لید	šā-líd	شا ځمکه، پس منظر
شانډۍ (ډکه)	šānḍə́y	شنډۍ
شاوخوا	šā-o-xwā	خواوشا
شاهزی	šāhzáy	شاهزوی، شهزاده، پاسوالزی
شپني	španí	شپون توب
شپول (پنډغالی)	špol	گاچ، گاړه ، گاش
شپون	špun	شپه، چوپان، گډبه
شپه پرشپه	špá-pər-špá	شپه په شپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپه ښه !	špa-x̌á	شپه په خیر!
شپه کاری	špa-kāray	شوکار
شپه ورځ	špa-wráj	شپه او ورځ ، شواروز
شپږ څنډه	špağ-cənd	شپږڅنډی، شپږضلعي
شپږزر کلن	špağ-zər-kalán	شپږ زره کلن، شپږ زر کلیز
شپږمه (پنجشنبه)	špağə́ma	شپږ ، شپږم، شپږنۍ
شپږیزه (شعري مسدس)	špağíza	شپږیز، شپږ بیتي، شپږ بیتیزه
شپې پاڼه (شب نامه)	špe-pā́ṇa	د شپې پاڼه ، شپه لیك
شپېغالی (شپېځای)	špeγā́lay	لیلیه
شپېلل	špelə́l	شپېلول
شپېلۍ (دروی)	špelə́y	توله ، بین ، ترومپېټ
شپېنی	špenáy	شپنی
شتمن (بډای)	štə-mán	سته من، ستمن، سته من
شته (دارایی)	štə	سته
شته (هست)	štə	سته
شخړیز (ناندریز)	šxəṛíz	شخړه ییز، لانجه یي، نزاع وړ
شرغشی > سرغشی		
شغرغ (اور پکی)	šaγ-ráγ	شریر، اشرار، شرگډی
شکڼه > شنډه		
شکېل (- ول، ېدل) >		
ښکېل (- ول ، - ېدل)		
شگه (رېگ ، سنگرېزه)	šəğa	سگه
شگۍ (د خیبر یو کلی او کوټ)	šəğə́y	شاگۍ
شلتالو > ختوری		
شلومبې (شړومبې)	šlombé	شوملې ، تروې ، پۍ
شمارپوهنه	šmār-pohə́na	د شمارنې پوهنه، احصائیه پوهنه
شمالختیځ (شمال شرق)	šamāl-xatíj	شمال ختیز
شمالختیز (شمال شرقي)	šamāl-xatíz	شمال ختیځ
شمال لویدیځ (شمال غرب)	šamāl-lwedíj	شمال لویدیز
شمال لویدیز (شمال غربي)	šamāl-lwedǐz	شمال لویدیځ

(c) ketabton.com: The Digital Library

شمان (خاکروبه)	šəmā́n	خاورې ، خځلې
شمزۍ (مهره، ستون فقرات)	šamzə́y	شمځۍ، د ملا تیر، ملا غاښی (مهره)
شمشتۍ	šamšatə́y	شین تتی، شوتتی، کیشپ ...
شمېر پوهاند (شمېر پوه)	šmer-pohā́nd	ریاضي پوه
شمېر پوهنه (ریاضی)	šmer-pohə́na	ریاضي پوهنه ، شمېرپوهنه (هندسه)
شمېرې او ګڼې (اعداد او ارقام)	šmré-aw-gáṇe	ګڼې او شمېرې ، شمېرې او ارقام
شند	šənd	شاهین
شنه ټوخله، شنه غاړه > توره ټوخله	tóra ṭoxə́la	
شوبله (هزارپا ، ټانک)	šóbla	سرسوبنده ، سوبله (ټانک)
شوبۍ (شبۍ)	šobə́y	شبو
شوپرك > ځکالکی		
شودې وریجې	šodé-wrī́je	شیربرنج ، کیر (اردو)
شوروځوږ	šór-o-jwā́ğ	شوروزوږ، شوروکړپ، شوربګت
شونډك	šunḍə́k	اوږده شونډه، خلتم (خرطوم)
شونی (کېدونی)	šúnay	کېدونکی ، ممکن ، احتمالي
شېبره	šebára	شببره تبه ، محرقه تبه
شېبره (سواني، اسانتیا)	šébəra	سوهانه، سهولت، فیسېلتي
شیشړ	šišā́ṛ	شیشو ، شیخدو (تور ښارو وزمه مرغه)
شیند پرشیند (شو پرشو)	šínd-pər-šínd	شیند په شیند ، تاش پرتاش، تیت وپرك
شین کومه	šın-kúma	شین کومکه، سارایی کوتره، خره کوتره
شینګړه	šıngáṛa	شنګړ، شینګړۍ
شینوبره (کبود)	šın-wábra	شین وزمه، بانجاني، نیلي
شینوبی (لسي)	šınóbay	شناوی

(c) ketabton.com: The Digital Library

ښ – x̌ (ښې)

د پښتو ابېڅې شلم توری چې د منځنې معیاري "ښ" وینګ پر وړاندې یې سوېل لویدیزه پښتو "ṣ̌" او سوېل ختیزه پښتو "š" تېکاو لري او شمال ختیزه هغه یې ګرد سره له "خ x " سره ونجوي .

کره	غربیزلیک	ناکره
ښاپرک، ښاپېرک > څکالکی	ckālkáy	
ښاڅمن (مغرور، مفتخر)	x̌āc-mán	ویاړن ، پېسمن
ښاخلن	x̌āxlán	ښاخور
ښاخۍ (ښانګۍ)	x̌āxə́y	شاخۍ
ښارګ	x̌āráɡ	شارګ ، شاهرګ
ښار مېشتی (ښاري)	x̌ār-méštay	د ښار استوګن - اوسیدونکی
ښارمېنه	x̌ār-ména	ښاري ناحیه
ښارو	x̌āró	شارو ، خارو
ښاري څانګه (بانک)	x̌ārí-cā́nga	شاري څانګه، شهري څانګه
ښاریه (ښارګۍ)	x̌ārıá	ښاره ، ښارګوټی
ښانده	x̌ā́nda	شناخت ، پېژندنه
ښانک	x̌ānák	ښنک ، سنک ، خانک
ښانګور	x̌āngawə́r	ښانګه ور
ښانګه (ښنه)	x̌ā́nga	ښنګه ، لېنګۍ
ښپه > پښه	px̌a	
ښځمنه (ښځینه)	x̌ə́j-mána	تورسرې
ښځنوک	x̌ājanók	ښځنوکی ، ښځوکی
ښکانځه > ښکنځا		
ښکالوه (سکالو)	x̌kālwá	خبرې، بحث
ښکته > کښته		
ښکل > کښل	kx̌al	
ښکلا (ښایست)	x̌kolā́	ښکلا ṣ̌kəlā́
ښکېنی > کښېنی		
ښل	x̌əl	شل ، اندرپایه ، زینه
ښمروښېګڼه	x̌mə́r-o- x̌egə́ṇa	خیروښېګڼه

ښنځری > تنځری		
ښندل	x̌əndə́l	شندل
ښنده (افراط ، مبالغه)	x̌ə́nda	شنده
ښوول	x̌owə́l	ښېيل، ښول، ښيل (عاقول)
ښوونځی	x̌owə́njəy	ښونځی ، ښوونځۍ
ښوونکی	x̌owúnkay	ښونکی، ښوونکئ (xowúnkəy)
ښوونه	x̌owə́na	ښونه ، ښودنه
ښوونه روزنه	x̌owə́na-rozə́na	ښوونه او روزنه، تعلیم وتربیه
ښوی (راښېيل) > خوی	x̌way	
ښویندۍ (لغزشگاه)	x̌wayndə́y	ښویندی، ښویندوکی، ښویندوکۍ
ښویول	x̌wayawə́l	ښوهول
ښویېدل	x̌wayedə́l	ښوهېدل
ښهانه	x̌əā́na	ښه والی ، ښه توب
ښهل (عاقول)	x̌ə́həl	ښیل
ښون (دښونه)	x̌əwə́n	ښوون ، (د ښوانه)
ښېرا (ښېراوي)	x̌erā́	ښېره (ښېراوي)
ښېره (ښېري)	x̌erá	ښېرا (ښېري)
ښیښه (هینداره)	x̌ıx̌á	خیخه ، شیشه
ښېګڼه	x̌egə́ṇa	ښېګړه
ښینه	x̌ína	خینه ، خوښینه
ښېوه	x̌ewá	خېوه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غ – γ (غې ، غین)

د پښتو ابېڅې یوویشتم توری

کره	غبرېزلیك	ناکره
غاتره > کچر		
غاټول (لاله)	γāṭól	غاټوی ، خاټول
غارمه او ساړه	γārmə́-aw-sāṛə́	گرمي او یخني، تودوخه او سړوخه
غاروزینه (چلپاسهٔ دشتی)	γārozínza	غارندونه (γārəndúnə)
غاړبندی (گردن بسته، گناهگار)	γāṛ-bánday	غاړه بندی
غاړ پټې (مفلر، دستمال گردن) > پیاغله		
غاړه غړې (غاړه پرغاړه)	γā́ṛa-γaṛə́y	غاړه غټې، غاړه غجې
غاړې روغبړ (غبړ روغبر)	γā́ṛe-roγbáṛ	غاړې برگندی
غاښ جوړونه	γāx̌-ǰoṛawə́na	غاښ رغاونه
غاښ خلی	γāx̌-xə́lay	غاښ ټومبنی
غاښ خوږ (غاښ خوږی)	γāx̌-xwə́ğ	(د) غاښ درد
غاښ ربځ (ربېځ)	γāx̌-rabə́j	د غاښو برس
غاښ لېټې	γāx̌-leṭə́y	د غاښو خمیره یا کریم
غاښ ولې	γāx̌-wələ́y	د غاښ ریښه
غاښیز	γāx̌íz	دنداني ، ډېنټل
غالې پلور	γāləy-plór	غالې خرڅونه، قالین فروشي
غالې پلوری	γāləy-plóray	غالې خرڅوونکی، قالین فروش
غالیچه (زلوچه)	γālıčá	غالې گې، وړه غالې، قالینچه
غاو (احتجاج)	γāw	سخت اعتراض، پروټسټ
غاوچي (غاوی)	γāw-čí	احتجاج کوونکی
غاولیك	γāw-lík	احتجاج لیك

(c) ketabton.com: The Digital Library

غبانده (مغانه)	γbā́nda	سربنکارونه، قدکشك، کله کشك
غبرگون (پاسخ، واکنش)	γbargún	غبرگلون، چارانگ، ردعمل، عکس العمل
غچ (انتقام)	γač	غخ ، بدل
غدکه (مرنۍ)	γadə́ka	کباړی ، قبا ، چپن
غربی	γrəbáy	سگك (بند چپلی ...)
غرغنډه (ستره لمبه)	γarγanḍá	غورلنډسه،غورانگه،غوړمبه،غرانډه،غوړنجه، غوړځکه،غوړسکه،خوړسکه
غرگرځی	γar-gə́rjay	غره گرځېدونکی
غرمنۍ	γar-manə́y	د غرمې ډوډۍ، د غرمې مېلمستیا
غرمه ښه!	γarma-xá!	غرمه (مو) په خیر
غرمېشتی (غروال، غرځن)	γar-méštay	غربڅی، غرشین، د غره اوسېدونکی، غرڅنی
غرندی	γrə́nday	غرنده، رغندی
غرواوښکې	γərəw-úxke	د غروې (تمساح) اوښکې
غروه (کروکودیل)	γərə́wa	د اوبو غروه، د اوبو سمساره
غړپ (گوټ)	γṛap	غوړپ
غړپل	γṛapə́l	غوړ پل
غړپول	γṛapawə́l	غوړپول
غړکه (مشك دوغ)	γaṛə́ka	غړك
غړیالی	γəṛyāláy	غښتلی ، عضلاتي
غزلبول	γazal-ból	غزل ویونکی ، غزل گو
غژغویی	γağ-γwayáy	غژگاو
غږ (- ول ، - ېدل)	γağ	ږغ ، غگ ، فون
غږپوهنه (غږپوهه)	γāğ-pohə́na	ږغپوهنه، فونولوژي، فنالوجي
غږجگی (لوډسپیکر)	γāğ-jə́gay	غږلوړی ، بلندگو
غږنیو	γāğ-níw	غږنیوونی، غږنیوونکی،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		ټایپ ریکارډر
غشی	γášay	غښشی
غلمینه (ډوډۍ ، نغن)	γalmína	غنمینه، نغند ، د غنمو ډوډۍ
غلوڅه (غلاوزه)	γlóca	مچمچۍ، د شاتو مچۍ، د گبیني مچۍ
غلیاك	γəlyā́k	غلچکی یرغل، داړه، پټ برید ، شبخون
غلی سمندر > ارام سمندر		
غوابیژی (حلزون)	γwā-bížay	د اسمان څاڅکی، د خدای غویی، شا پیتی ...
غوالوشه > لوغۍ		
غوباړی	γobā́ṛay	غوبانی ، غوماشه
غوراوی (امرنه)	γwarāwáy	غورونه ، خوښونه
غورچاڼ (انتخاب ، منتخب)	γwar-čā́ṇ	غورچان ، غوره چوڼ
غورځاوڼ (عضو جنبش)	γorjāwáṇ	غورځنگ، د غورځنگ غړی
غورځنگ (جنبش)	γorjáng	غورځنگ (حمله، جست وخیز)
غورځی (جست وخیز)	γorjáy	غورزی
غورغوشت (سرگرمي)	γor-γúšt	سا تېري ، پام غلطولنه
غورمچ (غوباړی)	γwər-məč	غټ مچ ، خرمگس
غورمه (قورمه) > انډۍ	γormá	
غورنیکه	γwər-nıkə́	ټر نیکه ، د نیکه نیکه
غورولایت	γór-welāyát	د غور ولایت، د غوراتو ولایت
غوره انا	γwára-anā́	غورله انا ، د نیا نیا
غوري	γorí	پلخمري
غوریالی	γwar-yāláy	باټو ، باټور ، ټوکمار ، گپاوو
غوړاشه	γoṛā́ša	غوړپاشه ، کاڅی
غوړانگه > وړانگه		
غوړاوو	γwaṛāwú	غوړه مال
غوړاوی	γwaṛāwáy	غوړه مالي
غوړپکه (پېښنه)	γoṛpə́ka	حادثه ، واقعه

(c) ketabton.com: The Digital Library

غوړ پیش	γwaṛ-pıš	غوروپش ، غروپش
غوړسکه > خوړسکه		
غوړگه (نار ، نوده)	γwə́ṛga	غوړگه (γóṛga) ، پنډی
غوړه مرغه (ارغستان)	γwáṛa-mərγá	غوړه مرغی، غوړمرغه (γóṛmərγa)
غوز	γwəz	وغوز، چارمغز ، چارماغ
غوزار(گوزار)	γuzā́r	گذار، گزار
غوزارل (گوزارول)	γuzārə́l	غوزارول
غوزارېدل	γuzāredə́l	گوزارېدل
غوزی (غېږ، غېږ نیونه)	γozáy	غوبږه
غوږ خوږی (غوږخوږ)	γwaǧ-xwəǧáy	د غوږ خوږ یا درد
غوږول (گوشزد کردن)	γwaǧawə́l	د – غوږ ته رسول
غوږی (گوشی تلفون ...)	γwáǧəy	غوږ کی ، غوږه کې
غوشایي	γošāyí	خوشایي ، غوشیان
غوښپلور (سربه)	γwax̌-plór	غوښه خرڅونه ، قصابي
غوښپلوری	γwax̌-plóray	غوښه خرڅوونکی، قصاب
غوښت	γwəx̌t	غوښتنه، خواست، درخواست
غوښتپاڼه (غوښتلیك)	γwəx̌t-pā́ṇa	غوښتنپاڼه ، غوښتنلیك
غوښتلیك	γwəx̌t-lík	غوښتنلیك، عریضه، درخواستي، درخواست
غول	γwəl	غول (γol)
غوماشی (ماشی)	γomā́šay	غوماشه
غومبسه > مچۍ		
غومی > ډیلم		
غونچه	γwənčá	غنچه
غوندی (ترټه)	γúnday	غونځی
غونډ (گروپ ، فقره)	γwənḍ	گروپ ، فقره، غونډ (γonḍ)
غونډله (جمله)	γwə́nḍlá	غونډله (γonḍála)
غونډله پوهنه (غونډله پوهه)	γwənḍla-pohə́na	جمله پوهنه ، نحو
غونډ وربوزی > بغوټ		
غېږباس	γeǧ-bās	غېږنیوونکی

(c) ketabton.com: The Digital Library

غږباسي (پلندی)	γeğ-bā́sı	غږنیونه
غږ پرغږ	γéğ-pər-γéğ	غږ په غږ، غږه په غږه
غین	γın	غیڼ ، غڼ
غږ روغبږ	γeğ-roγbáṛ	غږ برگړندی، غږ برگنډی

ك – k (کې ، کاف)

د پښتو ابېڅې دوه ویشم توری

کره	غږیزلیک	ناکره
کابل پوهنتون	kābə́l-pohəntún	د کابل پوهنتون
کابل ښار	kābə́l-x̌ār	د کابل ښار
کابو (قریب ، فرصت)	kābú	قابو
کاپرگل > نمرگلی	Nmargwə́lay	
کاڅۍ (د مچنوغزې کاسه)	kācə́y	کاسۍ
کار او زار (کار لوښي)	kār-awzā́r	د کار سامان یا اسباب
کار باړه (لاسباړه، کار گټه)	kār-bāṛá	د کار مزد ، حق الزحمه
کار بندي	kār-bandí	کاربندي، کار بندیز، د کار نه کولو اعتصاب
کار پېر	kār-pér	د کار شېفټ ، کاروخت
کارځی	kār-záy	کار ځای، د کار ځای یا محل
کاردود (کارتوگه، کار ډول)	kār-dód	د کار ډول ، د کار طرز
کارپوه	kār-póh	کارشناس، ماهر، متخصص
کارپوهه	kār-póha	کارشناسي، مهارت، تخصص
کارخونه	kār-xúna	کارخانه، فابریکه، چرلاو ، کارښت
کار ډگر	kār-ḍagár	د کار ساحه
کار سیالي	Kār-syālí	د کار سیالي یا مسابقه
کارغه (وراغ)	kārγə́	کارگه، قارغه، کروغ، کړاغ
کارکړن	kār-kṛán	کارکرده گي، کار روایی،

		فعالیت، د کار اجرا
کارګر	kār-gár	کاریګر
کارګر پاړکی	kārgár-pāṛkay	کارګره طبقه
کارمند (کارمن)	kār-mánd	کارکوونکی، مامور، کاردار
کارموند	kār-múnd	کارموندنه ، کاریابی
کارنده	kā́rənda	کارینده، کاریګر، فعال، موثر
کارندوی (کارندویان)	kārəndóy	چاروال، کارکن، فعال (سیاسي، ګوندي)
کارندويي	kārəndoyí	چاروالي، فعالیت، کارکرده ګی
کاروړ	kār-wáṛ	د کار وړ، کار آمد
کاروزمنه	kār-o-zmə́na	کار و کسب
کارول	kārawə́l	په کارول، استعمالول
کارونځ	kārawánj	کارونځای، د استعمال مورد، د کار مورد، کارونځی
کارونوړ	kārawan-wáṛ	د کاروني وړ، د استعمال وړ
کاروني	kārawə́ní	د کاروني یا تطبیق وړ، تطبیقي
کاروېش	kār-wéš	د کار وېش، د کار تقسیم
کارېدل	kāredə́l	په کارېدل، استعمالېدل
کاږبل (کوږ)	kāǧ-bál	
کاږه وېلني خواږه وېلني > (بادیان)		
کالخوای	kālxwā́y	د کاله مشر، واکیالی، سرپرست، ولي
کالښود (کلیز)	kāl-x̌ód	کلیزه ، جنتري
کال ګټه	kāl-gáta	د کال ګټه یا عاید
کالنی	kālanáy	کلنی
کالنۍ	kālanə́y	کالنۍ خپرونه
کالنۍ سړي سر ګټه > سړي سر کال ګټه		
کالورځ	kāl-wráj	د تلین یا کالیزې ورځ
کالی، کالي > ګاڼه، پسول		

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

کالیزه	kālíza	کلیزه ، سالگره
کان پوهاند (کانپوه)	kān-pohā́nd	کان پېژندونکی، معدن پېژندونکی
کاندۍ (څمڅوکۍ، سیپۍ)	kāndə́y	کاشوغه، کاچوغه
کانکن	Kān-kán	کان اېستونکی، د معدن استخراجوونکی
کانپوهنه	Kān-pohə́na	کانپېژندنه ، درنگپوهنه
کاڼتوږی (کاڼ ټکی)	Kān-tóğay	د تیږو توږونکی، سنگتراش
کاڼتوږی (کاڼي ټك)	Kāṇ-toğáy	ډبر تراشي ، سنگتراشي
کب نیو	kab-níw	کب نیوونکی ، ماهیگیر
کب نیوی	kab-nıwáy	کب نیونه ، ماهیگیري
کتابپوهه (لیکي پوهه)	ketāb-póha	کتابپېژندنه، ببلیوگرافي
کتابتون (کتابخونه، لیکي تون)	ketāb-tún	کتابخانه ، کتب خانه
کتابچه > خاته		
کتابښود (لیکي ښود)	ketāb-xód	د کتاب لارښود
کتنځی	katənjáy	کتوځی، د معاینې خونه یا ځای، کلینیك، معاینه خانه
کټپوښ	Kaṭ-póx	د کټ یا بسترې پوښ، روجایي
کټه (گوته)	káṭa	غټه گوته
کچ ومېچ	káč-o-méč	اندازه او مقیاس، قدواندام (خیاطي)
کچه یا خچه (گوته)	káča	خچۍ (گوته)
کڅ	kac	
کڅوال (کڅیز)	kac-wā́l	(د سیند) غاړه، (د سمندر) غاړه
کډوال	kaḍ-wā́l	کډبه، کډه پر شا ، مهاجر
کراچ	krāč	کریچ ، کرچ
کراسگر	krās-gár	نیمسی گر
کر توخم	kar-tóxəm	د کر تخم ، زراعتی تخم
کر ځمکه	kar-jmə́ka	کرنۍ ځمکه، د کر ځمکه، کښتي ځمکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کرښپل (سراغ ، پل)	kərx̌-pál	د پله خاپ ، د پښې خاپ
کرښراکښنه > ټاپی		
کرکرونده (کرکیله)	kár-karwandá	کروکښت، کاروکشت، زراعتي چارې
کرکړی (غرغره)	karkəṛáy	غرغره (د اوبو کښلو او ؟)
کرکنډه (سنگ غلطان)	kar-kánḍa	کرکانډی
کرگر (بزگر)	kargár	بزرگر ، دهقان
کرنپوهنه	karən-pohə́na	د زراعت پوهنه، د زراعت علم
کرنکه	karnáka	وچه غاړه، وچه مرۍ
کرني (کرنیز)	karaní	زراعتي، زرعی
کروړ	kar-wáṛ	د کرنې وړ، قابل زرع، قابل کشت
کرونده	kar-wandá	مزرعه، فارم، زراعتي فارم
کره پښویه	kará-px̌óya	معیاری گرامر
کره ژبه	kará-žə́ba	معیاري ژبه
کره گړدود	kará-gəṛdód	معیاري گړدود ، معیاري لهجه
کره لیکلار	kará-lıklā́r	د لیکنې معیاري سبك
کرېږ (جغل ، سنگریزه)	kreṛ	کرهېږ ، شگه
کرېږه (کړیکه)	kréğa	کرږه ، کریغه ، کړیکه
کړ (فعل)	kəṛ	کړنه ، فعل
کړاو	kṛāw	تکرښت ، تمرین
کړ اوړون	kəṛ-awṛún	فعلي گردان
کړپوز (تمبوزك)	kaṛpúz	پوزبند ، نینگانی
کړڅو (ارکاره)	kaṛ-cú	کاټېری ، تخم پزی
کړ غېچ (اروترور)	kaṛɣéč	وارخطا
کړکۍ	kəṛkə́y	کلکین، کهکی، دربچه، پنجره
کړکېچ (بحران)	kaṛkéč	خړپړتیا ، جنجال، بحران، لالیچ، تشنج
کړکېچ کمښت	kaṛkeč-kamə́x̌t	د لانجو کمښت، تشنج زدایي، تنش زدایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړکېچن	kaṛkečə́n	جنجالي، بحراني
کړکیمه (قفس)	kaṛkımá	کېج ، پنجره
کړنلار	kṛan-lā́r	کړنلاره، دستورالعمل، مرامنامه، ستراتیژي، اجندا ، اېجنډا ، راهکرد
کږلیکه	kağ-líka	کږه لیکه ، منحنی خط
کښاند	kx̌ānd	کښونکی، خطاط، لیکګر
کښنده	kx̌ə́nda	کښیده ، نقشه
کښېناستل	kx̌enāstə́l	کېناستل، کښېنستل، کښېنوستل، کېناستېدل
کغاچ (ناباندې)	kaγā́č	وران ، مخالف
کك (هسته)	kak	اېټمي زړی، نیوکلز
ککیز	kakíz	زړی ییز، نیوکلېر
کلا بند	kalā-bánd	قلعه بند ، محاصره (شوی)
کلا بندي	kalā-b|andí	قلعه بندی ، محاصره
کلای نو	kalāy-náw	قلعهء نو
کم ارزی	kam-árzay	کم ارزښته، کم اهمیته، کم ارزشه
کم پایه	kam-pā́ya	کم پایښته ، کم دوامه
کم پېښی	kam-péx̌ay	لږ پېښېدونکی، قلیل الوقوع
کمرسی	kam-rásay	کم واټنی
کمزور ټکی	kamzor-ṭə́kay	د کمزوری نقطه
کم مېشتی	kam-méštay	کم نفوسه
کم یېبری	kam-yébray	کم حاصله ، کم ثمره
کنځا (ښکنځا)	kanjā́	ښکانځه، کنځله، کنځلې، ښکنځل، ښکنځلې، زورله، زورلې، زېړه، زېړې ...
کندوز	kandúz	کندز ، قندز
کندهار	kandahā́r	قندهار ، کندار
کنګلخونه	kangal-xúna	کنګلغالی ، سردخانه
کنګلماتی	kangal-mā́tay	کنګل ماتوونکی، یخ شکن

کنگلنی - فریج > یخچال	yaxčā́l	
کنگلنی (واوره نی)	kangalә́nay	یخدان، فریزر، ډېر یخ یخچال
کڼځه (گوته)	káṇja	گانځه ، سبابه
کڼیوال (دوړ)	kaṇı-wā́l	کڼي والا ، ټغر اودونکی
کوبی	kubáy	کوندری، کونډوه، دسترخان، دسترخوان ...
کوبۍ (حباب)	kobә́y	پوکڼۍ، بوگڼۍ، پوقانه
کوپ	kup	شاکوپ، شاکوپی، کړوپ، کړوپی، ټوغ، چوغ ...
کوټماتی	koṭ-mā́tay	کوټ ماتوونکی، دژ شکن
کوټوال	koṭ-wā́l	کوټوالي، سپاهي، پولیس
کوڅۍ	kawcә́y	کمڅۍ، کونڅۍ، کونسۍ
کودړی (کودی)	kawdә́ṛay	کودنی، کردوړی، چندوړی
کوربه هېواد	korbá-hewā́d	کوربنه هېواد ، کوربنی هېواد
کورڅپلۍ	kór-caplә́y	د کور څپلۍ یا څپلکې
کورکار	kór-kā́r	کورنی کار، کورنۍ وظیفه
کورکالي	kór-kālı	د کور کالي، د کور جامې
کور کنځول	kór-kanjul	د کور بالاپوش، د کور چپن
کورناست	kor-nā́st	کورناستی، تقاعدي، متقاعد
کورناستی	kor-nāstáy	کورناسته ، تقاعد
کورواکی	kor-wā́kay	کورواکمنی، اوتونوم (اټونومېست)
کورواکي	kor-wākí	کورواکمنی ، اوتونومي
کوژدن (کوژده)	koždә́n	کوژدنه، کوزدن، کوزدنه
کوشنی	košnáy	کوچنی، وړکی، وړوکې، کړاڅی، کراڅی، ماشوم
کوکنۍ	kokanә́y	کونډاله، گلدان، گلداني
کونړ ولایت	Kunáṛ-	د کنړ ولایت، د کونړونو ولایت
کوهان	kohā́n	کوپان، بوکان
کوي (میکند)	kawí	که، کا ، کاندې، کاني، کړي (شینواري، منگل ...)

(c) ketabton.com: The Digital Library

کویزه	kwíza	خوازه
کوېلی (ته دیگی)	kwélay	کوینی، کوولی، کونسترکی
کېت	ket	کېش، مذهب، دین، آیین
کېڅ کن	kec-kán	قبرکن ، قبر اېستونکی
کېدون (شونتیا)	kedún	کېدنه، شون، احتمال، امکان
کېدونی (شونی)	kedúnay	کېدونکی، ممکن، احتمالی
کېنل (کنل)	kenə́l	کېندل، کنستل، کنېستل
کیهان گرځی > تشیالیونی		
کیهاني یا فضایي بېړۍ > تشیال بېړۍ		

ګ – g (ګې ، ګاف)

د پښتو ابېڅې درویشتم توری چې په شمال ختیزه پښتو کې یې زیاتره له (ښ) سره ونجوي . د کږۍ والا " ګ " په ډول یې د پښتو له غبرګږبیزو (ټ، ډ ، ړ ،ڼ) سره د توپیر لپاره لیکل په کار نه دي .

کره	غږیزلیك	ناکره
ګاتل	gātə́l	ګواتل ، زخمی کول
ګاچ، ګاړه، ګاش > شپول، پنډغالی		
ګائره	gājə́ra	ګازره
ګاډی (خودرو ، موټر ...)	gā́ḍay	ګاړی ، ګاډۍ
ګاډي پلور	gāḍı-plór	ګاډي یا موټر خرڅونه
ګاډي پلوری	gāḍı-plóray	ګاډي خرڅوونکی
ګار (- ول ، - ېدل)	gār	تاوان ، زیان ، لګښت
ګاره (ګاګره)	gā́ra	شګلنه تیږه ، کلکه ډبره
ګاړبوزی ،ګاړګوزی > ګورت		
ګانده (فردا ، آینده)	gāndá	سبا ، راتلونکې،ګا نده (gā́nda)
ګاڼه (پسول ، ګرو)	gāṇá	ګېڼه ، کالی ، کالي
ګاونډی (همسایه)	gāwanḍáy	ګوانډی

(c) ketabton.com: The Digital Library

گای (ویی)	gāy	گپ، کلمه، قول، وعده، وجیزه
گب (جنین)	gəb	گب (gab سورگورلځ)
گبرۍ	gabrə́y	پاپېچ ، پاپېچي ، گبټس
گبڼۍ (لرزهٔ عصبانیت)	gabaṇəy	کپنۍ ، لړزه
گچل، گچ، گچه > کچل، کچ، کچه		
گځ (کینږ)	gac	چپ، گس
گډوه	gaḍwá	(خورینه) کوزه
گډېره (غونډه)	gaḍéra	ټولنه ، اجتماع
گرانبیه	grān-báya	گران قیمته، گران بها ، قیمتي
گرانپلوری	grān-plóray	گران خرڅوونکی، قیمت فروش
گرانپلوري	grān-plorí	گران خرڅونه
گران درملی	grān-darmály	سخت علاجه، صعب العلاج
گرځبندی	gərj-bánday	نظربند
گرځبندی(گرځبندیز)	gərj-bandáy	گرځبند ، پر گرځېدو راگرځېدو باندې بندیز
گرځنی (کرلېچ)	gərjəءnay	گرځندی، گرځاندی، موړ
گرځون (کانگې، لوست)	gərjún	کهه ، قی ، استفراغ
گرمانه	gramāná	جرمانه، جریمه، ملامته، پړه، گبرمه
گروهن	grohán	گروهمن، موخن، معتقد
گروهه	gróha	گروه، امنا، عقیده
گروهیز	grohíz	گروهنیز، عقیده یي، عقیدوي
گړپوهه	gəṛ-póha	گړپوهنه، فونیمپوهنه، صرف، مارفولوجي
گړدود	gəṛ-dód	لهجه ، ډایلکټ
گړماگړ	gə́ṛ-mā-gəṛ	چېړچاړ ، گومگو
گړنه	gəṛə́na	اصطلاح، محاوره، ایډیم
گړنی ادب	gəṛanə́y-adab	شفاهي ادب
گړنۍ ژبه	gəṛanə́y-žəba	د وینا ژبه، محاوروي ژبه
گړۍ	gaṛə́y	گېنټه ، ساعت
گړۍ ستن	gaṛə́y-stən	د گړۍ ستن ، د ساعت عقرب

(c) ketabton.com: The Digital Library

گل	gwəl	جنډی ، گل (gol)
گلباغچه	- bāγčá	د گلونو باغچه
گلپاڼه	gwəl-pāṇa	د گل پاڼگه
گلڅانگه	gwəl-cánga	د گلو څانگه
گل غونچه	gwəl-γwənčá	د گلو غنچه
گلگنډ	gwəlgánḍ	گل گنډ ، گل سکوینه، گلدوزی
گل گېډۍ (گل موښته)	Gwəl-géḍəy	د گلو گېډۍ ، گلدسته
گل وله	gwəl-wə́la	د سرو گلانو وله ، گل بېډ
گناگاره (گرمانه)	gonā-gā́ra	کفاره ، جرمانه ، جریمه
گڼ مېشتی	gaṇ-méštay	گڼ نفوسه، پرنفوسه، له گڼې گوڼې نه ډك
گڼنی (زېلانځ)	gaṇə́nay	زهدان ، رحم
گڼه گوڼه (گڼه)	gáṇa-gúṇa	ازدحام ، بیروبار
گڼ ولسي	gaṇ-wələsí	گڼ ملیتي
گڼ هېوادیز	gaṇ-hewādíz	گڼ ملیتی
گواښلیك	gwāx̌-lík	اخطارلیك
گواښنه (گواښ)	gwāx̌ə́na	گوتڅنډنه، خبرداری، اخطار
گوتنیونه (گوتنیوی)	gwə́t-nıwə́na	انتقاد ، اعتراض
گوټ (غړپ)	guṭ	غوړپ ، گوټ (got)
گوټناست	gwəṭ-nā́st	گوښه نشین ، گوشگه گیر
گوټناسته	gwəṭ-nā́sta	گوشه نشیني، گوشگه گیري
گوډاگی	guḍāgáy	برېڅی ، تالی څتی
گورم	gorə́m	گویر ، پاده ، گله
گوزاریز (غوځاریز)	guzāríz	ضربتي
گوزڼ	guzáṇ	گوزن ، فالج ، سټروك
گوگړ	gogə́ṛ	گوگرد ، گوگړ (gugər)
گوگوشتو (قمری)	guguštú	گونگوشتکه، گونگوشته، گوگوشتکه، کوکوشتکه، بختکه، پختکه، تتوه
گولۍ	golə́y	گوله ، مردکی
گومارل	gomārə́l	گمارل، مقررول، مامور کول
گومارنه	gomārə́na	مقرري، ماموریت ورکول

(c) ketabton.com: The Digital Library

		یا سپارل
گومبزه	gombáza	گنبده
گومبۍ	gombə́y	د گومبزې کټوری ، قبه
گونڅه (گونځې)	gónja	گونجه (gúnǰa)
گوند (حزب)	gwənd	گوند (gond)
گوندې (گویا ، شاید)	gónde	گنې،گواندې، گوندې (gúnde)
گونگ(شگوم)	gungə́ṛ	شگون، پال(فال)
گونگړي	gúngṛí	چولي ، شورنخود
گهیځ مو ښه ! (سهار مو ښه !)	gahíz-mo-x̌ə	سهار په خیر
گهیځ	gahíj	گییځ، سهار، سحر، سبا، صبا
گیا پوهنه > بوټپوهنه	boṭpohána	
گیا خور	gayā-xór	گیا خوړونکی، ویجیتیرین
گېټۍ (گاټی)	geṭə́y	گټۍ ، گټکۍ
گیله	gılá	گله ، گېله
گېڼ (پنډوس)	gıṇ	گیند ، پنډوسکه، توپ، بال، غونډسکه

(c) ketabton.com: The Digital Library

ل – l (لې ، لام)

د پښتو ابېڅې څلېرویشتم توری

کره	غرېزليك	ناکره
لا (یا، هنوز، بلکې)	lā	ليا
لا بل سبا (لا بل ګهيځ)	lā́-bəl-sabā́	سبا نه بل سبا
لا ټول (شاعر، پاړکيوال)	lāṭwál	چندي ، شاير ، شېر
لاچي	lačí	هېل
لار	lār	ليار
لاربه (لارښود ، لارښووان)	lār-bá	لارښوونی، لارښوونکی، رهبر، رهنما
لاربني (لارښوونه)	lār-bánı	لارښودنه ، رهنمايي
لارغه	lārγá	وقفه، شېبه، مکث، درنګ، لارغه (lārγə)
لارغه يي	lār-γayí	وقفه يي ، شېبه ييز
لارنيو (پليونی)	lār-níw	پسې تلونکی، پيرو
لار ورکی	lār-wrə́kay	ورکلاری ، لار ورک کړی
لار وهونی	lār-wahúnay	لار وهونکی ، رهزن
لاروی (پليونی)	lārawáy	رونده، پيرو ، راهرو ، مريد ، لاروی (lārwáy)
لاروي (پليون)	lārawí	پيروی
لاره روده (ليکه لياره)	lā́ra-rawdá	لار و روش ، ليار وطريقه
لار هواری	lār-hawā́ray	لار هوارونکی، لار اواروونکی، زمينه ساز
لار هواری (لار هواري)	lār-hawāráy	لار هوارونه، زمينه سازي
لارې چارې	lāre-čā́re	لارې وسيلې ، امکانات، تدابير، بندوبست
لاريز	lāríz	لارې لارې، ليکې ليکې، رهدار
لاريون	lār-yún	مظاهره، جلوس، مارش

(c) ketabton.com: The Digital Library

لاړ ، لاړو > ولاړ		
لاړه (لاړې)	lā́ṛa	ناړه (ناړې) ، لیاړه (لیاړې)
لاړی	lā́ṛay	(چوب) دستك
لاړیس (دوڅرخه)	lāṛís	سایکل، بایسکل، بیك
لاس اخېسته	lās-axésta	لاس اخېستنه ، صرفنظر
لاسباړه (لاس ګټه)	lās-bāṛá	لاسمزد ، دستمزد ، حق الزحمه
لاسبری	lās-baráy	برلاسی
لاسبری (مسلط)	lās-báray	برلاسی ، لاس د پاسه
لاس پر لاس	lā́s-pər-lā́s	لاس په لاس
لاس پر نام (- نامه)	lās-pər-nā́m	لاس په نام ، لاس په نامه
لاس پوڅی	lās-pócay	لاس ښکلوونکی، چاپلوس
لاس پوڅي	lās-pocáy	لاس ښکلونه، چاپلوسي
لاسپېلې (لاسماغو)	lās-pelé	لاسبېلې، دسکلې، دستکش
لاس تېره	lās-téra	لاس تېرونه، نازونه، مسح
لاستور	Lāstawə́r	لاستورکی ، لاستي والا
لاستی (لاسته)	lā́stay	دسته
لاس څپوڼی	lā́s-capoṇay	لاسپاك ، لاسوچونی
لاسخه	lā́sxa	مالك ، ذولید
لاسرسی	lās-rasáy	دسترس، دسترسی، د دخول امکان
لاسروغبړ	lās-roγbáṛ	د لاس روغبړ، لاس ورکونه، لاس ورکړه
لاسکتوی	lās-katə́way	لاسلاندې، مادون، تابع
لاسلیکول	lās-lıkawə́l	لاسلیك كول، امضاء یا دسخط کول
لاسنیوه	lās-nıwá	لاس جګونه، پاتا ، فاتحه
لاسولونې	lās-wlúne	لاس مینځونې، دستشویي
لاسوند	lāswánd	لاسوندی، دستاویز، سند
لاسوهاند	lās-wahā́nd	لاسوهونکی ، مداخله ګر
لاسوهنه	lās-wahə́na	لاسمنندون، مداخله، مداخلت
لاسي	lāsí	قصدي ، مصنوعي
لاسیوی	lās-yāwáy	یووالی ، اتفاق

(c) ketabton.com: The Digital Library

لامَل (کبل، توسن)	lāmál	لامِل
لانده	lāndə́	لونده، لاونده، لامده
لاندېستون	lāndestún	توشك، توشکه، نالۍ، نیالۍ، تولك، نیالي
لانگه	lā́nga	لنگه ، پیاړمه (د کټ پای)
لا وړم کال	lā́-wə́ṛəm-kāl	لا ته وړم کال، لا لا وړم کال
لا وړمه شپه	lā́-wə́ṛma-špa	لا ته وړمه شپه، لا لا وړمه شپه
لا وړمه ورځ	lā́-wə́ṛma-wraj	لا ته وړمه ورځ، لا لا وړمه ورځ
لاوڼ (کاړي)	lāwə́ṇ	لاونډ
لبغړی > ربغړی		
لټند (جستجوگر)	láṭənd	´ لټونکی
لر تېرمهال	lā́-ter-mahāl	لرې ماضي، بعیده ماضي
لر ختیځ	lár-xatíj	لرې ختیځ
لرغونپال	larγun-pā́l	لرغون خوښوونکی، قدامت پسند
لرغونپلور	larγun-plór	عتیقه خرڅونه
لرغونپلوری	larγun-plóray	د عتیقه څیزونو پلورنکی
لرغونپوه (لرغونپوهاند)	larγun-póh	لرغون پېژندونکی
لرغونپوهنه	larγun-pohə́na	لرغونپېژندنه
لرغونپوهنیز	larγun-poh́níz	ارکیالوجیکي
لرغونتوکی (لرغونتوکي)	larγun-tók	لرغونی اثر (لرغوني اثار)
لرگبه	largbá	لرگي والا
لرگین	largín	د لرگي ، چوبي
لرلیدی	lar-líday	لرې لیدونکی
لرلیدیز	lar-lıdíz	لرلیدونکی، دورنمایی
لرمهالی (اوإدمهالی)	lar-mahā́lay	د اوږده وخت لپاره، طویل المدت
لر واټنی	lar-wāṭánay	لرې وېشتونکی، د لرې واټن (توغندی، وسله ...)
لروین	lar-wín	دوربین
لروینون	lar-wınún	تلوېزیون، تېلوېزیون، ټلوژن
لرې	lə́re	لرې، لري، لیرې؛ لر

(c) ketabton.com: The Digital Library

		(کښته، کوز)
لړ (سلسله، ردیف)	laṛ	لاړ
لړلیك (لیکلړ)	laṛ-lík	فهرست ، لست ، کتار
لړیځی	laṛıcáy	کپگیر ، کفگیر
لږ تر لږ (- ه)	lə́ğ-tər-lə́ğ	کم له کمه، کم از کم، کم سے کم، اقلاً
لږڅکي	lə́ğ-cəke	لږچکي، لږ کوټي، لکوټي
لستوڼی	lastóṇay	نستوڼی
لسگونه (په لس گونو)	las-gúna	لسونه، لس ها (په لس هاوو)
لسیزه	lasíza	لسیَ، دهه، معشر (شعر)
لښتیلیك	lax̌t́-lík	جدول، گراف، چارت
لښکر	lax̌kár	پوځ ، قول اردو
لښکرکوټ	lax̌kar-kóṭ	قشله ، چوڼۍ ، گارنېزون
لښکر لېږد	lax̌kar-léğd	لښکرکشی ، لشکرکشی
لښکر ماتی	lax̌kar-mā́tay	لښکر ماتوونکی، لشکر شکن، فوج شکن
لښکري (پوځي)	lax̌karí	نظامي ، غیرملکی
لښکري بازار	lax̌karí-bāzā́r	لښکرگاه ، لشکرگاه
لښل (لېښل)	lax̌ə́l	کوچېدل، کوچ کول، لېږدل، بارول
لښونی	lax̌únay	لېښونی، بارگیر (خاروی)
لغاز	laγā́z	طنز
لغړول > رغړول		
لغښتل > رغښتل		
لکیور ستوری	lakıwár-storay	لکۍ وال ستوری
لگاوو	lagāwú	ډېر لگښتی، خراج
لگښت (لگون)	lagə́x̌t	لگت، مصرف، خرڅ، خرچ
لگښتتوکی	lagəx̌t-tókay	د لگښت توکی، استهلاکي توکی (توکي)
لگښتوال	lagəx̌t-wā́l	مصرف کوونکی، مستهلک
لگښتي	lagəx̌tí	مصرفي، استهلاکي
لل (شاهدي ویل –	ləl	لېیل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورکول)		
للونگر	lalungár	للونوونکی، خیشاوه گر
لمانځل، لمانځنه > نمانځل، نمانځنه		
لمبا	lambā́	لنبا ، لامبو (شنا)
لمبا ځی	lambājáy	د لمبا ځای ، د لمبا حوض
لمبی	lambáy	لمپه (لاټین ډوله څراغ)
لمڅی> نمڅی		
لمر	lmar	نمر، نور، نمیر، مېر
لمر پښتی (لمر گروهی)	lmar-pə́ǩtay	نورپرست، د لمر عبادت کوونکی
لمر تندره	lmar-tándra	د لمر تندر یا تندره، کسوف
لمر څرکی	lmar-crə́kay	پیتاوی ، آفتاب رخ
لمر ختن (لمرخاته)	lmar-xatán	لمر ختل
لمر ختیځ > ختیځ	xatíj	
لمر لویدیځ > لویدیځ		
لمر لوېدن (لمر پرېواته)	lmar-lwedán	لمر لوېدل
لمر مزدك	lmar-mazdák	د لمر معبد
لمرگلی (نمرگلی)	lmar-gwə́lay	مېرگل، نورپرست گل، تاپرس
لمریز (- لېږدي)	lmaríz (-leğdí)	لمریز هجري، شمسي هجري، هجري لمریز
لمکټی (دم غوزك)	ləmkaṭáy	لمغړی، لم کنډی، لم گډی، لم گوړی، لمڅوکی، لم گونډی، لم چونډی
لمنځ > نمنځ	nmanj	
لمنځونه	lmanjúna	لمونځونه، مونځونه، نمنځونه
لمونځغاړی	lmunj-γā́ṛay	لمونځ گذار، لمونځ کوونکی، لمونځ کړونی
لمېساند	lmesā́nd	مسوده لیکونکی، کاپي کوونکی
لمېسل	lmesə́l	مسوده کول، کاپی کول، گره بره لیکل

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمېسه	lmésa	مسوده ، کاپی؛ دوسیه
لندول (لندېدل)	landawә́l	لمدول، لوندول (لمدېدل)
لنده (لندې)	landá	لمده (لمدې)
لنده بل	landabál	لمده بل
لندی (نهر)	landáy	لنډی
لنډ پرلنډ (لنډگنډ ، په لنډو)	lánḍ-pәr-lánḍ	لنډ په لنډ (- ه)
لنډ پېری (لنډ پړاوی)	lanḍ-péray	لنډ دوره یی، لنډ مرحله يي
لنډ گروهی	lanḍ-gróhay	لنډ نظری، متعصب (مذهبی)
لنډ گروهي	lanḍ-grohí	لنډ نظري ، تعصب
لنډ لیدی (لنډ وینی)	lanḍ-líday	لنډ لیدونکی
لنډ منگی	lanḍ-mángay	لنډ عمری
لنډ مهالی	lanḍ-mahā́lay	د لنډ مهال لپاره، قصیرالمدت، کوتاه مدت
لنډ واټنی (کوتاه برد)	lanḍ-wāṭánay	د لنډ واټن (توغندی، وسله ...)
لنډه غر (غرغره يي)	lanḍa-γә́r	لنډهر، بېباکه، اوباش، ماجراجو ، ډانگیي
لنډیس (فلوس)	lanḍís	چمبړخیال
لنگواله (لنگتون، لنگون)	lang-wā́la	زېږونه ، ولادت
لنگون خوږ (درد زه)	langun-xwә́ğ	د لنگوال خوږ یا درد
لو (لوهه)	lo	لوه ، اشتها
لوايي (وايي)	lẃāyí	روڼ گهیځ ، سپېده داغ
لوبځی (لوبونی)	lobcáy	د لوبو سامان
لوبډله	lob-ḍála	سپورتي ډله
لوبغالی	lob-γā́lay	ستودیم ، سټېډیم
لوبیځ (ننداریځ)	lobíj	ستیج ، صحنه
لوټتالا (لوټ تالان، چورتالان)	lúṭ-tālā́	چورچپاو ، چورچپاول
لوټمیر	luṭ-mír	د تالانگرو مشر
لوچۍ	lučә́y	غوړ چپاتی ، پېلغوږ
لوځ	luc	لڅ
لوځکه (نانځکه)	lucáka	گوډۍ، لوځکۍ، اوکۍ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لوڅې پوڅې	lóce-póce	عذر زاري ، چاپلوسي
لوراند	lawrā́nd	د ډېر لور خاوند ، ډېر مهربان
لور پر لور (لورالور)	lór-pər-lór	لور په لور
لوربڼود	lor-x̌ód	لورې ښوونکی، رهنمود
لورل (لورول)	lawrə́l	لورېیل، روادار لرل، پېرزو کول
لورې (لورې)	lóray	لور ، لورې (lórəy)
لورین	lawrín	مهربان ، زړه سواند
لوړاوی	Ĺwāṛāwáy	تجلیل ، بزرگداشت
لوړ پوړیز	lwaṛ-poṛíz	
لوړتیاپال (- پالنه)	lwaṛtyā-pā́l	لوړتیا خوښوونکی یا غوښتونکی
لوړتیایي	lwaṛtyāyí	ارتقایي
لوړل	loṛə́l	لوړه کول، سوگند کول یا خوړل
لوړ لیک	loṛ-lík	سوگند لیک، سوگند نامه
لوړه (قسم)	lóṛa	لوړه (lwára)
لوست (درس ، قرائت)	lwast	لوست (lost قی)
لوستل	lwastə́l	لوستل (lostəl)
لوستلیکی	lwast-lıkáy	لوللیکی، د لوست کتاب، درسی کتاب، ټکسبوک
لوستی	lwástay	باسواده ، تعلیم یافته
لوښه (عادت ، خصلت)	lóx̌a	لوښه (lóxə)
لوښي ولن	lox̌ı-wlán	لوښي مینځونکی
لوښیز	lox̌íz	لوښه ییز، خصلتي، عادتي
لوغۍ	loγə́y	غوالوشه، غوالوشې، غواولشې
لولاند	lwalā́nd	لکچرر، لکچر ورکوونکی
لولانه	lwalā́na	لکچر
لولکۍ (پروانهء گل) > کوکۍ		
لومبړ (سپېرلم)	lumbáṛ	سپلم، گیدړ

(c) ketabton.com: The Digital Library

لومړی (ړومبی)	lumṛáy	لمړی، لومبړ، لومبړی
لومړی > ړومبی (شنبه)		
لومني (لوبي)	lomaní	خود بیني، تکبر
لوند مېچ	lund-méč	لنده بل مېچ، د لنده بل مقیاس
لونل (نثارول)	lunə́l	لونودل، نولل، نوستل (پېښور)
لو وچه	lo-wə́ča	لویه وچه ، براعظم
لو ورځ (محشر)	ló-wraj	ورځلوی ، لویه ورځ
لووی	ló-way	گواه ، شاهد
لوهه ښه !	lóha-ǩá!	ښه اشتها !
لوۍ	láwəy	دلوگري مزدوري یا اجوره
لوی > لوگر ، لوگری	logár	
لوی پوړیز (جگپوړی)	loy-pawṛíz	لوړ پوړیز ، لوړ رتبه
لوېدیځ (غرب ، مغرب)	lwedíj	لویدیز (غربی)
لوېدیځوال (لویدیځی)	lwıdıj-wā́l	لویدیزوال
لویست، لوېشت > ولېشت		
لویناب	loy-nā́b	والي ، گورنر
له آره	lə-ā́ra	د آره، اصلاً، په اصل کې
له بده مرغه	lə-báda-mərɣa	د بده مرغه ، د بد قسمه
له تا څخه		د تاڅه، تانه...
له توغه وتل	lə-twáɣa-watəl	له عهدې وتل
له – څخه	lə-caxá	د خوا – لخوا
له خوا	lə-xwā	
له دې لامله	lə-dé-lāmála	له دی امله، د دې امله
له دې وروسته	lə-de-wrústa	وروسته له دې، د دې وروسته
له – راهیسې	lə-rāhíse	د - راهیسې، د - را په دېخوا
له – سره	lə-sará	د - سره
له سره (له پیله ، بیخي)	lə-sára	د سره
له ښه مرغه	lə-ǩə́-mərɣa	د ښه مرغه، د ښه قسمه
له مخې (یو مخیز)	lə-mə́xe	د مخې
له منځه تلل (- وړل)	lə-manja-tlə́l	د منځه تلل

(c) ketabton.com: The Digital Library

له – وروسته	lə-wrústa	د - وروسته
له يوې مخې (له يوه مخه)	lə-yawé-məxe	د يوې مخې
ليار (- ه) (طريقه، روش)	lyār	طريقه ، روش
ليارولېله	lyār-o-léla	راه و روش ، سبك و روش
لى پر لى	láy-pər-láy	لى په لى
لېخ (لېخې)	lec	لېخه ، لېچ (سترگ خوړ)
لېخى	lécay	لېچى ، بازو
لېخۍ (نانغښتى لوله وړى)	lecə́y	
ليد توگه	lıd-tóga	د نظر ډول، طرز نظر، ديدگاه
ليد ټكى	lıd-ṭə́kay	نقطه نظر ، ديدگاه
ليد گوټ	lıd-gwə́ṭ	د ليد زاويه
ليد مېچ	lıd-méč	د ليد (ديد) مقياس
ليده كاته	lıdə́-kā́tə	ليدنه كتنه، ملاقات (ديدار، ديدوواديد)
لېړپاك (لېړونى)	leṛ-pā́k	د كوشني د لېړو پاكولو څپونى
لېږد پېر	leğd-pér	انتقالى يا عبورى پړاو ، لنډ مهالپېر
لېږد چارې	leğd-čā́re	حمل ونقل، ترانسپورټ و ترانسپورټي چارې
لېږند ونالېږند	léğənd-o-nā-léğənd	منقول وغيرمنقول، متعدي ولازمي
لېږندويي	leğəndoyí	حمل ونقل، ترانسپورتگ
لېشه (نېش)	lešá	لشه ، لياشه
ليكلار (ليكنى سبك)	lık-lā́r	ليكدود (املاء)
ليكلړ (لړليك)	lık-láṛ	لست ، فهرست
ليك لوست	lık-lwást	ليك ولوست ، سواد
ليك ليكاني	lík-lıkāní	ارسال ومرسول، مكاتبه، خط وخط روي
ليكنښه	lık-náx̌a	ليكنښه (نقطه گذارى)
ليكنه (مقاله)	lıkə́na	ليك (نامه ، مكتوب)
ليكنى	lıkanáy	ليكلى ، تحريري

(c) ketabton.com: The Digital Library

لیکی	lıkáy	کتاب
لیکي پوهه	lıkı-póha	کتابپوهنه، کتاب پېژندنه، ببلوگرافي
لیکیتون (کتابتون)	lıkı-tún	کتابخانه ، کتابخونه
لېوال	lewā́l	علاقمند
لېوالتیا	lewāltyā́	دلچسبي ، علاقمندي
لیول (هڅول)	layáwəl	تشویقول
لېیل (شاهدي ویل) > لل		

م – m (مې ، میم)

د پښتو ابېڅې پېنځوېشتم توری

کره	غرېزلیك	ناکره
ما ته	mā́ta	وما ته، وما، ما له، ما لره (شاعرانه)
ماجت > مزدك		
ماچې	māčé	مېچه، میانچې، مایچې، سیمیان، مکروني
مارل > گومارل		
مازیگر	māzıgár	مازدیگر
مازیگرنۍ	māzıgaranə́y	د مازیگر مېلمستیا، عصریه
ماسختن	māsxotán	ماخستن
ما سره > له ما سره		
ماشه (لیندکۍ)	māšá	ماشۍ
ماښام	māx̌ā́m	الماښام ، نماښام
ماښامنۍ	māx̌āmanə́y	د ماښام ډوډۍ، (ماښامنۍ خپرونه ...)
ما غوندې > زما غوندې		
ما کره > زما کره	zmā kára	

(c) ketabton.com: The Digital Library

مال، ما ول > ما ویل	mā wayə́l	
مالګڼی	māl-gəṇáy	مالګانی ، مالګنی
مالګین	mālgín	د مالګې کان، د مالګي کان، د مالګې درنګ ، د مالګی معدن ؛ مالګن
مانا	mānā́	معنا ، معنی، تعبیر (خوب)
مانا بلون	mānā-balún	د مانا تداعی، تداعی المعنی
مانا پوهنه	mānā-pohə́na	معنا پوهنه ، علم المعانی
مانا توکی	mānā-tókay	مانیز توکی، معنایي عنصر، معنوي عنصر
مانا ونج	mānā-wánǰ	مانیز بدلون، معنوي بدلون
مانوېز (مانوېزونه)	mān-wéz	مانا ونجی ویی، سېمانتېزم
مانی	mānī́	مامي، مانۍ، مواني، ماماني، د ماما ماینه
مانیز	māníz	معنایي ، معنوي
ماڼه (ماڼې)	māṇá	ماڼی، ماڼۍ، ګیلې ماڼې (ګله و شکوه)
ماین پاك	māyn-pā́k	ماین پاکوونکی، ماینروب
ماین شنډی	māyn-šanḍáy	ماین شنډونه یا خنثی کونه
ماین شنډی	māyn-šánḍay	ماین شنډوونکی یا خنثی کوونکی
ماینه، ماندینه > مېرمن		
مته	máta	خوګ ، بدځناور
متیازاړی	mətyāzā́ṛay	د متیازو لار، بولي مجرا
متیازنۍ	mətyāzanə́y	د متیازو پات، شاشداني
مټ (مټونه)	məṭ	مټه (مټې)
مټکی	məṭkáy	مټ تړ، مټ تړونی، بازو بند
مټه (مټې)	mə́ṭa	ستن (ستون) ؛ قوه (مټېې)
مچرۍ	məčərə́y	د مچ وماشي د مخنیوي جالۍ، پشه خانه
مچشړ (مچوژی)	məč-šā́ṛ	مچشړونی، مچینك،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		مچوژونی
مچکه (ښکل، خولگۍ)	mačə́ka	موچه، موچې، مچه، مچې، چپه
مچنوغزه	mačənóγza	مچینوغزه، مچلوغزه، مچوغنه، مچوغزه
مچوړې	mačóṛe	بچوړې، سلتراج لرونکې ښځینه جرابې، برزو، زېر پتلوني
مئکه > ځمکه		
مخامخول (- بدل)	´məxāməxawə́l	مخامخ کول (- کېدل)
مخپټی	məx-pəṭáy	پټمخي، مخپټونه، روپوشی
مخپټی (مخپټې)	məx-pə́ṭay	پټ مخی
مخ پر سیوري > سیورلن		
مخ پر وړاندې	məx-pər-wṛā́nde	مخ په وړاندې
مختوري	məx-tórı	مختورني، تورمخیتوب
مختوری (تورمخی، مختورن)	məx-tóray	مختورنی
مخ څپوڼی	mə́x-capṇay	مخوچونی، رومال، روی پاك، مخپاك
مخزېږدي	məx-zeǧdí	مخزېږیز، قبل المیلاد (- ي)
مخسور (مخسوری)	məx-súr	سورمخی ، سرخرو
مخسوری	məx-suráy	مخسوري ، سرخرویي
مخکښته	məx-kx̌áta	مخکته ، مخ ښکته
مخکې	mə́xke	مخکښ، مخکښې، مخکي
مخ ګڼه	məx-gáṇa	د مخ شمېره، د صفحې شماره
مخلید	məx-líd	پیش منظر، مخ ځمکه
مخه ښه !	məxā-x̌á	پرمخه ښه، په مخه ښه، خدای په اماني
مخۍ	məxə́y	بدلگرې نجلۍ یا ښځه ؛ سیاله
مخینه	məxıná	مخکینه، سابقه، پیشینه
مخینه وال	məxına-wā́l	د مخېنې څښتن، سابقه دار

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخینی	məxınáy	مخکینی
مخیونی	məx-yúnay	مختلونی، پرمختلونی، پرمختلی، مترقي، ترقي پسند
مرجوڼا (غوپور)	marjuṇā́	مرجیوڼ ، د مرغلرو پلټونکی، غواص
مردك ، مردکی > گولۍ	golə́y	
مرستلیکی	mrast-lıkáy	مرستیال کتاب، درسي ممد (کتاب)
مرستیال سیند	mrastyāl-sínd	څېرمه سیند ، د سیند مرستیال
مرستین (مرستیال وزیر)	mrastín	د وزیر مرستیال، معین
مرغړی	Marγəṛáy	غدود
مرغلره	mərγalə́ra	ملغلره، مروارید
مرغومی	marγúmay	ورغومی، اورغومی، سېرلی، څېرلی، رغوس، جدي
مرغېړی (عضله)	mərγeṛáy	مرخېړی (خرېړی، سمارق)
مرګاني (مرګونی)	margāní	مرکندي، مرگي حال، مرگیال؛ وژونکی (کشنده)
مرڼۍ (غدکه)	maraṇə́y	خرقه ،کباړۍ (قبا)
مروړه (لته کش تفنگ)	maroṛá	مرړۍ
مرۍ خوږ	marəy-xwə́ğ	د ستوني درد
مرۍ خوږی (ستوني خوږ)	marəy-xwə́ğay	د ستوني په درد اخته، گلون درد
مرېله (څخره)	maréla	ماره ، ولجه ، غنیمت
مرېیل (کنگالول)	mareyə́l	نمرېیل، اوبه تېرول، او کشول
مریین پاړکی	mrayín-pāṛkay	د مرییانو طبقه
مریینپېر	mrayín-per	د غلامۍ دوره، د برده گۍ فورماسیون
مرییواله (مریینه)	mrayı-wā́la	مرییتوب، غلامي، برده گی، د مرییتوب فورماسیون
مړخندی	məṛ-xandáy	پسخند ، پوزخند

(c) ketabton.com: The Digital Library

مړ خوړی	məṛ-xwə́ğay	په نري رنځ اخته، سل (مسلول)
مړزگه (درنگه)	mṛə́zga	د مړي جسد، لاش (نعش)
مړزگه خور (درنگه خور)	mṛəzga-xór	لاشخور
مړغندی	məṛγəndə́y	توپیر، اختلاف، نفاق
مړل	mṛəl	مړ کېدل
مړواکی	məṛ-wā́kay	د مړي وصي
مړولاند	məṛ-wlā́nd	مړ مینځونکی، مرده شوی
مړولن	məṛ-wlán	مړي مینځنه، مرده شویي
مړولنځ	məṛ-wlánj	د مړي مینځلو ځای
مړوند	maṛ-wánd	مړمند
مړه خوږ (مړهکه)	məṛa-xwə́ğ	نری رنځ، مړ خوږي، مړېکه، سل
مړیځی	məṛı-jáy	مړینخونه، مرده خانه
مړېستون (مقبره)	maṛı-stún	مړستون (قبر)، هدیره (حضیره)
مړینشمېر	mṛın-šmér	د مړو احصائیه، د وفیاتو احصائیه
مزدك	mazdak	مزگت، نمزدك، د عبادت ځای، مسجد، معبد
مزری > زمری		
مزل > تگ، یون	tag	
مږل (مښل)	məğə́l	موږل، موښل، موښتل، مښتل (mxətəl)، مگل
مږور > ناور		
مږوی	məğ-wáy	موږی، موگی
مستې (ماسته)	masté	پی
مسکا > موسکا		
مسکینه > نسکینه		
مسل (مسېدل)	masə́l	مسکېدل، موسکېدل، موسکا کول
مشرتوب (مشرتیا، مشري)	məšər-tób	مشرتابه (د مشرتابې)
مشلیکی	məš-lıkáy	کتابگوتی، جېبي کتاب

(c) ketabton.com: The Digital Library

منښوکه	max̌úka	مشوکه ، مخوکه
ملاتړی	mlā-táṛay	ملاتړ کوونکی
ملاوستنی	mlā-wastə́nay	ملابند ، ملا پټی، کمربند ، ملاستو (کمربند لته یی)
ملل	m(a)ləl	ملولل، ملودل، لپړل (په لوبډله کې یو له بله مله کېدل او اړوند چار)
مله غونډله	mlá-ɣwə́nḍla	ملتیایي جمله، فرعي جمله
ممیز (وڅکې)	mamíz	مویز، میبز ، ممیزي
منجره (مونګره، خوغاړه، غوړوکی)	manǰará	(ناغوړېدلې) غوټی، بنجره
منځ	manj	مینځ ، میانځ
منځاله، منځوله > ځاله		
منځپانګه	manj-pā́nga	محتوا ، درونمایه
منځپېرې ټاکنې (امرنې)	manj-pére ṭākə́ne	څېرمه یا فرعي انتخابات بای الکشن
منځپېښې غونډله	manj-péx̌e-ɣwəndla	معترضه غونډله (جمله)
منځتاړی	manj-tā́ṛay	منځوندی، میانوند ، انفېکس
منځټکی	manj-ṭə́kay	منځنی ټکی، مرکزي ټکی، مرکزي نقطه
منځدریځی (منځلاری)	manj-daríjay	نرم دریځی (میانه رو)
منځغری (دره ، ناو)	manj-ɣə́ray	نره (nára) ، سردره
منځغکې	manjɣə́kı	مغزیات ، زنګي ، مندکې
منځګړی	manj-gə́ṛay	مینځګړی
منځمنګی	manj-mángay	د منځني عمر څښتن، میانه سال
منځمنګې	manj-mangí	د عمر اوسط
منځمهالی (پېر، حکومت)	manj-mahā́lay	عبوري یا انتقالي (دوره، حکومت ...)
منځنی ختیځ	manjənáy-xatıj	منځنی ختیز، شرق وسطا ، خاور میانه
منځواله تودوخه	manj-wā́la-	مرکزي تودوخه، مرکز ګرمي

(c) ketabton.com: The Digital Library

	tawdóxa	
منځواټنی	manj-wāṭanáy	د منځني واټن (توغندی، وسله)، میان برد
منځونی	manj-wə́nay	د منځنۍ ونې والا، منځ قدی، میانه قد
منځوی (منځومی)	manjwáy	مینځوی، (- ورور)
منځه (گوته)	mánja	منځالۍ
منځۍ	manjə́y	منځی، مرکز
منځیز (منځوال)	manjíz	مرکزی
منداڼو (ونې)	məndāṇú	منداړو (چرخك دوغ زدن)
مندته	məndə́ta	زردالو، خوبانۍ
منښته	manə́x̌ta	تصویب؛ اعتراف
منگاښه (ښاخۍ)	mangā́x̌a	دری خلې
منگړیته (ټیپر)	mangṛíta	شلغم، گنگلو، ثکپانی
منندوی	manəndóy	ممنون،شاکر، مشکور
منی (مطیع)	manáy	منونکی، منونی
منی (منېل)	mə́nay	خزان
منه غونې	maṇa-γúne	مړه غونی، زار زنگۍ، کاکوړه، پرپاڼو
موټانه (دستگیر قلبه وغیره)	muṭā́na	موټیانه، موټی، موټې، نینوی
موخۍ	moxə́y	کیسۍ، چیستان، معما
مورچل (مورچه)	morčál	سنگر
مور روی	mor-rə́way	تیخور، تیخوری
مور زېږ	mor-zéğ	میریزی، مورنی ورور، اخیافي ورور
مورینگه (مورنیوه)	morínga	مورینه
موږ	muğ	موږه، مونږه، مونږه، مونگ، مونگه
موږك	muğák	مږك، منگك
موږك جړ	muğak-jáṛ	مږك زهر، سم الفار
موسكا	moskā́	مسكا

(c) ketabton.com: The Digital Library

مهالنی (مهالیز)	mahālanáy	وختیز، زماني،موقت، موقوته ،موقتي، موسمي
مهالنۍ	mahālanə́y	هغه خپرونه چې پر یوه ټاکلي مهالپېر خپرېږي (جریده، مجله...)
مهینه	mahıná	میینه (کبنت)
میاشت	myāšt	میاست ، میاشته
میاشتنی	myāštənáy	میاشتینی ، میاشتیز
میاشتنۍ	myāštənáy	میاشتینۍ، میاشتیزه (خپرونه)
مېچپوهنه	meč-pohə́na	شمېرپوهنه (ریاضي، حساب)
میرڅی (میرڅن، دښن، دښمن)	mırcáy	مرڅی، میرڅمن، دښنه
میرمچۍ	mır-məčə́y	د شاتو د مچیو ملکه
مینه	mayə́na	عاشقه ، معشوقه، دلبر
مینه وال (لېوال)	mına-wā́l	مینوال ، علاقمند
میوه يي (خولخوندي)	mewayí	د مېوې اړوند ، مېوه لرونکی، مېوه دار
مېړانه	meṛā́na	مړانه، مردي، ځوانمردي، شهامت
مېړنی	meṛanáy	مړنی، مېړه، ځوانمرده با شهامت
مېړوښه (ژګه)	meṛóx̌a	مړوښه
مېږتون (ښرغلی)	meğatún	د مېږیو ځاله، د مېګیو جاله، مېږی
مېږی (مېږي)	meğáy	مېږی ، مېږتون (مېږتانه)
مېشت (استوګن)	mešt	میشت ،ساکن، مقیم
مېشتوړ	mešt-wáṛ	د مېشتېدو وړ، اسکان وړ، سکونت وړ
مېشتځای (استوګنځی)	mešt-jā́y	مېشتی، د استوګنې ځای، د سکونت ځای ؛ مقر

(c) ketabton.com: The Digital Library

مېشتیا (سکونت، اسکان)	meštyā	میشتیا ، مېشتوب، مېشتېدنه، مېشتن
مېشتېدل (- ول)	meštedə́l	اوسېدل، استوګنېدل، ځای پرځای کېدل، سکونت اختیارول
مېلمځی	melma-jáy	کوشنی مېلمستون، حجره، اوجره، بېټك
مینځل (ولل)	mınjə́l	وینځل ، یینځل
مینځه	mínja	وینځه، یینځه، مینځرکه (کنیزك)
میندل > موندل ، مومل		
مینده > یېنده (ځاروی)		
مینېدل	mayənedə́l	مین کېدل ، عاشق کېدل

ن – n (نې ، نون)

د پښتو ابېڅې شپږویشتم توری چې زیاتره یې تر (ب) او (م) مخکې وروسته او لږو ډېر تر (د) له مخه وینګ پر (م) اوړي، تر (ګ) له مخه بیا څه نا څه هسې سرباري کېږي او کله هم په تړلې څپه کې ورپسې (د) غورځي ، بې له دې چې دغه بېلابېل بدلونونه مورفو ـ فونیمیکي ارزښت ولري،لکه په (درونډ ، درمند ...) کې ، په چمند ، ارماند کې یې زیاتون بیایوه سرچپه پېښنه ده. همداسې یې له «ل» سره بدلون، لکه : لمونځ ، لمسی، لمر، غلیم ، غلمینه... . پر (ڼ) یې د اوښتن بېلګې هم شته (زیار: غږپوهنه).

کره	غږیزلیك	ناکره
ناباندی	nā-bā́nday	مخالف، ناموافق
ناباندي	nā-bāndí	مخالفت، تخلف
نا باوری (ناویسا)	nā-bāwáray	بې باوره، بې اعتماده، بې اعتباره، ناموثق
نابېری	nā-babáray	یو ناڅاپي، تصادفي،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		اتفاقي
نابېري	nā-babarí	يو ناڅاپېوالی ، تصادف
ناپامی	nā-pā́may	بې پامه، بې توجه، بې احتياطه، سرسري، سطحي
ناپامي	nā-pāmí	بې پامي ، بې احتياطي
ناپوهنيز	nā-pohəníz	ناعلمي، غيرعلمی
نا پاسلی	nā-pā́slay	نا شکره ، نا سپاسه
نا پایند (ناپایښته)	nā-pā́yənd	نا پاتند ، بې دوامه، ناپايدار
نا پړ (ناگرم)	nā-pə́ṛ	نا ملامته
نا پل	nā-pə́l	ناپلی، ناروا ، نامشروع، حرام، غيرمجاز
نا پنځيز	nā-pənjíz	ناطبيعي ، غيرطبيعي
نا پوځي	nā-pawzí	غيرپوځي، غيرنظامي، ملکي
نا پېژندوی (- ه)	nā-pežandóy	ناپېژندلی ، ناشنا
نا پېیلی	nā-peyə́lay	ناتړلی، بې پلوه، غيروابسته
ناجوت (ناڅرگند)	nā-ǰawát	نامعلوم، مبهم، مجهول؛ نامثبت، منفی
ناچاپ	nā-čā́p	ناچاپ شوی ، غيرمطبوع
ناچار	nā-čā́r	ناڅار، مجبور، ناگزير
ناچاري	nā-čārí	ناڅاري، مجبوري، مجبوريت
ناځوان (نامړه)	nā-jwā́n	ناځوانمرده، نامرده
ناځواني	nā-jwāní	ناځوانمردي، نه مېړانه
ناخوال	nā-xwā́l	پرېشان، زړه خوړينی
ناخوښی	nā-xwáx̌ay	ناراضی
ناخوښي	nā-xwax̌í	نه رضايت، عدم رضايت
ناخوندي	nā-xwandí	نامحفوظ، نامصوون، غيرمصوون
ناخونديينه	nā-xwandıyə́na	نامصوونيت، غيرمصوون
نا درملی	nā-darmálay	بې درمله، بې علاجه، نه

(c) ketabton.com: The Digital Library

		رغېدونکی، صعب العلاج
نادوده (ناخواله ...)	nā-dóda	بې دوده، بېقاعده؛ بې رواجه، غیرعادي (نادودې)
نارسی	nā-rasáy	نه رسېدنه، نه دسترس، عدم دسترسي
نارسی	nā-rásay	نارسېدلی، نه رسېدونکی، نارس، نارسا، خام
نا روزلی	Nārozə́lay	نالوستی، بې تربیه
ناروږد (- ی)	nārúǧd	نامعتاد، ناموخته، غیرعادي، غیرمعتاد
ناروغتیایي	nā-roγtyāyí	ناصحي، غیرصحي
ناړوند	nāṛwánd	نامربوط، بې ارتباط، بې اړیکي
ناړه > لاړه		
ناړې (وادي، بدرفت)	nāṛə́y	نره، ایراو، زاو
ناړیك (ناګویه)	nāṛík	ناقلبه یي (غویي)
ناړین	nāṛín	نااړین، بې اړتیا، ناضروري، غیرضروري
نازغموړ (نازغمی)	nā-zγam-wáṛ	د نه زغم وړ، زغم نه منونکی
نازمین (نازولی)	nāz-mín	نازبین، نیازبین، نازدانه
نازوکړی	nāzókṛay	نازبړېدلی
ناس (نسوار)	nās	نصوار
ناستخونه	nāst-xúna	د ناستې کوټه، د مېلمنو خونه، سالون
ناستوګن (نامېشت)	nāstogán	نااستوګن، کډوال، غیرمقیم
ناسته پاسته (ناسته ولاړه)	nā́sta-pā́sta	ناستوګنه، ناستی کېناستی
ناسوب	nā-swáb	غیرحاضر، غایب، پشي شا
ناسوبتیا	nā-swab-tyā́	غیرحاضري، غیابت
ناسولیز	nā-solíz	نامعقول، غیرمنطقي
ناسهند (ناسهی)	nā-sáhənd	نه هضمېدونکی، غیرقابل هضم
ناسیده	nā-sıdá	نا مستقیم، غیرمستقیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناشنونی	nā-šanúnay	نه شنل کېدونکی، ناتجزیه کېدونکی، نه تحلیلیدونکی
ناشونی	nāšúnay	ناکېدونی ، ناممکن
ناښ (ناښونه)	nāx̌	مخامخ غاښ ، انیاب
ناغ (لويي)	nāγ	دماغ ، تکبر
ناغوره	nā-γwára	ناپسند، ناپسندیده، ناگواره
ناغېړی	nā-γéṛay	اسانخوښی ، سهل انگار
ناغېړي	nā-γeṛí	اهمال ، سهل انگاري
ناکره	nā-kará	نامعیاری، ناسم
ناگروهن	nā-grohán	بې عقیدې، دهري
نالاسرسی	nā-lāsrásay	بې دسترسه
نالاسی (نا لاسوهلی)	nā-lā́say	نا لاسکړی ، نادستخورده
نالوستوړ	nā-lwast-wáṛ	نه لوستل کېدونکی، ناخوانا
نالوستی (نالیك لوستی)	nā-lwástay	بې زده کړې، بې لیك لوسته، بېسواده
نالوستي (نالیك لوستي)	nā-lwastí	بې تعلیمي ، بېسوادي
نالېږند	nā-léǧənd	نامنقول، غیرمنقول؛ نامتعدي، لازمی (فعل)
نامېرلی	nā-merə́lay	ناټاکلی ، نامنتخب
نانځکه (ناوکۍ)	nānjə́ka	نینځکه ، گوډۍ
ناندرې (ناندرۍ)	nāndré	کترې، ایرې
نانډوله	nānḍwála	ناموزون، نامتوازن، ناموزونه، ناسازه (خبره)
نانغتان (نانغوړۍ)	nānγətā́n	نانغوړونکی، تورغوړی، ناشنو، بازیگوش
ناوډلی (ناوډۍ)	nāwoḍə́lay	ناودلی، بې اوډه، بې اوډون، بې ترتیبه، بې نظمه
ناولسي	nā-wələsí	نا ملي ، غیرملي
ناوېشوړ	nā-weš-wáṛ	نه وېشل کېدونکی، نه تجزیه کېدونکی، (تجزیه ناپذیر)

(c) ketabton.com: The Digital Library

ناوې - ودګرى (ناوې - ناوك)	nā́we-wadgə́ray	ناوې او زوم
نجل	nǰəl	جل، ورکړې نجلۍ، په نامه شوې نجلۍ، کوژده شوې نجلۍ، نامزده
نجلتوب	njəl-tób	د نامزدۍ دوره؛ بکره والی، بکارت
نجلۍ (نجونې)	nǰələ́y	انجلۍ، جلۍ، جنۍ، جينۍ، (انجونې، جونه، جينکيانې)
نڅاګر	nacā-gár	نڅی، نڅېدونکی، ګډېدونکی
نڅاګري	nacā-garí	بازيګري، بازينګري، رقاصي
نڅل (نڅېدل)	nacə́l	ناڅل، ناخ کول، ګډا کول، نڅا کول
نڅوړ (- ل ، - ېدل)	nacór	نچوړ ، فشرده
نرسوی > نمرسوی، لمر سوی		
نرښځی	nar-x̌əjáy	نرښځك، نرښځوکی، نرګت، نرګتی، هجړا
نرغون > لرغون	larγún	
نرمچ	nar-mə́č	خرمچ ، خرمګس
نرواکي (پلرواکي)	nar-wākí	نارينه واکي، مردسالاري
نری باران > پسته وور		
نرينه (مذکر)	narıná	نارينه ، مذکر
نرينه نوږی	narıná-nóǧay	نارينه جنس ، مذکر جنس
نړۍ پنځی	naṛə́y-pə́njay	نړۍ پنځوونکی يا پيداکوونکی، د دنيا خالق
نړيخور	naṛəy-xór	نړۍ خور، نړۍ خوړونکی، جهانخوار
نړۍ سراسر	naṛəy-sarāsár	ټول نړۍ ييز ، جهانشمول
نړيواك	naṛəy-wā́k	د نړۍ واکمن، جهانبان
نړيواکي	naṛəy-wākí	د نړۍ واکمنی ، جهانباني

(c) ketabton.com: The Digital Library

نړیواله	naṛəy-wā́la	نړیولي، انټرنېشنلېزم، بین المللیت
نړیواله بښنه (د نړیوالې بښنې سازمان)	naṛəywā́la-baxə́na	نړیواله بخښنه (د نړیوالې بښنې ټولنه)
نژادپال (توکمپال)	nežād-pā́l	نژاد پالونکی ، نژاد پرست
نژادپالنه (توکمپالنه)	nežād-pālə́na	نژاد پرستي
نژادپوهنه > توکمپوهنه		
نژادي > توکمیز		
نژدې	nəždé	نېږدې، نږدې، نیژدې، نیږدې
نژدې پر نژدې	nəždé-pər-neždé	نژدې په نژدې
نژدې ختیځ	neždé-xatıj	نژدې ختیز
نږل > نوږل		
نږی > نوږی		
نس بهی (نس ناسته)	nas-baháy	نس بهېدنه ، اسهال
نستوڼی > لستوڼی	lastóṇay	
نسواند	nas-wānd	نسو، نسور، ګېډو، ګېډور، خېټو، خېټور...
نشتمن (نېستمن)	nəšt-mán	بې شتو ، خوار ، غریب
نښه	náx̌a	نخښه
نغوته	nγóta	نغوتنه ، نغوژه ، اشاره
نکریزې	nakríze	نوکرځي ، نکرځې
نګښی	ngax̌áy	نوښخ ، چنګک (ماهي ...)
نمړی (لقمه ، طعام)	nmaṛə́y	لمړی، نوړی، ګوله، کپ
نمنځ (عبادت ، احترام)	nmanj	پرستش ، نیایش
نمنځچار (عابد ، زاهد)	nmānj-čā́r	نمنځونی، نمانځونی، پرهېزګار
نندارمه (ډرامه)	nəndārmá	نندارلیک ، نمایشنامه
نندارېځ (لوبېځ)	nəndāríj	ستېج ، د ننداري صحنه
نندارېز	nəndāríz	د ننداري اړوند ، د ننداري وړ، ننداره يي، تماشايي، نمايشي

(c) ketabton.com: The Digital Library

نندارېيل	nəndāreyə́l	تمثیلول
ننکۍ	nənakə́y	نونکی، بخار ډوله وړې دانې
ننګېرل (نګېرل)	nangérəl	احساسول ، محسوسول
ننوتوځ	nənawatúj	ننوتوځی ، مدخل ، دخول
نواندی	naw-ánday	د نوي اند خاوند ، نو اندیش
نواندي	naw-andí	نوی تفکر، نو اندیشي
نو بنسټی	naw-bənsə́ṭay	نوی بنسټ ایښوول شوی، نو بنیان، جدید التاسیس
نو پال	naw-pā́l	نوی خوښوونکی ، نوګرا
نوخول	nuxawə́l	پر اشتها راوستل
نوري ، نورکي > نمري		
نوړ (د جوړ ضد)	noṛ	نړېدلی، ړنګ، وران، ناجوړ
نوږ (نږه)	noğ	ناږه ، نګه
نوږل (پرنجېدل)	nuğə́l	نږل ، نوزل ، ترچل
نوږول (- یدل)	noğawə́l	نږه کول، سوچه کول، خالصول
نوږ و نږه (ډېر سوچه)	nóğ-o-nağá	ناب و خالص
نوږی	nuğáy	نږی، پرنجی، عطسه، ترچ، ترچه، ترچی، پرنجی، پرنجېدا ...
نوږی	núğay	نوږی (nóğay) ، جنس
نوږیز	nuğíz	جنسي ، سېکسوال
نوښت (نوچار)	nawə́x̌t	نویوالی، ابتکار، جدت (پېښور) ، نوګرایي
نوښتګر (نوچاری)	nawəx̌t-gár	مبتکر ، نوګرا
نوښتګرانه	nawəx̌t-garāná	نوګرایانه ، مبتکرانه
نول	nol	لیاره، طریقه، روش، روال
نول	nul	غم، ویر، اندوه
نولس	nú-las	نونس
نولسم	nulasə́m	نونسم
نومځری	num-jə́ray	ضمیر (ګرامر)
نومړی (نامزد ، نامبرده)	numə́ṛay	نوموړی
نومونپوهنه	numawən-	نومونپوهه، د اصطلاحاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

	pohə́na	علم، ترمینالوجي
نوموركی (وركنومی)	num-wrə́kay	بېنوم ، گمنام
نوموړی (نوماند ، نومور)	numawə́ṛay	نومړی، نوموړی (num-wəray)
نوم ونومولی	núm-o-numawə́lay	اسم ومسما
نومونه (نومونې)	numawə́na	اصطلاح (علمي)، ترم (ترمونه)
نومهالی	num-mahā́lay	وسمهالی ، معاصر
نومېرل	numerə́l	تشخیصول، جوتول
نومیرنه	numerə́na	تشخیص، جوتتیا
نومیز (نوموال)	numíz	نوم اړوند ، اسمي
نوېز	nawéz	نوی رغېدلی ویی، نوی رغولی لغت، نیولوجېزم
نوی نړۍ اوډ	nə́way-naṛə́y-ód	نوی نړیوال نظم، نوی جهانی نظم
نوېواله (نوپالنه)	nəwɪ-wā́la	نوواله، عصریت، مودرنېزم
نوي یم	nawɪ-yə́m	نویم
نه	nəh	نهه
نه	na	یه ، نه (nə)
نهم	nəhə́m	نم
نه نوي	nə́h-nawɪ	ننوي
نه ولاړ	nə́-wlāṛ	ونه ولاړ، نه ولاړی، لانړو، لاړ نه شو
نهیل (نا امید)	nahíl	نهیلی، ناهیلی، ناهیل
نهیلي	nahɪlí	ناهیلي، نامېندي
نیاوتون (نیاووالي)	nyāw-tún	عدالت، محکمه، دادگاه
نیاومن (عادل، منصف)	nyāw-mán	نیاوي
نېټه لیك (كرونولوجي)	neṭa-lík	پېښلیك (تاریخ)
نیمځوړند (نیمرپاند)	nɪm-jwáṛənd	نیم ځړېدلی (بیرق نیم آفراشته)

(c) ketabton.com: The Digital Library

نیمځی (کراسته)	nımcáy	لیمڅی ، لیمسی
نیمځیګر (کراستګر)	nım-cıgár	نیمځی جوړوونکی، لیمڅي والا
نیمځین	nımcín	د نیمځي اړوند
نیمځینه	nımcína	وړینه خولۍ ، پشمینه
نیمرېیه (ځوانیمرګ)	nım-mreá	تاندلباند ، نیمه خوا
نیمسدی	nım-sə́day	نیم ویښیار ، نیم هوښه
نیمسوی	nım-sə́way	نیم سوځېدلی، نیمسوخته (سګرت)
نیملاری	nım-lā́ray	د نیمې لارې (مل)
نیمواك (غږ)	nım-wā́k	نیم واوېل ، سیمي واوېل
نیموچ	nım-mə́č	نیم تر ، نیمتر
نیموچه	nım-wə́ča	نیمه وچه، برصغیر، نیمه قاره (هند)
نینګل	nıngə́l	تمه (طمع) کول
نینګلی	nıngə́lay	په تمه کړ شوی ، تطمیع شوی
نینګنه	nıngə́na	تطمیع ، تمه داري
نیواکګر	nıwāk-gár	اشغالګر
نیوز (نبز)	nyoz	سېل، سېلاو، سېلاب
نیونك > نوسی (موچینك)		
نېېل (مرطوبه هوا یا باد)	nayél	ینېل ، نهېل

(c) ketabton.com: The Digital Library

ڼ – ṇ (ڼې)

د پښتو ابېڅې اوویشتم توری چې د ویې په سر کې نه راځي ، خو په منځ او پای کې یې ښېلګې ډېرې دي . همدارنګه یې د ویې دننه د څپې په سر کې درواخله . " ښیکی" ښایې یوازېنۍ ویې ښېلګه وي چې د کلات کاکړ یې تر لس کلنۍ کوشني " ژڼکی " په مانا کاروي . دا چې /ڼ/ د درو نورو غبرګژبیزو اوازونو (فونیمونو) په څېر له آره هندي پورغږ زباد شوی ، نو په ځېنو ګړدودو کې یې د ډېرې (اکثریتي) /ن/ پرځای کارونه کره نه برېښي ، لکه په ورونه ، غیڼ یا غڼ ، دوانه او داسې نورو وییونو کې. ڼ او ړ د تاریخي بلغږو په توګه سره یو پر بل هم ونجون مومي ، لکه په منداړو/منداڼو ، ښبګړه/ ښبګڼه، پوړۍ/پوڼۍ ... کې .
په "تنۍ" کې بیا هم د "ړ" یو پخوانی بلغږ (الوفون) برېښي (زیار پښتو غږپوهنه). "نړ" بیا د "ڼ" ناکره لیکدود دی چې په پاکستاني پښتو لیکدود کې له پخوا نه دود لري او نن سبا یې د "ڼ" سپارښتنه کېږي.

و – o, u, w (وې ، واو)

د پښتو ابېڅې اته ویشتم توری چې د نیمواك ، ښېواك یا کنسوننټي (معدوله) و /w/ ، اوږده و /o/ او لنډ و /u/ درو واړو ښکارندوییي کوي، او لکه څنګه چې د الف (a, ā) په برخه کې ورته نغوته وشوه ، د وروستیو دوو خپلواکو (واوونو) په توګه په پښتو لیکدود کې له ځان سره "ا" هم مختاړی کوي ، لکه په اور (or) او اوم (um) کې. د نیم ښېواك یا معدوله و (w) په توګه په یو لړ وییو کې نیم نیمګوری وینګ لري، خو د یوې - کره لیکلارې پر بنسټ یې لیکل اړین دي، لکه په خوله xwlə او خوړین xwrin کې. په ښکلې یا ښکلا غوندې وییونو کې یې نه کښل د کندهاري ګړدود تر اغېز لاندې همداسې یو دود پاتې شوی دی، کټ مټ، لکه په ګل gwəl او داسې نورو خپلو پردو وییو کې. له تاریخي – جغرافیایي پلوه پر /ب/ باندې د "و" ونجون فونیمیکي او له دې سره معیاري ارزښت نه لري ، لکه په ببره ، بیده ، بزه ... کې . (و -) د (- ته) په وړاندې د سربل په توګه د لږه کي دریځ له کبله له یوې - کره لیکلارې سره سمون نه لري او غبرګبل ورسره نه رغوي، لکه: (وکور ته ځم) چې کره یې (کور ته ځم) راځي.

کره	غږیزلیک	ناکره

(c) ketabton.com: The Digital Library

وا (و ، یه ، آ)	wā	اې،ای، یا (ندائیه، لکه وا هلکه!)
وات (ویار)	wāt	زیار ، عیب
واټن مېچ	wāṭan-méč	واټ مېچ ، واټ مېچی
واده تړ	wādə-táṛ	د واده بندوبست، د واده اړه تړه
واده څله	wādə́-cəla	د واده څله یا چله او یا گوته
وارگری	wār-gə́ray	د وار (نوبت) والا
وار له مخه	wār-lə-mə́xa	وار د واره، مخکې د مخکې
وار له واره	wā́r-lə-wā́ra	وار د واره ، سمدستي
واره من (واره یي)	wāra-mán	واره دار، (یو څه) غوره، ښه ترا
واری (ځار ، بلهار)	wāráy	واري ، قربان ، فدا
واریز	wāríz	په وار، نوبتي، متناوب (واریزه تبه)
واړه	wā́ṛa	واڼه ، واړه (wāṛə)
واړې ښځې	wā́ṛe-x̌ə́je	واړه ښځې، واړي ښځې (wāri-xəji)
وازره (وزرونه)	wāzrə́	وزر (wazə́r)، وزرې
وازگه (وازده)	wā́zga	وازگه (wāzgə)
واږمه > وږمه		
واست	wāst	وئ (تاسې واست)
واښ (رسی)	wāx̌	واښی ، بیا سته
واښ اوبی	wāx̌-óbay	واښ (رسی) اوبدونکی
واښلوبه	wāx̌-lóba	رسی لوبه ، پړي لوبه
واښه خور (گیاخور)	wāx̌ə-xór	علف خور، گیا خوړونکی
واك	wāk	وك
واكمن (واكوال، واكیالی)	wāk-mán	واكدار، واكنده، حكمران
واگه (واگې)	wā́ga	واگه () ، (واگي)
والگی (رمی، دومی، سرڅد)	wālgáy	يخوهنه ، رېزش ، زكام

(c) ketabton.com: The Digital Library

واله، وله > ویاله		
واند	wānd	خیال ، پندار
واندیز	wāndíz	خیالي ، تخیلی
واورپاك (واور سپېڅ)	wāwra-pā́k	د واورې پاکوونکی، برف پاك
واور پلوری	wāwra-plóray	واوره پلورونکی، برف فروش
واوروب	wāwrób	د واورې اوبه ، واوروبی
واوره غری	wāwra-γə́ray	میده واوره ، برنجك برف
واوره مېچ	wāwra-méč	د واورې د مېچولو آله
واورین	wāwrín	واوریز، له واورو ډك (پُر برف)
واورېږ (راشی)	wāw-réğ	د واورې رېز یا رېږ، برف کوچ
وایي (لوایي)	wāyí	رڼو، گهیځ، د سهار رڼایي، سپېده داغ، سپېدې؛ گرو ، گاڼه
وبښه ! (وبښئ !)	wə́baxa	وبخښه ! (وبخښئ !)
وترې (اثاثیه)	watə́rı	توري، کالي کودي، لوښي لرگي، ډانگ ډبلۍ ،کور سامان
وتلار (وتوځ)	wāt-lā́r	وتوځی ، وتونځی
وتون	watún	وتنگ، وتنه، واته، خروج
وټ کټ > سکینده (جبران)		
وټپوهنه	waṭ-pohə́na	اقتصاد پوهنه، اقتصادیات
وټگی	wəṭgáy	بمبوټۍ وزمه دودکش، چېمني
وټندوی	waṭəndóy	سپماگر، پاسره گر، مقتصد
وټه	waṭá	د ارزو (اسعارو) نرخ
وټه	wáṭa	اقتصاد ، سپما
وټیز	waṭíz	وټه ییز،اقتصادي سپمایي
وچړ (ولان)	wačáṛ	ولد ، بلد ، اشنا
وچغاړی (وچ کڅی)	wəč-γā́ṛay	وچ چاپېر، په وچه کې ښکېل (هېواد)
وچکښی	wəč-kəxay	پنسل ، پېنسل ، مداد

(c) ketabton.com: The Digital Library

وچموری	wəč-móray	د تي وچې مور بچی، شیرسوخته
وچوړکی (نروچکی)	wəčóṛkay	له ولږې یا ناروغۍ خوار وړنګر، خوارځواکی
وچولن	wəč-wlán	وچ مینځل، خشکه شویي
وچولنځ	wəč-wlánj	د وچولن ځای یا دوکان
وچولی (تندی)	wə́č-wəlay	وچوېلی، وچلی، وچولی (wə́č-ulay, wə́čwələy)
وچونی (سپونی)	wəčúnay	خشکي
وچه مری، وچه غاړه > کرنکه		
وچه وچوبه	wə́ča-wəčóba	وچه وچوبې
وچه ولخه (بتې بیابان، بېدي بیدیا)، سوراړ	wə́ča-wə́lxa	سور وچ ډاګ، وچ سپیره ډاګ، وچه یا سره میره
وځی	wə́ji	وزی ، ووځی
وڅکې (ممیز)	wə́cke	مویز، ممیز، کشمش
وختتېری	waxt-teráy	ساعتېري، وخت ګوډی، وخت ګوډنه (ابن الوقتی، خوشګذراني)
وختتېری	waxt-téray	ساعتتېرې، ساعتېرئ، وخت ګوډی؛ ورځچاری (ابن الوقت، خوشګذران)
وختیز > مهالیز، مهالنی		
ودانګر	wadāngár	ودانچار(- ی) ، معمار
وداني (تعمیر، عمارت)	wadāní	ودانۍ (جمع)
ودانیز	wadāníz	تعمیري ، تعمیراتي
ودرول > درول		
ودګری او ناوی > ناوې – ودګری		
ودول (مطلق)	wadawə́l	واده کول (غیرمطلق)
وده – وش	wáda-wáš	وده او وش ، نشونما

(c) ketabton.com: The Digital Library

وراغ (کارغه)	wrāγ	وروغ ، وریغ ، کارگه
ورباڼی	war-bā́ṇay	ورساتی، دروازه وان، دربان
وربوی	warbóy	د کور مخه، حریم، حیطه، حیاط، شپرازۍ
ورتني	wartaní	همرنگی، تشبیهی، مشابه، همسانی
ورټك	war-ṭák	ورټکونه ، دق الباب
ورځ	wraj	روځ
ورځپاڼه	wraj-pā́ṇa	روځپاڼه
ورځچاری	wraj-čā́ray	روځچاري (rwaj-čārəy)، ورځچلندی، ابن الوقت، فرصت طلب، فرصت جو
ورځ (دې) ښه! (ورځ دې نېکمرغه)	wraj-de-x̌á	ورځ (دې) په خیر! روځ (دې) په خیر!
ورځلوی > لو ورځ (قیامت)	lo wraj	
ورځنی	wrajanáy	ورځني، روځنی، روځینی، روزمره
ورڅک	wərcák	ورسك ، د غره پوزه
ورخړ (ګڼه، ګڼه ګوڼه)	wərxáṛ	بیروبار ، ازدحام
ورخیمځه (بریځر)	warxímja	غرمکۍ، تنکۍ غرمه، نیم چاشت
ورږه (ږغانځه)	wrə́ğa	کیکه
ورستول (- بډل)	wrastwə́l	وروستول ، گنده کول
ورشو	wəršó	اورشو
ورښ (وو - wo)	wrax̌	شمال ، باد
ورښتی	wrəx̌táy	ورلښتی، غږوشتی، ورغښتی، بادام (وڅکي ورښتي : کشمش وبادام)
ورښکۍ، ورېښکۍ > ریښکۍ، تړانگه	rex̌tə́y	
ورغ (مېړانه)	wrəγ	همت، مناعت، ایمانداري؛ په "ورغ الوتل" گڼه کې

(c) ketabton.com: The Digital Library

		هرگوره "حواس" مانا راخپلوي
ورغان > غوز ، غوزان	γawz	
ورغوی	wəγə́way	رغوی، اړغوی، اورغوی
ورکړه راکړه > راکړه ورکړه	rā́kṛa warkṛá	
ورگه > ورږه	warğá	
ورلول (بلاربول) > ؟	wərlawəl	
ورله > ورته	wartə́	
ورم	wram	ورم (warm)
ورمگر (ورماند)	wramgár	ورمگر (warmgar) ، ناصح، داور، قاضي
ورمليك	wram-lík	پندنامه ، نصيحت نامه، نصيحت پاڼه
ورمند	wramánd	امر ، حکم ، قضاوت
ورمندون	wramandún	قضاوت
ورمنديز	wramandíz	قضايي ، عدالتي
ورم و وراشه	wrám-o-wrāša	پندونصيحت ، وعظ ونصيحت
ورن	wran	جنازه ، تابوت
ورنگی، ورينگی > پسته وور	pasta wór	
ورنډه (بريد ، يرغل)	wrənḍá	حمله ، تعرض
ورور، وروور > ولور	wlor	
وروړانه	wrorāná	وروړگلويز ، برادرانه
وروستاړی > روستاړی	rostā́ṛay	
وروستول > ورستول	wrostól	
وروستی	wrustáy	اوستری
ورونی > رونگی	rongáy	
ورهاند	wərhā́nd	خلاصوونکی، خلاص گر
وره پر وره	wrə-pər-wrə	وره په وره ، ور په ور
ورهڼگر	wərhəṇgár	ورهڼه گر ، کسبگر

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورهڼه (دنده)	wərhə́ṇa	کسب، پېشه، شغل، حرفه، مسلك
ورهڼيز	wərhəṇíz	کسبي، حرفوي، مسلکي
ورهول (ازادول)	wərhawə́l	خلاصول
وريتګر	wrıtgár	وريته گر، کبابي، وريتی
وريته (سوله ، لکړه)	wrıtá	کباب، تيکه
ورېښم چينجي	wrex̌əm-čınjay	د ورېښمو چنجی
ورېښه > روښه (حلوا)	róx̌a	
ورېندار	wrendā́r	ورندار ، ورنداره
وړاندويېنه	wṛānd-wayə́na	وړاندېينه، اټکل، پېشگويي، پېشنگويي
وړانديز	wṛāndíz	مخېښود ، پېشنهاد
وړانديزي	wṛāndızí	پېشنهادي
وړاندېينه	wṛāndeyə́na	وړاندې کونه، پېشکش، عرضه
وړانگه	wṛā́nga	وړنگه ، وړانگه(wrāngə́)
وړانگڼ (وړنگڼ، وړانگين)	wṛāngáṇ	وړانگيز، شوغله يېز، شعاع لرونکی
وړانه پړانه (وړه پړه)	wṛā́na-pṛā́na	وړنه – بايلنه، بردوباخت؛ ملامتي او ناملامتي
وړتيا واکي	waṛtyā-wākí	ښايسته سالاري، شايسته سالاري
وړجن (وړن)	waṛ-ján	مېکروبی، مېکروب نيولی، (ميکروب لرونکی څيز)
وړغندی > غړوندی	γaṛwandóy	
وړکتون (ووړتون)	warəktún	کودکستان
وړکينه (کوشينه)	wṛakına	وړکتوب، وړوکوالی، کمکينه (کوشينه)
وړند(وړ)	wā́ṛənd	وړتيا وړ، لايق، مناسب
وړنگه (کك)	wṛənga	ذره ، اتوم ، اېټم
وړنگی (ککوين)	wṛəngáy	ذره بين ، مېکروسکوپ

(c) ketabton.com: The Digital Library

وړنگيز (ککيز)	wṛangíz	ذره يي، ذروي، اتومي، اټمي
وړ و پړ	wəṛ-o-pəṛ	غالب ومغلوب، گټونکی او بايلونکی؛ ملامت او ناملامت
وړومبی > ړومبی	ṛombaly	
وړوند > ړوند	ṛund	
وړيان	waṛyā́n	وڼیا ، وڼیان
وړۍ اوبدانه	waṛəy-obdā́na	د وړيو اوبدنه، د وړيو نساجي
وزروال > څانگور	cāngwár	
وزگار	wəzgā́r	بېکار ، بې روزگار (- ه)
وزلوبه	wəz-lóba	د وزې لوبه، د ورغومي لوبه، بزکشي
وژ پوهاند (وژپوه)	wəğ-pohā́nd	د اعصابو متخصص
وژپوهنه	wəž-pohə́na	د اعصابو علم
وژخوږ	wəž-xwəğ	د وژيو (اعصابو) درد
وژخوږی	wəž-xwə́ğay	د اعصابو په درد اخته
وژله (وژنه ، وژلون)	wážla	مرگ ، قتل
وژن	wəžán	عصبي ، عصباني
وژنتيا	wəžantyā́	عصبانيت
وژنشمېره	wažən-šméra	د وژنو (قتلونو) احصائيه
وژه (وژی)	wəžá	عصب
وژيز	wəžíz	د وژو اړوند ، عصبی
وژيز - اروايیز	wažız-arwāyíz	عصبي او رواني
وژيز - سوليز > سوليز - وژيز (عقلي او عصبي)	solíz	
وږبۍ (کاغه، پېنگووين)	wəğbə́y	اوږبۍ ، اږبۍ
وږد ، ووږد > اوږد	uğd	
وږمکۍ (سپوږمکۍ)	spoğməkə́y	وږمۍ، مصنوعي سپوږمۍ، ساتلايت

(c) ketabton.com: The Digital Library

وږم وتوږم	wáğm-o-twáğəm	ښه بوی او بد بوی
وږمه	wağmá	وارږمه
وږيڅاند (خوشه چين)	wağı-cā̃nd	وږيڅاندی، وږيڅانی، وږيڅاڼ، وږيڅاڼی، وږيچن، وږيچی
وسپنباب	wəspən-bā̃b	وسپنيز سامان ، هارډوېر
وسپنپلور	wəspən-plór	د وسپنبابو خرڅلاو (دوکان)
وسپنپېر	wəspən-pér	د وسپنې دوره يا عصر
وسپنتوږ	wəspən-tóğ	د وسپنې سوان
وسپنڅادر (ترمه)	wəspən-cādár	د وسپني څادر، آهن چادر
وسپنکښ	wəspən-káx̌	آهن ربا
وسپنويلوب	wəspən-wılób	د وسپنې ويلونه، ذوب آهن، پولاد سازي
وسپنه	wəspəná	اوسپنه
وسته	wastá	تجارتی سامان، مال ومتاع، کالا (سوداګري متاع)
وسله (درسته)	waslá	سلاح ، اسلحه
وسله توکي (پوځي توکي)	waslá-tókı	مهمات ، ايمونېشن
وش و وده - وده - وش		
وښکالی (ژنګوری، ډنډوری)	wəx̌kā̃lay	د انګورو وږی، غوشمکه، ډنګوری
وښکه > اوښکه	úx̌ka	
وښن (زهرجن ، زهرژلی)	wəx̌án	زهجن ، زهری ، سمي
وښور	wəx̌ór	وښوری، واخېر، اخور
وغه	wáγa	اوږد (اسکريز) چينجی
وکر	wákər	ونګه، هويت، تشخص، پېژندنه
وکرواکر > اکرو وکر	ákar wákar	
وکړ (کرد)	wəkəṛ	وکئ، وکړئ، وکاوه، وکل، وکلو (سالارزي)
وګړپال	wagəṛ-pā̃l	وګړمين، مردم دوست،

(c) ketabton.com: The Digital Library

		مردمدار
وګړنی	wagəṛanáy	وګړنیز، مردمي، انساني
وګړه	wágṛa	وګړواله ، شخصیت
وګړیز (شخصي)	wagəṛíz	وګړنی، ځانتنی، ځانګړی
ولاړ (رفت)	wlāṛ	لاړ، وبلاړ، لاړو، لاړلو، لاړه، ولاړئ، ولاړلئ
ولاړې اوبه، ډنډ> سیندګی	sındgáy	
ولاندو ولانګه	wlānd-o-wlā́nga	مړولونی او د مینځلو تخته
ولس	wə́ləs	اولس ، ملت
ولسپال	wələs-pā́l	ولس دوست ، ملتپال
ولس دښمن	wələs-dəx̌mán	د ولس دښمن، د ملت دښمن، ملی ضد
ولس دښمني	wələs-dəx̌mánı	د ولس یا ملت دښمني ، ملی ضدیت
ولس وکر	wələs-wakár	ولسی یا ملی هویت
ولسمشر > هېوادمشر	hewād mə́šar	
ولسواله	wələs-wā́la	ولسولي، ولسپالنه، ملت پالنه، نېشنلېزم
ولشل > لوشل	lwašə́l	
ولکه	walká	ولقه، قبضه، کړی، حلقه، دایره، حوزه (انتخاباتي)
ولموری	wəlmóray	له نس او له لمنې، قی او اسهال یا ګانګې او نس ناسته کوونکی
ولنځ	wlanj	تشناب ، غسلخانه
ولولیز	walwalíz	له ولولې ډك، احساساتي، جذباتي، عاطفي
وله > ویاله	wyā́la	
ولۍ (ریښه)	wələ́y	ولې ، ولیې ، رېښه
ولېدل > لوېدل	lwédəl	
ولېشت	wlešt	لوېشت ، لوېست
ولېشه (بش)	wléša	تمبه ، چارتراش

(c) ketabton.com: The Digital Library

ومه > اومان (هوما)	omā́n	
ونج	wanj	مخدړه، مېز (ونجړی : مېزګوټی)
ونج (ونجون)	wanj	عوض ، بدل ، تغییر
ونجدوی	wanj-dóy	دونج (تغییر) قانون
ونجول (- ېدل)	wanjáwəl	بدلول ، عوضول
ونه بوت	wə-nə-bot	بونت، بونه تو، بونه تلو ، ونه بوتئ، ونه بوتلئ
ونه ولاړ > نه ولاړ	nə wlāṛ	
وو (بود)	wo	و ، ؤ ، وه
ووره (نرۍ وریځ)	wawrə	اوره ، ووره (wowrə)
ووریا (وورښت)	wor-yā	اوریا ، اورښت ، ورښت
وورېدل (- ول)	woredəl	ورېدل ، اورېدل (- ول)
ووړتون (وړکتون)	woṛ-tún	وړوکتون ، کودکستان
ووړشمېر	woṛ-šmer	کسري شمېر، کسري عدد
ووی (ژمنه)	wowáy	اوی ، قول ، وعده
وویه > هویه ، هګۍ	hóya	
وه ، ول (بودند)	wə (-l)	وو ، ؤ
ویارن (ویارجن)	wyārán	عیبجن ، معیوب
ویاړل	wyā́ṛəl	ویاړکول، افتخار کول
ویاړلی (ویاړن)	wyāṛə́lay	له ویاړه ډك، افتخاري، مفتخر
ویاله (جوی)	wyālə́	بیاله ، واله ، وله
ویاند	wayā́nd	خبرلوڅ، ویندوی، نطاق، ترجمان (د وزارت خارجه ترجمان - پ)
ویجاړ	wıjā́ṛ	وجاړ ، اوجاړ
ویخ > بېخ	bex	
ویده	wídə	وېده، اوده، بېده
ویدېدل (- ول)	wıdédəl	اودېدل (- ول)، بېدېدل (- ول)
ویر (ماتم)	wır	وهیر، ایر
ویرغاړی (ویرن،	wır-γā́ṛay	وهیرغاړی٬ ماتم

ویرمن، ویرژلی، ویرګړی)		کوونکی، ویر کوونکی
وېره وړی (بوربنوړی)	wera-wә́ṛay	ډاروونکی ، خوفناك
وېره	wéra	یره ، بېره
وېره اچونه > ترهګري	trahgarí	
وېرېدل (- ول)	weredәl	
وېشاك (بېلتونپالنه)	wešā́k	بېلتون خوښونه، بېلتون غوښتنه، تجزیه غوښتنه
وېشاګر (بېلتونپال)	wešāk-gár	پېلتون خوښوونکی، تجزیه غوښوونکی
وېشګر	weš-gár	واشګر، وېشونکی، تقسیموونکی، توزیع کوونکی
وېشوړ (وېشل کېدونکی)	weš-wár	د وېشنې وړ، قابل تقسیم، قابل توزیع
وېښته	weẋtә́	ورېښته ، ینښته
وېښته رګ	weẋtә-rág	نری رګ ، شریان ، مورګ
ویښیار	wɪẋyā́r	اوښیار ، هوښیار
ویښیارتیا (ویښیاري)	wɪẋyār-tyā́	اوښیارتیا ، هوښیاري
وېلاړ (هوډ)	welā́ṛ	اراده ، عزم ، تصمیم
وېلاړن (هوډمن)	welāṛán	بااراده ، باعزم ، مصمم
ویلوب (ذوب ، ګداز)	wɪlób	ویلنګ ، ویلنه
ویلوبګر	wɪlob-gár	پولادساز، ولډېنګار
وینا لېږد	waynā-léğd	وینا اخېستنه، نقل قول، اقتباس
وینې بیه	wɪne-báya	د وینې قیمت ، خونبها
وینیز (لیدیز)	wɪníz	د لیدو اړوند ، بصري
وینیز (و) اوریز	wɪníz (o) awríz	سمعي او بصري، آیډیو ویژوال
وینې ککړ	wɪne-kakáṛ	په وینو ککړ ، خون آلود
ویی (ګای)	wayáy	اوی ، وی ، لغت ، کلمه
ویي اوډ (- ون)	wayɪ-óḍ (-un)	د وییونو اوډون، د کلمو

(c) ketabton.com: The Digital Library

(c) ketabton.com: The Digital Library

		ترتيب (په جمله کې)
ويي پانګه (ويېزېرمه)	wayı-pā́nga	د ويينو (لغاتو) ذخيره، واژګان
ويي پوهاند (ويپوه)	wayı-pohā́nd	د ويپوهنې ماهر، لغت پوه
ويپوهنه	wayı-pohə́na	د ويونو پوهنه، لغت پوهنه، واژه شناسي
ويرغاونه	wayı-raγāwə́na	لغت جوړونه، نيولوجېزم، نيولوګېزم
ويېز (ويپانګيز)	wayíz	د ويي اړوند ، لغوي
ويي کښنه	wayı-kx̌ə́na	سيند کښنه، قاموس، ليکنه، لېکزيکوګرافي
ويي لړ	wayı-lár	د لغاتو فهرست، ګلوسري
ويېکی	wayíkay	ويوکی ، ادات
ويېليکی > سيند	sınd	
وينه (سکالو)	wayéna	بحث ، مباحثه

هـ – h (هې)

د پښتو ابېڅې نهويشتم توری چې د وينګ له پلوه زياتره غورځي او له ورپسې خپلواك (واوېل) سره همرنګېږي يا يو کېږي، لکه په ها - آ، هر - ار ، هګۍ - اګۍ ، هويه - اويه ، هيله - ايله ، هېر - يېر ، نهيل - نيېل ... کې . په کښېنۍ پښتو کې ، هرګوره ، تر هندي اغېز لاندې تر ډېره پوره او سمه ادا کېږي .

کره	غربيزليك	ناکره
هاخوا > آخوا ، اخوا	ā́xwā	
هار (مونی)	hār	امېل ، غاړه کۍ ، لاکېټ
هارت > ارت	art	
هان (منګ)	hān	عمر ، سن
هان کچه ، هانکچه	hān -káča	د عمر کچه يا اندازه
هاندوهڅه (هاندوهڅې)	hānd-o-háca	هڅه او هاند (هڅه او هاندونه)
هتوځی > بازار	bāzā́r	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هجړا (نربښځی)	heǰṛā	هجړی ، نربښځك
هڅه	háca	کوشش ، اقدام ، میل ، رغبت ، ذوق ، شوق
هڅوب	hacób	فرهنگ ، کولتور ، کلچر
هدیره (مړېستون)	hadırá	ادیره، حضیره، هډیره
هڅول (لیول)	hacawəl	تشویقول
هډ بند	haḍ-band	ډبل پلستر ، بنداژ
هډ پوهاند (هډ پوه)	haḍ-pohā́nd	د هډوکو ماهر
هډ پوهنه	haḍ-pohə́na	د هډوکو علم
هډتړ (هډوانه)	haḍ-táṛ	اسکلېټ، استخوانبندي، چوکاټ
هډ درملی	haḍ-darmálay	د هډوکو ډاکټر، شکسته بند
هډه > اډه	aḍa	
هډیز (هډین)	haḍíz	د هډوکو اړوند ، استخواني
هرکلن	har-kalán	هرکلین، پر هرکال، همه ساله
هرکله راشئ (ښه راغلاست)	hárkala-rāšəy	په خیر راشئ! په خیر راغلئ! په خیر راغلاست!
هرکلین	har-klín	هرمهالی، هرمهالیز، مدام، همېشه، همه وقته
هریاسه > رشه	rəšá	
هرېړه	hareṛá	اربړه
هړاند (لالهاند)	haṛā́nd	سرگردان
هړپی	haṛpə́y	صندق، صندقچه
هستوگنه، هستوگه > استوگنه	astogə́na	
هستونه (پنځونه)	hastawə́na	زېږونه، ایجاد ، آفرینش، تخلیق
هستېدل > اوسېدل، استل	osédəl	
هسې	háse	هاسې ، اسې، هسې
هغومره (هاغومره)	hāγúmra	آغومره ، هوغونه
هغه لاړ دی > هغه تللی دی	haγə́ tləláy day	

(c) ketabton.com: The Digital Library

هك (هېښ)	hak	هريان ، اريان ، حيران
هگۍ (هويه)	hagəy	
هلك	haləḱ	هلك (halúk-ā́n)
هله	hála	هاله ،هلې ، هغه وخت
هلې ځلې	hále-jále	هلې زلې ، الې زلې
هم آرى (همريښه، هم بنستي)	ham-ā́ray	همريشه، هم نسبه، مشترك المنشاء
هم ارزى (هم ارزښتى)	ham-árzay	د يو ارزښت لرونكى
هماندپوهى	ham-and-póhay	د يوې اندپوهې (اېډيالوجۍ) لرونكى
هماندى	ham-ánday	همفكره ، همنظره
هماندي	ham-andí	همفكري
همبستر (- ى)	ham-bestár (-ay)	همخواب ، هماغوش
همبستري	ham-bestarí	همخوابي ، جماع
همبنډارى	ham-banḍā́ray	هم بزمه ، هم مجلسى
همبول (همسندرى)	ham-ból	د سندرو ملگرى، هم اوازى
همبولى (همژمنى)	hambólay	هم پيمان ، هم قوله
همپولى (همبريدى)	ham-púlay	همسرحد
همپېرى (هممهالى)	ham-péray	همدوره، همعصرى، معاصر
همځېلى	ham-jélay	همنوع (بشر ...)
همڅنگ (همپوړى)	ham-cáng	انډيوال، همپوړيز، همتا ، همسنگ
همخونى	ham-xúnay	هم اوتاقه، د كوټې ملگرى
همژبى	ham-žəbay	گډ ژبى ، همزبان
همسكالو	ham-skāló	همصحبت ، هم كلام
همغږى	ham-γáğay	همنوا ، همآهنگ
همغږي	ham-γağı	همنوايي ، همآهنگي
همكاسه (همكوبى)	ham-kásá	هم دسترخوانى ، همسفره
همكورى	ham-kóray	هم منزل ، همخانه
همكېتى	ham-kétay	هم مذهبه ، همدينى
همگروهى	ham-gróhay	همعقيده ، همسندى
هملارى (لارمل)	ham-láray	د لارې مل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هملوستی	ham-lwástay	همسبق، همدرسی، همصنفي، همکلاس
هملیدی	ham-lıdáy	هم نظری ، هم لیدتوگی ، د یوه نقطه نظر لرونکی
هملیکی	ham-lıkáy	هملړی، هم قطاری، همردیف، هم مسلك، همځانگی
هممانیز (هممانېزونه)	ham-māníz	گډ مانیز، هم معنا، مترادف
هممانیزوالی	ham-mānız-wā́lay	گډ مانیزوالی، هم معناوالی
هممنډی (همپلی)	ham-mánḍay	همگامی، همگام، همیونی
هم منگی (هم هانی، همزولی)	ham-mángay	همعمره ، همسن
هممهال (په یوه مهال کې)	ham-mahā́l	همزمان، درعین زمان، درعین حال، پر یوه وخت
همهاغومره (همهغومره)	ham-hā́γumra	اماغومره
هم هېوادی (هېوادوال)	ham-hewā́day	هموطنی، وطنوال، وطندار
هن (دا دی)	hən	ان (اینك)
هندستان	hendəstā́n	هندوستان ، بهارت
هنډور > هېنډور		
هنډه > هېنډه		
هنډې هنډې	hánḍe-hánḍe	انډې انډې، قطعه قطعه، پارچه پارچه
هو	ho	او، ها، هاو، آوو، یې (کرلاڼي)
هوار (هواری)	hawā́r	اوار (اواری)
هواري وړ	hawārı-wáṛ	د حل وړ
هوا وېجه	hawā-wéǰa	هوايي قلمرو
هوايي چلند	hawāyı-čalánd	هوانوردي ، هوا پیمایي
هوبله (وزله)	hóbla	وسیله ، ذریعه ، چاره
هوده > اوده	úda	
هورې (هلته)	horé	وورې، هلې، دورې، هوري
هوږه	húǧa	اوږه
هوساینځی	hosāyən-jáy	استراحت ځای، تفریح ځای

(c) ketabton.com: The Digital Library

هوساینه (هوسایي)	hosāyə́na	استراحت ، تفریح
هوساییز	hosāyíz	
هوښ (سد ، سول)	hux̌	هوش ، عقل
هوښیار > ویښیار	wıx̌yā́r	
هېڅ	hec	هیڅ
هېڅیال	hecyā́l	هڅنا
هېښتیا وړ	hex̌tyā-wáṛ	د هېښتیا (اریانتیا) وړ، د تعجب وړ
هېره (هېرتیا)	héra	هېروالی ، فراموشي
هېره > ایره	ırá	
هېښمه	hex̌má	هښمه (ناڅاپي توره وریځ او توند باران)
هېښنده	héx̌ənda	هېښوونکی، اریانوونکی، له حیرانتیا یا تعجبه ډک، محیر
هېلمند	helmánd	هیلمند ، هېرمند
هیله بیله	hılá-bılá	ایله بیله، متې همدومره؛ په ناحقه ، غیرحق
هیله من (هیله مني)	hıla-mán	هیله مند ، امیدوار
هېندار پاك	hendār-pā́k	هېندار سپېڅ ، برف پاك
هېنداره	hendā́ra	هنداره ، اینداره
هېندارۍ	hendā́rəy	ویترین
هېنداریز (ښیښه یي)	hendāríz	شیشه یي
هېنډه	hénḍa	هنډه ، اېنډه ، ینډه
هېنډور	henḍawár	ځېلي، هوډیالی، لجوج
هېواد	hewā́d	اېواد ، هواد ، هیواد
هېواد بهر	hewā́d-bahár	له هېواده د باندې، (چارې ...)
هېوادپال	hewād-pā́l	هېواد پالونکی ، وطنپال
هېواد پلوری	hewād-plóray	هېواد پلورونکی، وطنفروش
هېواد دننه	hewād-danə́na	په هېواد کې دننه ، په هېواد کې داخل

(c) ketabton.com: The Digital Library

هېواد سراسر	hewād-sarā́sar	د ټول هېواد په کچه، وطن شمول
هېوادنی (هېواديز)	hewādanáy	وطنی ، وطني
هېوادواله (هېواد پالنه)	hewād-wā́la	وطنپالنه، وطنپرستی

ې - e ، ي – i ، ی - ay ، ۍ - əy ، ئ - əy

دغه څلور پنځه ډوله (يې ګانې) له يوې يوازېنۍ عربي ی (ياء) څخه آره اخلي چې پخپله په عربي او بيا پارسي غږپوهنه کې په همدا يوه بڼه د دوو خپلواکو (ې - e ، ي - i) او يوه غبرګغږ (ay) ښکارندويي کوي چې پرله پسې مجهوله، معروفه او ملينه (ی) بلل کېږي او په پښتو اوازپوهه (فونيميکس) کې يې پرله پسې اوږده، لنډه، زوروالـه او زورکـي والـه "يې" بـولي ؛ زورکيوالـه بيـا دوه ليکنـي (ګرافيميـك) ځېلونه (وارېنتونه) راخپلوي : نوموالـه (ۍ) او کړواله (ئ) . اوږده (ې) او لنډه (ي) ځانته او د ويي په سر، منځ او پای کې راتلای شي. له زورکيوالو څخه نوموالـه دا (ۍ) ځانته او د ويي پـه پـای کـې روغـه رمټه ليکل کېږي او په سر او منځ کې يې د لنډې (ي) په څېر په خوا پرخوا غبرګو ټکو ښوول کېږي، لکه پـه نړيوال او پېړييز کې او کړواله دا (ئ) د دويم ډېرګړي وګړي د پايلې په توګه، يا له کړ بنسټ سره ښلول کېږي، لکه په ځئ، څټئ ... کې او يا ترې جلا راځي، لکه په خورئ، غوړوئ ... کې. پـه دې لړ کـې ay پايلې پر əy هغو هم هله اوړي چې اړوند نومونـه اوښتـې ډېرګړې (مغيـره جمـع) بڼې راخپلـوي، لکـه پـه سړی - سړيو ، لښتی - لښتيو ... کې. په سوبل - لويديز ګړدود کې تر خجلاندې ay پـر əy (ئ) اړول او ليکل د ويونکيو د لږه کيوالي د آر له مخې کره نه شي ګڼل کېدای او په دې ډول نرينه او نوموالـه پايله!

كره	غږيزليك	ناكره
يا (كه)	yā	د ناتړوييکي په توګه له "که" سره زياتره همماښيز کارول کېږي
ياد (يادونه)	yād	ياد ، خاطره (خاطرې)
ياد څلی	yād-cə́lay	د ياد څلی ، د يادګار څلي يا منار
يادښت	yādəx̌t	يادداښت، يادداښت، يادداشت
يادښتچه	yādəx̌t-čá	يادښت ليکچه، د

(c) ketabton.com: The Digital Library

		یادداشت کتابچه، ډایری
یادښتلیک (یادښتپانه)	yādəx̌t-lík	د یادونې لیک، یادداشتنامه، نوټ، نوټېس
یادښتوړ	yādəx̌t-wáṛ	د یادښتوړ، د یادداشتوړ
یادښتول	yādəx̌tawəl	یادښت اخېستل، یادداشتول، نوټول
یاد مانۍ (یادګاري مانۍ)	yād-māṇə́y	د یادګار مانۍ، کاخ یادګاري
یاست	yāst	یاستئ ، استئ ، يئ
یاسته > بیاسته، رسۍ، واښ	bıā sta	
یاغیګړ (یاغیستان)	yāγıgáṛ	د یاغیانو سیمه، غیرعلاقه (پاک - افغان ازاد سرحد
یاغیګیري (سر)	yāγıgırí	سرکښي، نافرماني، بغاوت، تمرد
یامېدل > نځېدل	ncédəl	
یایل > ویل	wayə́l	
یبل (یبله ، پښې لوڅې)	yábəl	ابله ، پښې ابله
یخپلوری	yax-plóray	یخ پلورونکی
یخپېر (کنګلپېر، یخچالپېر)	yax-pér	د یخ یا کنګل دوره، دوره یا مرحلهء یخبندان
یخچال	yaxčā́l	کنګلنی، فرېج، ګلاسیر، یخبندان
یخزنی (یخ دغه، یخ کرخ)	yax-zə́ṇay	یخوهلی، له یخ یا ډېرو سړو شخه کرخت شوی
یخساز	yax-sā́z	یخ جوړوونکی
یخسازي	yax-sāzí	یخ یا کنګل جوړونه، د یخ جوړولو کارخانه
یخ سیمه > یخچال	yaxčā́l	
یخلوبه	yax-lóba	د یخ پرمخ لوبه یا ورزش
یخماتی	yax-mā́tay	یخ ماتوونی (بېړۍ ...)
یخنڅا	yax-nacā́	د یخ پر مخ نڅا
یخني (ښوروا)	yax-ní	د غوښې ښوروا یا زومنه

(c) ketabton.com: The Digital Library

یخني > ساړه		
یرغلیز	yarγalíz	یرغلي، تهاجمي (جنګ، وسله)
یرغملبیه > بونګه	bónga	
یرغمل ګر (یرغملګر)	yarγamalgár	یرغمل نیوونکی
یرغملګري	yarγamalgarí	یرغمل نیونه
یشنا (یش)	yašnā́	اېشنا، جوش، غلیان
یشنا ټکی	yašnā-ṭə́kay	د اېشېدنې یا غلیان نقطه
یغ دغ (یخ کرخ)	yáγ-dáγ	شخ وکرخت، یخوهلی
یلغوز (څړه)	yalγóz	یلغز، جره، مجرد
یم	yəm	وم (کرلانۍ)
ینه	yəná	اېنه، ځیګر
یو (د یوه)	yaw	یاو، یېو، (د یو)
یوازې	yawā́ze	یواځې، بیاځې، اېوازې
یوازېنی	yawāzenáy	یوازینی، یوازنی، یواځنی، یوائینی
یو اوونیز	yaw-owníz	یو هفته یي
یو بنستی (یو آرې، همآری)	yaw-bənsə́ṭay	هم منشاء، یو بنیادی
یو پال (یو څښتنی)	yaw-pā́l	د یوه خدای په ګروهه، موحد، یکتا پرست
یو پالنه (یو څښتني، یوواله)	yaw-pālə́na	یو خدای پالنه، یو خدای ګروهي، یکتا پرستي
یو پر دوه	yaw—pər-dwá	یو په دوه، یو د دوو پر وړاندې، دوه برابره
یو پلا (یوځل)	yáw-plā	یوه پلا (د ترنګ او لنډېز له مخې)
یو پېړییز	yaw-peṛəyíz	یو پېړۍ ایز، یو پېړۍ ییز، یو قرنه، سلکلنیز
یو ترمنځ (هر دویم)	yaw-tər-mánj	یو ترمنځه، یو پسې، یك درمیان، هر دومی
یو جولي (یو بنی)	yaw-ǰawlí	یو شکلی، هم شکلی، یوونګی

(c) ketabton.com: The Digital Library

يو جولی (يو بنی)	yaw-ǰáwlay	يو رنګ، يورنګی، يو شکله، همرنګی ...
يوځل (يووار)	yáw-jal	يوځلې، يوځله، يو کرت
يوڅپيز	yaw-capız	يو هجايي، يو سېلابه، مونو سيلابيك
يوخوا – بلخوا	yáw-xwā-bә́l-xwā	يوه خوا – بله خوا (د ترکيب او لنډيز پر بنسټ)
يو زرويوم	yáw-zәr-o-yawә́m	يو زر و لومړی، يو له پاسه زرم
يو زرييز	yaw-zәrәyíz	يو زرۍ ييز، يو زرۍ ايز، يوه زر کلنيزه ، يو زر کليزه
يو ژبی	yaw-žә́bay	پر يوه خبره ولاړ، رښتينی؛ همژبی، پر يوه ژبه غږېدونکی
يو ژبيز	yaw-žәbíz	د يوې ژبې اړوند (سيند ، قاموس ...)
يو سترګی	yaw-stә́rgay	کاجر، چغر، شپړا
يو شپېنی	yaw-špenáy	د يوې شپې ، يك شبه
يو ګروهی > يو پال		
يو ګروهي > يو پالنه		
يو لاری	yaw-lā́ray	د يوې لارې تلونکی، د يوې لارې مل، هملاری
يو لوريز	yaw-loríz	يو اړخيز، يو طرفه (سړك، جاده)
يو لوريزوالی	yaw-lorız-wā́lay	يو طرفي، يو جانبي
يو مهالی > هممهالی	ham mahā́lay	
يو مهاليز (يووخته)	yaw-mahālíz	يووختيز
يو مېړوښي	yaw-meṛoxí	يو څښتني، يو مېړه توب
يو مېړوښې	yaw-meṛóxe	يو څښتنه ښځه، يو مېړه والا ښځه
يوڼې (يور)	yúṇı	يورانې، يورګانی (د ورونو ښځې)
يو وار (يوځل)	yáw-wār	يووار

(c) ketabton.com: The Digital Library

یو ښځمنی	yaw-x̌əjmánay	د یوې ښځې میړه، یک زنه
یو ښځمني	yaw-x̌əjmaní	یو ښځې توب، یو ښځیوال
یوکی (یو څرخه)	yawkə́y	یو ارابه یي سایکل
یوم (لومړی)	yawə́m	یووم ، اول
یونلیك	yun-lík	سفرلیك، سفرنامه، سیاحت نامه
یووالی (یوواله)	yaw-wā́lay	یوالی، اتفاق
یووستوی	yaw-wastə́way	یوستوی
یوولس	yawólas	یوه لس ، یولس
یوون	yawún	یوکی ، واحد (مقیاس)
یوه	yawá	اېوه ، یوه (ywa)
یوه (سړي ته)	yawə́	اېوه ، یوه (ywə)
یه (آ ، وا)	ya	یا ، ای، اې
یه > نه		
یېبرور	yebra-wár	ابرور، حاصلخیز، پرثمر، بارور
یېبره	yébra	ابره، اېبره، حاصل، ثمره، بار
یېړ (د بېړیو جوبه)	yeṛ	هېړ ، اېړ
یېړمشر (سرمانو)	yeṛ-mə́šər	د بېړیو د جوپې مشر
یېوه (قلبه)	yéwa	یوه، یوې، یېوه، اېوه (جمع: یېوې)

اخځلیک

۱- پالوال، عبد الرازق: معیاري پښتو. یونایټېډ پرېس، شال. تله ۱۳۸۴ ل.

۲- ترې، حبیب اله: نوې ژبپوهنه او ژبني مسایل. پښتو ټولنه، کابل ۱۳۴۴ ل.

۳- زیار، مجاوراحمد: پښتو ګړدودونه. نړیوال پښتوسېمینار، کابل ۱۳۵۴ (1975).

(c) ketabton.com: The Digital Library

- پښتو ليکلار. ننګرهارپوهنتون. د لوړو زده کړو چاپخونه، کابل ۱۳۶۰ ل.
- ويیپوهنه. دپښتوژبې او ادب څانګه، کابل پوهنتون. د لوړو زده کړو چاپخونه، کابل ۱۳۶۰ ل.
- پښتوسيندګی- انګريزي سربلونه+ وستربلونه(غبرګبلونه)، ګړنې او څرګندنې. د ساپي د پښتو څېړنو او پراختيا مرکز، پېښور ۱۳۷۸ ل(2000 ز).
- پښتو پښويه (ګرامر)، دريم چاپ. دانش کتابتون، پېښور۱۳۸۴ ل (2005 ز).
- سلګونه ليکنې او ليکونه(سپين ليکونه چا پ ته چمتو).
-۷ - پښتو قاموس، پښتوټولنه. لومړی ټوک۱۳۳۰ ، دويم ټوک ۱۳۳۳ ل. (عکسي چاپ ۱۳۸۳).
-۹ زيری، لومړی ګڼه ۱۳۵۶ ل. پښتوټولنه، کابل.
10- Morgenstierne, G.: An Etymological Vocabulary of Pashto(EVP). Oslo 1927.
11- Zyar, M.A.:Die Nominal Komposita des Paschto, Diss. Universität Bern. Institute für Sprachwissenschaft, Bern 1974
12- Mackenzie,D.: A standard Pashto, BSOAS 22, 1959, 231 - 235.
- Pashto, The World's Major Languages. ed. Bernard Comri, London, 1987.
13- Kieffer, C.M.: Dialectologie du pashto. Distribution et typologie des parlers Pashto d' apres les premieres Cartes de atlas linguistique de l' Afghanistan(ALA)". Colloque sur l' etablissement d'un Centre d'etde dela langue et de la literature Pashto, Caboul 1975.

يادښت: په سيند ډوله لاربنود کې د آرويي تر څنګه د ليندیو( ) دننه دويم ويی يا د هممانيز جاج را اخلي او يا د پورويي. په > پسې راغلي سم ويي ته مخه کول مانا لري. (پ) د پښتونخوا او پېښور لنډيزدی. داچې د متن دننه نغوتې، نومېرنې يا رېفرنسونه مې نښه نه شو کړای، له درنومينه والو بښنه غواړم.

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library